НАЗУСТРІЧ

ДРУГИЙ РІЧНИК

64902.

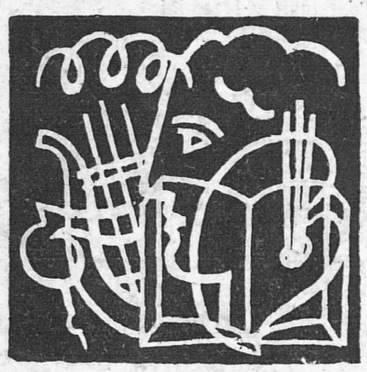

1935

ЗМІСТ:

Красне письменство

І. ПОЕЗІЯ.

А. Оригінальна.

Б. І. Антонич: Елегія про ключі від кохання 2
— Поезії 4, 5, 7, 9, 10, 11, 14, 17, 22
Олекса Влизько: Мара 1
Марко Вороний: Земля 12
Володимир Гаврилюк: Слухай, як можна 2
— Поезії 23
Сава Голованівський: Лірика 12
Святослав Гординський: Два вірші на одну тему 4
— Листівка знад німецького кордону 6
— З морських віршів 16
— Поезії 21
Ярослав Дригинич: Поезії 24
Петро Карманський: Застигла мовчанка 2
— Солодке личенько твоє 4
Юрій Косач: Житомирська весна 1
— Євангеличне 2
— З поеми „Імперії“ 3
Богдан Кравців: З „Пісні Пісень“ 20
Р. Купчинський: Триптих 21
Анатоль Курдидик: Поезії 5, 8, 10, 21
Наталя Лівицька-Холодна: Із збірки „Вогонь і попіл“ 2
Євген Маланюк: Вічне 2
Дмитро Николишин: З циклю „Іванків“ 16
О. Ольжич: Поезії 23
Святослав Ольшенко-Вільха: Хвилини 18
Максим Рильський: Покину нудні 16
Михайло Рудницький: Поезії 13
Дмитро Фальківський: День за стіною... 1
Микола Філянський: З нею 15

Б. Переклади.

Віктор Гюго: Піду 11
К. Іллакович: Мала пуща 3
Леконт де Ліль: Сон кондора 9

ІІ. ОПОВІДАННЯ, НОВЕЛЯ, МІНІЯТУРА.

А. Оригінальні.

Арета: Дзеркало 10
— Дві тіні 24
Ірина Вільде: Психольог 11
— Перше непорозуміння 18
Ол. Досвітній: Серед кіргізів 3
Юрій Косач: Сентиментальна історійка 5
Григорій Косинка: В житах 1
Анатоль Курдидик: Один факт 20
— Медьо 23
Ярослав Курдидик: Мініятури 11
Галина Лащенко: Моделі 19
Степан Левинський: Панна Олімпія 22
Денис Лукіянович: Мій сину! 9
Ф. Мелешко: Під спекою та пожежою 15
Богдан Нижанковський: Приятель 14
Мелянія Нижанківська: Борис 7
Святослав Ольшенко-Вільха: Історія однієї ночі 17
Віктор Петров: Аліна й Костомаров 8
Й. Т. Підляшецький: Компанія співає... 21
Мих. Рудницький: Афоризми 1
Василь Софронів: Суперечка 6
Гнат Хоткевич: Шевченко вчиться малювати 6
Андрій Чайковський: Моя перша любов 12
Таня Чайківська: Мініятури 2
Марко Черемшина: На Купала, на Івана 13

Б. Переклади.

Фредерік Буте: Дошка — гойдалка 14
Біне-Вальмер: Краса 8
Роже Версель: Над червоним Дністром 2
Пер Вілетар: Сутінки 13
Анрі Діверноа: Революція 11
Джон Голсверті: Царі 16
Іван Голь: Кінець поета 1
Геза Гордоній: Враза 3
Панаїт Істраті: Голодний у Неаполі 10
Умберто де Кампос: Нариси 1
Л. Лякатос: Злодій 23
Андре де Льорд: Жінки мистців 19
Катерина Менсфільд: Лекція співу 18
Мічун Павічевіч: Подружня зрада в Чорногорі 6
Едгар Аллян По: Овальний портрет 4
Вл. Ст. Реймонт: Пожежа 4
В. Сомерсет-Моґем: Нормальна людина 9
Марк Твайн: Наш італійський Чічероне 21
Отто Цоф: Доля поета 10
Є. П. Якобсен: Два світи 7

Статті

А. Література.

Д. Антонович: Український водевіль з 1817 року 11
Михайло Возняк: Легенда про листування Шевченка з Богданом Залєським 13
— Хто перший: Василь Гоголь чи Котляревський? 22
Святослав Гординський: Чотири реторти лірики 2
С. Г.: „Родильня“ поезії 22
Д-р Ярослав Гординський: На безпуттях до великого роману 3
— Провінціональна критика 8
— Про повість у Радянській Україні 24
Марія Деркачева: Невідома повість Івана Франка 11
О. Дніпровський: Чи повість „ширше заложена“? 1
— Два нові томи прози 2
— Перші українські переклади Гайне 5
— Нова українська пєса 7
— Книжка про книжку 23
— Два вечорі поезії 23
Павло Зайцев: Незабутній учитель Шевченка 3
Ол. Кульчицький: Література — казка для старих дітей 18
Степан Левинський: Японська поезія 14, 15
Ромен Роллян: Балканський Ґорький 10
Микола Матіїв-Мельник: Улюблений автор молоді 12
м. р.: Автобіографія Велса 3
— Лавреатка польської державної нагороди 3
Михайло Рудницький: Новий лавреат Ґонкурів 2
— Відкривник несамовитих тремтінь 4
— Письменник, що кохав квіти 7
— Шліфовані камінці 9
— Безнадійно закохана в житті 18
— Король американського гумору 21
— Тверезий фанатик 24
Ярослав Рудницький: Звуково аналітична метода і „Слово про Ігорів похід“ 9
— Переклад Одисеї на українську мову Потебні 21
Василь Сімович: Література під обстрілом 1
Таня Чайківська: Сиґрида Ундсет 23
Степан Чарнецький: Забутий сатирик 14
* * *: Поляк про українську літературу 16

Б. Пластичне мистецтво.

Марина Антонович: Збірка пластичного мистецтва Музею Визвольної Боротьби України в Празі 10
Микола Бутович: По коліна в лободу 20
Святослав Гординський: Леонід Перфецький 13
— Великий майстер імпресіонізму 18
— Кілька слів про АНУМ 19
Теодор Данилів: В мистця у відвідинах 18
Ю. Дорош: Мистецька світлина на феріях 15
— Перша обласна фотографічна вистава у Львові 21
Ірина Ґурґулівна: Давнина і свіжість народньої вишивки 19
Павло Зайцев: Шевченко в карикатурі й Шевченко — карикатурист 6
Іван Іванець: Мистець анахорет 9
— Михайло Андрієнко 14
Павло Ковжун: 300 тон пєдесталу 9
— Ю. Магалевський 24
Володимир Ласовський: Ніколько Глущенко 2
— Пабльо Ковжун 7
— Чеська ґрафіка у Львові 7
— Універсаліст на мягкій канапці 8
— Вистава образів Володислава Ляма 9
— Архипенко різьбить Шевченка 11
— Баталіст поневолі 12
— Карменадлі й мистецтво 13
— Молодий Парнас 19
— Юрій Меркель 22
— Мистецтво „темної комірки“ 22
Степан Левинський: Анум 1
Анна Тарасевич Ортинська: Павло Громницький 16
Мих. Островерха: Два мистці — дві вдачі 21
Д-р Іляріон Свєнціцький: Любитель і опікун мистецтва на владичому престолі 15
— Ретроспективна вистава українського мистецтва. Завдання вистави 23
Роман Сельський: Два покоління 19
Ґригір Смольський: Школа О. Новаківського 18
М. Федюк: Мистецькі вистави, рецензенти, публика 17
М. Чапельська: Український ґравер в Америці 11
— Італійська вистава в Парижі 18

В. Музика.

Василь Барвінський: Маємо нову пяністку 12
— Йозеф Сук 14
— Довкола останнього тридцятьліття української музичної творчости 19
— Із львівської опери 22
— Українська пісня й фортепіянова творчість за останніх 30 літ 23
Ол. Кульчицький: Нова українська оперетка 21
Д-р Зиновій Лисько: Лібретто „Запорожця за Дунаєм“ 23
Антін Рудницький: „Свята Весна“ Стравінського 15

Г. Театр.

Гриць Березовський: Перша українська вистава „Ревізора“ 5
Леся Кривицька: Передпремієрова гарячка 6
— Премієра 10
Марко Кропивницький: Театр у Бобринці 12
Міка Пастернакова: Душа і танок 10
Мих. Рудницький: Життя наслідує мистецтво 23
Йосиф Стадник: Наш театр 40 літ тому 2
Степан Чарнецький: Чи можна ще щось зробити з „Гриця“? 1

Ґ. Наука.

Г. Ґ. Велс: Війна у XX-ому столітті 7
Ю. Делевський: Спадковість ґенія 16
інж. Роман Крохмалюк: Характер мистця в його письмі 7
Олександер Кульчицький: Зустрічні лінії знання і мистецтва 6
— Чи всі мають світогляд? 16
— Люди тужать за світоглядом 24
Ст. Махневич: Сучасний стиль 4
Михайло Рудницький: Усьому винен Фройд 11
— Щасливий песиміст 22
Василь Сімович: Чи можна вже студіювати Шевченкову мову? 6
Андре Сюарез: Раса і сила 17

Д. На ріжні теми.

Богдан І. Антонич: Становище поета 4
Т. Баландюк: Кілька думок книгаря 20
Осип Боднарович: Домашній університет 23
Ілько Борщак: Українські спомини в Парижі 4
С. Гординський: Стрілецька анабазіс 1
Марія Деркачева: Рідкий характер, рідкий друг 4
— Роман Аліни — дружини Костомарова 8
Д-р Роман Домбчевський: Адвокатура, мистецтво й література 19
Ів. Іванець: Розгублені стрілецькі памятки 1
Роман Купчинський: Наші літературні нагороди 8
— Чи письменник мусить мати світогляд? 10
Л. Толстой: З „Денника“ 24
Осип Маковей: Русалкова вода або поезія 16
Мелянія Нижанківська: Ах, ці балеві спомини! 5
Едмонд Ростанд: Як я став драматичним письменником 13
Михайло Рудницький: Закарлючки життя 10
— Давні характери — нові ідеольоґії 12
— Динамо, динаміт, динаміка 14
— Коти, миші й поети 16
— Винахідники старих машин 17
— Малярі і поети 19
— Домашня бібліотека 20
м. р.: Стефаник у Львові 12
Улас Самчук: Кілька слів наосліх 3
Василь Сімович: Праведна душа 8
— Як гинуть українські вчені 17
— По втраті найближчого друга 23
Казимир Пшерва-Тетмаєр: Із спогадів маляра 19
Степан Чарнецький: Памяти Марка Лукича Кропивницького 10
Артур Шопенгауер: Оборона багатства 22

Е. Наші розмови.

Самчук за варстатом 5
З Китаю до Львова і назад (Розмова з Софією Яблонською) 5
Письменник і діяч хліборобом 8
Чому ходите до кіна? 9
Стрілецьким шляхом... 13
Як розуміти поезію? (Розмова з Б. І. Антоничем) 15
Дольницька відвідала Львів 17
Недоцінювана ділянка в нашій літературі 20
При друкарській машині 20
Щоб память минулих днів не пропала 21
Малярка з темпераментом і холодні риби 24
Початок української картоґрафії (Розмова з М. Кулицьким) 24

Є. Репортажі.

Святослав Гординський: Лист знад Арна 17
Михайло Зварич: Дрогобич — місто сімох церков 12
Степан Левинський: Прогулька на південний схід 18
Аліна Лян: Прогулька на Нордкап 2
Ярослава Музика: Паризькі зорові вражіння 16
Мелянія Нижанківська: Три дні на першій батьківщині 1
Софія Парфанович: На скельних твердинях 22
Мих. Рудницький: Dolce far niente. 15
Ґригір Смольський: З Космача до Парижа 13
Василь Софронів: З країни Андерсена 13
Таня Чайківська: Привіт із Фіордів 17
З Українського Інституту для дівчат в Перемишлі 24

Ж. Крапки над і.

Степан Левинський: Карнавал 2
Ст. Левинський: Сон зимової ночі 3
М. Рудницький: Стіл з паперами 5
— Мандарини і мандаринки 6
Ст. Левинський: Старомодна сукня львівського ринку 8
— Море і людська мова 21
Софія Яблонська: Париж у Львові 4

Три життеписи 1
За кулісами літературної нагороди 3
Літературна нагорода 1934 (Голоси членів жюрі) 3
Коли Зевес боїться конкуренції 6
За фільму з гуцульського життя 9
З листів Шевченка 11
Коби літературу так легко робити... 11
Під командою тов. Постишева 14
Чи великих людей вражає критика? 15
У 10-ліття смерти Маковея 16
М. Коцюбинський й українська література 17
З листів Катерини Менсфільд 18

ЗАМІТКИ Й РЕЦЕНЗІЇ.

Невідповідне порівнання 1
Минуле для великого майбутнього 1
Українка у поляків 2
Літературні нагороди за 1934 рік і наш конкурс 3
„Життепис Христа“ 6
Українська Загальна Енцикльопедія закінчена 6
Місяць дешевої книжки 6
Н. П.: Вистава українських пластових видань 6
Україна в чужих журналах 7
О. Кульчицький: Повість нагороджена Академією 10
Ювілей артиста 11
Інтимний вечір 11
З чужих книжок 11
Нові книжки 12
Українська мистецька вистава у XXX-ліття Національного Музею у Львові 14
О. Боднарович: Альбом УСС 15
Історія України для дітей 20
Наша збірка на фонд „Літературної Нагороди“ 20
Ретроспективна вистава українського мистецтва 23
Новий мистецький осередок у Львові 23
„Запорожець“ обіздить Галичину 24

Афоризми 8, 9, 10
Всього по трошки 20
Малі слабощі великих людей 3, 10
Марк Твайн в анекдоті 21
З французького гумору 1
Анекдоти 15
У світі десятої музи 14
50 літ тому 22, 23
Будь ласка... 12, 13, 17
Між нами 7, 8, 9
Українська хроніка 7, 23
Хроніка з того боку 20
Чужинна літературна хроніка 5, 8, 10, 15, 16, 17, 20
Літературний Бім-Бам 1, 2, 4, 5, 6, 10, 21, 22, 23
Горобці на дротах 2, 3, 4, 5, 6, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20
Летіло 40 сорок 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24
Нові видання 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24
Заяви 2
Від Редакції 1, 6
Листування 13

КАРИКАТУРИ:

Р. Чорній: Засоби й можливости розбудження і плекання людської енергії 8
— Ідеальний Великдень 9
— Бої за українську літературу 10
— Літературний рух у соняшному сезоні 11
— Український літературний рух 20
— У 30-ліття Національного Музею 22
І. Яцків: Українська література в карикатурі 23

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 1
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 1. І. 1935 Р.
ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ІВ. ІВАНЕЦЬ, б. пор. У. С. С.

Розгублені стрілецькі памятки

Коли наложили на мене обовязок зорґанізувати виставу стрілецьких памяток забрався я до діла доволі скептично, бо сумнівався, чи вдасться в короткому часі без відповідної підготовчої праці при браку матеріяльних засобів, сформувати цілість так, щоб бодай у деякій мірі відтворити 1. Українську військову формацію з нагоди 20-ліття її повстання.

Матеріял, який зібрали, показався з одної сторони доволі багатий, так, що і не стало місця на його приміщення. Нпр. з дуже цінної збірки стрілецьких карикатур Р. Сорохтея (на превелике щастя вони зберіглися) виставили ми лише малу частину. Годі було показати цілу масу цікавих фотоґрафічних знимок, бо не було коштів, щоб їх відповідно для вистави приспособити. Мало на виставці матеріяльних воєнних памяток, як нпр. одягу, зброї, воєнного виряду. Небагато їх, бо свого часу не поведено зорґанізованої акції щоб збирати та зберігати. Як живо промовилиб до уяви глядача постатті в стрілецьких одностроях в полевому виряді. В часі, коли було доволі легко таку роботу повести не було на жаль ні відповідної ініціятиви ні вмілого зорґанізованого підходу. Безперечно заважив тут у великій мірі нещасливий вислід війни.

Цікаві булиб на виставі статистичні ґрафікони, ситуаційні карти боїв та вони можуть бути вислідом довшої спеціяльної фахової праці.

З тих усіх причин пропамятна виставa УСС, не могла стати синтезою стрілецтва, а рефлексом, відблиском, який упав на нас від боєвої формації, що в розгорі світової завірюхи 20 літ тому зявилася на верхівях Карпат, як мітичний образ наче із Ґоголевої «Страшної Помсти».

Матеріял, який маємо змогу оглядати передовсім надбання пресової кватири УСС. Пригадаймо (ширше про це писав я у календарі «Червоної Калини на рік 1935) що праця її йшла серед воєнних подій, при боєвій формації, що була доволі мала, не переходила стану 2 курінів, що не було свого власного етапу, що приявність кожсіла бути відповідно означена в стані куреня чи сотні.

Коли ми переглядали намічені експонати на виставу пригадувалось неодно, пригадувався неодин добрий товариш зброї. Кілько є експресії у двох картинах чет. Ю. Назарака, що згинув

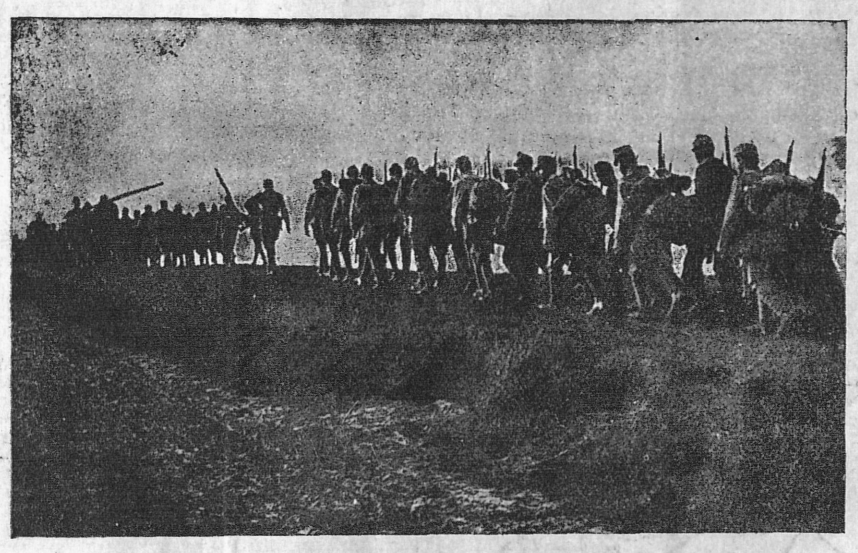

В поході. світл. І. Іванець.

ного співробітника пресової кватири муяк командант чети в бою на Лисоні.

Стає жаль за матеріялом, що його зібрали при Бригаді УСС, за час затяжної кампанії в Галичині та на В Україні. Матеріяли, яких вартість булаб неоцінима для маляря-баталіста чи історика, запропастилися. Бере досада що при начальних командах Українсько Армії не розуміли ваги праці, яку повинна була виконати відповідно зорганізована пресова кватира.

Та живий живе гадає. Для мене як упорядчика вистави УСС було би великим вдоволенням, якщо виставa стала би підставою розбудови історично військового відділу при одному із наших музеїв у Львові. Треба би подбать передовсім про відповідне приміщення та деякі фонди, щоби можна було систематично збирати воєнні памятки. Чи не був би цінний відділ, де можна бі відтворити одностроі галицьких і наддніпрянських частин. Як приємно бу лоб порівняти кінноточика УСС чи гарматчика УГА з чорним запорожцем. Ще час, ще можна це зробити доки живі ще активні участники подій, поки є ще кравецькі майстри, що колись шили автентичні військові одностроі.

Геракліт назвав був колись війну праматірю буття, англійський фільософ історик мистецтва Раскін твердив, що лише боєві народи були здібні творити культуру. Грецька богиня війни Палляда-Атена стала богинею мудрости. Війна для нас створила епоху, якою якою не лиш живемо, але яка певно стане чи не вихідною базою новітнього українства, імпульсом до починів і мірого здобутків.

О. Курилас. от. С. Горук.

О. Назарак. Барабанний вогонь.

ЮРІЙ КОСАЧ

ЖИТОМИРСЬКА ВЕСНА

Іскорость припадав за чатинником чатою,
На рейках вовчуром гарчав бронепотяг
І на Київ, на Київ поржавілі гармати
На волах круторогих тягли по болоті.

Гімназист біля юзу вистукував спішно накази:
Фронт північний схід — крапка і риска — наступ,
І в садку при будинку моєї старої гімназії
Гайдамаки острожили коні на Любар і Хвастів.

І гризли, як древле, їх коні узду харалужну,
Вчувши сурму і вологість весняної далі
І в мотузяних стременах ставав чорнявий бунчужний
Майбутніх імперій шляхи виглядаючи в синьому талі!

А за ними ґвардії босої лави тиснулись невпинно—
Селян із Славути, з Лісистих Лушн і з Олевська
І мов дики, здіймали багнетами гостру щітину,
Коли батько вітав їх снагу, їх усміхнений батько Грушевський.

Там у гострому вітрі, мов стяг боєвий над полками,
Його борода колихалась і рвалась сріблиста,
Наче волхов чудний і страшний соколами
Він пісні-куріні випускав із долоні за місто.

На бруку, де бігли струмки, нам, неспокійним галчатам,
Що тікали під кулі крадькома із тихого дому,
Видавалось, коли пролітала над містом ґраната,
Що стріпнув давниною старий, сивоглавий Житомир.

Нам грязюкою хляпали авта вантажні в обличчя,
Ми за відділом бігли на міст, за ріку, за заставу,
І старшому братові бігла вже кров по вилицях,
Кров палка й молода, та перша кров за державу.

І волинські поля мерехтіли просторами прерій,
Нам хотілось туди, де пригоди чудні й таємничі,
О, візьміте! Просились і ми у сотень і співучих батерій,
.. та куди там, малий! — таж за тебе рушниця у тричі!

І ген, на шосі за рікою, де стали рядами іви,
Ми вертались, минувши чоту кулеметню останню,
І гриміла шосою на Київ, на Київ, на Київ!
Із серцями й гарматами нашими провесна буйня і рання.

С. ҐОРДИНСЬКИЙ

Стрілецька анабазіс

Вистава, улаштована в Національному Музею з нагоди 20-ліття УСС, дає нам мовчазний, але повний життя документ часу, що промовляє сильніше, ніж усі досі створені в нас повісті й мемуари із стрілецького життя. Зібрано документи просто безцінні для дальших поколінь і вони певно зрегабілітують ту популярну славу стрілецтва, що вже почала потахати в солодкавій звульґаризованій романтиці із невідлучними «війнонькою й дівчинонькою», де вже помалу почав губитися справжній дух і суть Стрілецтва.

В УСС увіллялась свого часу вся активна й інтеліґентна есенція молоді, що хоч трохи розуміла й відчувала духа своєї доби. Опинилася вона на воєнних фронтах ще трохи заскоро, непідготована й заскочена, тимто в неї був такий великий розрив між реалізмом фактів й ідеалізмом настроїв. Не забуваймо-ж, що УСС це властиво не було правильне військо, а більш охотники й партизани. Тим можнаб і пояснити той чималий вантаж романтики що ним було все стрілецтво оповите та що нині починає вже виростати в леґенду.

Подивіться на виставі, на тих усіх малюнках і фотоґрафіях на свободу, з якою рухаються стрільці, на тих «задьористих» поручників із папіросками в губах і руками в кишенях, із широкорозставленими ногами в лискучих чоботах, чоботах з острогами, що, за словами Наполеона, є невідкличні для тих, хто хоче володіти світом; на тих сотників, у шкуратяних плащах, із льорнетками й кобурами, спятих ременями, із обличчями бронзових статуй вічною внутрішньою напругою. Все це

О. Сорохтей. Підх. Черевко.

на виставі має запах заліза і шкіри переносить нас безпосередньо на фронт.

Вистава обіймає фотоґрафії, малюнки й рисунки та безпосередні памятки, як зброя, відзнаки, тощо. Фотоґрафії — цікавіші з мистецького боку від усіх досі наших фотовиставок, де було багато чисто технічного, нераз віртуозного хисту, але брак розмаху робити речі прості й сміливі. У малярському відділі панує Курилас, що мав підчас війни свій найкращий час. Цей академіст не мав тоді часу думати про академію і тому його речі такі безпосередні й невимушені. Баталісти — Перфецький та Іванець — зайвий раз доказують, якто вони добре знають коня і зрослого з ним їздця у повному чвалі, в атаці чи відчас вибуху ґранати. Далі Гец, Буцманюк, Кульчицька, Холодний, Бутович та Ю. Назарак, що, двацять літ тому, малюючи барабанний вогонь артилерії, несвідомо один із перших робив у нас експресіонізм.

О. Сорохтей. Підх. Кобилянський.

Вкінці майстерні карикатури Сорохтея яким належиться спеціяльна моноґрафія. Навіть коли забути про вибачність зрозумілу при історичних памятках то треба мистецький бік вистави оцінити як високий. Там почав свою творчість, молоду й неподібну до попередників, неодин із сучасних наших видатних мистців. Це й зрозуміле: психічний підхід у мистецькій творчості річ найважніша; із зміною обставин мусіла прийти й нова творчість. І коли тодішньою проблемою мистецтва було зафіксовувати блискавичні моменти нервовою лінією, нині йде змагання сурової орґанізації мистецьких елементів, що зовсім відповідає духові нашої доби, що змагає орґанізувати повоєнний хаос. Та й на це, навіть коли зброєю є квач, треба мати нині, у наших обставинах, сміливість. Це теж фронт.

БІБЛІОТЕКА НАУК. ТОВ. ім. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

Література під обстрілом

В Києві розстріляли 28 українських інтелігентів. Це — у звязку з убивством Кірова. Додумалися, що й на Україні готують терористичні замахи на їх владу, спровадили з Москви окремий воєнний суд із якоюсь Ульріх на чолі, й той суд присудив до розстрілу 28 людей. Додаткові звідомлення поясню ють присуд: більшість розстріляних, мовляв, прибули до ССРР з Польщі та Румунії з метою розрушувати комуністичну владу (з 28 усього галичан було 7!). Вони, мовляв, удавали з себе комуністів у Галичині, щоб їх пустили до ССРР, а тепер — їх ніби прицупили на їх терористичній роботі.

Чергова большевицька провокація. Її жертвою впало вже багато українських діячів, давніш некомуністів, тепер — іздебільша, комуністів, що «шкуру й душу віддавали» за комуністичне «отечество».

Це треба передусім сказати щодо тих галичан, що насаджували в Галичині піетизм до ССРР та зі шкури вилазили, вихвалюючи ті блага, якими наділяли большевики Україну у сфері культури й письменства.

Поміж розстріляними є й відомі письменницькі імена: Влизька, Косинки, Фальківського... Крім Косинки, що з погляду політичного для нас невиразний, але ж напевно симпатик «радянської влади» ті інші — комуністи. Дехто з них із огидою змальовує визвольну українську боротьбу, Крушельницькі поза большевицьким раєм не бачили світу. Їх розстріл не тільки — їх трагедія, а трагедія українського вченого й українського письменства на УСРР взагалі...

Трагедія — глибока.

Глибока тим, що сучасний московський лад у найкращому випадку з талановитого письменника робить морального покруча, який сам себе заперечує і спроквола перестає бути собою (Тичина, Рильський).

Зацьковувані з усіх боків недотепами-письмаками та підставленими ГПУ агентами, талановиті письменники утікають зовсім від літератури. Цікаво при тому, що колишні товариші, приятелі, партійці з чийогось наказу нараз стають судцями. Судять «генеральну» лінію своїх колишніх однодумців, і якщо вона, з наказу згори, має бути заломлена, той залім судцям вишукати неважко.

Все — в ім'я ленінізму, сталінізму!

Але ж суд той для судців дуже небезпечний. Бо ж судець із учора нараз завтра стає підсудним. Йому закидають ще більші провини, ніж він закидував своєму підсудному.

І все — в ім'я комунізму, в ім'я ленінської, чи сталінської лінії.

Так воно було в політиці, так і в письменстві. Тут можна помітити ще один цікавий прояв, що нагадує глуш середньовіччя, коли мучена інквізиторами жертва не тільки себе сама засуджувала, але й опльовувала своє минуле, все, що було їй найдорожче. Від засудженого Єфремова не тільки відмовляються його колишні однодумці-критики, не тільки кидають на нього громами, але ж змішують себе самих із болотом за те, що посміли мати такі самі думки, що й Єфремов (Дорошкевич).

Що це? Повний маразм?

Ні — звичайний самозбережний інстинкт!

Тільки ж у таку «самокритику» большевики не вірять... Вона їм потрібна тільки для якогось часу, на одну хвилинку. Потрібна на те, щоб легче можна «зліквідувати» й ту науку, й те письменство. Мовляв — українська наука, українське письменство контрреволюція. На те є свої зукраїнізовані «щупаки», що це доказують цілими книжками.

Яких пять років тому Коряк громами кидав на буржуазність українського письменства, а тепер Щупак денунціює Коряка як контрреволюціонера.

На Україні тепер денунціює один одного. Денунціює за те, що мовляв, той і той письменник виводить якусь постать із націоналістичним «ухилом», отже сам він — націоналіст!

Але це нікого спасти не може.

Вчора Антін Крушельницький у товаристві Микитенка, Кулика й інших, із ласки Щупака чистих ленівістів, засуджували давнього комуніста, талановитого поета Сосюру — а сьогодні А. Крушельницький попадає під суд. Йому з ласки життя покищо дарують. Зате синів розстрілюють, а його залишають у страшних муках серед непевности, що з ним буде...

Чисто джінгісханська етика, збудована на ясній системі — вбивати й нищити все, що українське, при допомозі самих таки українців.

Страшна трагедія українського письменника в УСРР.

Зате большевицька лінія тут зовсім ясна.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Містимо дещо з творів розстріляних большевиками письменників: Косинки, Фальківського та Влизька. Велика частина нашого громадянства не мала змоги познайомитися з творчістю наддніпрянських письменників, бо коли й приходили сюди деякі книжки, то не легко їх було дістати.

ТРИ ЖИТТЄПИСИ

Григорій Косинка (Стрілець), народився 17-го листопада 1899-го року в селі Щербанівці у вбогій селянській родині. Змалку ходив на поденщину по панських економіях. Згодом став до праці у григорівській цукроварні, де служив його батько. Самотужки вчився письменности. Року 1914-го переїхав до Києва. Там служив по канцеляріях. Ходив на гімназійні курси, скінчив шість кляс. Служив в армії, брав участь у

Григорій Косинка

боях. Учився у вищій школі, якої не скінчив через матеріяльні злидні. Перший друкований твір «На буряки» був уміщений року 1919-го в часописі «Боротьба». Був членом літературної організації «Ланка», потім — «Марс».

Дмитро Фальківський, народився 22-го жовтня 1898-го року в селі В. Липеси, Кобринського повіту на Поліссі, в бід-

Дмитро Фальківський

няцькій семї. Батько був робітником на цегольні. Учився в сільській школі, потім перейшов до гімназії в Берестю. Гімназії не скінчив через військові обставини 1915-го року. Від 1920-го до 1923-го року служив у Червоній Армії. Почав друкувати свої твори в 1924-му році в журналах «Червоний Шлях», «Життя й революція», «Всесвіт», Глобус» й ін.

Олекса Влизько, народився в 1908-му році. Почав друкувати свої твори в 1925-му році, коли помістив свій вірш «Серце на Норд» в журналі «Глобус».

Олекса Влизько

Належав до літературної організації «Молодняк» та «Всеукраїнської Спілки Пролєтарських Письменників». Працював також в «Новій Генерації».

ДМИТРО ФАЛЬКІВСЬКИЙ

ДЕСЬ ЗА СТІНОЮ...

Десь за стіною вітер стеле
Та все мені: — шу-шу!... шу-шу!...
А я ніяк, ой леле!
Своїх думок не придушу.

Майне одна — неначе крила,
А друга — ніби водограй, —
І от — життя, мов книга:
Бери й читай.

Хай сторінки мої нерівні
Й незграбно зверстані рядки,
Бо в книгу дні мої мандрівні
Життя вписало од руки.

І от тепер перегортаю,
Перебираю кожну мить:
Іще й не жив, а добре знаю
Це слово: — жить...

Десь за стіною вітер стеле
Та все мені: — шу-шу!... шу-шу!..
І я колись, ой леле!
Рядок останній напишу...

ОЛЕКСА ВЛИЗЬКО

МАРА

Десь ночі — темені — омани
одлунила
остання дзвонь
і в далиню
на лона —
лані —
стремлять
і в сурми:
— Ми — вогонь!...

... А десь, — далеко — кипариси
і море — в берег голубий...
...На обрію —
вогненні риси
і зідхи в скелях
і прибій!..

* * *

Не година то,
не епоха,
хоч і піснею розповім, —
то цвіте сантиментами
погань
на так званім
коханні моїм.

Закрутило мене,
замутило
і по серцю моєму
пливе
інша сила,
що не молодила
ані мертве,
ані живе.

І спитати б кого,
спитати —
може в мене
чужа голова,
бо стою я тепер
картатий,
неспроможний
на слова!

* * *

Одлетіла
конвалійна Леда
на далекі сніжні гаї
і не пахнуть вже
липовим медом
поцілунки холодні
твої.

Це початок кінця,
о, кохана,
о, до лютого болю чужа!
Це навіки
найкраща рана
і до споминів
літ іржа.

ГРИГОРІЙ КОСИНКА

В ЖИТАХ

Це все було просто до дрібниць: і я, і заспаний ранок, і сивий степ. Я памятаю хороше тільки ранок: заплаканий у росах, молодий, і трохи засоромлений сонцем, що смутне купалося у стрижні.

— Ну, ну... вже й цілуватися лізе!

Кажу це до сонця, бо воно безцеремонно грається волосинками на моїй нозі, любовно оглядає забрьохану колошу на штанях і сміється з мене крильцями бджіл: «дізік, дізік...»

— Дізік?!

Я починаю сердитись, бо що таке — «дізік?» Дізік — страшне для мене слово, бо воно нагадує мені про дійсність, раз, а друге, в нашій революційній термінольогії це є дезертир, а я, товариші, саме до них і належав! Маєте:

— Коли, думаю, сонце починає шукати дезертирів — до села не піду, небезпечно (такий наш звичай дезертирський), а просто собі левадами, благо ще неділя сьогодні — сплять, в жита.

Так і постановив; левади манять мене зрадливо вербами, городи пахнуть полином, мятою, але мій вірний товариш — жита.

Ляжу в долині, де тліє під сонцем Гордина могила, а передо мною стовповий шлях, Гнилище, Чорнобривки, далі...

— В жита!

...Одкрасувались — наливаються, через тиждень-другий — копи, а зараз догоряють; у мене почали дзвонити коси, серпи, а важкий колос схилявся до землі, — але в цю хвилину старий чорноуз поважно пройшов травою до болота, поклонився на всі чотири сторони, піймав необережну жабу і під глухий клекіт сполохав на ставищі дику качку...

— Ох, дурна жаба, правда?

Це моє слово до японського одрізана але після цього я рішуче встаю, підкочую колоші і сміюся до своїх ніг, а вони-ж у мене міцні, рівні і сильні (волоссям обросли, а мені баба казала: то — сила); заглядаю у стрижень: там теж до мене посміхаються сірі, гарні очі, розпатланий чуб горить на сонці та визирає ще дитяче обличчя Корнія Дізіка.

Показую йому кулака й ловлю зором слід чорноуза.

— Треба рушать! Поснідать-би не вадило, а?

Але пригадую, що коли в селі побачить салдат зелену сорочку, спокійно прицілюється з рушниці, наче в суху вербу, і вигукує, стріляючи з ляку: «стой, ні-с-места!»

Правда, це буває дуже рідко, бо ми дезертири — народ бойовий, а ходимо обережно, особливо вечорами; засиніло — село наше, а ранок — жита обминаємо. Рішив не снідать, хіба можна до Служби Божої хоч рисочку до рота брати?!

...Копях сіна підсмикав; підбив ногами (хай слід затреться), уважно оглянув свою «японочку» — засунув її за пасок штанів, картуз на очі, а стежкою чорноуза — в жита.

Не пішов, а поплив... Бо мені не привикать до одноманітного ритму хлібів, і степ для мене знайомий, як і моя «японочка»: хвилюється ранками, дзвонить хвилями в-обіди, а вечорами, коли догоряють жита, лягає спать

Іду знайомими стежками: широкий Розділ зустріне мене пшеницями, Темник привітає житами, а коло Гординої могили — крайкована синіми льонами плахта з вівса, ячменю і пяних гречок.

Все так просто, ясно і раптом:

— Чого це курить стовповий шлях?

Лягаю. Японка косо дивиться на дорогу, мої нерви приймають пісні поля і здається, починають підспівувати самі; десь над ухом бється крильцями джміль, гуде, розсотує нерви, і мені до болю хочеться піймати його і задавить...

Ще пильніше вдивляюся на закурену дорогу, «кавалерія, кавалерія» проноситься іскрою думка, гасне на синьому льону і твердо рішає — «убити двох трьох, а тоді що буде... Застрелиться».

Але мимоволі кладу за обніжок голову, засовую босі ноги в жито, виправляюсь тілом і жду; мої нерви уже не співають, а тільки дзвонять тихо — «дзінь, дзінь!...»

Думаю:

— Копит горить під сонцем, — багатий їде...

За півгоней від мене, спиняючи ристю сивого коня, проїхав гнилищанський багач Дзюба, і жито передало його голосну, трохи чваньковиту розмову:

— Ого-го, брат! Житомирська губерня повна тепер ними, служить не хоче в комуні, а все льогкі хліба подавай!...

А другий на возі:

— Комісарами хотять бути?

— Комісарами?! Хай чортом буде? А то як ніч, — з винтовкою до вікна йде: «дайош!...»

Сіра смуга піску, білий копит коня а за ними моє непереможне бажання вистрілити, але памятаю наказ отамана Гострого — «не вилазь і не стріляй» дивлюся на жилавий деревій під обніжком, де лапками заплуталась і борсається у медовнику бджола, посміхаюсь, та лізу в густий льон.

— Хай буде й так...

Дзінь, Дзюба, дзінь... Це дзвонить степ на обід; мене од голоду починає ссати під ложечкою і я, щоб заспокоїти його, мимоволі думаю про Дзюбу,

— Мабуть добре поснідав? Подумаєш, герой який знайшовся: «комісарами хотять бути?» А хочби й комісарами?... Ні, Гострому цього сказати не можна... Убє...

Передо мною проходить житами тінь розстріляного на городі Дзюби комуніста Матвія Киянчука, і мені чогось до болю робиться сумно:

— Дзінь...

Я на бочке сижу,
Под бочкою качка,
Мой муж — большовик,
А я — гайдамачка!

І підморгне! Молодець був Матвій, коли вели його...

— Дзінь...

Про комісарів я не думаю, Гострий може одвести вночі й мене купатись до стрижня, а всетаки мені цікаво: «хто вони такі?»

Степ зустрічає низькими поклонами пашні вітер, а він проходить полями — теплий, ніжний, смикає за вуса горду пшеницю, моргає до вівса й довго, довго цілує кучеряві голови гречок — пє меди степові.

Я киваю йому головою своє «не знаю», сам хочу думати про Киянчука але якимсь напруженням волі встаю і зразу-ж присідаю, бо на дорозі майорить під вітром червона хустка (я із свого логва бачу тільки хустку); китиці, мов пучки калини, торкають колоски, вони кокетливо посміхаються до сонця, а вітер схоплюється у мене над головою маленьким вихором і танцює.

— Плювати мені тепер на Гострого! Іду назустріч, може хоч пиріжка дасть, коли не з нашого села... Дезертирові все можна! Ачхи, кучерява!

— Ой, злякається... З неділею, куди йдеш?! — не сказав, — тільки подумав: «невже Уляна?»

Я од здивування підсунув на лоба картуз, — «що-ж буде далі?»

Стояла-ж передо мною справжня Уляна, а з нею стояла обора панська і шість волів у плузі — орали степ колись...

Степова дичка — запалена, засмажена, а очі — два жучки... Воду носила.

— Здрастуй! — і стала.

— Здорова будь, Уляно! — хотів посміхнутись і не міг; вона довго дивилась на мене, видно думала, а коли її око впало на моє дране коліно, де спокійно лазила божа корівка — соромливо засміялась, тільки губи якось по-дитячому затремтіли, на колосок покотилась непомітно сльоза... Сині очі питали мене:

— Хіба ти, Корнію, забув ясла коло чорного вола «Зоряна?»... А коли цілував мої очі — на сміх показував через вибитий сучок зорю, — казав «вони похожі на неї, правда, Улясю?»..

Я простяг руку, але не знав, з чого почати розмову і якось по-дурному спитав її: «Тебе, Уляно, тепер і не впізнать...» І тихо впало на дорогу її слово:

— Змінилася.

А далі я просто не памятаю, що сталося: вона зайнялася, рвонулась до мене і глухо крикнула:

— Які вороги ми... Ні, Корнію, нам не так треба! Ходім, сядемо.

Я спянів... Не знаю, що питав у неї, і що казала вона мені, а тільки памятаю, як буйно захвилювались жита, затремтів від радости льон і гарячий вітер припав грудьми до землі.

Колоски слухали:

— Ти й досі такий славний, Корнію.. хочеш цілувати? Цілуй, хай хоч один день буде наш!

І гладила рукою мій чуб, а його розчісували уже другий рік дощі, сніги і дике вовче дезертирське життя..

Вона сміялася:

— Хіба ти не знаеш м о г о Дзюби? То, Корнію, зуби чортові, а не Дзюби!

Я поклав голову на її коліна і слухав, бо це була загублена в житах моя доля:

...— У мене так наче пісню хто писав — «тільки й мала мати три сини й три дочки...»

Я боявся сліз і пяно запитував Уляну:

— Правда, тепер наливаються жита? А в нас: скоро в бір підемо, — життя панське, а голод собачий — прийдеться грабить. День іде і смерти ждеш: товаришів у вас багато?

...— Ех, Корнію! Наливаються... Стій, скажений, не рви!

Я бачив на тонких поділках Уляни гарно вишиту «жидівку», на пазусі — кленове листя, і все кругом було пяне а червона хустка зайнялася й горіла степом од краю до краю!

— Улясю... Тепер мені нічого не страшно!

— Мила Улясю...

Шептали колоски, а вона соромливо підсмикала хвартух, кидала мені морелі і боязко, з тихою журбою, нагадувала: «піду до матери, це-ж в і н поїхав до волости заложником, а то-ж нікуди не пускає...»

Барю Уляну й у двадцятий раз, а може в останнє запитую кленове листя:

— І досі любиш?

Льон заморгав:

— Ой, бестиднику, хоч-би не питав! Любиш? — перекривила й додала: — проковтни морелю, а потім попрощаємось, — тихо поцілувала, рвонула льону горстку й очі були сині, сині — мов льон, а хустка гасла.

— Прощай, Корнію!

Далі по-старому повела бровою, моргнула й засміялась:

— Наливаються жита... Більш не треба, прощай! — Поклонилась низько на шляху і покотилась зеленими вівсами у веселу Чорнобривку до матери.

— Дзінь...

— Дзвони, степе! Я довго лежу й слухаю, як дзвонить у такт дзвонів степу моє серце; лізе божа корівка, беру її ніжно на руку й запитую: «хочеш на коліна, до сонця?»

— Можна. Так, берись лапками за штани, далі... дурна, падаеш? А я, потвоєму, як держуся? Але ти не знаеш, ні, ти не знаеш, що я, Корній Дізік, пяний сьогодні в житах, а?

— Пяні жита, розступіться! Плювать на смерть, Гострого, — я співать хочу чуеш, степе?!

О й, щ о - ж б о т о т а з а в о р о н . .

І горить передо мною ще й досі Гордина могила під сонцем, червона хустка Уляни і я, коли згадую своє дезертирське життя...

Питаете про Матвія Киянчука? Розкажу, але не зараз, бо в житах загубилася моя доля, і мені хочеться плакати, мов дитині, або співати, як співають старі, коли згадують молодість, а я ще хочу співати!

Галина Мазепа. Гокей.

Петро Холодний. Пані з котом.

Володимир Ласовський. Портрет.

Северин Борачок. Прачки.

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ

АНУМ 6

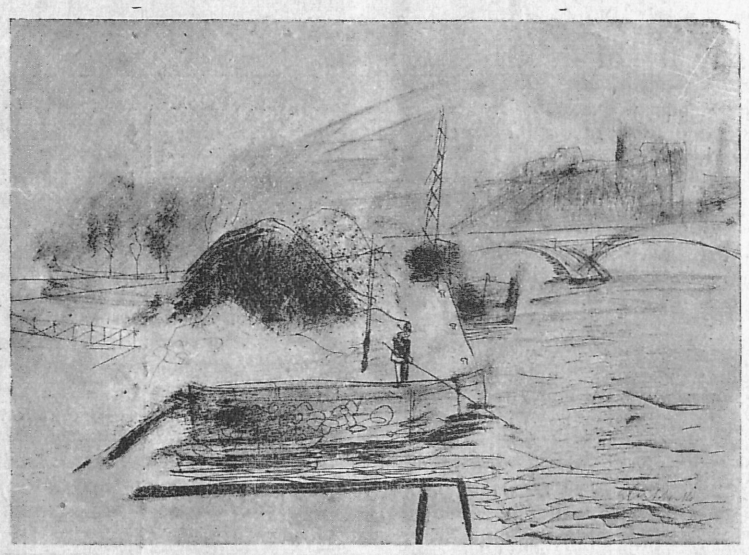

Микола Глущенко. Рисунок.

На першому поверсі будинку, що ніби монументальний плян підписаний унизу іменами двох його творців: історика нашого минулого, співтворця сучасного й одного міліонера-ідеаліста, розташувалася нова вистава Асоціяції Незалежних Українських Мистців. Коли випадково глянемо крізь вікна побачимо пейзаж завантажений старовинною архітектурою, захованою дискретно серед дерев скверу. Якісь романтичні східці ведуть попри будинок угору до воріт старого монастиря. Там унизу сорокатий «Дністер» сховався соромливо поза спину вищербленої часом порохівні З верхівя дерев виростають вежі і вежечки, копули і шматок сірого, заплаканого неба такого неподібного до Глущенкових Середземноморських обріїв.

Скажу вам правду: я прийшов сюди задля того неба, що сподівався його побачити на образах Глущенка, Грищенка і Гординського. Коли проходив я Підвалля та йшов угору сходами музею думав про небо півдня. Я знав, що ці наші мистці мандрували там серед маслинових гаїв і стрункіх мінаретів, берегами того моря, що є і споконвіку було колискою европейської культури. Двох із них попало навіть поза Піренеї, у цю напів екзотичну країну, ультра-католицьку і вже африканську, патріярхальну, батьківщину революційних пронунсіямієнто. Еспанія. Знаю її тільки з книжок і мрій і крізь очі одного друга. Завжди заманювала мене багатством свого підсоння, своїми контрастами своїм ґенієм і трагізмом.

Як дивилися на неї ці два наші передові мистці? Глущенко віднайшов Африку в Еспанії. Маслинові гаї туляться у нього до диких і голих скель Це вже не є ці свіжі кольори, лагідні спокійні, що їх віднайшов він у Марселі і ще на Балеарських островах; вони виблідли, повітря загусло, запорошилось. Люблю його кораблі і пристані, меви і мякі лінії жіночих тіл кладені на папір так легко, наче французькою рукою.

Грищенко? О, цей зайшов глибоко у містику еспанського життя. Годі відірвати очі від його делікатних акварель. Уличка у Толедо чи самітня площа у Кордоби, таємна глибінь Севільської катедри, екзотика рухів і колірів, архітектура хмар і обріїв, скільки дива зуміло відкрити у тому всьому його чуйне око! Заздрю тим, що на їх стінах висітимуть ці вибагливі фантасмаґорії!

Гординський повний контрастів. Подивляю його вибуховість і бадьорість. Його акварелі лопочуть яскравими плямами стягів, як у Дюфі. Єрусалим сливає золотом сонця (Святохристова могила), ввесь коліровий, майже романтичний. Деколи зі спокійного краєвиду квітів або неба виростають нараз у нього несамовиті скельні обриви, кентаври і німфи. Бо що не народилося вже у цій буйній голові. І в Гординського віднайшов я трохи південного неба, і він зумів заспокоїти мою невтишену тугу за півднем.

Ласовський цілий у ґеометрії брил і ліній, засвідчує своїм мистецтвом, що наше століття це епоха досліду, аналізи, розмежування, розчленування життя на найпростіші, найпримітивніші його елєменти. Сельський шукає винятковых ефектів світла і фарби, Ґец пригадує понурі краєвиди і без того суворого Данціґу.

Бутович, як завжди, розказує найчудніших казок. Яка же у нього фантазія! Міх його Савочки або косичка рудого пономаря розкажуть куди більше як неодно кількаметрове полотно. Розповідає теж непоганих казок Ліщинський; його ґрупа «На ярмарку» неодні уста примусить усміхнутися.

Холодний Петро, «молодший», а який уже зрівноважений. Його «Пані з котом», дарма, що наче вчарована у сувору форму нідерляндських примітивістів (а може саме тому?), дивно жива і легка.

На другому кінці виставки п. Галина Мазепа дивує і чарує вибагливістю композиції і тонкістю кольорів своїх «Трьох дівчинок» і «Гокею».

Подивляв я ще знамениті емалії Дольницької, різьби Коверка, Лятуринської і Кисілевського, цікаві почини краківської ґрупи «Зарево», зупинявся довго перед Борачком, Масютином, Сорохтеєм, не спіматаю навіть усіх.

Вертаючись домів думав я про жмінку розгублених по світі українських дітей з чималим талантом, що раз у рік виставляє спільно здобуток своїх оптичних відкрить у часі і просторі серед дивно романтичної обстанови високого будинку у самому серці старовинного Львова. Чи не чудово це? Але, правда, аджеж: «АНУМ» звучить як магічне слівце, наче заклин перед яким відчиняються заворожені двері.

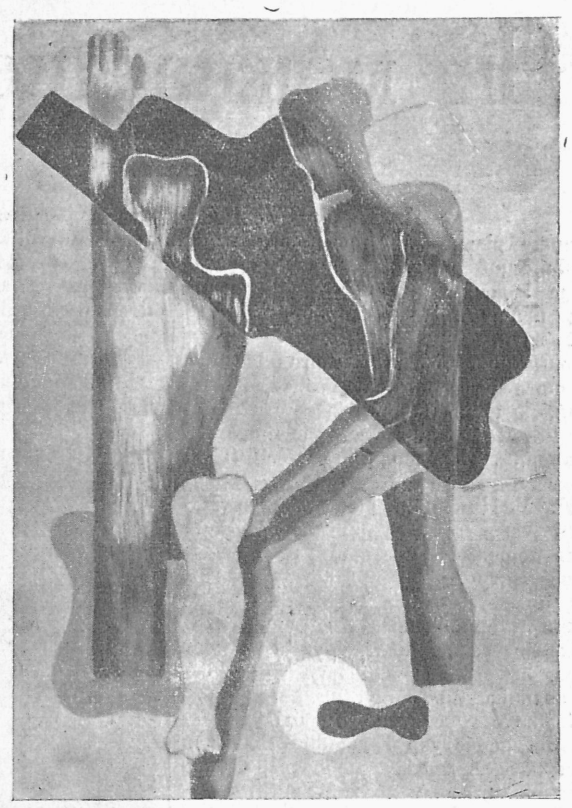

Володимир Гаврилюк. Композиція.

Микола Бутович. Рибалка.

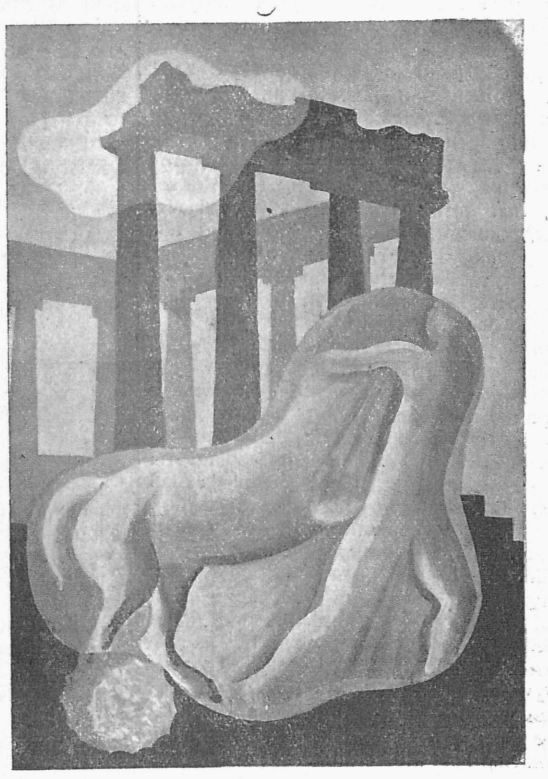

Святослав Гординський. Композиція.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Афоризми майже поважні

Кожний твір — сказав хтось — це сповідь. Може би додати?: — така, при якій неодин ґрішить знову.

—

Дилєма нашої преси. Український щоденник із 50.000 передплатниками може поставити тільки людина, що має 50.000 долярів і є розумна; та яка розумна людина маючи 50.000 дол., схоче їх вкласти в український щоденник із надією на передплатників?

—

Редакторський секрет: — важніше відкинути десять дурних статтей, ніж видрукувати одну розумну.

—

Наші сучасні книжки ділять долю сучасних дівчат: щораз важче їх зрозуміти і щораз важче видати, хоч намагаються бути загально доступними.

—

Громадяни незрілої нації вирішують негайно справи, які мусять дозрівати роками, і радять роками над тими, які треба вирішувати негайно.

—

Статистика має теж свій ґумор; нпр. коли стверджує, що нині подруж щораз менше, а нещасливих випадків щораз більше.

—

Перед війною люди рідше зміняли свої погляди, ніж після неї. Валюта теж була тоді тривкіша.

—

Ані те, що зовсім розуміємо, ані те, чого зовсім не розуміємо, не може нас захоплювати.

Коли починаємо і перестаємо кохати, однаково легко переконуємо себе, що досі були ми сліпі.

—

Жінка довго не забуде нам пошани, коли довго чекає хвилини, щоб ми про ту пошану для неї забули.

—

Не всі, що пишуть вічними перами, пишуть для вічности.

—

Давніше письменники теж писали на коліні. Але коліна були кращі.

—

Деякі люди мають так багато енергії, що навіть десятьох не може виконати за них тої праці, про яку вічно ґоворять.

—

Чим більше в політиці ґолосів, тим важче скласти з них хор.

—

Кохання може бути таке сильне, що перемагає навіть смерть — можуть сказати вдівці і вдовиці, йдучи вдруге до шлюбу.

—

Можна жити весело і сумно скінчити, але сумно жити і скінчити весело не можна. Ось чому є так багато самоґубців.

—

У деяких краях, де карають за двоженство — на одного чоловіка припадає три жінки.

—

Полеміка має одну сильну сторону: противник має завсіди слабі аґрументи.

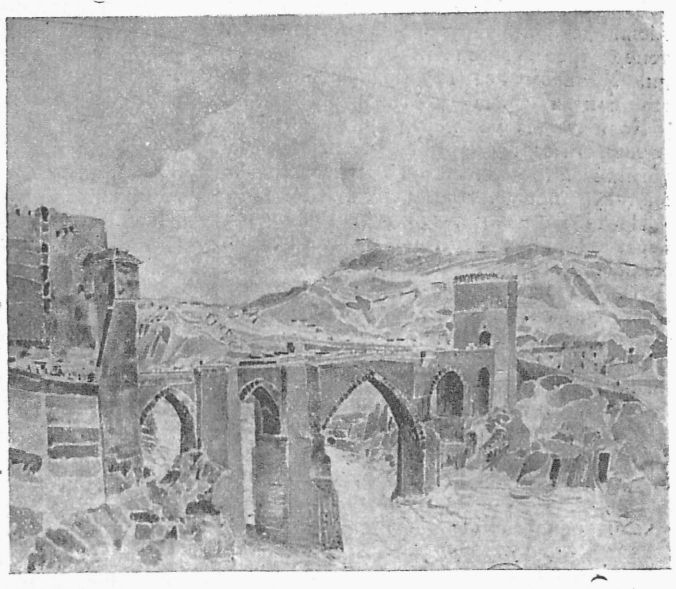

Олекса Грищенко. Міст у Толедо.

СТЕПАН ЧАРНЕЦЬКИЙ

Чи можна ще щось зробити з Гриця?

(З приводу нової інсценізації)

I.

Спершу кілька слів про новітню режисерію, щоб зрозуміти виняткове становище і досягнення театру «Заграви» серед наших інших мандрівних театрів і труп.

Прикметною рисою сьогоднішнього сценічного реформаторства є те, що аванґардою нових напрямків — стали малярі. Режисер-технік стає рисівником і костюмером. Почалося це в Росії (Станіславський, Комісажевська, Маєргольд, Бакст). У Німеччині ще сильніше відбилася всевлада мистців кисти. Вони стають першими теоретиками нових прямувань театру.

Ця інвазія малярів у театрі явище корисне й оправдане. Сама сцена кличе їх до себе. Жест, рух і силюет актора, себто плястичні моменти лишають сильніше вражіння, як його голос, тимбільше як текст його ролі.

Давній репертуар і давній стиль гри з початком XIX віку, репертуар і стиль романтичний, клали велику вагу на музичний супровід у драмі. Такі роди драматичної творчости як мельодрама чи водевіль, давали інтенціональну сполуку драматичної акції зі співом чи музикою. А в траґедіях великі тиради й монольоґи були для актора наче оперові арії; він мав нагоду виявити свій голос, записати в памяті слухачів своє «бель канто» чи силу своєї дикції.

Реалістична драма з другої половини XIX віку підняла боротьбу зі слуховими вражіннями в театрі. Стиль акторської гри проходить під гаслом природности. Геть монольоґи, геть тиради, геть деклямація! Право в устах актора здобули — шепіт, напів виразні наголоси і вся безефектність буденної мови. Щезла на сцені святочність дикції. Від кількох десяток літ театральна авдиторія звикла радше приглядатися акторові, ніж його слухати. Бо його жест, погляд, кожний найменше помітний порух, доповідають глядачеві цілий комплекс внутрішніх переживань, що колись актор мусів виявити у дуже ріжних голосових відтінках.

Кривіцька і Королик в ролях Марусі і Потапа. Світл. Н. Нижанківський.

Нині у театральній салі працює більше око як слух. Не дивота, що Креґ (Craig) шукає душі Макбета в колірах і не дивота, що малярі доходять до першого слова у справах інсценізації. Все зусилля спрямоване на те, щоби вигляд сцени давав стиль (душу місця, а не його фотоґрафію). Ця про око суперечність стоїть у повній згоді із співпрацею малярів у сценічній праці. Бо коли раз поставили принцип, що декорація має передавати душу краєвиду чи домівки, що одна подробиця має загіпнотизувати нас і вмовити, що бачимо цілість, то зовсім зрозуміле, що тут треба правдивої малярської творчости, щоби цю подробицю добре вибрати, схопити, а ще краще виконати. На ній одній зосереджене здорове вражіння глядачів, отже вона мусить бути справді гарна, переконлива, суґестивна. Тут не вистане рука ремісника-декоратора, а мусить проявитись щаслива ідея мистця-маляря.

В часи натуралістичного театру ремісник-декоратор був копістом природи, тепер треба вигадати синтезу природи. У такому самому відношенні стоїть плитка сцена до глибокої.

Коли глядач має перед очима 20 квадратових метрів картини, а не 80, то кожний метр мусить бути намальований вчетверо краще.

Проте не дивота, що в сучасних театрах деякі декорації це просто поеми. Колись декорації Єґорова у московськім театрі Станіславського були першим зразком, як підхопити внутрішній тон «Синьої птиці».

Від хвилини, коли зверхньою інсценізацією заопікувалася творчість плястиків (головно малярів), преважною і майже ревеляційною справою стало світло. Виявилося наглядно, що завдяки новочасній електричній техніці, електричні лямпочки можуть відгравати ролю малих чародіїв. Умілий добір барв, майстерне скріплювання й стемнювання світел вплинули не лиш на те, що можна було добувати нову кольористику «сценічного повітря», але й спромогтись на незнану раніше оману перспективи. Мистці-малярі стали справді малювати світлом на сцені так само як малюють фарбами на картинах. (Замітна в тій ділянці система Фортунія).

Від малярської реформи зміняється постійно архітектура і ввесь світ театральної машинерії. Зміняється разом із тим теж акторська гра. Бо все те, що

Боровик і Ковачева в ролях Хоми і Усті Світлив Н. Нижанківський.

діється тепер у театрах прямує до того, щоб наново, як за давніх добрих часів над уявою читача панувала дія — рух і барва, — а не виключно говорене слово.

II.

Кого то не вабив чудовий і високодраматичний сюжет давньої народньої пісні про Гриця! Вбирали її в рямці сценічного твору В. Александрів, М. Старицький, Г. Бораковський, Н. Янчук, Ф. Самійленко, польський поет А. Ґроза, снували на тому мотиві свою драму В. Винниченко та Н. Кобринська. Та не вважаючи на ці численні спроби мотив залишився досі по мистецьки невикористаний і жде талановитого драматурґа, що цю щиро золоту брилу викує чи перетопить на твір справжнього мистецтва.

У нас у Галичині прийнялась перерібка Старицького з драми Александрова, а ввійшла на нашу сцену вперше в р. 1893 в Сяноці за управи Юліяна Винницького. Грицька грав тоді Янович (у розцвіті сил і таланту), Марусю — Лопатинська, Хому — Кость Підвисоцький, Галину — Фіцнерівна, Дмитра — Лопатинський).

З того часу ця «народня драма в 5 діях зі співами» (так вона називалася) не сходила ніколи з репертуару галицького театру; завсіди була «боєвою» пєсою, що запевнвюала мистецький і касовий успіх. Найкращим Грицьком були: Янович, Лопатинський, Григорович, Петрович, Лесь Курбас, В. Коссак; Марусею — Лопатинська, Слободівна, Рубчакова; Хомою — Підвисоцький, Поліщук, Юрчак, Коханенко.

В слід за театром «Бесіди» стали «Ой не ходи Грицю...» виставляти аматорські гуртки, спершу по містах, опісля по селах, так, що драма ця стала найпопулярнішою на всю Галичину.

Коли наш театр був у Кракові (в р. 1900 і 1913), там «Гриць» теж мав великий успіх, а в провінціональних містах приходило на кожну виставу багато польської публики.

При кінці грудня м. р. виставив теаатр «Заграва» «Ой не ходи Грицю...» як «музичну драму на 5 дій М.Старицького, композиція вистави і монтаж тексту В. Блавацького, декоративне оформлення Л. Боровика, музична підготовка Н. Горницького — К. Опермана».

III.

Нехай із симпатії до гарних змагань театру «Заграва» вільно мені буде висловити кілька завваг.

Чуючи про реконструкцію «Гриця» гадав я, що режисер відсуне на дальший плян або й за куліси весь декоративний фолькльор і всю акцію зведе до лінії драми. Тимчасом лишилися надалі картини, мов наклеянки — гарні, барвисті, повні руху і життя, але акція не поглиблена, типи невирізьблені.

П. Блавацький віднісся всетаки з надто великим пієтизмом до тексту пєси, нарушуючи його дуже делікатно. Перш за все усував монольоґи, але й при тому був дуже обережний, наслідком

Кривіцька (Маруся) Світлив Н. Нижанківський.

чого у першій дії мало помогло введення баби, бо те, що говорив Хома все ще виглядало на монольоґ. Режисер виминув деякі занадто розтяжні сценічні іграшки, що раніше тяглися довше, обрізав дещо смішки, співи й гопаки, знаменито стилізуючи деякі яви. Наприклад перша й друга ява першої дії добре стилізовані й видержані в тоні.

Декорації гарні. Але з ними вийшло власне те, що було б вийшло з цілою пєсою, якби режисер був повівся з текстом трохи свобідніше. Багатьох вражала та зовсім модерна обстанова сцени, а все-ж, на нашу думку, ті декорації багато причинились до гарної вистави. Тільки у деяких моментах треба їм було для ефекту такого освітлення, щоби було для них тим, чим у природі мряка сутінь, а в музиці сурдина чи приглушник.

Що торкається самої вистави, то й тут — треба признати — режисер зробив, що міг в таких обставинах, у яких находиться сьогодні театр. Здається

Сцена з третьої дії: дівчина помагає нести воду батькові Марусі.

нам, що мав він чималий клопіт з обсадою ролі Гриця. На ролю Гриця треба мати багаті умови. Цеж від природи пребагато вивінуваний сільський Дон Жуан, український Туріду, за яким пропадали в селі.

Адже коли:

Поховали Гриця близько границі,
Плакали за Грицем всі молодиці
І дівки також руки ламали
Чорнобровую всі проклинали.

Це ж не пустий вітрогон, а юнак, що кохає, тужить і ломиться в болю, особливо. коли його душа роздвоюється, коли він почуванням розділюється і хитається між Марусею й Галиною, коли міг би сміло за героєм одної з комедій Фредра сказати про себе: «Тепер знаю, що люблю, та не знаю котру...».

Актор, що відтворював постать Грицька не створив такого типу, його може найкращі інтенції не переконували.

Зате чудовою Марусею була Кривіцька (і вокально дуже поправна), особливо щодо сценічної гри. З рукою на серці тверджу, що такої Марусі галицька сцена не бачила. В хвилинах радости і в явах бездонного болю мала в собі щось, що брало за очі і шарпало нерви. Кривіцька ще раз доказала, що є артисткою з Божої ласки, щирою, глибокою, безпосередньою, що жила на сцені життям Марусі, її радощами й горем і провела свою ролю з найбільше витонченою природністю.

Безсумнівно даровитим і дуже інтеліґентним актором є п. Боровик. Не погоджуюся з інтерпретацією Галини й Дарини. Тут очевидячки типи перемінено. Щоб довго не говорити, пригадаю, що найкращою Галиною була Фіцнерівна, а найсимпатичнішою Дариною — Слободівна.

Музична ілюстрація була найслабшою стороною вистави.

А все ж безумовною заслугою театру «Заграва» є те, що вносить на українську сцену новий, свіжий подих, що в старім загущенім лісі шабльону, трафарету, закостенілости, бездумчивости й бездушности шукає нових стежок. Тут безперечна заслуга молодого талановитого режисера Блавацького як і його співробітника маляра Боровика.

ВЕСНЯНКИ
усуває безсумнівно тільки
ДРА ШТЕНЦЛЯ
БЕНІҐНІНА

ІВАН ҐОЛЬ

Кінець поета

Поет нині це анахронізм.

Нехай він не обвинувачує своєї доби, як це звичайно робить, а себе самого. Він не має рації, не має чим виправдати свого істнування, він вихоплюється і заваджає світові на його дорозі.

Поет це пережите поняття, зовсім непридатне для нинішнього попиту, щось таке як стара зужита аптикарська пляшина, що тхне отрутою і камфорою на — душевний біль. Геть із ним! Чи він щось заробляє? Чи він гадає дійти до грошей своїм старим крамом? Вже з того одного видно, що він ненормальний. І соціяльно — зеро.

Поет пристає з зірками, деревами, тугою. Він поринає у глибину і задуму. Що за нісенітниця! Ще й вважає себе ясновидцем і психольоґом.

Отже правдою мало би бути гасло, яке кинула пять літ тому войовнича молодь: «Мистецтво більш не істнує!» Щодо мистецтва, яке має на думці поет то це правда. Воно вже не істнує, і то не у відношенні до мистця, а тому, що нема публики, яка могла б його слухати. Чи слово, що не лишає відгуку, лишається словом? Поет іще озивається, але поезія завмирає йому на устах, вмирає у задушливім повітрі. Ніхто її не чує. Отже не істнує.

Гін модерної людини звертається назверх. Вона домагається мистецтва, бо признає, що живе в добі культури, але це мусить бути мистецтво, яке не мучить, не приневолює думати. Модерна людина має жах перед думанням. Майже всі ті орґанізації, що не служать праці вживає він як оборонного засобу проти думання на тій підставі, що думання томить. Театр, кіно, навіть церкву.

Елєменти нового мистецтва, що служить такому домаганню це світло, рух, крик. Нове мистецтво вібрує, біжить, мчить, але не думає і не терпить. Воно має зрозуміння для комфорту, соціяльних питань і спорту. Але, щоб могло істнувати потребує майна.

Досі поет був тихий, самотний, розгублений у світі і бідний. Він мав те, що нині стало таким рідким як радій: — час. А нині не можна мати часу. Бо що робив би той, хто має час? Думав би над собою. І яке нещастя вийшло би з цього! Нам не вільно бачити себе в дзеркалі, ми цього не хочемо. Поети це ж дзеркала. Ми хочемо заглушити і забити час. Хто має забагато часу — нудьгує. «Нудьга» стала напрочуд модерним словом.

Ще тільки бідаки мають час, бо вони не можуть так легко спромогтись на світло рух і крик як багачі в автах і палатах. Бути бідним це справді рафінований люксус.

І нині в Европі є може ще пять, може десять поетів, які можуть на такий люксус дозволити собі!

Переклав *р. м.*

УМБЕРТО ДЕ КАМПОС*)

НАРИСИ

ФІЛЬОСОФ

Вихований у Колеґії Караса, полковник Венанйо Фіґейра, хуторянин з Убераба**, обтерся трохи об фільософію і латину дотого, що більше як треба, морочив собі голову важними питаннями життя Щоденний пережувач деяких поганських авторів, він деколи на веранді своєї літнівки роздумував:

— Так, пане! Ці фільософи мають рацію! Цей світ такий нерівномірний, такий переповнений несправедливістю, гомінкими неправильностями, що перший-ліпший смертник, якому доручилиб зробити його, зробив би його кращим.

І сумно підтверджував:

— Цей світ уладжений дуже зле!

А проте вечорами, коли сімя збиралася до вечері, старий хуторянин насаджував на ніс окуляри, брав до рук «Біблію», присував нафтову лямпу якнайближче і починав читати, затримуючися над «Книгою Йов». І наново починав розумувати над цими словами 38 глави:

«4 — Де був ти тоді, як я засновував землю? Скажи мені, якщо маєш розуміння.

41 — Хто готовить страву для круків, як їх безпере потомство взиває до Господа і блукає, не маючи що їсти?»

Одного дня піддаючися бунтарським ідеям, які висмоктав із новітніх письменників, проходжувався полковник по подвірі хутора і, побачивши ластівки, які шугали над худобою, почав знову мудрувати:

— Так, справді так, цей світ уладжений дуже зле. Осьтут наприклад стоїть віл. Чому він, маючи роги, ратиці, вуха і, будучи такий сильний, має жити завжди на землі і сновигати по ній, тоді, як ця ластівка, яка не має ніщо такого, буяє швидко і легко в повітрі?

Та в цю мить одна ластівка, що летіла над ним, опустила щось, що його обтяжило, і що впало саме на відкриту голову полковника. Він інстиктово підняв до лисини руку і, подивившися на пальці побілені негідю, впав на коліна, скрикуючи покірно:

— Прости мене, Господи, прости! Світ уладжений дуже добре! Все, що в ньому находиться, що в ньому живе що на ньому існує, створене досконально, доцільно і з розмислом!

І встаючи та обтираючи руку:

— Уявіть, що це був би бик!...

ЛИЛИК

Серце цієї молодої, солодкої матери боліло глибоко над недолею дитяти. Цілу ніч будилася і перекидалася на соломі в жолобі і не було ні клаптика ганчірки під рукою, щоби його вкрити. А найближча ніч не заповідалася менше вогкою, як попередня. Постійний вітерець на дворі заколисував гай, навіваючи зграю хмар в напрямку Єрусалиму.. І Марія з рукою на білому, ясніючому обличчі, роздумувала над тим, що станеться з її сином, якщо досвіта холод повіє на цю малу колиску, якою згордувала би мабуть і найбідніша пастушка.

З очима вліпленими в посірілі гори обручниця теслі роздумувала сумно, коли ненадійно на кілька метрів угор добачила пару голубів, що шугали в повітрі. Бідна мати, з вогкими очима стала молити:

— Гірська голубко, дай мені твої пера, щоби я змогла нагріти мого синка!

Дві любі, чисті пташки знизилися над самі ясла і, потрясаючи крилами, опустили на жолоб дощ мякого, пушистого, милого піря, яке посипалося злегка на дитину. Захоплена Марія дякувала очима повними сліз:

— Хай Бог благословить тебе, гірська голубко!

За цим прикладом надлетів жайворон, і співаючи, таксамо, як голубка посіяв своє піря на дитятко, щоб воно вночі мало тепле і мяке ліжко. І Марія дякувала:

— Хай Бог благословить тебе, досвітня пташко!

І так раз-у-раз прилітали соловейко, дрозд, горобець, канарок, орел, ба навіть ворон, — словом усі мешканці висот. І Марія дякувала кожному:

— Хай Господь благословить тебе, горобчику!

— Хай Бог дасть тобі щастя і силу, небесний вірле!

Мало недоставало, щоби вистелити жолоб, зробити з нього мяку білу колиску, коли під саму ніч надлетів над стайню лилик, який тоді був опірений. І Марія прохала:

— Лилику, дай мені трохи піря, щоби мій синок міг спати!

Та лилик прикинувся глухим і не звертав уваги.

Але кари не треба було чекати довго. За кілька хвилин його піря осипалося, щоб уже не вирости, і то так що він, соромлячися, мусів перемінитися в нічного птаха, щоби ніколи вже не показатися перед ясним обличчам сонця.

З портуґальської мови переклав П. Карманський

*) Умберто де Кампос (псевдонім: «Радник Ікс-Ікс») один з найпопулярніших новелістів сучасної Бразилії, що у формі коротеньких анекдот висміває всі хиби забобонної і малокультурної еліти плютократів, що рекрутуються звичайно з доробкевичів. Автор незвичайно плідний і трохи не кожного року видає новий том анекдот, завсіди свіжих і цікавих. Читачі просто розхоплюють його книжки.

**) Місцевість в північній Бразилії — П. К.

КОСМЕТИЧНИЙ
КАБІНЕТ
DISTINCTION
ЛЬВІВ
КОПЕРНИКА 42а · ТЕЛЕФОН 72-18

МЕЛЯНІЯ НИЖАНКІВСЬКА

Три дні на першій батьківщині

I

Коли я виїздила з Чернівець, була я молодою дівчиною. Мені здавалось, що я тоді дуже стара. Передімною стелилось життя романтичною дівочою мрією. В той час, по Великодні 1919 року була ще наша держава. Добре памятаю почуття непереможної гордости, яке наповнювало мене і як злилось гармонійно з відчуванням радости, що весна прийшла. Я була справді молода і вміла радуватись. Не бачивши війни переживала болісні дні відступу і приїзд до Відня видавався мені спасенням.

Від тоді до 7-го грудня 1934 не була на Буковині. Тепер дивлюсь на світ не очима розмріяної дівчини, але очима зрілої жінки. Перебула лихоліття еміграції, переходжу тяжкі часи крізи і стараюсь глядіти на все з погідною усмішкою примирення. Життя зломило великий запал першої молодости. Зате все стало ясніше, краще зрозуміле. Часами у недоспаних ночах думала я про Буковину, про рідню. Іншим разом снила про те, що перебуваю в рідній хаті, ходжу знайомими улицями — і говорю зі своїми так дуж давно небаченими людьми. Хотілось кинути все і полинути туди хоч один раз.

І якось так склалось, що моя мрія здійснилась. По 15-ти роках я була знову у краю, де вродилась і де минула моя молодість. Коли ми переїхали кордон я стояла в вікні і дивилася. Сіріло. Якийсь вояк у баранковій кучмі прохожувався урочисто — гранична сторожа бігла поспішно. Вони чужі. Але там далеко, — рідні буковинські поля і засніжені лани, які вони мені рідні! Бачу селянки в горботках — вишиваних сорочках — кожушок чи сердак хоронить їх від зимна. Але це тільки привид. Лиш гранична сторожа споглядає наче ворожо зпід лоба на нас. Остаточно добилась до Чернівець.

Я не писала про свій приїзд — не сподівалась нікого на двірці, але що се!? Мене чекали!? — Значить, я всеж іще дома тут. Значить є ще для мене куток на Буковині і рідне приязне слово. Трамвай. Говорю по німецьки. Розуміють мене. Я стомлена. Дивлюсь на все наче у сні. Ринок. Півсвідомо встаю. Тітка десь відстає від мене. Я довго стою непорушно і дивлюся, властиво нічого не думаю.

II

Почуваю тільки якусь чудову радість, що я в Чернівцях. Бачу багато здавна знайомих крамниць. Назви румунські, але власники ті самі жиди. Характер вулиць мало змінений. Іду наче пяна. Мені здається, що кожний пізнати мусить, що я щойно приїхала. О, тут я пера і зшитки купувала, часами винна була кілька грошів. Там ми вибирали чудові черевички на забаву. Хтось сказав, що я гарна. А тут я ходила до школи, попри цю аптику за ріг. Нераз спізнилась — мене лаяли. Кого я стрічала на цій вулиці? Хто мені тут добрі слова говорив!? Спомини дитячих і дівочих літ гаснуть і виринають. Годі все пригадати, що тоді переживала. Тільки уривки лишились в памяти.

У мого вуйка хата та сама. Наче нічого не змінилось. Вона невеличка і схована в городчику. Кімнати привітні і ясні. Добре жити в них. Донька заміж вийшла, родичам трохи пусто. Ця донечка сім років мала, коли я виїзджала. Час минає. Після короткого відпочинку біжу відвідувати рідню. Галька Василашко — піяністка-диригент — одинока справді (і по мові) рідна душа. Її дівчатко тішиться українською лялькою, яку я привезла і вискубує їй волосся — зміняє зачіску. Від них іду далі. Всюди кревняки і всюди просять їсти. Відмовити годі. Забігаю на вулицю, де ми мешкали колись. Затишно. Вулиця пуста. Слабо освітлена. Хата та сама. Але в городці якось не так. Сосновий живопліт майже безслідно зник. Якась береза хилиться надімною. Брама та сама, — і хідник кругом хати той сам. Стає безпечно і радісно. Але нагло переходить тінь померлого батька попри мене. Чи я чула його голос, — дорогий батьків голос? Ні. Тиша. Хотілаб ввійти. Але там чужі люди живуть — вони ніколи не зрозуміли б мене — може показали б пальцями на чоло.

У сусідстві живе товаришка. Батьки відумерли їй, але вона не рушилась від пятнацяти літ зі свого родинного гнізда. Має чоловіка і дитину. Чоловік українець — вона з походження полька, але розговірна мова німецька. Так як за давніх австрійських часів. Ми сердечно втішились одна одною. Пригадали безжурні дитячі часи, коли ми через пліт записочки кидали, а через дірку в плоті заглядали і розмовляли. На другий день ми пішли з Галькою тіточною сестрою моєю, на цвинтар — на гріб мого батька. Пригадала похорон батька у глухій Словаччині у 1929 р., у році с страшних морозів. Ми бродили по коліна в снігу. Це був наш Свят вечір. Високо на горбку поховали його. Аж згодом перевезли його в рідну Буковину. Тепер похований поруч брата Евгена. Два брати, які дуже любились, спочивають поруч. Молимося. Багато нових гробів. У них поховані добрі знайомі. І на могилі Федьковича були. Пригадали його свято в Львові і ствердили зі сумом, що нікому не дали візи на виїзд до Львова.

Згодом поспішила я до Ольги Кобилянської.

III

Колись я читала пильно твори Кобилянської, але відвідини у неї здавались мені чимось недосяжним. Попросту навіть не думала я, що можна отак піти і поговорити з письменницею, яка була овіяна для мене авреолею вищости. Але за той шмат часу я навчилась розуміти, що письменники це теж не більше як люди і що їх тішить, коли ставитись до них як до людей. Тепер Ольга Кобилянська немічна і знищена хоробою. Всякі відвідини це для неї приємна розвага в її одноманітному житті. Обіймає нас сердечно, коли ми приходимо, — тішиться, що не забули на неї. Розповідаю про Львів про свято народньої ноші — показую знимку — буковинську групу з цього свята. Теж знимку мого покійного батька. Довго спочиває її зір на знимці батька і на моїм обличчі. «Так, у Вас очі Ілька». Життя Ольги Кобилянської, здається, не потішне. Ходити важко — ледве, що спроможеться перейтись по хаті. Це її одинокі проходи. Писати в таких обставинах неможливо — і «нема для кого» — як сумно додає. «Зрештою письменник теж хоче жити» — додає вона — і показує зрезигновано на тільки частинно видруковану книгу (в «Новій Україні») «Апостол черні». Обстанова, в якій живе наша письменниця, затишна — українська. Безліч спільних знайомих виринає у памяті — і Кобилянська передає привіти до Львова. Це були найгарніші з цілого побуту в Чернівцях хвилини — ті відвідини у Ольги Кобилянської. Може трохи сумом навіяні, стало прикро, що визначна письменниця так животіє на самоті, але ми вийшли в піднесенім настрою.

Коли доводилось мені трамваєм переїзджати через місто я бачила багато нових будівель. Чернівці розширились, а вже найбільше в частині віль — на колишній Гартенгассе і в частині цвинтарній. Але нові домп псували гармонію споминів. З українського життя Чернівець бачила я страх мало. Десь доглянула афішу на свято Миколая, в румунській і українській мові — побачила оголошення на виставу «Казки старого млина» Черкасенка — ось все. Здебільша зустрічалась з національно індеферентними одиницями, або румунами, які говорили зі мною по німецьки. Так якось склалось, що моя родина на Буковині в більшости румунська. Зате ноша — правдиво сільська ноша, куди вірніше і сильніше збережена, ніж у Галичині. Дівчата, які служать, не перебираються так швидко, не цураються своєї горботки і вишиваної сорочки.

Надійшов день виїзду і я з вдоволенням сідала до поїзду. Безперечно гарно було відвідати батьківщину на короткий час, але жити там мабуть не зуміла би. Якось нагло різко і радісно відчула я, що моє місце не там, що я маю другу батьківщину, другу рідну хату і буду її мати завсіди там, де мій чоловік і моя родина.

З пропамятної вистави УСС

І. Іванець. Завія.

О. ДНІПРОВСЬКИЙ

Чи повість „ширше заложена?"

Маємо виправданий жаль до Юрія Косача, автора добрих і гарних новель, що не «витримав» і видрукував частину свого більшого твору п. н. «Сонце в Чигирині»*). З послівя Миколи Голубця довідуємося, що «Сонце в Чигирині» це перша частина ширше заложеної повісти про декабристів на Україні». Що це значить «ширше заложеної?» Скільки того всього буде? І якою частиною цілости є те, що надруковане в книжці, що її маємо під рукою? Всі ті запити насуваються нам тому, бо після прочитання книжки в нас залишилося враження, як після кількох уривків довшої речі, що частинами друкується в часописі. Ще властиво ніщо не діялося, ще ніхто не зробив нічого такого, що добре вбилося б в нашу тямку, а вже нема що читати.

Хтось міг би замітити, що багато літературних творів друкують частинами, поодинокими томами. Так. Але тоді в такій одній частині стільки діється, що вона є до деякої міри цілістю сама для себе. З «Сонця в Чигирині» довідуємося про те, що зроблено змову на життя Олександра І. і що цю змову відкрили. Рішуче замало як на самостійну частину повісти, що її видається окремою книжкою.

Тимто говорити сьогодні про книжку Косача як про повість, говорити про її композицію, про переведення задуму — важко. Та й з уваги на те, що у тій надрукованій частині немає якогось одного «героя», біля якого скупчувалася б уся акція, і який вязав би всі чотирнадцять розділів книжки, приходиться говорити радше про поодинокі картини, що в них майже в кожній видно вправну і вже певну себе руку талановитого автора.

Напевне не переборщимо, коли скажемо, що Косач — це сьогодні один з наших найвизначніших молодих авторів; його прикмета — вироблений стиль і особлива дбайливість за мову. Читаючи Косачеву прозу — його поезій не беремо тут під увагу — ви чуєте руку майстра — дуже рідка поява в нашій літературі останніх років — що не тільки хоче розказати Вам якусь історію чи подію, але хоче зробити це якнайкраще, по новому, може так як ще у нас ніхто цього не робив. Може не треба дошукуватися якихсь дуже нових і дуже оригінальних рисок у стилі Косача, але кожен читач мусить признати, що таки давненько вже читав щось такого:

«Яскір перебігав дорогу наввперейми з петровим батогом і з нечуй-вітром. Там чебрець, там роман пах на ланах, на золотополих. Край ланів голубине небо ледви шелевіло, не грало, чаймами хмарок розіпяло волошковий намет саетовий і задумалось». (5)

«Бренькнув десь у комишах над рікою коростіль і стих. Тихо заржали на тому боці в травах табунні коні, одповіли їм далеко-далеко з левад хуторські. Оксамітним небом виплив круголиций місяць і застиг. Великий Віз і Волосожар замигтіли йому назустріч. Калатнув десь у дворі сторож калатало, голосно позіхнув і пошкандибав ліниво в свою будку. Душно було. Парно. На ромоданівський шлях звернув пізний віз. А із степу, з козацьких хуторів, послалась на Обухівку втомлена тьмяна пісня. Хутори ще бо довго не спали». (36).

Стиль повний образів, барвистий, мова свіжа й богата в гарні, але мало у нас відомі й мало вживані слова. Це саме й надає прозі Косача отого «смаку», що є одною з перших передумов літературного твору.

Картини у Косача виходять живо й природньо. Кожний розділ «Сонця в Чигирині» читаєш і не начитаєшся його. Чи це опис ранку, а потім подвіря в дворі Лукашевича. Чи розмова Капніста з Лукашевичем, чи опис як Киреєва приймають до організації, чи сцена в Калантирській коршмі, чи перегляд батарей та кара «крізь лаву» і т. д. — все те картини повні життя й експресії, що роблять сильне враження і чітко зарисовуються в нашій уяві.

Але власне у відношенні до людей його повісти десь ділася авторова дбайливість, з якою він ставився до окремих картин. У першій частині повісти Косача нема якогось головного «героя». Але й нема тут узагалі ні одної людини, що була б замітніша від інших. Всі більш-менш того самого бажають — ріжниці хіба тільки в подробицях — всі однаково віддані справі, до того, що читаючи книжку просто забуваєш того чи іншого з цілої сірої маси. Наслідком того ці чотирнадцять картин, що самі в собі повні життя, не дають якоїсь живої цілости, а то й узагалі не творять цілости, яку читач тільки штучно мусить собі добудовувати. Може бути, що ця велика шкода для цілости вийшла власне з великої дбайливости автора у відношенні до окремих розділів-картин, особливої уваги, з якою він, як автор новель, опрацьовував досі свої сюжети. Та до тієї справи цілости твору — тепер неактуальної — ми дозволимо собі повернутися тоді, як появиться решта твору.

На всякий випадок ця книжка Косача — один з замітніших творів нашої літератури останніх літ.

*) Юрій Косач. **Сонце в Чигирині.** Повість про декабристів на Україні. З послівям і примітками Миколи Голубця. «Українська Бібліотека». Львів 1934.

Невідповідне порівнання

Ніхто у нас не веде статистики книжок. Може це наше щастя. Коли ми попробували списати белєтристичні твори за минулий рік, виявилось, що число їх не доходить до 30. Коли зважити, що щонайменше третина з них належить до т. зв. популярної літератури, виходить, що наш галицький інтелігент має за цілий рік до вибору щонайбільше 10 книжок. З тих 10 кращих творів ніодин не розійшовся у 1000 примірниках!

Як стоїть справа з науковою літературою — краще не питати. Треба би спершу завести дискусію: які твори до неї зарахувати і чи брошурки теж сюди входять (бо це найчастіша продукція у цій ділянці). Справді, того не можна навіть порівнювати з якоюсь чужою літературою. Та спробуймо.

Маємо перед собою статистику англійського книжкового руху за 1933 р. Беремо на увагу тільки оригінальні твори. За рік вийшло там 10.633 книжок. З белєтристики 2116 творів, не враховуючи десятків тисяч нових видань із давніх творів. Дитячі книжки — 984 томів; релігійні та теольогічні 776; життєписи і спомини 587; політика і народне господарство 508, поезія і драми 381, медицина 336, історія 339, подорожі 236, соціольогія 99, мистецтво і архітектура 129, психольогія 66, шкільні книжки 862.

Сюди не враховані практичні книжки, підручники, словники і переклади класиків.

Отже з літератури виходять 5 нових творів денно, стільки, що в нас за два місяці! Додайте: англійці славні як нарід купців і промисловців, ще й їдять баранину.

НАЗУСТРІЧ у 1935 РОЦІ

ВИХОДИТИМЕ, ЯК ДОСІ, В ТІМ САМІМ ФОРМАТІ Й БОГАТО ІЛЮСТРОВАНЕ 1-го І 15-го КОЖНОГО МІСЯЦЯ.

В минулому році помістило в «НАЗУСТРІЧ» свої праці понад 100 авторів. На цей рік вдалося Редакції притягнути до ближчого співробітництва нових письменників й публіцистів так, що «НАЗУСТРІЧ» буде єдиним літературно-мистецьким журналом, що обєдню атиме найбільше число українських робітників пера.

Редакція підготовляє на цей рік кілька спеціяльних чисел у збільшеному обємі, в роді жіночого числа, що появилося з кінцем червня минулого року і здобуло загальне признання.

«НАЗУСТРІЧ» приноситиме, як досі, всі новини з української літератури, мистецтва й науки, друкуватиме твори старших, відомих уже авторів і тих, що роблять щойно перші кроки в літературі.

«НАЗУСТРІЧ» й на будуче інформуватиме українського читача про все, що нового в літературі, мистецтві й науці чужих народів.

«НАЗУСТРІЧ» буде журналом, без якого ніхто не зможе обійтися.

ТОМУ ПОРАДЬТЕ СВОЇМ ЗНАЙОМИМ, ЩОБИ ПЕРЕДПЛАТИЛИ «НАЗУСТРІЧ».

НОВІ ВИДАННЯ

АЛЬМАНАХИ, ЗБІРНИКИ

Ювилейний збірник. Памятковe видання Товариства «Зоря» у Львові. З нагоди свята пятьдесятьлітніх роковин Товариства. Накладом Т-ва «Зоря» у Львові. Львів, 1934.

ПОЕЗІЯ

Богдан Ігор Антонич. **Три перстені.** Поеми й лірика. Накладом Богдана Дороцького. Львів.

Евген Маланюк. **Земна Мадонна.** IV книга лірики. Видавництво «Київ». 1934.

ПОВІСТЬ, ОПОВІДАННЯ, НОВЕЛЯ

Василь Софронів. **Липнева отрута** та інші оповідання. Накладом Видавничої Спілки «Діло». Львів, 1934.

Улас Самчук. **Марія.** Хроніка одного життя. «Українська Бібліотека». Накладом Івана Тиктора. Львів, 1934.

Юрій Горліс-Горський. **Ave dictator.** Видавництво «Українська культура». Львів, 1934.

ТЕАТР

Микола Угрин-Безгрішний. **Лицарі «Залізної Остроги».** Пєса з життя У. С. С. у трьох діях. (Ювилейне видання 1914—1934). Рогатин, 1934.

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКА

Денис Лукіянович. **Співець гуцульських гір Юрій Федькович.** Силюета людини й поета у 100-ліття його народин. Львів, 1934.

Денис Лукіянович. **Два документи до життєпису Наталії Озаркевич - Кобринської.** Львів, 1934.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Велика Історія України. Зшиток 12. Розділи: XXVIII. Упадок Гетьманщини. XXIX. Правобічна Україна. XXX. Устрій, побут і культура Подніпровя в XVII—XVIII ст. Ст. 529—576. Видання Івана Тиктора. Львів, 1934.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Г. Омельченко. **Едвард Бенеш.** Едвард Бенеш, як журналіст. Едвард Бенеш, як будівничий чехословацької держави. Видавництво «Чесько-українська книга». Випуск 9. Прага, 1934.

Р. Ендик. **Адольф Гітлер.** Книгозбірня Вістника. Львів, 1934.

Микола Голубець. **Рік грози і надій 1914.** «Українська Бібліотека». Накладом Івана Тиктора. Львів, 1934.

РЕЛІГІЯ

Юхим Фолюшняк. **Де правда?** На тлі українських релігійних відносин. Накладом автора. Станиславів, 1934.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Іван Петренко. **Пригоди Юрка козака.** Ілюстрації Петра Андрусіва. Накладом «Рідної Школи». Львів, 1934.

ЗАМІТКИ Й РЕЦЕНЗІЇ

Минуле для великого майбутнього

Dr. W. Kutschabsky: **Die Westukraine im Kampfe mit Polen und dem Bolschewismus in den Jahren 1918—1923** Schriften der Kriegsgeschichtlichen Abteilung im Historischen Seminar der Friedrich-Wilhelms-Universität Berlin. Verlag Junker und Dünnhaupt, Berlin 1934. 8° стор. 439+6 карт. Ціна 16 RM.

Якимсь старечим духом тхне від продукції українського наукового світа. «Дочинки до причинків» стали вже притчою во язициx. Нераз видається, що пульс життя завмер у цій нашій ділянці. Тому з почуттям вдоволення берете в руки книжку, що вже своїм зверхнім виглядом робить якесь не звичайне... а більш европейське враження та зі змісту її віє молодечий патос нового типу наукового дослідника. Цей тип не любить сидіти над писанням причинків, але зате має амбіції закроювати для своїх дослідів теми першорядної ваги, теми, що вимагають хоч трохи творчої інтуїції, гострого зору, що завжди вміє охоплювати цілість явища, — але не лиш амбіції а й спроможність такі завдання з успіхом виконувати. Його твори приневолюють до глибшої застанови, заглиблюють думку до дальшої праці, поширюють духовий горизонт громадянства.

Коли в нас доводиться читати й чути, що на написання справжньої історії українських визвольних змагань ще не прийшов час, то це погляд неправильний. А неправильність його доказав історик д-р В. Кучабський, публікуючи названий в горі твір. Цю обемисту працю видав історичний семінар на берлінськім університеті — доказ, що українській науці мимо всього таки можна навязати тривкіший контакт з европейським науковим світом, коли лише знайдеться хтось з відповідними квалітетами.

Наша історіографія визвольних змагань усе ще тупцює на однім місці. Вона бачить їх сьогодні мимо перспективи пятнадцять літ так самісінько, як ми бачили ці події в самім розгарі боротьби або один-два роки опісля. Наче коралі на шнурок так вона нанизує факти минулого, збираючи один до другого і думає, що дає історію цих кровавих літ. Але як цінними можуть бути для історика описи таких фактів в окремих причинках та монографіях, так з другого боку їм дуже далеко до справжньої історії, бо історія — це представлення образу минувшини, отже щось цілосне, заокруглене, монолітне, органічно звязане. Знаменита книжка д-ра К—ого має всі дані на те, щоби пхнути історіографію визвольних змагань, та не лише її, а взагалі українську історичну науку на нові, більше продуктивні шляхи, щоби звязати їх з традиціями великих европейських істориків. Але чи станеться це? Коби хоч навчила людей, які беруть перо в руки, аби писати про недавне минуле, що можна написати історію визвольних змагань не конче під кутом якоїсь партії або політичної програми, що історик повинен бути справедливим судією а не партійним адвокатом.

Хто хоче знати, як повинна виглядати справжня історія українських визвольних змагань, хай прочитає книжку Кучабського. Кого мучить і спокою не дає питання: чому наша недавна державність в руїну обернулась, які були причини цього, з якими недостачами ми вийшли на арену історії в 1917 р. — цей не обійдеться без твору „Die Westukraine“... Але є серед нас одна порода людей, яким ця книжка рішуче не сподобається: це засліплені партійники й непоправні доктринери; їм не радимо брати її в руки.

Може хоч недовго доведеться ждати на українське видання цього твору.

Михайло Семенович.

З французького гумору

Італієць, священик Ґаліяні (1728—1787), що писав по французьки і залишив славні листи, був дуже їдкий. Раз він занедужав і лікарі сказали, що затроївся. Його приятель Ґрім сказав тоді:

— Ага, розумію він укусився в язик.

*

Про співачку Арно сказав раз Ґаліяні:

— Це найгарніша астма, яку я колинебудь у житті чув.

*

Рік 1925. Великий французький математик і міністр війни підчас перших літ великої війни Поль Пенлєве творить кабінет. На засіданні, де мають творити уряд зустрічаються віч-у-віч старі вороги Бріян і Кайо.

Пенлєве звертається до них:

— Погодіться! Цього вимагає добро республики. Забудьте свої жалі і подайте один одному руку.

Кайо і Бріян послухали й обнялись.

— Я бажаю вам усього того, чого ви мені бажаєте — каже Кайо.

— Бачите — відповідає Бріян — ви знову починаєте...

*

Пер Льоті, автор «Ісляндського рибалки» та «Розчарованих» не любив одного письменника. Одного розу хтось доказував йому, як дуже цей письменник працює над собою.

— О, в це вірю — відповів Льоті відразу не можна дійти до того, щоб бути аж таким нудним.

*

Трістан Бернар, один із найбільших сучасних французьких гумористів, ішов раз по вулиці з одним дуже зарозумілим письменником. Перед домом, де була мармурова таблиця в честь покійного Гюісманса, товариш Бернара сказав:

— Цікаво, що напишуть після моєї смерти на домі, де я мешкав?

Трістан Бернар бовкнув:

— Мешкання до винайму.

*

Одна сильно вже не молода акторка жалувалась перед відомим карикатуристом Фореном на свою суперницю:

— Ви уявити собі не можете, які ганебні свинства вона оповідає про мене.

На це Форен:

— Цікаво, звідки вона про них довідалась?

«Нова Зоря» ч. 92 про збірку поезій Волощака. «Справді приходиться щиро жалувати, що саме книжки Франка затяжіли на розвитку Волощака, а не книжки якогось справжнього ґенія, ґенія, що мав би вищі та ширші ідеали й кращу форму, ніж Франко».

Яка трагедія для української літератури, що нема в ній письменників із «вищими та ширшими ідеалами» тільки такими як мав Франко, а не такими як мають критики з «Нової Зорі»!

*

«Нова Зоря» дорікає видавцям одного недавного видання «Кобзаря», чому вони «не дали перед друком Шевченка переглянути духовній владі», щоб та закреслила місця, які в книжці треба було б зазначити кропками...

Яка шкода, що всієї «літератури» з «Нової Зорі» не можна зазначити крапками!

*

Юрій Горліс-Горський видав саме книжечку «Аве діктатор». Рівно половину її займає авторекляма недавно виданого «Холодного Яру», який, між іншим, і наш журнал приняв прихильно за нешабльонний підхід і деяку літературну вартість на сірому тлі нашої мемуаристики. Горліс друкує м. і. теж і листи читачів до нього з приводу тієї книжки та не соромиться на першому місці друкувати листа якогось анонима(!) що порівнює його з Мопасаном, Метерлінком і Лесею Українкою!!. Аве літератор!

ПИЙТЕ ТІЛЬКИ
ПАСТЕРИЗОВАНЕ МОЛОКО
МАСЛОСОЮЗУ

БО ВОНО ПОЗБАВЛЕНЕ ВСІХ ХОРОБОТВОРЧИХ БАКТЕРІЙ

Летіло 40 сорок...

Композитор Нестор Нижанковський — українець. Ось чому він має ще другий побічний фах, який уважає своїм головним. Не тому, що може з нього жити, а тому, що може присвячувати йому свої вільні хвилини, які залишаються йому з його головного: з музики. А з музики нині жити важко. Тимто Н. Нижанковський ходить постійно не з нотами, а з фотографічним апаратом. «Хапає» життя на гарячім учинку. (Не завсіди за кошти продукції).

Скористали ми з його фотографічного таланту і випрохали дві знимки до останнього числа «Назустріч» — наші «інтелігентки» в народніх строях. Вийшло число, приходить композитор і каже ображений:

— Не гадав я, що Ви такі нельояльні. Навіть не зазначили, хто робив ці знимки.

— Ми не знали, що Вам як композиторові на цьому залежить...

— На музичних творах може і не бути мого підпису. Коли їх виконують то зараз пізнають, що це мої.

— То компонуйте свої фотографії теж так, щоб кожний міг зараз пізнати.

*

Наш відомий економіст Туган-Барановський, коли за української влади переїхав із московського університету до київського, почав учитись живо української мови. Він мав добру память, фільольогічний хист і сміливість — три прикмети, що помагають скоро вивчити мову.

Сидить професор в українськім товаристві і розмовляє як уміє. Поруч нього якась молода жінка. Він познайомився, але не почув імення своєї сусідки. Тому, що не знаючи імення, не міг до неї звернутись у принятій формі «Іванна Іванівна» ані «Анна Михайлівна» питається:

— Будь ласка, скажіть, як Ваше вимя?

Довкола сміх. Професор не розуміє у чому річ. Йому пояснюють. На це Туган-Барановський:

— А чому-ж мене нині навчили, що коли по російськи «овца» то по українськи «вівця», «отрада» — «відрада»?

*

Порахунки у пресі бувають складні, рахунками їх не завсіди розвяжеш.

Ішов цими днями вулицею наш журналіст і побачив на другому боці одного видавця. Майже приятеля. Підбігає до нього, витається з ним, і каже:

— Що там твої шмаровози виписують на нас?

Із видавцем ішов один із його службовиків. Почувши це спалахнув. Уже був лютий, бо журналіст наблизившись ледви подав йому один палець. Станув в обороні свого видавця і бах журналіста поза вуха!

Так оповідає той, що бахнув.

Журналіст оповідає ще далі: «Тоді я вхопив за палицю і так гримнув по голові того голодранця, що аж рука мене заболіла. Дістав за своє».

Виринула проблема: подавати в суд, післати свідків, махнути рукою? Справа нелегка. Радився журналіст зі своїми товаришами, як зареаґувати на таку образу.

Один порадив так:

— Нехай той галабурдник, що вас ударив оповідає першу частину цієї історії, а ви оповідайте тільки другу: як ви його били палицею. Тоді оба будете мати повну сатисфакцію.

Так зробили оба пошкодовані і правда лежить по середині: не добре заводити бійку по середині вулиці і недобре переривати анекдоту посередині.

Знагоди Різдва й Нового Року пересилаємо нашим Читачам і Прихильникам бажання Веселих Свят всього найкращого.

ЖУРНАЛИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ

Музичні Вісти. Орган для поширення музичної культури. Рік І. Ч. 5. Листопад—Грудень 1934. Львів.

Нова Хата. Журнал для плекання домашньої культури. Рік Х. Ч. 12а за грудень 1934. Львів.

Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Річник ІІІ. Том 1. Книжка 1. За січень 1935. Львів.

Українське Юнацтво. Ілюстрований журнал української молоді. Рік ІІ. Ч. 12. За грудень 1934. Львів.

Kamena. Miesięcznik literacki. Rok II. Nr 4 Grudzień 1935. Chełm Lub

Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. VII. річник. Ч. 1. за січень 1935. Львів.

ВУГІЛЛЯ
ДЕРЕВО
КОКС
найдобірнішої якости доставляє
„НАРОДНА ТОРГОВЛЯ“ ЛЬВІВ, РИНОК 36.
та склади: Ринок 36, Личаківська 155, пл. Білчевського 3, та Городецька 23.
Інформації: Бюро — Львів, Ринок 36.

КОСМЕТИЧНІ КУРСИ
СТЕФАНІЇ ГАВРИСЕВИЧ
затверджені владою під проводом лікаря-косметольога і інженіра-хеміка (власна лябораторія). — — — — — — — — Львів, Коперника 42 а.
4-місячні курси, рівнож практика в кабінеті „Dinstinction“

НОВА КНИЖКА
БОГДАНА І. АНТОНИЧА
ТРИ ПЕРСТЕНІ
ПОЕМИ Й ЛІРИКА
Стор. 80. — Обгортка й мистецьке оформлення В. Ласовського.
ЦІНА 1 ЗОЛ.

Лікар-дентист
ВАСИЛЬ МИКЕТЮК
др. філ.
переніс свою лікарсько-дент. практику з Берліна до Львова і приймає від 9—1, 3—7 год.
БОГДАНІВКА, ВУЛ. ЖЕРОМСЬКОГО 13А/3
(давня Білінських бічна)

Нова Хата
часопис для плекання домашньої культури
приносить у цьому році:
цікаву повість Ірини Вільде
подорожні нариси Софії Яблонської
огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського
ґрафольогічний порадник під проводом Галини
косметичний порадник під проводом Ст. Гаврисевичевої
трикотарський курс із докладними рисунками стібів.
Колірові таблиці взорів
Аркуші взорів
Річна передплата 16.— зол.
Квартальна 4.50 зол.
Поодиноке число 0.80 зол.
Адміністрація: Львів, Ринок 39.

Вже вийшло
1-ше число журналу-двотижневика
„ЖІНКА“
Його читає кожна громадянка, що цікавиться ролею жіноцтва в сучасній культурі.
Його читає кожний мужчина, який хоче знати, що думає сучасне жіноцтво.
Видає: ЖІНОЧА ВИДАВНИЧА КООПЕРАТИВА «СОЮЗ УКРАЇНОК».
Число коштує 60 сот., у передплаті 1 зол. місячно.
Адреса Редакції і Адміністрації:
Львів, вул. Сикстуська ч. 44.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна 0·90 зол.
Чвертьрічна 2·70 „
Піврічна 5·40 „
Річна 10·— „
ЧЕХ ОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4·50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2·50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1·10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл. річна 11 шіл. Поодиноке число 0·60 шіл. або їх рівновартість в іншій валюті.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12·50 зол.,

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розучіється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.
ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1·— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14. „Nasoustritch“, Lwów, Rynok 9. Pologne — „Nasustritsch“, Lwów, Rynok 9 Polen.

Редагує КОЛЕГІЯ
Друкарня Беднарського, Львів, Ринок 9.
Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.
Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (26) 2
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 15. І. 1935 РІК.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ВОЛОДИМИР ЛАСОВСЬКИЙ

Ніколь Глущенко

паризький красунь, богеміст ще й маляр.

(З нагоди його збірної вистави у Львові).

— Ти, Ласовський, маєш слабу голову до історії — сказав раз Беньо Бельбас і дав мені двійку. Це було чи не в пятій клясі. До нині тямлю ці золоті слова й тому коли треба забрати голос про смерть Цезара чи неморальність Клеопатри я бентежуся, румянію й умовкаю.

Хотілось було розмашно, як пристало на поважну статтю, розпочати оцю історію дільниці, де мешкає Микола Глущенко, але в час нагадалися мені Беньо Бельбас, двійка й слабість моєї голови до історії. Тим трохи бентежусь.

... — Мешкає Глущенко в пятнацятому, аррондісменті, на вулиці Вольонтер. На пятому чи тринацятому поверсі. Число дверей двацятьдва чи стопядесятьдевять. Живе зовсім пристойно. Велика робітня. Багато килимів. Пахне (робітня) добрим ректифінованим олієм та спеціяльним пахнилом. Від долівки вгору сходи. Сходи ведуть до вузького бальконочику, що пробігаючи попід стелею, веде до подружнього санктуарію мистця (профани туди не ходять).

Частенько з бальконочику вихилюється чарівна головка дружини мого милого атлєтичного співбесідника, та гукає дещо манірно — роблено на французький лад: „Ніколь".

Живиться Глущенко чаєм, поданим у манюсеньких чашечках, крухенькими й над вислів добрими тістечками, домовляючи: „Пробуйте, будь ласка, дозвольте ще". Сам він широкий у раменах, вищий від мене на голову, балакає теплим баритоном, носить убрання від правдивих паризьких кравців. Дуже часто сміється показуючи чудову асиметрію здорових, білих зубів. Деколи цікаво оповідає про гарних жінок (Подумайте, при своїй дружині! Що значить Париж!), та майже завжди нецікаво, якто буває у малярів — про малярство.

М. Глущенко. Пейзаж.

М. Глущенко. Ілюстрація до Гоголя.

Йдучи зором по долівці, від розлогої канапи на якій смакуєте високоякісний чай, по взорах килиму в напрямі великого малярського станка, надибуєте бодай сотню полотен акуратно натягнутих на підрамки. Це Глущенкове мистецтво. До речі, я забув на самому початку згадати, що Глущенко — маляр. Роблю це тепер при нагоді блискавкової оцінки його осягів у цьому високому фаху.

Отже маляр, та щей добрий. Вийшов він від неоклясицизму. Це найцікавіший період його праці. Дедалі зовсім змінявся. Покидаючи Берлін кинув клясицизувати. Вода зі Сени в свому хемічному складі не уступає воді з Лети. У Парижі Глущенко переніс на свою палітру опаль тамошньої осінньої мряки, химерність кучерявої Кікі, аромат монмартрської дільниці та почав ними снувати свої кольористичні візії.

З берлінського періоду тесання у твердому матеріялі міцних полірованих форм не залишилось нічого. На місце монументу, композиції площин, свідомого шукання стилевого пуризму, розумової спекуляції прийшла мерехтлива гра плямок, мазків. Чуття взяло верх над розумом.

Глущенкове мистецтво в теперішньому вигляді, це справа сентименту, колірового мельоманства, першого враження та неґація розумового чинника спрямоване на те, щоб витончувати ґаму колірів, загальний тон „фактури", яка передавала би не матеріяльну структуру обєкту, а підкреслювала якість барви.

При всьому, в останніх його працях помічуємо аж за велику легкість у розвязці малярських проблєм і деяку стандартність у підході до сюжету. Глядач реаґує на це такою рефлєксією: віртуозність чи... професійна легкість. — Можна йому (тобто глядачеві) очевидно думати і це і те. Таксамо може мистцеві дорадяувати повернутись до того цікавого берлінського періоду, покинути ховзьку легкість й міцніше схопитися у жменю. — Все можна. Але питання, чи мистець послухає наївних порад простодушного глядача.

Такі самі застереження може він мати до Глущенкових рисунків. Та покиньмо принагідні завваги глядача й послухаймо, що про Глущенка говорить його моноґраф — француз. Цей підкреслює велику талановитість Глущенкового рисунку та стверджує, що він незаперечний майстер у передачі того, що суттєве для сюжету. І справді. Глущенко міцною плямою та тендітною лінією намагається якби ілюструвати своє інтимне відношення до малярського сюжету. А річ це, відомо, нелегка. Треба тут мати руку й око. Тай іще щось, щоби за одним і другим стежило, щось, що необхідне кожному, хто хоче мати опінію модного й доброго маляра.

Неминуче мушу тут згадати ще про цікаву сторінку в Глущенковому мистецтві, що каже невинняткам обох полів ніяковіти, а у старих парубків викликує соковиті спогади.

Це мистецький підхід до жінки, жіночого акту та своєрідне відношення (очевидно теж мистецьке) до жанрових пікантних сценок. Такі сюжети цікавлять нас не лиш своїм змістом, але й засобами, що їх уміє підбирати наш мистець.

Цей відступ попереджу малим уривком з автентичної будуарової історії.

Моне, якого Наполєон IV. прислав до Помпадур малювати її акт несподівано стрінув на сходах Рішеліє, обвантаженого комплєтною жіночою ґардеробою, як той саме...

Стоп!... — Вмовкаю.

— Незабутній професоре Беню Бельбасе, ти мав колись безоглядну рацію!

—o—

ПЕТРО КАРМАНСЬКИЙ.

ЗАСТИГЛА МОВЧАНКА...

Застигла мовчанка довкола мене,
В лахмітті буднів час верстає путь.
Бачу доріг розхилені рамена
І хочеться іти кудинебудь.

Зовуть мене дороги на безкраю
І журавлів розквилені ключі.
Як струни арф бажання в мені грають,
Вижаються цікаві зустрічі.

Хотілось би узяти патерицю
І, решту днів поклавши на плечах,
Помандрувати в бурю-громовицю —
З шалено-диким вихром на очах.

Хотілось би струснути перевтому
І йти, іти бездумно, навмання
В краї далекі, в прірву невідому,
У чорну тайну завтрішнього дня.

Іти, іти — стопами затоптати
Велику тугу, що хоронить дні,
Вогнем останнім випалити грати
І не тримати віка при труні!

М. Глущенко. Півакт.

ВОЛОДИМИР ГАВРИЛЮК

Слухай, як можна...

Тоннами важить небо,
Випнула груди земля...
Я відорвав їй поему
Мов яблуко з гилля.
Вулиця довга й порожня...
Це ніякий шлях.
Слухай: — як можна, як можна
Старітись наче іржа?!
Гойднулося небо пів-тьмяне,
Нависло — випнутий бриль —
Напоєне злими вогнями
Збунтованих хвиль.
Слухай і плач, коли можна...
Нікого нема навкруги —
Тільки твій голос тривожний
І дощів батоги.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Чотири реторти лірики

ПРО ЛІТЕРАТУРУ ДЛЯ ВИБРАНИХ.

Дивимось із острахом, як література, та справжня, потапає в нас щораз більше в патріотично-популярних писаннях. Розуміємо їх необхідність, але вони літератури не заступлять ніколи. Якщо ті патріотичні елементи не зрослися органічно в один емоційний комплекс з мистецькою формою — маємо до діла лиш із більш чи менш талановитою публіцистикою. Патріотична публіцистика, конечне в наших обставинах лихо, із властивим для неї типом літературного сурмача, що, не вносячи сам творчих елементів у літературу, хоче її монополізувати і подавати себе за її творця, запанувала вже і в нас. Проти такої „літератури біжучої думки" виступив недавно дуже гостро сам... Ґерінґ, назвавши її „гідною погорди патріотичною ганьбою" протиставляючи їй твори **„які відповідно зуміли б відтворити великі національні та життєві імпульси нашої доби".** І ми спитаймо щиро себе самих: чи багато в нас таких книжок? Витаємо кожен твір, що має честь належати до цієї ґрупи, що посуває нашу літературу наперед, що, хоч і не належить до творів „загальночитаних" і є лиш „для 12-ьох вибраних", тим неменш сповняє свою важну й незамінну ролю тієї великої поетичної електростації, про яку писав Маяковський, що вона передає свій струм меншим стаціям, а ті щойно доповажують енергію до поодиноких жарівок.

Наша поезія зростала серед таких складних і своєрідних умовин, що до неї ледве чи можна застосовувати порівняльну методу з іншими, чужинними поезіями. Вона, може, не така багата й глибока, але зовсім інша. Вона — виплив **власних** обставин, **рідних** бажань, **рідних** ідеалів. Вона наскрізь своєрідна, а коли й існують посторонні впливи, так вони чисто формальні, рідше духові впливи, а це зумовлене тим, що в наших сусідів скоріше й багатше розроблено поетику. Пишучи тепер про поезію, не буду чіплятись поодиноких віршів, буду говорити про поетів, як герольдів своїх ідеалів, буду говорити „виясняльно" щоб якнайбільш обєктивно зясувати кожного поета, як вислів власного типу.

Перед нами книжки Антонича, Косача, Лівицької-Холодної і Маланюка.

У ЛІРИЧНОМУ САДІ.

„Три перстені" Богдана Антонича вповні виправдують ті надії, що їх давала видана перед трьома роками збірка „Привітання життя". В ній було ще багато наївности, дитячого захоплення, досить некритично сприйнятих впливів Вежинського, але й теж ж і й відмінні нотки від тієї поезії, що в нас тоді була. Від тієї збірки Антонич пішов углиб, більш спрецизувався й вирізьбився, став ощадніший на слова і більш вимогливий щодо техніки і під цим оглядом малощо можна йому закинути. Найважніше — ціла нова збірка пройнята єдиним, одноцільним ліризмом, монолітня. Я навіть сказав би, що в ній за багато лірики, так, що вона стає чимось надземно-нереальним, тягне нас у новий і несамовитий світ фантазії.

Антонич поет сучасний. Та водночас треба знайти й його духових родичів. Тут саме, гадаю, Антонич відбивається дещо від загального річища сучасної нашої молодої поезії деякими своїми рисами, що були властиві передусім „Молодій Музі". Роля цієї ґрупи в нашій літературі відома. Вона мала вплив навіть на Тичину. Але її світогляд був наскрізь песимістичний, — його можнаб окреслити, як ляк перед життям. Не скрізь, не у всіх творах, але саме найкращі твори „молодомузців" були органічно зрослі з тим почуванням. Ось чому ця поезія сучасній молодій ґенерації така чужа й далека: вона просто психічно неспроможна її сприймати і проти неї обороняється. Те, що при читанні поезій Антонича нагадує „Молоду Музу", це, хоч далеко не дефензивне, але все ж і не надто переконливо аґресивне відношення до життя. Поет у відношенні до нього знаходиться в стані „здивування".

„Я — пяний дітвак із сонцем у кишені" — ось характеристика поета. Це саме опяніння життям доводить поета до того, що він помалу губить реальний зміст речей, сприймає світ, де ми все-ж таки живемо, араціонально й сенсуалістично. Це — найхарактеристичніша риса його поезії, його власна й індивідуальна і я це спеціяльно підкреслюю, бо ціла його творчість у майбутньому піде або **по лінії підчинення тій рисі, або по лінії боротьби з нею!** Питання його творчости: чи він потоне ввесь у тому свому позаматеріяльному, таємничому й нерозгаданому світі, що він його собі збудував і якому досить фаталістично (я сказавби, типово по селянськи), підчиняє свою поезію, із свідомістю її неспроможности переорґанізувати реальний світ:

„Ні, суті світа ти не схопиш,
Не вирвеш віршем корінь зла...",

чи, саме піде проти себе самого, теперішнього. Поет справді майстерно й глибоко схоплює почування бентежного, несвідомого та недійсного, але тут саме роздвоєння його творчости, сила як поета і слабість як людини, коли брати під увагу одноцілий комплекс **поет-людина,** у Франковому розумінні. Психіка поета дає йому змогу по мистецьки схоплювати речі дуже прості й буденні, знаходити в них їхню метафізичну суть та віддавати їх дуже переконливо:

„Колола пальчики шипшина,
Устами ссав солодку кров.
На зорі задививсь хлопчина,
Але своєї не знайшов..."

Поезія вросла й скрізь просякла психіку поета. Це дуже багато значить. Вона випливає переконливими поетичними образами, але, кажу, вона належить до комплексу, з яким не зовсім можна погодитись, бо ніколи поезія не сміє зрікатись свого **нестримного бажання формувати реальний світ.** Ось чому, гадаю, нова поезія в нас іде не так шляхом внутрішнього ліричного поглиблення, як більш у напрямку **„героїчного реалізму".** (Коли цей погляд випадково зійдеться з подібною гадкою якогось соціольога — це ще не доказ, що я більшовицький аґент.) Годі тут спинюватись подрібно над тематикою Антонича. Вона бачена з нереального кута: якусь таємну й чудну ролю відіграє „мідний птах поетів і сновид — місяць", дім його обгороджений муром з „каміння й сну", „ява стає сном", образ корови в дуже гарному вірші піднятий майже до „мовчущого божества". Скрізь, скажімо, єсенінівський біольоґічний підхід до життя й природи.

Найкращі в збірці елеґії, спеціяльно „Елеґія про перстень молодости". Цих віршів вистарчилоб самих, щоб поставити поета в перші ряди наших поетів — все в них таке безпосереднє, несфальшоване, одним словом — справжня поезія!

„ВАМП", ЧИ „МАЛЕНЬКА ЖІНКА".

Я завжди думав, що Жанна д'Арк трохи комічна дівчина. Винні цьому безперечно всі ті безчисленні малярі, різьбарі й кінорежисери, що давно зробили з неї пародію, хотячи получити такі розбіжні речі, як невинний вигляд і воєвничість. Звичайно, що поза формою треба бачити й ідею, що страшенно важко, тоді як велика й шляхетна ідея трохи білька за мистецьку форму. скоріш міг би я уявити собі Жанну д'Арк як ту жінку з Тріюмфального Луку на площі Етуаль, що її різьбив Рюд, яка, могутня й сильна, кличе до бою вояків. Та річ у тому, що вона дуже мало вже жіноча.

Отут виринає питання: чи можна ставити жіночій творчості ті самі вимоги, що мужеській? Чи вона так само обовязково мусить брати в руки меч, чи, може, вона має інші завдання, не менш важні, які лиш вона може виконувати? Чи, взагалі, мужчина має право жадати від жінки ніжности, чи це може почування, яке треба вигубити? Леся Українка — Жанна д'Арк літератури української, скоріш нагадує оту постать Рюда, — вона дуже мало жіноча і, можливо, лиш тією ціною вона оплатила своє імя для літератури. Повна її протилежність, Анна де Ноай, була поеткою особистих почувань, і на це могла собі позволити, бо у Франції література майже не відгравала ніякої національної місії. Тим не менш вона й залишилась поеткою однієї кляси, поеткою вузького гурта, з витонченими нервами й спеціяльним поетичним піднебінням.

Всі ці гадки приходять на тямку, коли читати збірку **Наталі Лівицької-Холодної „Вогонь і попіл".** Маємо, можна сміливо сказати, **першу наскрізь жіночу, щиру, без ніякого позування книжку поезій у нашій літературі.** Досі мало яка жінка в нашій поезії, мала таку сміливість й вміння віддати з таким мистецтвом оте „вічно жіноче" жінки й показати скільки для жінки значить кохання, наскільки воно програвлює цілу її істоту і до якої міри й величности виростають такі почування, як любов, ненависть і заздрість, що „пропалює тіло, як дим".

Поезія Холодної тісно звязана з її переживаннями. Вона не соромиться своїх почувань, не прикриває їх ніяким плащиком невинности, це жінка наскрізь жива, підчинена єдиному праву — праву крови, отому „отруйному плинови". Хто це заперечить у жінці, заперечить її взагалі. Її поетичні почування ідуть паралельно із пристрастю „надхненною, гарною й простою". Це та пристрасть, що завсіди однакова й Холодна добре її знає, її „татарську" палкість. Степ грає в її творчості свою спеціяльну ролю і її кохання, як і він, однаково широке, свобідне й дике. Вона розуміє добре атавізм, „безглузду казку" крови, знає що в блисках очей криється минуле, „український степ, чвал коня і паїздник дикий" і саме в таких поезіях Холодна досягає свого поетичного вершка. Лиш жінка змогла так віддати почування пірваної полонянки, яку вночі, серед кривавих масок і палючого диму, цілує татарин, коли вона борониться й, водночас, почуває, як пристрасть „мов хижий могутній птах розгортає крила". Збірка в тих місцях набирає релефности й глибини, поезія, безпосередня й проста, пливе невимушено й легко, із великою внутрішньою переконливістю, що не має нічого спільного з усякими стилізаціями й іншими легкими забавками на такі теми, що в нас деяким уважаються вершком стилю.

Не знаю сам, що сказати: Холодна „вамп" чи „маленька жінка", як вона пише сама про себе в одній поезійці. Вона каже, що тільки маленька жінка. Мужчина для неї — це „воїн і муж", якого „усміх коханий — найвижча влада". Але вона почувається гармонійно в кожній ролі жінки — „мати, коханки й сестри". Я скоріш гадаю, що вона — „маленький вамп", трохи примхливий, трохи розпещений, для якого без кохання немає життя і що лиш у ньому бачить суть свого існування, тип ідеальної жінки, для якої поезія потрібна так само, як пестощі.

Її тематичний круг досить вузький, вона не виходить ніколи поза себе, говорить лиш про почування, рідко описує. Годі говорити про якісь формальні права її творчости. Це найчистіший ліричний потік поезії — оце найкраща характеристика тих віршів.

Книжка дуже гарно видана.

„СЛОВА БУНТАРСЬКИХ ПОЕМ".

Літературна творчість Юрія Косача, автора „Черлені", оберталась завсіди поміж крайностями. Та це теж одна із умовин кожної творчости, що має аспірації бути великою. Там, де існують великі протилежності, великі пристрасті, там саме має змогу розвиватись справжня література і то передусім поезія. Цього не треба навіть доказувати. Нині творити справжню поезію нездібна ніяка сила неагресивна, консервативна — доказ м. і. для тих, що дивуються, чому в нас нема тепер католицької поезії, — і постать Хвильового, як тип сучасного українського письменника, що живе і творить з наґаном у кишені, характерна для всієї **творчої** літератури наших днів.

Косач перейшов великі ідеольоґічні злами, як багато сучасної ідейної молоді, заторкаючи за такі крайности, як „пролєтарський" поет і поет „Ukrainae militantis". Факт один і незаперечний те, що він, як і його сучасники мусіли починати все наново, виростаючи невпинно, хай і серед помилок, бо заки піти за кимсь, треба було, щоб виробити собі можливість творчої праці, найти себе самого. Такий шлях до оформлення в наших умовинах був для декого конечний: іти молодим відразу не було за ким — ріжні ідеольоґи самі щойно оформлювались, проваливши колись на відповідальних становищах і в найбільш відповідальний момент державу. Вони то й найбільш кричали про „безхарактерність" молоді, коли та не хотіла їх слухати. Правда була пополовині: у старих, що себе вже знайшли і молодих, що себе щойно шукали.

Розвиток Косача-письменника йшов паралельно із його ідеольоґічним розвитком.

Цілу його творчість можна б окреслити кількома словами: **боротьба за героїчну людину.** Колись, коли він писав іще „пролєтарські" вірші, несфальшовані ані однією унцією плякатної діялєктики, він уже марив про себе, як про другого Андре Шеніє світової революції, романтичної світової революції. Трагедією його було те, що монополь на неї взяла крамничка Літвінових і Ко., яким треба було якнайбільше талановитих чиновників, що писали талановиті вірші, але ніяк не Андре Шеніє-рів. Косач усвідомив собі це і, замість людини підпорядкованої рухам суспільности, в його творчості поволі виринає бунтарський, індивідуалістичний тип, гостро протиставлений юрбі „з ситими й рябими пиками". Тут стає зрозумілий його зворот до історизму, де було багато таких типів. Він змагає до того, щоб „жити віками" і шукає в минулій і сучасній історії близьких і рідних собі постатей, духів того спеціяльного типу, що їх Льотреамон назвав „ames agitateurs". Тут і „вовчий фільософ" Цезар і Христос у панцирі на чолі вершників, Пізарро — і молодий поручник Бонапарте, „що грає з долею в карти", і Валєнштайн, і Орлик, і Війон, і Башкирцева, і Леся Українка. Потім хрестоносці і „вершники Чорного принца, що крешуть ворожі черепи в імя Господа Бога й Англії", і „янголи вершники в хмарах" — авіятори, і молоді поручники, що ставши в мотузяних стременах у поході на Київ визорюють шляхи майбутніх імперій.

„Черлень" — слово трохи незвичайне. Щось червоне, багряне і криваве. Збірка обіймає поезії трьох етапів, різко окреслених. Перший, волинський, найбільш романтичний, багатий на спогади дитинства з революційних років. Формально тут іще досить „легкий" вірш, не чути ще при всій його силі того пізнішого Косача, що куе вірш із бронзи, числячись із кожним словом. Та водночас цей розділ найбільш мельодійний і розіспіваний. Еміґрація до Праги та вплив тих „малих Атен" робить його вірш уже суворішим, він стає вже менш описовий і тут уже прецизується боротьба за великі ідеї, за духа нашої динамічної доби. Але щойно в Парижі Косач осягає свій вершок. Париж, здається, остаточно його оформив. Це чудове й божевільне місто контрастів зробило на нього великий вплив та перевернуло його до ґрунту, вірш його став динамічніший, набрав нечуваної у нас сили й ляпідарности вислову. Його лірика, уведена тепер у строгі рямки конструкції, що так заперечувала давнішого, дещо по хвильовівськи розхрістану його поезію, стає „лірикою принципів", не лиш поезією естетичною, але насиченою внутрішньою боротьбою рішати великі проблеми сучасного.

Внутрішня його опора — в ритмі, де інтонація слів грає свою ролю. Він має свою власну мову, свої власні улюблені слова і свій власний стиль, що дає йому змогу найсильніше атакувати почування. Є в нього ота безпосередність, отой полумяний струм, що заливає своєю горячою все; розтоплює поезію в один одноцільний сплав, із тією внутрішньою, скажімо — Лермонтівською — переконливістю, яку годі схопити й окреслити. Йому властиве теж оте загальне у кращих наших молодих поетів передчуття чогось великого й героїчного, що наближається і що вони вітають не із Брюсівською резиґнацією, а з захопленням. Читаючи його поезії чуємо, що наша доба така-ж велична й героїчна, як і великі попередні, що це-ж ми тільки серед маси своїх дрібних і буденних справ її не спостерігаємо.

Скажу, що це одна із найживіших книжок поезій, що колинебудь у нас були, що її не читається, а переживається. Присвятивши її памяті М. Хвильового, Косач здвигнув йому найкращий монумент, який собі лиш можна уявити. Бо почалась та книжка з Хвильового, з його бунтарства.

МАДОННА В АКАДЕМІЧНОМУ ФОТЕЛІ.

Спочатку, соромно признатись, майнула в моїй голові ґеніяльна ідея, написати про „Земну Мадонну" Евґена Маланюка — методою самого Маланюка. Себто: витягнути кілька мені погрібних цитат, витолкувати їх по сво-

---

ЄВҐЕН МАЛАНЮК

Вічне

(Передруковане із „Земної Мадонни")

Місто незакінченої мисли
Марним рухом стомлює мій день,
Тільки вечір в важкоплинній Віслі
Знов на захід зір мій поведе.

Там палає барокова брама
Старовинним золотом століть,
А за нею історична драма
Многошумним полумям горить.

Вершники на скакунах бронзових
Тнуть списами сині хмари орд,
З глибини надходить знову й знову
Нестерпиме сяєво когорт.

Гук і скрегіт. Схрещуються герці.
Закипає золото і кров.
І тоді гатить в залізне серце
Мідний ямб непереможних строф.

І нещадна, яросна ритмічність
Розбиває брили мертвих мас.
Наді мною розчахає вічність
Непідлеглий визволенний час.

А на схід — зливаються контури
В той знайомий, той єдиний вік:
Бачу замок клятий і похмурий,
Чую змія смертоносний сик.

Там ген-ген, в вікні стрункої вежі
Гострий вогник миготить вночі, —
То князівна сум слізьми мережить,
Лицаря ждучи.

1931.

ЮРІЙ КОСАЧ.

Євангеличне

Хай дивиться лиш той, хто має очі,
Хай слухає лиш той, хто має вуха,
Горі серця, горі, великі духом
Надходять дні розгнівані й пророчі.
На взгір'ї вершники — знамена божих кар,
Рудими кіньми топчуть стиглі ниви,
Раба і пана, князя й мужика
Єднає жах перед незнаним дивом.
Жебручі смілости — той час не ваш,
Жебручі гордости — той час не ваш:
Ось поспіша в долини, на розпуття,
Шляхом закуреним, керманич бур і гроз
З мечем ясним, у лати весь закутий,
На чолі вершників усміхнений Христос.

Б. І. АНТОНИЧ.

Елеґія про ключі від кохання

Уривок.

Зелений лист, крилатий ключ
і веретено і обруч
і знов спяніє, як спяніла,
похмільна юности кабала.
Палати знов і знову мерзти,
кохати знов і знов пяніти!
На пальці елеґійний перстень,
на серці елеґійний квітень.

Містечко в сяйві ночі біле.
Невже ж тут друзів не згадать?
Росли ми разом і пяніли,
кохаючи палких дівчат.
Таїлися від мрій бентежних,
вдавали гордих і твердих
і рвались в обшири безмежні,
що нам стелилися до ніг.
Дарунків повна юність світла,
мов скриня сповнена скарбів,
та мрія — ночі тьмяна квітка
вела, де обріїв межа
манила, мов любовний спів.
Щербились леза на ножах
і спалювались поривання.
Квітчались місяцем доми
і тремтячи кохали ми,
хоча соромились кохання.

Почалось так: жарким тюльпаном
горіло сонце юним снам.
Дзвонила в сто фортепіянах
омельодійнена весна.
Смички, мов луки, вигинала
і веретена обертала,
ячала сотнею скрипок,
в криницях мятних напувалась,
рядном квітчастим розстелялась
і сипала пісні й пісок.

Пригадуєш: весна горіла
немов закохане дівча.
Навпроти вийшов ти несміло
невловне щастя зустрічать.
Пригадуєш: циганський вітер
дівчатам поцілунки крав.
Кохання сім гарячих літер
на твому серці написав.

Пізнались ми. Весна дзичала
немов стріла, що небо тне.
Кохала і з кохання вяла
дівчина спянена вогнем.

Листар носив листи зелені,
листи шуміли. Ех, весна!
Плету пісні на веретені
про молодість, що промина.

НАТАЛЯ ЛІВИЦЬКА-ХОЛОДНА

Із збірки „Вогонь і попіл"

* * *

Чорний колір — колір зради,
А червоний — то любов,
Очі в мене два свічада
І палка татарська кров.

О, тікай, стрункий юначе,
Стережись моїх очей:
Подивлюсь — припадком наче —
І не спатимеш ночей.

Поцілую — і до скону
Будеш прагнуть уст моїх,
І загоїть кров червону,
Кров юначу пяний гріх.

* * *

Я знаю: і моя душа криниця.
Та в ній не чисте грає джерело,
Не світлий напій золотом іскриться.
В ній чорний смуток, той, що роднть зло.

І кожний, хто прихилиться устами,
Щоб скоштувать отрутного питва,
Забуде ніжність і в огні нестями
Співатиме лиш пристрасти слова.

Я знаю: ніжність — то примхлива квітка,
Що не росте між терням бездорож,
Та Бог життя моє, як килим виткав
Червоними квітками диких рож.

КОСМЕТИЧНИЙ КАБІНЕТ DISTINCTION
ЛЬВІВ
КОПЕРНИКА 42а · ТЕЛЕФОН 72-18

му, хоча б найближчі рядки це й заперечували, все решта промовчати і так виставити викривлений образ тієї збірки. Можна було б теж, для відміни, посягнути до попередніх його збірок, витягнути звідтіля „ізраїльтянку з біблійногарними грудьми" (ви-ж подумайте: найнаціоналістичніший пост — а тут аліянс з семіткою!), або з більшовицьких „Вядомосьці Літерацкіх", витягнути його вірш, де недвозначно пропагується орієнтацію на Европу почерез евразійські Налевки, або... — але лишаю ці методи тим, кому з ними вигідніше. Доброї поезії це все-одно не обезцінить, а про злу й говорити не варто.

Річ тут про поета, що дає оце четверту свою збірку. На перший погляд „Земна Мадонна" трохи розчаровує. Хто сподівався дістати від Маланюка таку закінчену й динамічну книжку, як його попередня, „Земля й Залізо", — зустріне тут переважно вже давно відомі вірші, друковані в ЛНВ, „Вістнику", „Дажбозі" та по календарях. Багато з тих віршів сягає майже першої поетової збірки, бо є поезії з 1925 р. Отож вона, не вносячи нічого нового в творчість Маланюка, має значіння радніше ретроспективне, бо дає змогу обсервувати розвиток поета за десять останніх літ.

Тому, що збірка дає підсумок його творчости та всіх попередніх збірок, не можна про них не згадати. Перша його власна збірка, „Стилет і Стильос" (1924), найсвіжіша із усіх досі виданих, іще без надуманости й месіяністичного позування (натяки на нього в ті часи висміяв немилосердно в своєму вірші Дараган), єднала щасливо і великий талант і впливи таких майстрів, як Рильський, а передусім Блок, та деяке несміливе залицяння до модернізму, яке він скоро покинув, бо воно було не в його характері. Все це клало поета вже тією першою збіркою на чільне місце вбогої тоді назагал на добрих поетів поцейбічної літератури. Про другу збірку, „Гербарій", можна не згадувати.

Але „Земля й Залізо" була наскрізь закінчена й нова в українській літературі річ, де саме політичне її спрямування, накипілий гнів і злоба забили оте Бльоко-Гумільовське епігонство, в яке Маланюк і досі автоматично попадає, там, де на місце напруженого емоційного збудження, що випалює форму, починається своєрідна діялєктика і міркування, де, кажучи його словами, бере перевагу „майстер". Поет починає тоді фільософувати, робити страшенно поважну міну академіка від літератури й часто прориває найкраще задуманий вірш. Все це приходить на гадку при читанні „Земної Мадонни" і вона це моє твердження підтримує. Звичайно, було би несправедливо, це твердження розсувати на всі вірші збірки. Є там речі глибокі й переконливі. Маємо на думці тільки те, що динамізм поета не є силою самою в собі, а надто нагадує рухи статуй і та скам'янілість охолоджує внутрішній вогонь поезії. Ось чому Маланюк, що ще певно дасть неодин майстерний вірш, **ніколи вже не дасть нічого несподіваного й нового.** Ми вже знаємо його всього наскрізь, круг його емоцій та замилувань, знаємо по яких рейках ходять поїзди його творчости, але водночас починаємо спостерігати, як він відстає вже від сучасности. Це яскраво виступає на тлі необчисленної своїми поетичними спромогами молодої поезії, що, зрештою, багато завдячує Маланюкові щодо змісту.

В основу збірки лягло кілька типів жінок, як теза і антитеза. Є там Беатриче, „селянська муза піль" і її антитеза — палка Кармен, та треба сказати, що обі ті жінки живуть у творчості поета досить згідливо. Зате яскраво зазначено Марію і „невдале втілення її" — Антимарію. Є ще й інші типи (скандинавка), всі вони зарисовані дуже пластично. Деякі еротики належать до найкращих речей збірки.

Розумію повне безглуздя такої претенсії, як та, чому Маланюк не користується нівчому здобутками нової поезії в ділянці метафори, ритму, та рими. Перевантаженій ідеольогічним змістом поезії Маланюка не було просто часу вийти поза круг закреслений поетичною крейдою автором „Незнакомки". Я зовсім не крайній модерніст і абсолютно відкидаю поезію позбавлену сенсу, тим не менш уважаю, що із здобутків нової поезії треба якнайбільш користати. Доказ цьому — Бажан, що перейшов усі „ізми". Вистарчить порівняти з ним вірші Маланюка, щоб попасти в розпуку від безнадійних рим у роді: єдина, сина, година, днина і т. д. у безконечність. Поет зовсім не відчуває того чару, який дає здобування єдиної й виключної рими. Там-же, де поет старається модернізувати свій вірш верлібром (Башкирцева 2, 3) — виходить непорозуміння, зовсім незвязане з творчістю. Те саме горкається тих поезій, де Маланюк впроваджує буцім-то новаторство, додаючи подекуди до чотирорядкового вірша пятий, рідко умотивований рядок, де так і чуємо, що поет не зміг помістити гадки у строфу й силоміць короблює новий. Крім цього також багатьом віршам бракує закінчення. Смішно було б писати вірш для кінцевої ефектовної „поанти"; вірш позинен бути скрізь рівно насичений, але ніколи, як у Маланюка, не повинен обнижувати свого лету при кінці й закінчуватись отак собі.

Не хочу цим обезцінювати поезій Маланюка, що має великі заслуги для нашої літератури та якого багатьома поезіями, я щиро захоплений. Не відважусь також говорити про кризу в його творчості саме на основі цієї збірки, якої доривочність для всіх ясна. Але поет саме доходить до того пункту, де йому загрожує — стратити розгін. Пункт цей починається тоді, коли поет перестає класти перед собою саме найбільші труднощі й вибирає дорогу посередню, якою саме й пішла „Земна Мадонна".

ЙОСИФ СТАДНИК

Наш театр 40 літ тому

Приємно теперішньому столичному глядачеві сидіти у величавому театральному будинку, який вивінований до найменших дрібничок у найновіші досягнення театральної техніки. По менших містах бувають теж менше або більше пристойні салі з меншебільше вдатними декораціями та сценічним улаштуванням.

Та не так воно було перед 40 роками. У самому Львові не було ще міського театру. Польський театр містився в будинках пр. Скарбка, де тепер кіно „Атлянтік". З усіх міст тодішньої Східньої Галичини лише Станиславів і Коломия мали більші театральні салі; в деяких містах були гімнастичні салі польського „Сокола". Української салі тоді ще не було ніде. А всеж український театр уже 30 років мандрував із міста до міста та давав свої вистави з куди кращим нераз успіхом, ніж тепер.

Просторе підсіння, звідки два дні тому вивели коні чи іншу худобу, стодолу, де ще недавно стояло збіжжа та паша, якийсь більший гамазей чи пожарну стражницю зміняла зміла рука театрального машиніста на захист української Мельпомени..

Тодішня театральна дружина, куди більша числом, краща якістю від найкращих наших труп теперішньої доби, несла високо свій мистецький прапор; були там згуртовані поважні, старші, вже з придбаною славою актори і талановитіша молодь, що захопленими очима дивилася на старшу братію та з повною довірою до кращої будуччини віддавала свої молоді сили на службу рідній сцені. Ось їх назвиська:

Кость Підвисоцький, режисер; це культурний актор, виспеціялізований на Вел. Україні в побутових песах, з

Андрій Мужик-Стечинський

великою акторською технікою, якому зразками були: Старицький та Кропивницький. Він гідно розносив їх культ по Галицькій Землі і їх школою виховував тут акторське молоде покоління.

Андрій Стечинський, другий режисер; талановитий, інтеліґентний актор, що своїм вродженим хистом брав верх над досвідом та технікою першого. Природність у рухах, особлива мельодійність у мові, та ще й симпатичний теноровий, з широкою скалею голос, — ось головні прикмети його таланту.

Михайло Ольшанський, режисер оперетки — справжній мистець. Був довший час у польському міському театрі і відтіля вніс на українську сцену подих Заходу. У його грі помітна була велика дискретність, а всеж й особлива виразистість.

Гідно поруч цих трьох провідників нашої сцени йшов **Степан Курбас-Янович** (батько Леся Курбаса, б. режисера харківського театру „Березіль"), який на сцені жив, горів, змагався не штучно придуманими рухами та всякими мімічними викрутасами, які дешевеньким способом дають фальшиву, тандитну ілюзію правди, — але серцем, нервами, душею...

Антонина Скживан-Осиповичева, артистка з Божою іскрою в грудях. З усіми найбільшими артистками українських сцен по той бік Збруча у своєму амплюа могла сміло змагатися: Борисоглібська, Затеркевичка й Осиповичева. Котра з них краща? — не знати.

Її суперницею була **Емілія Підвисоцька,** жінка Костя. Вона перебувала з чоловіком довший час на Вел. Україні і була вірною його помішницею у вихованні молодих адепток: слідкувала за чистотою мови, за зразковістю жіночої народньої ноші. Її спеціяльність — ролі характеристично-комічні.

Степан Курбас-Янович

Марія Фіцнерівна, прімадонна, яку доля наділила всіми прикметами, що забезпечували їй безсумнівний успіх. Можна сміло сказати, що другої „Фіцнерки" (як її звичайно називали) на українській сцені не було. Прегарний голос, непересічна оригінальна краса, дивна привабливість, що віяла від неї та якою зразу полонювала глядачів, а при тому велика простота, ось засоби якими придбала собі славу не лише в Галичині, але й за кордоном, і на далекому Сибірі, де пізніше працювала на українських сценах.

Марія Слободівна (теперішня жінка Антона Крушельницького), саме тоді починала свою карієру на нашій сцені. Її молодість, краса, свіжість і сценічний хист переломили втерту традицію, — яка ще й до сьогоднішнього дня покутує по наших сценах та гальмує розвій молодих сил, — що в театрі все повинно ждати своєї черги. І молоденька, щойно 17-літня артистка з великим успіхом несла ввесь драматичний репертуар.

Елєонора Стечинська (жінка Андрія) **Ванда Яновичева** (жінка Степана), обидві гарні в характеристичних більш епізодичних ролях. **Клявдія Радкевичівна,** альтистка, її сестра **Віся,** танцюристка, **Марія Чупівна** (Стефанович), сопраністка, пізніше й солістка, належали вже до старих, репертуарних жіночих сил.

Теодор Ольховий, соліст-тенор з металічним, високим голосом, великої витриманости був підпорою всіх опереток.

Поміж гуртом названих уже артистів була теж молода подружня пара **Лев** та **Фільомена Лопатинські.** Він кандидат прав, скінчив драматичний курс у Відні, молодий, запальний, просто фанатик театрального мистецтва, саме починав свою карієру. Линув душею більше до молодих, мав поміж ними великий послух і мир. Вона — співачка обдарована великим голосом, яким пробила собі шлях на столичну сцену.

Антонина Осиповичева в ролі Чіпри (Барон Циганів)

Не забуду згадати окремо і **Спиридона Підвисоцького,** брата Костя, котрий, правду кажучи, культурою і хистом ніяк не дорівнював свому братові, але в побутових песах давав сильні креації, молодого надійного коміка **Андрія Шеремету,** любленого всіми **Бронця Нижанківського** (не такий він був як тепер!), і **Володимира Слободу, Петрика** мабуть Івана і **Теодора Вовчака.**

Недавно „спеченими", адептами акторської „штуки" були теж **Іван Рубчак,** ще двох забутих гільтаїв, ну і я.

До цього додаймо орхестру з 7 членів під проводом енергійного капельника-чеха, **Францішка Долісти.**

Машиністом театру був **Теодор Ленгер.**

Цей гурт зустрічало всюди громадянство зі щирим ентузіязмом. Гостина театру була для них просто святом. Щоби гідно приняти театральну дружину, щоби забезпечити їй матеріяльний успіх, завязувалися перед її приїздом окремі комітети, в яких склад входили найвизначніші місцеві громадяни.

От н. пр. гостина одинокого театру „Руської Бесіди" в році 1905 в Жидачеві. Комітет: місцевий парох О. Декан Лукавецький, нотар Савчинський (старорусин), директор школи Серафин, вибрав місце для вистав (салі там не було), стодолу пароха, довгу на 16 метрів, на 8 широку. Прибрали її килимами, зеленню, висипали піском, поназносили звідусіль з яких 60 кол. сел, — решта лавки. Розпродали ще перед приїздом театру коло 40 абонаментів на 12 вистав. Вся місцева інтеліґенція зі старостою Ґалецкім на чолі не пропустила ні одної вистави. Провінція: отці, учителі, селяни, своїми фірами облягли майже цілий ринок. І міщани теж заворушилися. Розповідала їх ось яка пригода: у день приїзду театру вибухла в місті пожежа. Міщани, як його причину подавали приїзд „комедіянтів". Та виявилася властива причина і факт, що саме ці „комедіянти" і погасили пожежу. Одному з них (Петриці) у той час, коли він скинувши сурдут, метнувся рятувати з горіючого дому малу дитину, цей сурдут хтось украв. Загомоніло про це місто. Пожаліли бідного молодого актора і руками бурмістра виплатили йому 25 гульденів, як відшкодування за втрату. Міщани юрбою пішли на вистави. Захопленням та похвалам на адресу акторів не було краю. Був це початок літа; час квітів. Тож сипалися вони рясно при гучних оплесках на сцену. Не можна сказати, що інтеліґенція була менше вередлива та вимоглива від теперішньої; вона вміла тільки приспособити свої вимоги до умовин. Не вимагала того, що бачила в столиці чи за границею, але часто казала: „Якби ті артисти опинилися на великій сцені, зуміли би захопити і столичну авдиторію".

Михайло Ольшанський

Цей щирий, теплий контакт глядачів із акторами зі сцени, — продовжувався і поза сценою. У вільний від вистав вечір кількома гуртками йшли актори з місцевими громадянами за місто на прогульку або збіралися по приватних домах на дружню гутірку.

То-ж коли надійшов вечір останньої вистави і настала хвилина прощання, безліч квітів, овації, промови, спільний комерс... Сердечний жаль вирявав у дальшу дорогу акторів-циганів, котрі на другий день знайшли знов теплий захист і щирі вітання у другому місті.

До обовязків комітету належало теж придбати відповідне поміщення для всіх членів трупи. Громадяни приймали акторів радо. Не ходив ніхто з театру по хатах та не просив: „прийміть актора", — громадяни самі вітали словами: „просимо до нас". А це велика ріжниця.

Ця традиція залишилася й досі. Актори і тепер користуються цим привілеєм, але інколи і зловживають ним. Нині на цій самій території, по якій тоді їздила одна трупа, гонить один театр за другим, а їх усіх набереш з півтора десятка. Конкуренція дійшла навіть до того, що в одне містечко заїхали дві трупи, не трупи, а два гуртки і один хотів розбити другий. Скінчилося на тім, що з цих двох гуртків зробилося чотири. Як зльокалізувати цю повінь театрів, не місце і не час ще про це говорити. Одне лише певне: цей привілей є одною із причин такої плодовитости акторів...

Не можна сказати, що матеріяльний бік був такий дуже блискучий, але такі відносини були бальсамом на всі недостачі. Кожний вірив свято, що таке громадянство не дасть йому пропадати, подбає за кращу його долю, що в найближчому майбутньому стане у Львові храм української Мельпомени, бо саме тоді йшла в цьому напрямі широка акція, а тоді скінчиться його волокитство...

Та... зміняються часи, зміняються умовини, зміняються люди...

ТАНЯ ЧАЙКІВСЬКА

МІНІЯТУРИ

РУКИ.

Руки можуть бути такі страшенно вперті, як думки.

Можуть чіпитись якогось предмету, обняти його, оперезати, стиснути.

Можуть притулитись до нього, злитись із ним.

Руки теж уміють тужити.

Бачила я пару рук голодних, що гинули від туги.

Не бачила я обличчя людини, але по руках пізнала, що перед залізною брамою вистави стоїть безробітний, батько дітям і дивиться руками на звичайний бохонець хліба.

ЛЯМПИ.

Лямпи, лямпи — світлячки великого міста!

Як людина тішиться вами, як гріється до вас, яка горда вашим сяйвом...

Та які ми часом дурні і смішні!

Тільки ви, лямпи, знаєте про це.

Знаєте, коли над вами небо засвітить свої лямпи.

РОЗСІЯНІ ДУМКИ.

Песимістом може стати кожний. Циніком тільки глибоко вразлива або з природи зла людина.

*

Коли інтелігентна людина послугується чужою критикою, тоді зрікається власної інтелігенції.

*

Мужчина-людина визначається тим, що поважає жінку. Жінка-людина тим, що її поважають.

Ще й акторська слава, як піна на воді. Зпоміж усіх мистців актор найшвидше попадає в забуття. От візьмім хочби тих артистів, про яких я, як свідок їх тріюмфу згадав. Чи багато знайдеться таких, що памятали б за них? Ах, правда, має „Енциклопедію", там може дещо прочитати про них. Не всі вони і **попали туди. З більше** ніж трьох десятків згаданих акторів лишилося в живих найбільше 3—4 одиниці.

Прийшли нові на зміну давнім.

— — — — — — — — — —

Тепер у тому самому Жидачеві пишається величава саля „Народнього Дому", яка пригодилась би і у Львові, гепер чергуються там численні українські трупи, дають свої вистави при порожніх кріслах...

— — — — — — — — — —

Щойно тоді, як рясні електричні світла погаснуть, сторож позамикає всі двері і вибє північ, зявляються колишні актори, ті з парохіяльної стодоли, якої тепер уже нема: Кость Підвисоцький входить дружньо під руку зі Стечинським, Янович з Ольшанським, Осиповичева обнявшися з Підвисоцькою, Фіцнерівна з Лопатинською й інші, що не можуть уже виступати з живими та починають **свою** виставу...

Вмить аж кипить на салі, так багато зібралося глядачів. В першому ряді помітна величава постать Евгена Олесницького (найбільший колись борець за театральну справу), поруч нього Ілярій Огоновський (референт театр. справ від „Бесіди"), далі Володимир Шухевич (голова „Бесіди"), О. Темницький (господар Бесіди") та радник Кивелюк (колишній член Краєвого Виділу й оборонець театр. справ у Сеймі). По виставі цей останній скликає віче. На ньому лунають слова обурення на теперішнє безсилля і безділля „Комітету будови театру", протестують проти того, що колишні актори, що сновигаються ще по світі Божому та до праці нездатні, живуть бездомно, радник Кивелюк аж скипає на відмову субсидії для українського театру, В. Шухевич, Огоновський і О. Темницький протестують проти того, що „Бесіда" відцуралася з легким серцем по 60-ти роках від свого театру, чим, як упевняють, принесла театральній справі велику шкоду.

Встрявають теж і актори. Протестують троти теперішнього репертуару, проти великого числа театральних гуртків, проти зайвої гіперпродукції акторів. Лопатинський жалується, що в „Енцикльопедії" присвятили йому замало місця. Счиняє ґвалт Кость Підвисоцький, що то колись перший виставив за зразками Старицького „Гриця" і протестує проти нинішнього, що називає себе новим і переробленим.

Та сіріє темінь ночі, співають утрегє півні і дійсність розганяє химерні примари...

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Новий лавреат Ґонкурів

Верселъ, автор „Капітана Конана".

Академія Ґонкурів призначила літературну нагороду за найкращу французьку повість за 1934 рік. Ця найбільша щорічна літературна подія (куди більша, ніж вибір нового члена Французької Академії) завдячує свою славу неодній „сензації". „Ґонкури" залюбки шукають за лавреатами між „непризнаними" і „невідомими".

Коли впало імя Роже Верселя, мало хто міг собі пригадати, що він написав. Недурно Париж викидає річно кількасот томів повістей, коли рахувати тільки кращі твори. Версель — ґімназійний учитель у малому бретанському містечку Дінан, біля славного Сен-Мальо. Коли радіо кинуло у світ його прізвище, ледве дістав він три дні відпустки зі школи, щоб поїхати до Парижа відобрати нагороду і поробити „інтервю" з представниками преси.

Це мужчина у розквіті сил, не далеко поза 40, має за собою важку фронтову війну. Його перша книжка „Наш батько Троян" має подібний матеріял як і остання нагороджена „Капітан Конан": — враження французького офіцира з побуту у Румунії, коли французька армія верталась із Сальонік.

Один тип замість фабули.

Важко відповісти на питання, чи „Капітан Конан" — цікава лектура. Вона належить до того роду повістей, що зривають з довгою французькою традицією — добре придуманої і зручно оповідженої фабули. Фабулу і композицію заступає тут один живий тип, що одних може цікавити, інших зовсім ні.

Герой повісти — звичайний собі поручник, пізніше капітан, у „цивілю" власник ґалянтерійної крамнички, в якому війна прокидає інстинкти наливоди та зайдиголови. На війні доказує він чудес із повною погордою для смерти. Коли приходить мир, як довго Конан носить на собі військовий однострій, воює надалі з усіма — навіть з власним начальством, яке не розуміє психольоґії фронтовика. Пе, задається з румунками, побиває тих, що стають на його дорозі, тратить зрозуміння для дисципліни, коли вона не має на меті боротьби з ворогом. Зате там, де можна б якнайменше сподіватись від нього розуміння обовязку — коли як вязень жде військового суду — вміє рішати за інших як справжній герой.

Психольоґія вояків.

Сила книжки Верселя в тому, що вона дає глибоко передуману думку і майстерно відтворений тип. Війна затроює тисячі та мільони людей своєрідною смертельною отрутою і лікувати їх майже безнадійно. Той, що вчора був героєм віч-у-віч з ворогом, нині стає бандитом і злочинцем, коли відчуває надалі невтишну потребу стріляти, різати, шукати пригод ціною власного життя.

Роже Версель.

Автор описує своє незвичайно важке становище в ролі прокуратора военного трибуналу, що мусів судити своїх товаришів і вчорашніх героїв за бандитизм, за понижування гідности армії та держави — коли вони продовжували тільки военні методи боротьби. У головах звичайних вояків не могло поміститися, як може бути нині каригідне щось проти ворога, коли більш, як чотири роки виховували їх на те, щоб його ненавидіти та нищити.

Нагороджена повість.

Версель у своїй повісті широко користується паризьким вуличним і військовим жарґоном, коли передає розмови вояків. Враження, які залишила йому війна мусіли бути дуже сильні, коли щойно тепер вони ожили в ньому наново. Сам признається, що ожили вони під впливом розмов звичайних людей на провінції, які вернувшись з війни додому — жили надалі атмосферою цієї війни.

Змалювавши такий дивогляд як Конана, сам він придивляється йому і думає над проблємою „сили", яку війна вміє спотворити. Війна, це буревій і треба вміти витримати його, коли приходить, але коли вона минає не меншої сили треба, каже він, вернутись до нормального тихого життя на селі, серед городини і курок. Французька література — на його думку — занадто довго плекала романтичний індивідуалізм та абстрактний інтелектуалізм, щоб могла якслід оцінити справжню силу таких тихих, сірих людей.

З приватного життя.

Сам Версель дає приклад власним життям, що можна й у провінціяльній закутині найти досить сили і матеріялу для думок і творів. Дві свої повісті „En dérive і Au large de l'Eden" завдячує він оповіданням бувалого, розумного моряка, який змальовував йому свої пригоди і всю сувору красу Ґренляндії, куди Версель навіть не потребував їздити, щоб дати якнайвірніший образ краю.

Версель любить рух і повісті свої пише на проходах. Він тої думки, що неодна книжка була б живіша, якби письменники вміли писати ходячи. Селяни часом думають, що він — податковий урядовець. Повість пише за кілька тижнів, а щойно коли вона скінчена починає її вигладжувати. Але воліє новелю, бо в новелі можна відразу передати всю думку і не мучитись над композицією. Жіночі типи йому не вдаються. Сам не знає чому. Може тому (це наш здогад), що подружжа дає йому повне щастя. Має пятеро дітей. Їдучи в Париж по нагороду думав увесь час про забавки для них.

КРАПКИ НАД І

КАРНАВАЛ

Це найсумніша частина року. Природа принишкла тихесенько, ніби мертва, закостеніла від зимна. Сонце встає пізно і рано ховається, а до дверей стукає вперто податковий екзекутор з пригадкою про новорічні податки. І може саме тому ми тоді, наче нетлі премось до вогню.

Мясниці в нас це не те, що там далеко на півдні у Венеції, Севіллі чи якомусь іншому Ріо де Жанейро. У нас кілька гучних балів у замкнених, душних салях, що випорожнюють людям кишені залишаючи невиразний спомин про надмірну глоту і наболілі нагнітки. У Відні цілий карнавал відбувається на вулиці. Туди протягають безконечні кавалькади заквітчаних повозок, сунуть рядами маски і розбавлена публика. Там карнавал це свято популярне і всенароднє.

Звичайно, вся вина лише у сонцю золотому, що таке неввічливе для нас у час карнавалу. Така люба масочка, скажім русалочка, якби зважилася у Львові під кінець січня вийти без плащика ввечір на корсо опинилась би, недочекавши півночі, у міському шпиталі, або, щонайменше, в окремому кабінеті у Ценґута. Требаб хіба перенести карнавал на літо, або хоч на весну. Перший за тим голосуватиму.

У Бельґії, хоч це вже не південь, та підсоння завдяки близькому морю настільки лагідне, що карнавал здебільша святкують на вулиці. Тямлю „Бенш", таке собі мале містечко поблизу французького кордону. Має воно вже свої карнавалові традиції і кожного року окремі поїзди стягають на „товстий второк" до Бенш цікавих з цілої Бельгії, навіть із Франції.

Вибрався й я туди. Зараз на стації не пожалував я, що послухав ради досвідніших за мене і надягнув на голову звичайний кашкет (чому не берет? Я тоді ще у ньому не ходив). Якогось добродія у порядному „мельоні" (габіґу) таки добре набили свинячими міхурями завішеними на коротких мотузках. Усе містечко було наче у пароксизмі радощів. Ринком головними вулицями проходили при музиці хороводи середневічних блазнів, прибраних у яскраві однострої і величезними капелюхами зі струсиних пер. Публика танцювала, реготалася, пяніла. Цікаво, що вікна домів озброєні були у спеціяльні залізні сітки, для оборони мешкань перед бомбардуванням... помаранчами.

Саме читаю, що помаранчі в нас сильно подешевіли. А все-ж не то помаранчі, а навіть рідні яблука за дорогі, щоб ними кидати у противника. Залишається бараболя. Головна страва нашої нації. А від бараболі не можна бути веселим ні легким.

Який рік, такий і карнавал.

Степан Левинський.

Україніка у поляків

Холмський поетичний місячник „Камена" ч. 4. приносить огляд українських літературних журналів (Назустріч, МИ, Вістник, Дажбог), та переклади з Тичини, Рильського, Гординського, Антонича, Кравцева й ін. Переклади пера редактора того журналу, Яворського.

Варшавський „Тиґодник Ілюстрованы" з дня 13. січня приносить статтю З. Кунстмана „Львівські українські поети" з короткими характеристиками та переклади з Антонича, Бабія, Волощака, Гординського, Курдидика, Кравцева й Рудницького. Переклади — автора статті й А. Бавмґардтена, що недавно дали у Львові цікавий вечір перекладів з українських поезій. На жаль є в цій статті деякі інформації неточні.

„Ґазета Артистів", журнал краківської авангарди, дає в 11 ч. прихильну рецензію на наш журнал.

Люблинський лівий журнал „Дзьвіґари" заповідає найближче число „Українське", з перекладами з Шевченка, Тичини й Бажана.

РОЖЕ ВЕРСЕЛЬ

Над червоним Дністром

(З повісті „Капітан Конан").

Я віднайшов свою компанію в окопах над Дністром на південний схід від Бендер, місті, занятім румунами, яким ми помагаємо втримати його, бо „червоні" хотять його відобрати. Я віднайшов варти, стежі, боєві частини, землянки, все!... І аж око закліпало, коли глянув на отвори для рушниць в окопах рівно з землею без одної стебелинки.

Десь на кінці Европи повикопували всякі ями, щоб нас туди вкинути сім місяців після миру і всі так бовваніють від того, що не знаєш навіть, хто за це відповідає. Так тобі і здається, що земля пригортає тебе наново, бо на її поверхні жити не можна і що розступається тобі під ногами, куди тільки звернешся і що проглине тебе!

І скрізь вона! А на сто метрів перед окопами ще й ріка! і яка! болотистий шлях, що губиться серед степу. За нею — сіра пустиня України. Нічогісенько! Зівяла і зрізана трава. А за нами друга Сагара: Бессарабія. Очі шукають на чім могли би спочити і находять очеретяний живопліт серед багна, а праворуч якийсь горбочок зі знищеним млином, що ледве підносить крило, останнє своє крило...

Люди не говорять. Живуть гірким обуренням, яке вигрівають у собі, як хоробу. Часом притисне воно їх занадто сильно і хтось ухопив рушницю, щоб кинути нею з проклоном об землю, тоді мало не розідре собі губи по вуха, вишкіривши зуби, другий замахав кулаками.

— Господи! та нехай би вже раз прийшли! Нехай би забрали увесь цей обліг і нас разом із ним! Краще нам буде там як тут! А їм відповідають:

— Як будеш пащекувати, то що це поможе? Нічого тут не вдієш! Довше не будуть тебе тримати як увесь твій річник! Чим більше будеш казитись, тим легше вхопиш цих чортів!...

Найбільше доводить нас до розпуки ця тиша, пустка! Наші діри серед тої безмежної рівнини, над берегом цієї опустілої ріки, виглядають смішні, а наші засідки безглузді. Маємо наказ не дати доступу до Дністра. Але кому? Чи стріляти до всього, що побачимо... Аджеж бачимо тільки пиляку, сонце і мухи! Все це остаточно подобає на якесь знущання над новичками, на якусь военну комедію придуману пришелепуватим полководцем, що не може обійтись без свого малого відтінка!

Підчас задушливої спеки мужва полягала довкола, роззявивши роти, — куди не ступиш люди серед мертвецького сну падають в окопах на землю і треба через них перелізати. Єдине, що прокидає їх задубілих це більша риба, коли підстрибне на воді. Тоді давні рибалки заводять розмову: кілько вона може важити, як зветься. І кажуть:

— За те, що тут ґзяться з нами, нехай би нам дозволили бодай рибки половити!

Уночі подвоюємо варти. Кажуть, що москалі переходять ріку під нашим носом. Так упевняє розвідочне бюро і румунська поліція. Ніколи нічого не бачимо і не чуємо реального. Бо вартові бачать щоночі, як тіні повзають; тоді хтось стрілить, кине світляну ракету і її жовтаве світло заблимає над блідою українською пусткою, щоб упасти з шипотом у ріку. І ніщо, ввесь час ніщо, тільки давні военні галюцинації вертаються.

— — — — — — —

Прокинувшись бачу, що сиджу, ввесь задубілий з дива, що я спав; світанок заглянув до моєї землянки. А все-ж не можу ще зрозуміти, якто пранки, які я чув у сні перемінилися у завзятущу стрілянину з другого берега багна.

— Чи вони стріляють відавна?

— Ні, пане поручнику, щойно почали. Це наступ!

Я знаю це, але скільки таке слово має в собі трагізму, коли хтось вимовить його на світанку серед вибухів і коли нам щойно снилось, що ніколи вже його не почуємо!

Десь біля мене стріляють з рушниць. Вилізаю на лавку, льорнеткою відграбую десь потонулий світанок, що нагадує світло акваріюма. Знов нема нічого, ні на ріці, ні на берегах, нікуди!

— Господи! куди-ж вони стріляють!

Шкода й питати. Вони стріляють, щоб стріляти, щоб залякати загрозу, не дати нікому наблизитися до них...

Але тамті, далеко, з другого боку багна, поза густим трикутником з очерету, не стріляють до тіней! Нараз бачу, як відтінок перерізало надвоє, як це мені показував Конан.

Конан! Він усе передбачив. „Червоні" просунулись рікою серед темної ночі, підчас шуму води, що приглушує всі інші шуми. Вони ввійшли до багна і заняли окопи. Інші, очевидячки, сунуть берегом до малого моста.

...Мої люди зрозуміли це так само добре, як я. На животах пробують копати лопатами ями. Сараки, не матимуть часу. Ледве викопають дірку над головою, а плечі? Кулі передіравлять їх на плечах!... Очерет падає тепер іще швидше від коли ми перестали стріляти.

І все це діється точно сім місяців і дванайцять днів після проголошення миру!.. У глибині душі сміюсь з тих, що так стогнали над долею останнього вбитого у цій війні, в останній хвилині перед ґаслом „перестаньте стріляти!" Так наче-б справді міг колись бути останній забитий!

Перекл. **м. р.**

АЛІНА ЛЯН

Прогулька на Нордкап

Першим етапом нашої подорожі був Копенгаґен, місто гарних веж і тисячі циклістів, що мчуться справжніми фалянґами по вулицях столиці. На майданах ровери мають свої постої, де вони залишені власником на Божу опіку, вірно чекають його повороту. Страху перед злодіями тут не знають. Докола середмістя тягнуться канали, якими пливе річна вода. Туди пробігають мальовані човна й малі поворотні вітрильники. Переказ каже, що у XII-ому столітті єпископ Авесалон збудував у сьогоднішньому серці Копенгаґена оборонну твердиню і казав окружити її каналами, що й досі оплітають місто. Новочасних будівель у Копенгаґені небагато, а з них найважніші дві: Президія Поліції і дім для нежонатих мужчин, де на просторі величезних фронтів і кількох поверхів є тільки парубоцькі мешкання. Назагал більшість домів у пересічному европейському стилю, та все-ж місто має свій специфічний вигляд.

У ріжних місцях, серед великих будівель і в тіні огородових дерев стоять водограї з виглядом тритонів, морських потвор і дивоглядних крилатих драконів. Характеристично виглядають численні вежі, з яких кожна має свій питомий вид. Вони здебільша ясного коліру, зеленавого з легкою патиною сірини, на деяких мають золоті хоруговки. Незвичайно майстерна вежечка біржі, струнка й висока у формі сплетених тіл драконів. Багато зелені прикрашує місто. Широкі пляшти, звані Лянґлінії, тягнуться над Сундом на просторі багатьох кільометрів. На давніх валах і над фосами ростуть тут прекрасні дерева. Повно тут мальовничих закутин, малих павільонів, і не бракує теж повних чару статуй, як нпр. мала Сирена, персоніфікація постаті з казок Андерсена.

Тому що Копенгаґен, це „Атени півночі" ми йшли як прочани через парки й вулиці від музею до музею. Зовсім природно бачили ми псевдоклясичний твір Торвальдсена і прекрасні збірки Ґліптотеки. Бунтувалося щось у нас, що все те треба прикроювати на міру часу, але з уваги на дорогоцінність кожної хвилини ми навчилися глядіти швидко й докладно, неначе справні ловці вражінь. Ми попрощали купецьку пристань „Кобенгавн" і провели вечір у саді для забав Тіволі. Прегарно ілюміновані павільони, гірські залізнички й човна, що пересуваються між краєвидами, мов з уяви, притягають юрбу данців і міжнародніх гостей, яких в Копенгаґені завжди багато.

Наш водний шлях ішов через Катеґат і Скаґерак. Води Скаґераку відомі своєю бурхливістю і зрадливим неспокоєм. Там то хвилі кидали нашим кораблем. В міру блискавиці бурилося щось в людях й багато з них один за одним бігли до бурти у відомій кожному цілі. На другий день люди вдавали якби не було вчорашніх історій і більшість признавалася з задирацьким видом до найкращого здоровля.

Перепливши грізні води Скаґераку ми опинились у Берґен, одному з найкращих норвежських портів. Місцевість називається Берґен, бо лежить між семи горами, — а найважніша частина міста примістилася на клапоті суходолу, що його окружають довкола води двох фйордів. Місто старе — його початки сягають XI-го віку. В середньовіччі мали тут свою факторію ганзейські купці, в місці, де сьогодні є Тіскебріґґен або німецький Кай і де досі стоїть ряд ріжнобарвних деревляних домів. В ганзейськім музею можна бачити середину такого дому й оригінальні уладження зперед століть. Цікаві там ліжка ганзейської братії, наче недоступні, фортеці, збудовані як високі скрині, замкнені з усіх боків. До тих ліжок ведуть двері призначені тільки для власника. Дівчата до послуг стелили ті ліжка крізь невеличке вікно вміщене напроти дверей. Побоюючись, що члени женячись з місцевою людністю ослаблять звязки, що лучать їх з власною орґанізацією, ганзейські приписи не дозволяли місцевим жінкам підходити до своїх людей. Символом того є ті ліжка обведені з усіх боків стінами.

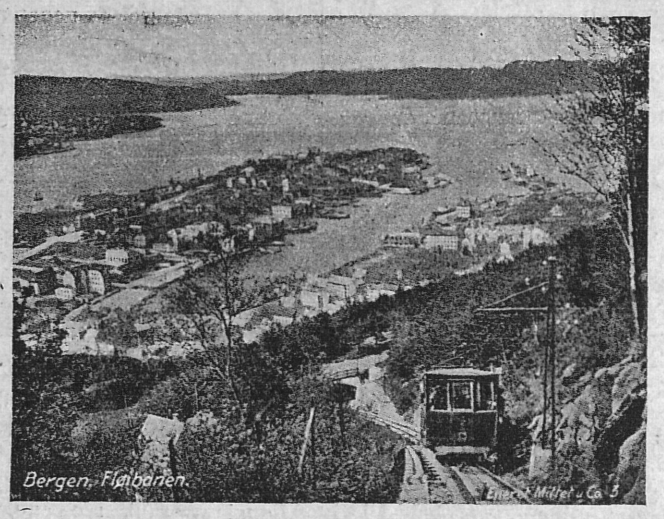

Берґен. Загальний вид.

Опріч деревляних домів є теж серед берґенської старовини і камінні будівлі. З тих останніх найбільш звертає увагу „Гааконсгаллен", що походить з XIII-го віку і втримана в анґльо-ґотицькому стилі. Тесаний у сірому камені будинок виглядає як грізна твердиня над водами морського заливу. Берґен має розкинені доми по стоках гір, що окружають місто. Звідти й мальовничість, що її не можна зясувати, дикий чар місцевости, що нараховує яких 100.000 мешканців, де з кожної майже вулиці видно море або прегарні узгіря суходолу. Гірською залізничкою можна дістатися на один з околичних вершків Флін, звідки видно сусідні гори, повні кораблів заливи, пристань, що вибігає в море і деревляні доми Берґену розсіяні серед зелені. Твір людини злився тут з природою й творить одну гармонійну картину, що на довго залишиться в памяті кожного, що хоча б тільки раз бачив те єдине в своїм роді місто.

Від Берґен наш шлях веде на північ у глибину фйордів, крізь просмики між островами й суходолом, що часами зелений від дерев, але найчастіше сірий і скелистий. Фйорд неподібний до фйорду, таке тут багатство видів. „Sognefjord" вузький і довгий, а його гори стоять близько себе стисненим шнуром. „Moldenfjord" широкий і просторий, його вершки як маєстатичні стіжки врізуються в небо косинею своїх стоків. Раз бачили ми фйорд, якого гори були розсипані, як ланки ланцюха, одні тут, другі там. Рамена моря вгискаються глибоко в суходіл, часами просто, але частіше крутими лініями, усяко повигинаними. Як сипке срібло точаться водопади по скелях. Острови вистають з моря як грізні замчища. Ледняки відногами сягають берегів. Тут і там рідко розсіяні людські оселі гинуть серед величі природи.

По кількох днях прегарної їзди допливаємо в ясну, полярну ніч на Нордкап. Видно, але понуро. Море розгойдане, небо від часу до часу кропить дощем, а мряка снується у воздусі і сповиває побережжа „Маґере". Останнім своїм рогом, могутньою скелею Нордкапу вибігає острів „Маґере" в Ледяне Море. В заливі, в деревляних кіосках Ляпонці продають памятки. Жінки й мужчини однаково зодягнені, так, що не можна пізнати хто стоїть перед вами. На головах у них барвні накриття, що рогами нагадують шапки блазнів. Порозумітися з ними важко — балакають, радше белькочуть при вбогій міміці. На плосковижі на вершку Нордкапу цвітуть блакитні ґенціяни, дивні роди козельців й інші гірські квіти. Море сіре й чорне. Тільки хвилинами темно-зелені блиски пробігають по хвилях. Нордкап, не вважаючи на видну ніч показав нам темне й грізне обличча, а непроглядна мряка заслонила нам велич далечіні.

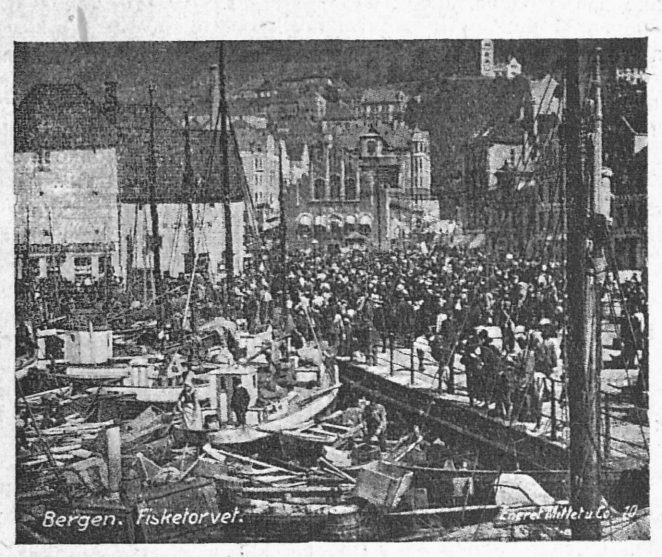

Берґен. Рибний базар.

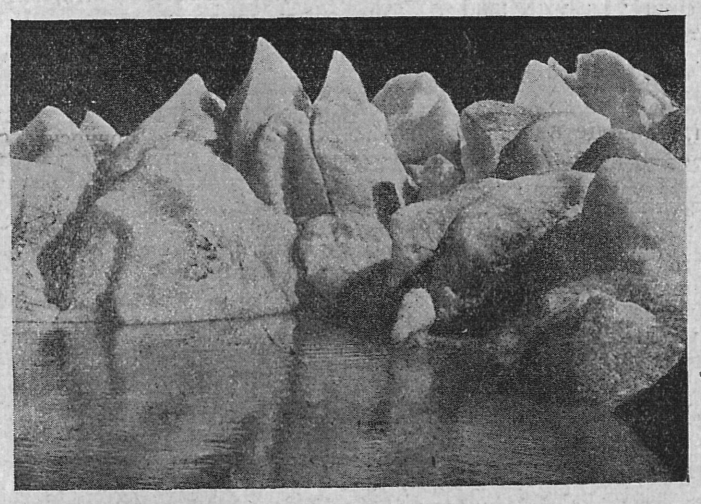

Льодовики спливають до моря.

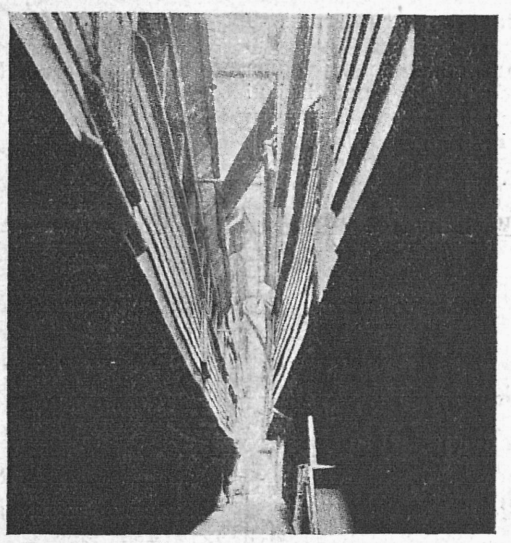

Вулиця в старій дільниці Берґен.

О. ДНІПРОВСЬКИЙ

ДВА НОВІ ТОМИ ПРОЗИ

Василь Софронів. **Липнева отрута** та інші оповідання. Накладом Видавничої Спілки „Діло". Львів, 1934.

Василь Софронів має вже своє імя. „Липнева отрута", це вже четверта книжка того автора, якщо можна назвати книжками дві перші невеличкі збірочки нарисів, забуті нині, може вже самим автором: „Під сміх війни" і „Бо війна війною". Обі вони, як і третя*) запрезентували нам Софронова вже таким, яким його бачимо і в найновішій збірці оповідань. Якто? — спитають. — За стільки років Софронів не еволюціонував, ні трохи не змінився? Справді, ні! Як дебютант виступив Софронів з речами, що запевнили йому власний тон серед наших письменників. Байдуже, що цей виступ був більше, як скромний.

Софронів — вступив на літературну ниву безпосередньо після війни — його перша збірка появилася в 1921-ому році. Скільки то спокус було: взяти сюжет з наших останніх безуспішних змагань і створити щось у роді тенденційної аґітки або сісти над тим сюжетом і мучити його і мучити на те тільки, щоб з тієї муки нічого не виходило. Софронів мав відразу високе поняття про своє завдання письменника, знаючи з одного боку, що літературна вартість твору не заключається у таких чи інших гарних і бундючних фразах, та з другого боку, що вся річ, не в самому сюжеті, а в його передачі.

Тому Софронів — на щастя для нього — не належить до авторів, що то пишуть „щось ґеніяльного" або нічого і вічно шукають за сюжетом до свого „ґеніяльного" твору і вкінці або видають щось такого, що нікуди не годиться, або так на „ґеніяльних" мріях і скінчиться.

У житті не лише „ґенії", „достойники" й „чільні діячі". В ньому безліч, безліч, сірих людей. У житті не тільки війни, важні політичні події, ґри дипльоматів. Тут безліч, безліч дрібних подій, на перший погляд зовсім незначних фактів, що складаються на долю й недолю міліонів людей. Ті події, ті дрібні факти пропадають у хвилях бурхливого життя, забуваються неспостережені. Ні, не пропадають й не забуваються. Їх виловлюють письменники і ставлять їх нам перед очі. Глядіть! — мовляв.

Софронів саме такий ловець дрібних життєвих подробиць, що властиво є суттю життя, але проходять для багатьох нас непомітно. Ним він є від першого свого виступу і тому кажемо, що він не змінився. Колись писав про те, як „лихий опутав Семаня" („Семань") чи про „непорочність" Пріськи („Непорочна") — сьогодні про панну Мілю, що то не може „утримати в карбах ці молоді, недобрі, зіпсовані дівчатища" („Липнева отрута") чи про Петра, що „так плаче за своєю жінкою" („На похоронах"). А все те — і там і тут — підгляди життя, ловля горячих учинків. Навіщо? Щоб показати нам, яке воно. Щоб показати нам те, чого ми — хоч дивимось — не бачимо.

„Бо життя це таке велике добро, що відчувати його одним лише змислом, одним лиш, однісіньким нервом, це вже велике щастя". Так сказав Софронів більше як десять літ тому в нарисі „Каліка" у збірці „Бо війна війною". І хоч у найновішій збірці він цього ні разу не повторив, то у цілій книжці ви чуєте цю думку, чуєте, як бренять ті слова: „Бо життя це таке велике добро..."

Інша справа, що у тому „великому добрі" не всі люди завжди „добре" почуваються. Оце саме й проблема: як хто те „велике добро" бачить, як хто його розуміє, як хто до нього змагає. А на тлі того змагання стають перед нами, як на долоні, людські вдачі, людські слабощі й недостачі, що причиняють нераз гострі конфлікти або тільки нешкідливі пригоди. Сам автор глядить і на одні і на другі оком спокійного, надто обєктивного обсерватора, що для всього має зрозуміння і виправдання.

„Надто обєктивного обсерватора". Хочемо це підкреслити. Тому, що ця обєктивність характеристична для останньої збірки. Як у давніших нарисах ми всетаки — хоч теж дуже незамітно — відчували за кожним з них особу автора, що хотів нам щось сказати, що сам якось дивився на те, про що розказував, то тут обєктивність його посунена дуже далеко: він зник цілковито, залишаючи нам свої картини, які ми можемо сприймати як нам подобається і як уміємо.

Ми й сприймаємо їх, якби сприймали хроніку самого життя у його буйних переливах. Між тим життям і нами якби не було посередника. Тут уже заслуга прозорого, легкого й соковитого стилю Софронова.

„Тугий, соковитий липень стояв на замку мов молодий, засмалений циган зі скрипкою. Грав золотим смичком гарячі мельодії полудня". З милим посмаком читаємо цей початок першого оповідання „Липнева отрута". І з таким-же посмаком прочитуємо книжку від початку до кінця.

Прочитуємо ті вісім оповідань, з яких кожне у свойому роді, майже кожне з сюжетом з іншого середовища і кожне витримане на відповідному літературному рівні. До кожного сюжету автор зумів так підійти і так його передати, що збірка вийшла дуже рівна й заокруглена. Зацікавлення читача, яке у високій мірі розбуджує перше оповідання, не слабне через 128 сторінок книжки, а кінець останнього оповідання („Клікуша") доводить його до на4вищої напруги. Це рідко трапляється у збірці оповідань.

Улас Самчук. **Марія.** Хроніка одного життя. „Українська Бібліотека". Львів, 1934.

Зле зробив Самчук, що для своєї нової повісти вибрав більш-менш той самий час, в якому відбувається дія його великого твору „Волинь". Це кільканадцять довоєнних років, потім війна й революція. Правда, ця частина „Волині" з війною й революцією ще не вийшла, та у „Марії" ви просто почуваєте, що автор умисне дуже перескакує події, все-ж натякаючи на них, якби залишав собі матеріял для чогось іншого. Тому „Марія" затратила свою вартість як новий, окремий, самостійний твір, особливо, коли попри неї є „Волинь". А якби „Волині" й не було, то „Марія" всеж мала б ту недостачу, що надто слабо й побіжно нарисоване тло, на якому проходить „одно життя".

Самчук не знайшов у собі досить сили, щоби після „Волині" дати у „Марії" хоч один тип тієї міри, що Матвій Довбенко. У „Марії" всі типи менше як пересічні, ба, й сама героїня не виросла понад загальну пересічність. Ця постать найцікавіша у першій частині, у другій вже нічим незамітна, а у третій сходить зовсім на задній плян перед Корнієм, що при кінці висувається на героя повісти. Те саме, що й у „Волині": нема ясного композиційного пляну. А в третій частині, автор мав широке поле до попису. На тлі змінених обставин, на тлі нового соціяльного ладу, що його заводили більшовики, не тільки постать Марії — її особливо — але й інші могли вирости до кольосальних розмірів. Наймаркантніша у тому новому ладі постать Максима нарисована блідо й непереконливо. А поза тим ми взагалі не бачимо села у тому новому ладі.

Твір відданий до друку не викінчений остаточно, редакція не завдала собі труду виправити недогляди автора. З того виходять такі речі:

„Ніч і мороз. Тиша. Сріблиться від місяця сніг. Щойно зійшов і піднявся?" (33)

Хто зійшов і піднявся? Сніг?

Або таке:

„Прийшов Корній на Великдень. Марія була на плащаниці, вернулася й кого бачить... А Корній перш усього оглянув господарку... Вечорами повно людей. Корній оповідає про війну, революцію... Великдень. Вийшла Марія з Корнієм і дітьми до церкви. Дзвони дзвонять..." (96—97).

Невідомо, коли прийшов Корній та в котрі-то вечорі було повно людей.

Або ще:

— Так, — каже Корній. — А ще є краї холодні, льодові. Бував і там. Сонце так низько пливе над землею, завжди червоне і завжди сердите. А прийде зима — зовсім сховається..

— На одну ніч, Корнію... — (питає Марія).

Хіба так могла запитати Марія, що ніколи не чула про полярні ночі?

Навмисне підкреслюємо ці недогляди, бо вони дуже шкодять творові.

У „Марії", як і в „Волині" Самчук захоплює нас простотою й безпосередністю свого стилю. Самчук добре вивчив, чи краще сказати, добре запамятав мову села і вживає її бездоганно, а подекуди й по мистецьки чи то в оповіданні чи в діяльоґах. Саме через цю мову твір Самчука набирає тієї простоти й безпосередности. Це й причина, що книжку читаємо легко і з зацікавленням.

*) Василь Софронів. Ґ р і ш н и к. Нариси. Накладня „Червоної Калини". Львів—Київ, 1927.

ГОРОБЦІ НА ДРОТАХ

ГОЛОВКА КАПУСТИ.

Славний театральний артист Йосиф Кайнц виступив уперше в провінціональнім австрійськім містечку в якомусь нужденному театрі. Мав таку трему, що грав препогано і публика була сильно невдоволена. Люди кидали йому паперові кульки й овочі на голову, а те — зовсім природно — його ще більше нервувало. Але коли хтось кинув на сцену навіть головку капусти, Кайнц раптом якби опритомнів, виступив наперед сцени й показуючи головку капусти, сказав спокійним голосом:

„Шановні панство! Коли я запримітив, що моя гра вам неподобається, я боявся всього можливого. Але що хтось з вас аж голову втратить — цього я не сподівався".

МОЛОДИЙ ПАН.

Людвик Деврієн грав аж до пізньої старости ролі молодих амантів. З великим трудом дбав він про те, щоби й у приватному житті виглядати молодо, а щоби це осягнути вживав усяких засобів. Дентист зробив йому прекрасні білі зуби, його одяги були підватовані, носив гарну бронзову перуку та шмінкувався.

Одного ранку сидів він вигідно при каві ще не одягнений. Хтось задзвонив. Тому, що слуга вийшов поглянути, хто дзвонить, Деврієн думав, що це він вертається й отворив. Та якже був здивований, коли побачив перед собою чарівну молоду дівчину, що зворушена прийшла зложити поклін відомому артистові. Дівчина побачивши старого, беззубого мужчину здивована запитала, чи тут живе придворний артист Деврієн. Деврієн швидко спамятався і кланяючись низько, як це звикли робити слуги, відповів: „Молодий пан саме вийшов".

ДОБРА РАДА.

Славний німецький артист Альберт Басерман у початках своєї театральної карієри працював у якійсь страшній „шмірі" в південній Німеччині. В театрі страшно намножились щурі. В коридорі, в гардеробі, ніде не можна було захиститися перед ними. Вкінці вони дібралися й на сцену. Директор був у розпуці і ломлючи руки запитав: „Як ми вирятуємося від тієї проклятущої язви?"

„Киньте бестіям мою гажу", сказав Басерман сухо, „й вони масово вигинуть".

СТАРОДІВОЦЬКИЙ РОМАН.

У Мінхені, відомий драматург Франк Ведекінґ мав свою кнайпу „Торґґельштубе" з власним „штамтішом". Одного разу входить туди старша дама, питається за Ведекіндом і підійшовши до його стола, пояснює ціль своїх відвідин:

— Я довгі роки листувалась з Ібсеном — (при чому нервово тре хустину до носа) — тут маю його листи (витягає досить великий пакет перевязаний рожевою шовковою стяжечкою) і хотіла б їх видати...

— Зовсім правильно, пані добродійко, — каже Ведекінд сухим тоном.

— Панно... — поправляє його дама і каже далі. — Я маю намір попрохати Зудермана, щоб написав до них передмову. Але Вас саме, як спеціяліста хотіла б порадитись... Це дуже складна справа... делікатна,,, якби то сказати? Чи люди поза цими (і при цьому вдаряє по пакетику) чисто літературно-приятельськими листами не будуть дошукуватись якихось... зносин... Ви розумієте, маестро. Для мене це не байдужа річ... моє добре імя... я не хотіла би собі пошкодити...

— Ви лякаєтесь скандалу, фройляйн? Ви морральні — відповідає Ведекінд страшенне поважний. — Ви не хотіли б, щоб імя ваше пішло на язики у звязку з великим ррраматурррґом? Ви прохаєте рради? Я гадаю, що вистачить, коли ви на вступі книжки помістите свою фотографію.

Сказав, обернувся і стара, моральна панна не знала, чи це був жарт.

ЩОБ БУЛО ЯСНО!

З приводу кількаразових інсинуацій „Перемоги" на мене, яка з початку 1934 р. пропонувала мені вступити до них, а коли я відмовився, почала проти мене нерозбірчиву кампанію, звернувся я до автора тих інсинуацій др. Єндика — відкликати їх, абож піддержувати свої закиди цитатами з тих моїх „чистобільшовицьких" віршів у „Назустріч", на які він завсіди покликувався. Др. Єндик не вчинив ані одного ані другого. Мені не лишається нічого іншого, як кваліфікувати це все як **хуліганство.**

З огляду на те, що свої свідомі брехні проти мене (і Ю. Косача) він не має відваги відкликати, щиро пропоную йому для його-ж власного добра раз відважитись бути собою та перестати бути попихачем і літературним поліціянтом у ріжних політичних карієровичів, у співпраці з якими може й добеться посольського мандату, та що ніякого звязку з літературою не має.

Львів, 8. I. 35.

Святослав Гординський.

З А Я В А.

Заявляю цим, що від 8-го числа з 1934-го року журналу „Дажбог" я перестав бути його співредактором і не маю нічого спільного з Видавництвом п. Івана Шавеля.

Львів, 16 січня 1935.

Володимир Ласовський
мистець-маляр.

Ще короткий час

можна буде дістати

ПООДИНОКІ ЧИСЛА

„НАЗУСТРІЧ"

що бракують до річника. **Ціна числа 50 гр. з пересилкою 60 гр.**

Є такий черновецький „літературно-науковий і суспільно-політичний журнал", „Самостійна Думка", що досить несамостійно малпує львівський „Вістник". В останньому числі за листопад-грудень є теж замітка і про наш журнал. Редактори того журналу такі грамотні, що не вміють навіть запамятати правопису журналу, з яким „воюють" і пишуть увесь час „На Зустріч". Зразок мови та стилю тих редакторів такий:

„Протягом минувших років довелося Редакції зазнати всяких злигоднів, труднощів і перешкод, а зокрема стрічатися з браком свідомости, що доля корисного для рідної ж справи часопису залежить передусім від пильного додержування громадянами передплатниками взятих на себе зобовязань перед часописом..."

Пробоєвики пишуть як спенсіоновані радники. А М. Мухину, що так нарікає на нашу „безідейність", віддамо радо кілька шпальт свого журналу показати оті свої ідеї, коли пишучи у „Самостійній Думці" він їх не має.

Елеґант найліпша паста до взуття

чистить й консервує шкіру

Львів. Кордецького 51. тел. 60-04.

Нові видання

АЛЬМАНАХИ, ЗБІРНИКИ

Ватра. Збірник 1. Рік І. Видає „Молода Громада", Найвищий Учнівський Орґан Української Гімназії в Рівному. Січень 1935. Рівне на Волині.

Календар „Просвіта" на рік 1935. Рік видання 13. Видання „Народнього Фонду" в Ужгороді. Ужгород, 1934.

ПОЕЗІЯ

Юрій Косач. **Черлень.** Поезії. Окладинка й марка роботи Святослава Гординського. Видавництво „Ізмарагд". Львів, 1934.

Наталя Лівицька-Холодна **Вогонь і попіл.** Поезії. Видавництво „Варяг". Варшава, 1934.

ПОВІСТЬ, ОПОВІДАННЯ, НОВЕЛЯ

Р. Єндик. **Проклін крови** Видавництво „Батьківщина". Львів, 1934.

Олена Цегельська. **Велика мовчанка.** „Літературна Бібліотека". Львів, 1935.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

о. М. Каровець ЧСВВ. **Велика реформа Чина Св. Василія В.** 1882. р. Частина перша. Видавництво ЧСВВ у Жовкві. Жовква, 1933. Частина друга. Видавництво ЧСВВ. Львів, 1933.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Михайло Грушевський. Його життя і мученича смерть. Накладом Видавництва „Батьківщина". Львів, 1934.

РІЖНІ

Звіт з діяльности Товариства і Музею „Бойківщина" в Самборі за 1934 рік. Накладом і коштом Музею „Бойківщина". Самбір, 1935.

„Готовсь". Календарець українського юнацтва на звичайний рік 1935. І-ий річник. Опрацював Андрій Гарячий. Видання „Українського Юнацтва". Ч. 1. Львів, 1934.

ЖУРНАЛИ

Дзвони. Літературно-науковий місячник. Четвертий рік видання. Ч. 12. За грудень 1934. Львів.

Рідна Мова. Науково-популярний місячник, присвячений вивченню української мови. Рік III. Ч. 1. (25). За січень 1935. Варшава.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Кілька веселих слів з приводу останньої вистави „Ой, не ходи Грицю" у театрі „Заграва".

М. Рудницький у дуже дипльоматичній рецензії в „Ділі" кинув між іншим фразу, що „дехто бажав собі бачити Марусю молодшу". Знайомі Кривицької, що грала Марусю, нападають на критика при ній:

— Як можна так нетактовно натякати на вік артистки?

— А ви дуже ображені? — питається критик Кривицької.

— Мусите признати, що ніякій жінці не було б приємно — —

— О, вибачте — перериває їй критик — але-ж мушу я іноді зробити теж приємність усім вашим суперницям...

*

Дир. Й. Стадник приглядався виставі „Гриця" з великим зацікавленням і на перервах ділився своїми враженнями. Підкреслював те, що без гарного молодця роля Гриця взагалі неможлива і Хома теж не повинен бути занадто симпатичний. Один із його розмовців зовсім переконаний його аргументами зробив пізніше такий висновок:

— Після режисерії Блавацького я справді був би в клопоті, яку ролю краще було б дати Стадникові — Хоми чи Гриця?

*

Деякі глядачі, що сподівались побачити зовсім змодернізованого „Гриця" живо суперечались про те, як він повинен би нині виглядати.

— Ах, мої панове, — каже один — зовсім добре можу уявити собі Гриця у фраку. Адже-ж „Гамлєта" у фраку грали.

— Правда, що Гамлєт був королівський син — каже другий — але королівські сини теж уже нині ходять тільки у тужурках, — село-ж урбанізується...

— Гриць міг би у фраку бути, але я пропонував би тоді, щоб в останній дії заїзджав за його трупом караван або нехай встає, випомпувавши собі шлунок з отрути, і йде до шлюбу — закінчив третій.

*

Приходить до редакції „Назустріч" молода, симпатична і точна передплатниця. Кладе на стіл коперту і каже:

— Це на конкурс щодо нагороди письменників, розвязка. Може будете ласкаві поглянути, чи добре.

Редактор не розуміє:

— Чи добре написане?

— Ні, я не про правопис. Бачите, чим довше читаю „Рідну Мову" то тим ясніше бачу, що Огієнко сам вічно плутається. Але я хотіла б знати, чи добре відгадала, хто дістане цього року літературну нагороду.

— Всі листи з розвязками, прошу пані, ми відчинимо щойно 19-го вранці... Зрештою і хоч двох членів нашої редакції належить до жюрі, самі не знаємо, хто дістане нагороду...

— А що я дістану, коли відгадаю?

— Кілька прегарних по мистецьки виданих книжок.

Наша передплатниця не вірить і починає чомусь сумніватись:

— А коли вгадаю тільки наполовину?

— Тоді вас виберуть на другий рік до жюрі.

*

Маємо таких кількох співробітників, які постачають нам постійно нові рукописи, без огляду на те, чи вони йдуть до друку чи вертаються до них назад. Та є між ними один, який напевне зуживає більше паперу і чорнила за тиждень, ніж журналіст за місяць. Він вічно „творить" і залюбки прикидається, що все це у нього від надхнення. Попросту не памятає, де залишає рукописи і коли їх відбирає. Одного дня дістаємо від нього такий лист:

„Хвальна Редакціє!

Два тижні тому залишив я Вам поему. Тому, що в останньому часі я написав більшу скількість річей і на прохання ріжних редакцій вислав їх, а копії собі не залишив, не пригадую собі точно, чи підчас останньої нашої розмови, Ви сказали мені, що будете друкувати мою поему, чи ні. Коли вона Вам не підходить, будьте ласка зверніть мені її конче завтра до полудня".

Шукали ми цієї поеми і не могли найти. Сіли і відповіли:

„ВШановний Пане,

За останні два тижні звернули ми так багато поем, що не маємо певности, чи не було між ними і Вашої. Якщо вона дійшла вже до Ваших рук то будьте ласка зверніть нам її конче завтра до полудня".

Лікар дентист

ВАСИЛЬ МИКЕТЮК

др. фільософії

переніс свою лікарсько-дент. практику з Берліна до Львова і приймає від 9—1, 3—7 год.

Богданівка, вул. Жеромського 13А/3.

(давня Білінських бічна).

КОСМЕТИЧНІ КУРСИ

СТЕФАНІЇ ГАВРИСЕВИЧ

затверджені владою під проводом лікаря - косметольога і інженіра - хеміка (власна лябораторія). — — — — — — — — **Львів, Коперника 42 а.**

4-місячні курси, рівнож практика в кабінеті „Дінстінксіон".

Найкращим дарунком

з ріжних нагод є

Річник „НАЗУСТРІЧ" з 1934 р.

Це гарна настільна книжка, яку кожний з зацікавленням перегляне і прочитає.

У ждальнях лікарів, адвокатів чи якихнебудь установ буде цікавою розвагою для чекаючих.

— — Можна замовляти в оригінальній оправі. — —

Комплєти „НАЗУСТРІЧ" 10 зол. В оправі: звичайній 13·20 зл., в гарній, оригінальній 14 зл.

Нова Хата

часопис для плекання домашньої культури

приносить у черговому році:

цікаву повість Ірини Вільде
подорожні нариси Софії Яблонської
огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського
графольогічний порадник під проводом Галини
косметичний порадник під проводом Ст. Гаврисевичевої
трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

Колірові таблиці взорів **Яркуші взорів**

Річна передплата 16·— зол.
Квартальна 4·50 зол.
Поодиноке число 0·80 зол.

Адміністрація: Львів, Ринок 39.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл. або їх рівновартість в іншій валюті.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustrisch", Lwów, Rynok 10. Polen.**

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (27) 3
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 1. II. 1935 РІК.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ПАВЛО ЗАЙЦЕВ

Незабутній учитель Шевченка

(з нагоди забутого 135-ліття з дня народин Карла Брюлова.)

В 1934 році минуло 135 літ з дня народин Карла Брюлова, про якого діячі російського мистецтва та його історики не згадали ні словом; — мабуть свідомо не схотіли згадувати про цю „буржуазно-богемічну" постать колись славного мистця. А на Україні може б і згадали, та там „все мовчить, бо благоденствує"...

Для українців імя Брюлова ніколи не вмре: разом із культом Шевченка воно житиме серед нас, як імя Шевченкового визвольника, вчителя і друга.

Через дивний збіг обставин саме тепер вийшов із друку VII-й збірник творів Шевченка з повістю „Художник", де наш поет теплими згадками сплатив довг вдячності своєму дорогому вчителеві. Постать „незабутнього" „Великого Карла" встає в нашій уяві в усю широчінь своєї титанічно-романтичної вдачі.

Предки „вундеркінда".

Карло Брюлов походив із старого протестантського французького роду Bruleleau. В жилах його не було ані краплі російської крови.[1]) Один із його предків ще 1685 року виемігрував із Франції до Німеччини, як протестант, після скасування Нантського едикту. В новій батьківщині Bruleleau понімечилися. В 1775 р. прадід великого мистця Ґеорґ (уже не Bruleleau. а Brüllo) переїхав до Росії. Брюлови-ми зробив їх цар Микола своїм указом. Всі Брюлло свято зберігали свою протестантську традицію й женилися тільки з протестантками. Десятилітнім хлопцем Карло був уже учнем Петербурзької Академії Мистців, а в 14 році життя за намальований образ уже дістав срібну медалю.

Божком мистця - вундеркінда був Веляскез.

Вже в перших роках науки Карло був фактичним учителем своїх товаришів, але хоч який мав великий талант, нелегко робив свою мистецьку карієру.

Карієра Брюлова.

Були то часи, коли в мистецтві деспотично панував клясичний напрямок, і ще 20-літньому хлопцеві за його справді чудовий образ „Нарцис" учитель його А. Іванов закидав, що „відступив від клясичного стилю". Ті самі закиди зустріли його, коли вже з Риму прислав своє „Полудне в Італії": огрядна італійка, що збирає виноград, видалась його опікунам (з Т-ва допомоги мистцям, якого він був стипендистом), занадто реальна, і Брюлов мусів оправдуватися й боронитися, що відступив від „умовної краси форм". Проте образ цей сподобався цареві і проклав мистцеві дорогу до дальших і вищих успіхів.

Одно за одним малює Брюлов великі полотна: „Нума Помпілій і Егерія"[2]) „Каяття Полініка" й інші, робить багато портретів (найцікавіший — Оленіних), а після ґеніяльного скопіювання знаменитої „Атенської школи" Рафаеля (1827), починає приготовлятись до власного „архитвору".

Карло Брюлов.

„Останній день Помпеї".

Під впливом опери Пуччіня — „Останній день Помпеї", відвідавши це поховане Везувієм місто і вистудіювавши Плінія Молодшого, створює він величезний образ, що відразу робить його найпопулярнішою особою в Італії, а потім і в цілому мистецькому світі. В 1833 р. він везе свою картину до Міляно. Тріюмф Брюлова був небувалий: ніодин із найбільших мистців світа не зазнавав такого за життя. Гоголь назвав новий образ „воскресенням малярства", славний Вальтер Скот „не картиною, а цілою епопеєю". Фльорентинська Академія, що плекає великі традиції найліпшого в світі малярства, іменує його професосом першого ступня. Німці теж захопляються його твором. Але згодом Брюлов переживає драму: Франція з якої втікли його предки, зустрічає й його негостинно (1834). Париж критикує його твір: Причина цього — не мистецькі хиби твору (у Франції так само панує клясицизм), а настрої політичні: польські еміґранти настроюють вороже критиків проти мистця з тої держави, що з їх батьківщини „з димем пожарув" зробила теж Помпею. Нервовий, рвачкий Брюлов, ображений, тікає з негостинної прабатьківщини на схід: мандрує по Греції й Туреччині, збирає масу матеріялів[3]) і творить нові образи. Поворот до Росії винагороджує його цілком. Уже в Одесі знаний співець Лавров співає на бенкеті в честь „творця Помпеї":

И стал послѣдній день Помпеи
Для русской кисти первым днем!

Лаври та мирти.

Патріотична Москва не хоче випустити тріюмфатора: бенкет нема кінця, всі хотять взяти участь у прославленні великого артиста. Московські мистці малюють з нього портрети.

Петербурзька Академія вінчає свого вихованця вінком із лаврів та миртів.

Поети пишуть на його честь станси. Композитори — музику до них.

Старенький проф. Єгоров, дивлячись на твори свого колишнього учня, каже:

— „Ти пензлем Бога хвалиш, Карле Павловичу!"

Сентиментальний Жуковський плаче над його образами і називає його „Карлом Великим".

(Докінчення на 4-тій сторінці)

Т. Шевченко. Княгиня Н. Д. Кекуатова.

[1]) Цікаво, що всі ті люди, що визволили Шевченка з неволі не були здебільша росіянами. Венеціянов — грек, Брюлов — напів француз, напів німець; Григорович, Сошенко, Гребінка — українці; Жуковський — син туркині. Пані Баранова (Адлерберг) — німкиня.

[2]) Цей образ послужив матеріялом для Шевченкової поезії.

[3]) Орієнталія зайняли багато місця в творчості Брюлова і зацікавили Шевченка, що охоче займався теж східніми сюжетами і перед засланням в Азію.

УЛАС САМЧУК.

Кілька слів наоспіх

Не бачу потреби говорити про вагу і значіння літературної нагороди. У свій час я, здається один із перших вітав цей, перший на нашому ґрунті, почин. У той час мало було „кричати в порожнечу". Хотілося ревіти з болю, коли навіть на листа не можна було доблагатися відповіді.

Часи дещо міняються. Увага на розбудову нашої духової культури більшає, але її необхідно в стократ збільшити. Не підцінюю значіння інших ділянок народнього життя. Але в час, коли інші здобутки праці матеріяльного характеру, загрожені, одним розчерком пера, якогонебудь новітнього Валуєва, скарби і витвори духової культури стають одинокою й незрушною фортецею на кордонах рідної країни.

У відповідь цілій тій вакханалії, що шаліє над Дніпром, ми мусимо з притиском зазначити: розбудовуймо нашу духову культуру!

Рух і активність у цьому напрямку вказує, що громадянство наше починає розуміти вагу мистецтва. Поволі починають стихати голоси отих численних „практичних" людей, які далі власного шлунку не бачать світу. Не дивлячись на ославлену кризу, попит на книжку є. Деяке оживлення на книгарському ринку останнього року проречисто свідчить про це. Чимало треба завдячити отій скромній нагороді.

Нагорода. Чим більше виправдуватиме вона свою назву, тим більша їй шана. Чим менше серій лавреатів випустить вона, тим привабливішою стане для дійсних лавреатів. Ліпше рідше давати її, але в більшому розмірі. Замість трьох порядкових нагород, може краще зробити б три рівні, 1) за прозу, 2) за поезію, 3) за театральні твори. Ця остання, дуже важлива справа, у нас зовсім забута.

Знаю, що справжні письменники творять не для нагород, але змагання, рекляма, в імя практичного успіху, нині неухильно потрібні.

Критика. Вага і значіння її для літературної творчости, велитенські. Щодо критики на мою „Волинь" зазначу: кілька разів згадували про відсутність у ній т. зв. нових стилів. Знаю, що під цими словами розуміється, але по моєму, це тільки непорозуміння. Вважаю, що вся та каліґрафічна еквілібристика, яку ще дехто розцінює за останній крик моди, вже давно оцінена якслід у поважній літературній творчості Европи. Сьогоднішній стиль — клясичний стиль. Модернізм у зовнішньому та внутрішньому підході до предмету це своєрідне світосприймання... Але ні в якому разі стилізація літер і знаків, що закривають брак творчого напруження. Нема нічого лекшого, як писати „модерним" стилем, навіть без таланту.

У деяких рецензентів до наших днів повторяються терміни „наші" і якісь „не наші". Я просив би, панове, — коли можете — вважати мене скрізь „своїм". Віддалення того місця, де я родився від Львова, у порівнанні з цілістю нашої батьківщини, повірте, смішно маленьке. При теперішніх засобах комунікації це яканебудь година. Ніяк не випадає так звужувати поняття „нашого".

Вся решта уваги моїх критиків мене дуже і дуже вдовольняє. Дещо, можливо, навіть передано куті меду. Дякую всім за поради і добрі слова. Хочу виправдати ті великі надії, які на мене покладаєте. Чую силу, люблю свою працю, був і є оптимістом і весело дивився на будучність. Дякую теж за численні приватні, добрі побажання моїх дорогих знаних і незнаних друзів, які виявили до мене дійсно стільки тепла і прихильності. Це скріплює мене в силах тут, за порогом дорогої моєї батьківщини, за якою, мов пес, тужу і вию в далечінь. Глибока віра в її будучність, великий обовязок перед нею, дають мені ту приємну радість, що підносить від низу і жене вперед моє єство, наповняючи його гордістю,

Улас Самчук.

що ми маємо виняткове щастя жити й працювати в цей шалено хороший вік недаремної боротьби за недаремні ідеали.

Прага, 23. січня 1935.

ЮРІЙ КОСАЧ

З ПОЕМИ „ІМПЕРІЇ“

О, імперіє, де ти, імперіє, де ти?
І твої де, о, Індіє, ріки святі?
Шепотіли сухими устами пікети,
Умираючи в сонці пустинь золотім.

І батерії грузли в пісках при Акконі,
У Джізег маячіли водою оман,
Скаженіли від спраги потомлені коні,
І синила обличчя чума воякам.

Глузували мудрці і сміялися зорі,
Реготали смажні Романгуру вітри,
Як кістки зажовтіли кладовищ-таборів,
І чорніли зачумлені трумни-шатри.

Але був осьде Кир і стояв Олександер,
І слонами назустріч ішли шаркану,
Бо невже перейти полумяний Скамандер,
Не судилось тому, хто того забагнув?

Та невже надаремно слова Алькорану,
Палахтіли, що йде, наче сонце ясний,
Що в обличчі нестиме він гнів гураґану?
І що дні його будуть мов буряні сни?

Та невже надаремно той шепіт: о, Caesar!.
Мерехтить на гвардійців ведмежих шапках
І гремить його ймення в сурмі Марселєзи,
І клекоче у прапору драних стріпках?

О, вогненна химеро, імперіє, де ти?
Де шукати квадриґ Сезострізових путь?
Де ви, римських кречетів підхмаряні клекти?
О, імперії спраго, похвалена будь!

*

Хто приборкував блиском холодної шпаги
Ошалілих невольників бунт-гураган,
Хто рукою залізною легії спагів
Посилав одержимі за Нігер і Ґанґ?

Хто імперії прапор на дальніх кордонах,
На захмарні верхівя хребтів затикав?
— То була блискавицею шпага Мармона,
— То була Кітченера правиця важка!

У задимлених портах, у шкварі плянтацій
Канчуками карбована скіра раба,
І крізь праліси й нетрі дороги осадчим,
Прокладала кістками доміній гарба.

Де клекочуть гарячі нафтові криниці,
Де у надрі палає вугілля поклад,
Де ясний діямант, де загони пшениці,
Там потуга імперій жорстоких лягла.

І криваві багаття народжених марев,
Зловороже блищать на китайських ножах,
І повзе прикренями рвучкої Сунґарі,
Наче хижий дракон, самураїв стежа.

Та над берегом Іпру, Ізонца і Марни,
Із болот Танненберґу, із піль під Верден,
Оповісти усім, що горіло не марно,
Підіймається сонце Европи руде.

На ляфетах гармат, на панцерників нютах,
Свій імперій звитяжний карбує пурпур,
І віків, що світило їм, хмурих і лютих,
Заповіт проголошує бурями сурм.

І заслуханий в славу і велич імперій,
Я різблю увостаннє скрижалі вогнем:
Під важким копитом степових кавалерій,
Жовтотирсої Азії мідь спалахне!

Юрій Косач.

ЛІТЕРАТУРНІ НАГОРОДИ ЗА 1934 РІК і НАШ КОНКУРС.

Мабуть усім відомий вислід літературного конкурсу за 1934.

І-а нагорода: **Улас Самчук** за **„ВОЛИНЬ“**,

ІІ-а нагорода **Юрій Косач** за **„ЧЕРЛЕНЬ“** і **„СОНЦЕ В ЧИГИРИНІ“**,

ІІІ-а нагорода **Б. І. Антонич** за **„ТРИ ПЕРСТЕНІ“**.

Вирізнені: **Юрія Липи „КОЗАКИ В МОСКОВІЇ“, Євгена Маланюка „ЗЕМНА МАДОННА“ і Василя Софронова „ЛИПНЕВА ОТРУТА“.**

Той плебісцит між читачами щодо літературної нагороди, якого бажає собі п. Константина Малицька, ми спробували зробити своїм конкурсом, призначуючи кілька гарних видань для тих, що відгадають, хто дістане нагороду. Ніхто не вгадав усіх нагороджених. Причина — мабуть те, що деякі книжки вийшли пізно і читачі їх не читали.

Богдан І. Антонич.

Д-Р ЯРОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

НА БЕЗПУТТЯХ ДО ВЕЛИКОГО РОМАНУ

Десять літ тому захопився я яскравою вінеткою невеликої книжки за книгарською вітриною: на ній дракон, гарячебарвний прапор. Гадав я, що це казка. Але це був „Тюнґуй“ **Олеся Досвітнього.** Не тільки обгортка дихала екзотикою — суха, непоетична, майже ділова мова була перетикана дискретно китайськими словами, що видавались дивно рідними, немов віддавна врослими в українську мову. Бо тюнґуй — це китаєць: парубок Дзі. Скривджений і побитий своїми урядовцями і чужинцями, він за допомогою товариша стає месником-убивником і далі революціонером - організатором хунхузьких розбишацьких ватаг. З вибухом національної революції допомагають вони скинути цісаря, але переконуються, що і в новій республіці полишились ті самі жорстокі урядовці. Дзі гине на російській території, за російську революцію.

В цьому творі маємо цілого Досвітнього. Приневолений перемандрувати далекий Схід аж до Америки, він захопився тією мандрівкою. Став інтернаціоналістом у кращому розумінні. Терен для дії в його творах — це ввесь світ. Йому тісно в одній країні, і він з безжурною легкістю переїзджає ріжні частини світа. Тюнґуй“ обняв Китай і Росію. Політичні місіонарі в „Американцях“ ще з 1919 р. кидаються з нервовим поспіхом з Америки до Японії, звідси до Кореї, Китаю, Філіпін, Індії, Афґану, Росії. Головокружна фільма! „Гюлле“ кидає нас у глибину тюркської Азії, „Алай“ між ріжні азійські племена, у „Хто“ частина героїв уганяє по Америці, частина в Парижі, зачіпляючи за Німеччину й Росію, „Нас було троє“ водить нас по Україні, Росії й Польщі. Екзотика. Так могло б здаватись. Тимчасом екзотичних картин у нього дивно мало й автор поспішає попри них надто швидкою ходою. Він добре знає Схід, він закоханий у його оригінальній красі, одначе зовсім не думає займати читача його описом. Бо все це тільки декорація; вона видається авторові зайва й він торкається її з явною неохотою. Він бажає чогось іншого. Це авторове бажання, пізнаємо, прочитавши щойно ріжні його романи. **Це змагання до ширшого віддиху в українському романі.** Це та туга за широким розмахом дії, що є одним із характеристичних моментів нинішнього українського мистецтва. Погляньте хочби й на Галичину, і тут стрінете немов спеціялістів від Далекого Сходу: Левинського з його японцями, Яблонську серед китайців.

Цю тугу вмів відчути Досвітній і втілити її в свої романи. Він змагає до **великого роману,** свідомо і вперто. В цьому і його вартість.

Зверхня конструкція творів Досвітнього відповідає цьому великому замислові. Трапляються в нього окремі менші оповідання, як він називає, новелі, але й вони обєднюються в „Постаті“. Бо звичайна схема у Досвітнього це оригінальна будова „Тюнґуя“. Це шість новельок, злучених в один роман; вяже їх властиво тільки особа героя, що піддержує неперервність дії, піддержує доволі механічно. Така будова проглядає часто навіть у найбільшому романі Досвітнього „Нас було троє“, не говорячи вже про типових із того погляду „Американців“. А як виразно видно її в „Кварциті“, де автор бажав „повязати шкіци літературного життя з гірничим“. І повість є збіркою коротких шкіців. Чи ж дивно, що так легко могли скластись „Нотатки (Закордонні нариси) 1925 р.“, отих 66 мінятюрних образочків, що разом творять щось якби подорожній роман. Досвітній хоче скрізь творити великі цілості, великий роман. При тому схильність до коротких, моментальних образків, справді репортажний характер творчости є для автора типовий.

Тло і конструкція йдуть під

ОЛ. ДОСВІТНІЙ

Серед кіргізів

Уривок з роману „Алай“.*)

В шатрі лишився Шешель та провідник, що миттю скрутився бубликом на другім боці шатра й захріп... Шешель знову запалив свої, висушені колись вимочені на Піча-дазі, цигарки, дивився на каганець і міркував: „Де то завтра ми будемо?“ Раптом майнули згадки про земського, вечірку, одруження. Що гадають вони тепер? Певне сподіваються на мене; за тиждень будуть чекати назад. А я? Що далі робитиму? Розповісти цьому бородатому кіргізові про себе, залишитись у нього? Прокляті мови, що через них люди не можуть порозумітися між собою. А тепер маєш! А проте, — хто й зна, що воно за кіргіз? Можливо, який старшина, цебто той самий урядовець царський, аґент уряду межи кіргізами, адже руські нехтують мовами тих, хто їм підлеглий?

Він згадав мимохіть історію свого краю, наділення своїх панів дворянством, царськими милостями, і тих з вільних полковників, запорізьких осавулів, що перетворилися на чудових царських сатрапів. Чи не так буде, а може й є, з цими кіргізами? Чи не однаково царат їх голубить, утворює своїх аґентів? Потім, як колишні осавули, полковники, вони будуть зрусифіковані, і знаючи мову „свого народу“, будуть чудові посесори, „земляки“.

Кіпоть із каганця запаморочувала голову. Шешель погасив світло.

За шатром час од часу чулося шармотіння овець, що, певне, борсались ховаючись краще од вітру. Хуґа шаруділа верхом шатра, тріпочучи повстяними запиналами.

Гомін людей поза шатром після поклику сакала вщухав, і тоді чулося шепотіння.

— Джякси адем,[1]) — кивнув провідник до запинала.

Шешель одкрив очі... усміхнувся... Був ранок. Він відчував у собі силу, він уже не хотів лишатись у шатрі, боючись ворухнутися... він кивнув провідникові, що піде митися на двір, і вийшов із шатра.

Назустріч поспішав сакал.

„Він запрошує до свого шатра — це Шешель добре зрозумів. — Ну, що-ж!...“ Надворі така негода. Вітер, проклятущий вітер, що напинає на людей вовняні кереї і липневу годину обертає на листопад, — не хочеться вилазити з затишку.

В сакаловім шатрі півколом сиділо з десяток чоловіків, схожих один на одного — певне все діти і родичі. На одному боці шатра коло багаття вовтузилися жінки. Вони місили тісто на перепічки, гріли кілька жбанів і дмухали на кізяки. Бо ж гість у чих — свято! Треба наготувати не тільки пілаву, баранини, а й перепічок.

Кіргізи зсунулися один до одного в щільніше коло, давши місце урусові, його провідникові й сакалу баєві[2]) — голові великої сімейки.

Великі гори мяса лежали у ночвах — тарелі.

Гостеві перший кусень.

За мясом зникав пілав. За пілавом почався чай. Чай з однієї пяли та ще й з перепічками. Тільки в романах таке! Кумиз? Хто пє кумиз у свято? Лише господарки-молодиці іноді припадають до бурдючків, що висять у них коло куховарського приладдя, навішаного на стінки шатра.

Приємні, веселі, задоволені обличчя. Вони вже не бояться Шешеля — у нього така лагідна усмішка. Вони навіть мацають його китель, кашкет, червоні черевики, його портсиґар з кори чудової роботи, куплений у крамниці далекого Киева. А коли він, зворушений їхньою приязню, подарував сакалові цей портабак, — радощам не було краю...

— Джякси урус, джякси піланчи,[3]) — гомоніло навкруги. Деякі навіть заметушилися примірять собі Шешелеві окуляри, і коли всі спробували й з дитячою радістю реготали, щось оповідаючи, а Шешель витяг кілька срібняків і подарував кожному по злотому — втіха була безмежна. Той, що прислуговував звечора, мотнувсь із шатра і за момент притягнув свого гіджака[4]) з волосяними струнами.

О, яка то була чудова мельодія! Правда, її чутно було тільки в цьому колі, але її звуки, мельодія, що творив цей майстер, — було щось надзвичайне. Навіть жінки стихли коло свого багаття: всі зачаровано слухали.

Шешелеві згадався один осінній вечір... там, далеко на Україні... у товариша школяра. По склу заплаканого вікна дощ лив сльози. Вони просочувались крізь замазку шибок, і замріяний приятель пальцем викликав на склі якісь дивні мельодії — пісню чарівно тендітної пташки.

Ніби кілька ос сичало в шатрі, і ці оси викликали сльози на очах кіргізів.

Сумне сичання закружляло в хаосі чудернацького танку, і сумні обличчя тубільців розповзлись радісною усмішкою, весело заблищали очі.

— Джякси, джякси! — гукав Шешель, тріпаючи за плече музика. Кіргізи весело гукали, реготали; їм вельми приємні були радощі урусові, що з ними їсть, трапезує, розмовляє, хоч і напівзрозумілою мовою, та почуває себе з ними гаразд.

Але треба йти відпочити. Після такої трапези неодмінно треба віддихатись, і кіргізи гуртом провожали славного уруса до одведеного йому шатра.

Як приємно лежати на мяких вовняних ковдрах, що їх кіргізи спеціяльно принесли для уруса. Вони якийсь час можуть і на землі переспати. Адже „урус“ не кіргіз — йому потрібні якнайкращі вигоди!...

В шатрі було напівтемно, запинало було спущене, і тільки невеличкий отвір зверху шатра упирався в чудове небо, що лагідною блакитю зазирало в сутінь шатра.

Шешелеві лізли до голови згадки про свою втечу, останні дні, пригоди, розмови. Вони гірким смутком повивали його серце. Він відганяв їх і намагався зосередити свій мозок на майбутньому.

Що ж далі? Це ж уже ніби Алай, кіргізи... Лишатися тут? Його охопила приємна згадка про сьогоднішній бенкет. Вони всі такі добрі, так турбуються ним. Але для них він є урядовець-урус. Хіба сказати, хто він, розповісти, що він за урядовець, скинути до дідька китель, одягтися в їхню одіж і залишитися пасти вівці?

Хаос думок про невідоме майбутне опанував його. Він уже не міг регулювати льоґіку свого мислення. Виразно лише поставало: „він кіргіз, обріс бородою, став тубільцем... можливо одружився... кіргізенята... коні, вівці, кумиз, пілав і час... Невідомий до того жах охопив його. Перетворитися на напівдикуна? Жадної ґазети, книжки, жадного прояву культури, тільки животіння первісних людей? — Його істоту пройняв мороз. — „Чи не однаково, що бути десь у тюрмі?“ Він почав порівнювати ці два перспективні життя, та думки плуталися з підсвідомим прагненням жити, відчувати себе людиною, скільки сили є боротися з тими, що користуються з надбаних багатств культури, задушуючи других... бажання бути хоч ґвинтиком до великого визволення людства з ярма випадкових узурпаторів, і створення умов для цих півдикунів мати частку культури — двигуна розвитку людськости...

Льоґіка міркувань губилася в його мозкові. Він дивився на клапоть чистої блакиті неба в отворі верху шатра і почував, що поволі його опановує спокій.

„А що, коли цей сакал є аґент уряду, земського?“ — знову спалахнуло в заспокоєному було жмуті мозкових нервів.

„Але ж я не можу з ними порозумітися“, — переконував він себе, загасивши це жахливе сумління і одганяючи думку лишатися тут.

„Врешті, — зміст життя — в русі! Далі, далі!

Куди? Дарма — аби не бути на місці“.

Увечері, коли він сидів серед приємної веселої компанії кіргізів — уруктанконів[5]) сакала — і намагався зрозуміти фантастичні оповідання та пояснення їх, він знову відчув непереможне бажання лишитись. Адже він зрозумів: йому пропонують хоч кілька день перебути тут.

Його провідник лагідним поглядом поділяв таке бажання, — йому теж добре сидіти отуто-о, їсти смачну баранину, без жадних турбот, будь-якої роботи, бо коні його на пасовиську разом із кіньми сакала.

Шешель переміг себе і лагідно замотав головою, а провідник важко зідхнув.

Вранці, лише підбилося з-за Паміру сонечко, Шешель уже сидів на коні.

Кіргізи сьогодні не виганяли, як звичайно, товар на пасовисько; вони всі стояли купкою коло Шешеля і дивилися на нього своїми лагідними очима. Сакал торкнув за лікоть Шешеля і злегка вклонився.

Коли рушили, Шешель озирнувся, вдячно закивав до них головою. Здавалося, він покидав рідних.

Кіргізи мовчазно дивилися вслід, аж доки він зник за узгірям зеленої долини.

—o—

*) В романі „Алай“ говориться про втечу вояка Шешеля, якого приловили на революційній пропаґанді на фронті в часі світової війни. Хотячи дістатися за кордон Шешель втікав на південь, через країну кіргізів. В нашому уривку саме опис його побуту серед кіргізів.

[1]) Гарна людина.

[2]) багатій — господар.

[3]) Гарний руський, добрий урядовець.

[4]) Скрипка.

[5]) Сімї.

силу Досвітньому. Вони у великому стилі. Але Досвітній пішов далі — він забажав дати своїм творам також велику, всесвітню ідею. І тут його творчість заломилася й покотилася по безпуттях. Досвітній вибрав собі марксистівський соціялізм у комуністичній інтерпретації. Ця ідея знівелювала зовсім талант у Досвітнього, вона витворила у нього справді хоробливу психозуманяцтво. Леонід Підгайний думає, що причини того трагічного заломання треба шукати в соціяльному походженні самого автора: купецький син не міг сприйняти комунізму. Мені здається, що ця трагедія багато глибша. Бо послухаймо... „Москвини для українців будуть могилою... Тому, що вони не розуміють чистих поривань... Зважайте: українські

Ол. Досвітній.
(шарж Г. Дубинського).

маси, головним чином молодь... десятки, сотні тисяч були активними борцями за національне відродження... Раптом вони, не розуміючи ваших більшовицьких теорій, опинилися в стані, так би мовити, контрреволюції... У них було на меті визволення краю з чужої неволі... Тепер усі ці люди — самий актив української нації — залишились за облавком революції... Щож — ви їх, звичайно, посадовите до тюрем, розстріляєте, в кращому разі, оголосите їх ворожим елементом і не дасте їм можливости брати участь у будуванні України... Що лишається: величезна сила руського елементу, що знову стане гегемоном на Україні...“ Або: „Ви пам'ятаєте, як після перемоги під Полтавою Петро пороздавав всі землі й маєтки, закріпивши за ними й козаків та слобожан, що жили на землях, тим сотникам, осаулам та полковникам, що брали участь у баталії проти Мазепи, і потім створив із них чудових емісарів і дворян... — То ви хочете сказати, що й комуністичне руське суспільство так і з нами, комуністами-українцями, зробить?“ І т. д. Бідний Досвітній переживає справжню трагедію. Бажаючи представити російський комунізм як велику ідею, він записує свої романи цілими сторінками комуністичних теорем, які поза непоборимою нудьгою не можуть викликати інших почувань. З якою полекшою зідхає читач, коли в „Американцях“ після 34 сторінок пренудного теоретизування на партійні теми, він аж на 35-ій сторінці почує: „Еспанія! Йокогама!“ Немов розбитий подорожній побачив вкінці спасенну землю! А „Кварцит“ — задуманий дуже інтелігентний — просто знівечений безконечними міркуваннями.

А може він не поет? Таке думав колись незабутній „Літературний Ярмарок“. Читали ми там таке: „Що ж до оповідання Досвітнього — „Сірко“, то дозвольте не ховати від Вас нічого і сказати щиро: це оповідання пролежало в нашому портфелю кілька місяців, і саме тому воно так довго пролежало, що нам воно не сподобалось. Повніш — не воно не сподобалось, а його початок. Прочитали ми колись і положили в портфель: не цікаво, мовляв! Потім колись беремо і читаємо: і... що б Ви думали!?! Схопили себе за волосся й почали тягати по кімнаті: мовляв, ну, як це ми проморгали таке оповідання! Ну, як це... а-ах, Боже мій!“ В оповіданні професор-дивак, великий дослідник, гине від таємної злочинної сили сільських глитаїв. Тільки великий поет може дати такий пластичний образок скритих людських інстинктів! Або поетичні малюнки з природи „На плавнях“. Ні, Досвітній справжній мистець, і в інших обставинах певно був би дав великий український роман. Та ось його творчість, обірвалася насильно, бо — як говорив недавно недвозначно Кулик, його „зліквідовано і він зник без сліду з радянської літератури“.

Літературна нагорода 1934

голоси членів жюрі

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ
Голова жюрі.

Становище сьогорічного жюрі, на мій погляд, було важче, ніж минулого. І тому, що було більше творів, що слід було на них довше спинитися, і тому, що визначені суми на три нагороди виявляли надто велику відстань поміж собою, головно — відстань між першою і другою — а тимсамим книжки, що приходили на увагу, щодо своєї літературної вартости аж такої великої різниці не виявляють. Первісна думка жюрі не визначувати першої нагороди, а зі суми, визначеної на неї, утворити додатково ще дві треті премії, не найшла більшости між членами жюрі. Не дуже то погоджувалася на таку розвязку справи й Рада „Товариства українських письменників і журналістів“. А проте, прихильник такої розвязки, я й досі думаю, що вона найліпше визначувала б вартість нагороджених творів.

Бо хоч нагороджений першою премією твір указує на великий і свіжий талант автора, то вартість самого твору не стоїть аж у такій далекій пропорції супроти, н. пр., творів, нагороджених другою премією, як ті суми, що їх визначено на першу і другу премію.

„Волинь““ це справді незвичайно гарна епічна річ, задумана широко, з ознаками великої спостережливости автора, що закоханий у свому волинському селі. Він же-ж, не село, знає до найбільших подробиць, кожна така подробиця обвіяна в нього такою поезією, що від книжки не відірвешся. Та це тільки перша частина великого твору. Повної картини в нас іще немає. Вже тепер у композиції є недостатки. Не знаю, котрий Самчуків твір раніший: „Волинь“ чи — „Марія“, але коли „Марія“ новіший, то це доказ, що Самчукові треба ще багато студіювати композицію. Перших вісімдесять сторінок цієї повістки — це насолода для читача. Дальші цілком зіпсували цілість. Доки Самчук тримається свого села — він чудово схоплює його думки й настрої. Він його знає. Та як починає влазити в річі, яких не знає, про які чув, а яких не пережив — починає заплутуватися і псує цілу композицію. (Згадую про ці справи тому, що й „Марія“ була предметом дискусії на жюрі).

Автор „Волині“ людина безумовно дуже талановита, хоч талант той досі виявився дуже однобічним, зацікавлення письменника обмежене. Не не була б ніяка хиба, коли б ми знали, що це зацікавлення пошириться, що автор „Волині“ на різний спосіб не почне себе повторяти (з цього побоюватися можна, міркуючи, н. пр., по „Марії“). А тимчасом нагороджений другою премією автор із цього погляду дуже корисно відбивае від автора „Волині“. Ми не хочемо тим сказати, що ми зробили помилку, даючи другу нагороду Косачеві. Ні! Хоч який це цікавий автор (теж дуже талановитий), хоч яке в нього широке зацікавлення, хоч це перший у час тепер творець історичної новелі, з якої на кожному кроці бе велика інтелігентність — то проте видані цього року його книжки на першу нагороду не заслуговували б.

Але ж коли ми підносимо свої завваги, то вони все крутяться коло диспропорції між вартістю нагороджених книжок і тою відстанню поміж поодинокими премійми. Тут має ще вагу й виховничий бік цілої справи. Прочитайте, будь ласка, передмову автора до „Марії“, яка бе з неї претенсіональність та самопевність! Чи не подумає нагороджений першою премією **молодий** іще письменник, що він може вже **спинитися** на тому, що дав нам своєю „Волинню“? Ясна річ, що так воно може й не бути, але ж такі справи часто „закручують голови“ молодим людям, у них може вирости переборщена самопевність, що вбиває самокритику, і з цього погляду вийде велика шкода і для автора і для українського письменства... А передмова до „Марії“ мимохіть такі думки підсуває (не дай, Боже, щоб так було дійсно!).

Тимто я вважав і вважаю, що краще було цього року першої премії не визначувати нікому, через те тільки, що під **першою премією** ми звикли сполучувати твір, який справді дуже сильно **вибивається** над усе, що дає літературна продукція.

А „Волинь“ усе ж таким твором не є, дарма, що це твір дуже талановитий.

ОСИП БОДНАРОВИЧ

Вже після того, як проголошено постанову жюрі у справі літературних нагород за 1934-ий рік, я стрінувся з декількома знайомими, що заводили балачки про те. Одні вважали вирішення жюрі правильним, інші гадали, що нагороди треба було розділити трохи інакше. І тим іншим я признавав рацію. Як би вони були сиділи в жюрі, вислід розподілу нагород був би, поза всяким сумнівом, інший. Бо слово письменника, поета чи белєтриста, трапляє на всякий грунт. До одних промовляє воно більш переконливо, до інших менше. Тимто про ті самі твори літератури завжди стільки ріжних думок. В нашім випадку вісім людей погодилося на таку оцінку, яку й проголошено. Я не міг би впертися і твердити, що постанова вісьмох інших не була би інша. Але тоді напевно ми мали би ту прикрість, що були б невдоволені і ту приємність, що могли б лаяти жюрі.

МИКОЛА ГНАТИШАК

Нараджуючися над приділенням цьогорічних літературних нагород, жюрі мало багато клопоту зі способом як застосувати оцінкові критерії до минулорічного книжкового матеріялу. Бо й справді, до такої справи можна підходити різно: або примірювати твори до найвищих вимог, себто мати на оці те, як повинен виглядати найкращий літературний твір, — або ж обмежитися до матеріялу, який дійсно є під руками, і виділити з нього релятивно найкращі твори даного року. Жюрі вкінці приклало цей другий підхід, — і, на мою думку, в даному випадку зробило добре.

Коли річ іде про вислід нарад і голосування жюрі, — то, самозрозуміла річ, найбільше потішило католицьких критиків рішення жюрі щодо першої нагороди. Вже сам факт, що першу нагороду одержав твір, виданий накладом католицького видавництва, є запорукою, що цей твір дійсно заслугує на першу нагороду не лише з літературних, але й із ідейно-моральних оглядів. А це дуже важне, — бо у нас більшість критиків ще, на жаль, не розуміє, що моральні моменти є теж нероздільною частиною естетичної вартости, чи безвартости літературного твору, та що моральна індиферентність, потрапить зовсім знівечити навіть дуже високі нераз вальори чистоформальної натури.

Для мене особисто великою сатисфакцією є також призначення нагороди Б. Антоничеві, — бо ж саме мені минулого року закидали, що в своїй статті про лірику в Галичині я висуваю того самого Антонича як поета виключно, мовляв, тому, що він пише в „Дзвонах“.

ВОЛОДИМИР ДОРОШЕНКО

Питаєтеся, яке моє враження від сьогорічного конкурсу? — Назагал я вдоволений. Якби я й сам розділював нагороди, то вони випали більшменш однаково, з малими хіба змінами. Збірне рішення все мусить відріжнитися від думок кожного окремого члена жюрі, але — повторяю — розбіжності між нами були надто незначні й до компромісового рішення дійшли ми без особливих труднощів. А труднощі — здавалося — були непоборні: адже цим разом було ще більше творів вартих відріжнення, ніж торік. Можна б, правда, знову поділити нагороди на дрібніші, але й це кінець-кінцем не вплинуло на загальне вдовлення й самого жюрі, й авторів, і громадянства. Однаково кілька творів таки мусіли б лишитися поза нагородами. То ж ми й рішили цим разом не дробити премій. Найменше застережень викличе у Вас мабуть перша нагорода. Самчук, безперечно, її заслужив своїми великими епічними малюнками з життя волинського села. Громадянство наше було вже підготоване до цього відріжнення, захопленими голосами критики. На мій погляд ці похвали занадто перебільшені. Твори Самчукові не вільні від значних хиб. І „Волинь“ надто розтягнена, одноманітна й в багатьох місцях досить нудна. „Марія“ нерівна: прегарна в першій частині, в другій, де мова про недавню революцію, зовсім нас розчаровує. Якби не цей дефект, нагорода по всій справедливості належалася б саме „Марії“. Друга премія припала Косачеві за дві книжки — збірку поезій та історичний роман. Обидві мають свої сильні й слабі сторони, які разом зрівноважуються. Автор — талановитий і всесторонній — уміє вибрати нові, не тривіяльні теми й цікаво їх обробити. Думаю, що якби видав він збірку своїх новель — то міг би кандидувати на першу премію. Третю премію здобув Б. І. Антонич за свою свіжу збірку, де багато стихійної безпосередности, сонця й повної кипучих сил молодости.

На цім жюрі могло б і зупинитися. Але шкода було поминути без уваги ще кілька творів, які хоч і полишилися поза нагородами, проте годі було їх не виріжнити. Правда, спис їх можна було б, на мій погляд, збільшити, напр. додати сюди ще повість О. Ржепецької „Над берегами Гориня“.

Читач може побачити, що серед гільки виріжнених є твори варті нагороди. З ріжних причин не могли вони добути в жюрі першої нагороди, а остання могла б видатися й авторам і публиці ще більшою несправедливістю, ніж звичайне виріжнення. Так, безперечно, вартний був одної з перших нагород Маланюк — поет, що видав оце вже четверту збірку й займає в укр. поезії своє окреме, замітне місце як трубадур національного визволення. Повні національного патосу поезії Маланюка викликають захоплення та наслідування в таборі національнім і запеклу ворожнечу серед москалів та їх підголосків. Проте остання збірка його, на думку більшости жюрі, не робить жадного кроку наперед у порівнянню з попередніми, хоч поодинокі вірші й гарні.

КОНСТАНТИНА МАЛИЦЬКА

З допусту божого, а з волі Тов-а українських письменників і журналістів засідаю вже вдруге в літературному жюрі для признання нагород за найкращі твори. І скажу одно: вважаю це покликання дуже почесним для себе, але водночас і дуже відповідальним. Котрий твір признати найліпшим, щоби й нікого не скривдити і зі собою бути чесною? А то: в мене свій критерій оцінки творів, своє відчуття музики поезії, а з другого боку мої Шановні товариші, члени жюрі, вміють так переконливо говорити на тему літературних вальорів, що нераз поневолі захиталась я у своїх поглядах.

Минулого року було воно легше, бо і творів менше прислано до оцінки і пять рівних нагород можна було справедливо розділити.

Але цим разом треба було затримати степенування нагород і під осуд попали письменники, що вже виявили свій літературний хист і своє письменницьке обличчя в ріжних ділянках.

На мою думку, оцінка тільки **одного** твору була би доцільніша, якщо твори присилали б автори в рукописах анонімно, бо тоді всю увагу звертало б жюрі на сам твір, не вяжучись іменем автора, його попередніми працями, симпатіями чи нехіттю до нього.

І чи не давати б теж нагороди за цілість літературної діяльности автора? Один твір випадково може бути найліпший або гіршій. Може воно було б і більш справедливо у відношенні до багатьох наших заслужених письменників.

А що скажете про плебісцит між читачами на літературну нагороду? Може зі становища чисто мистецького вислід був би неправильний, але цікавий для пізнання літературних уподобань загалу громадянства. Пишемо чейже для життя і живих людей, а не тільки гуртка прихильників гасла: l'art pour l'art.

А все-ж радію, що й ми, як інші культурні народи, починаємо вже нагороджувати визначних наших письменників і підбадьорувати молоді таланти, які в нас є і то такі, що у всесвітній літературі можуть заняти місце.

Моє побажання, щоб при дальших літературних конкурсах взяти під увагу також гарну, добру, цікаву книжку для дітей і молоді. Не твір за правилами педагогії, але справжній твір мистецький.

МИКОЛА МАТІЇВ-МЕЛЬНИК

Бодай у мініятурі, але — хай буде і в нас, як в інших. Поки не було в сучасній літературній продукції цього чинника, то, скажім собі правду, таки було недобре. Чому? Люди писали, як хотіли і що хотіли і часто зявлялися на полиці такі „архитвори“, що справді ставало соромно за „престіж“! І — річ ясна — була остання пора, покласти цьому якісь границі й підтягнути нашу літературну продукцію під якісь вимоги.

В літературній роботі є, так сказати б, двоякі люди: одні, що пишуть, і другі, що творять. Одні і другі не погодяться ніколи і це дає нераз притоку до „непорозумінь“ між тими, що „продукують“ і... до байдужого сприймання тих, що консумують...

Але знаємо й те, що й сама літературна нагорода не є для нагородженого автора чисто купецькою „монетою“. Це ще і великий моральний плюс, що дає авторові запевнення вартости і збільшує охоту до праці.

Коли порівняємо творчість останніх літ, то таки видно, що „Товариство Письменників і Журналістів“ попало на властивий шлях. З кінцем кожного календарного року наступає момент деякої „нервози“ з приводу нашої маленької літературної „олімпіяди“. Родяться менші й більші таланти і грядуть на... суд. Помітне зацікавлення серед суспільства і „маленька трема“ серед гурту, який узяв у руки перо.

Чи-ж це таке важне? — спитає хтонебудь. Хто розуміє, що літературна творчість це не тільки відбитка життя народу, але й ясний та певний рушій майбутнього, свідоцтво зрілости нації й горнило духової культури, той може цей покищо непоказний дрібний факт серед нашої сучасної гіркої дійсности тільки з радістю привитати.

Ми вже пережили дещо... і коли ми не зуміли вдержати державности, то певно одною з численних причин був брак потрібної виховної літератури... Побутовщина не могла дати потрібного корму!

Коли усвідомимо собі, скільки в нашій літературній творчості ще незаповнених прогалин, то зрозуміємо, що талантів нам треба ще багато. Тому треба їх викликувати й помагати їм. Облогом стоїть ще історична новеля, повість. Ліроки появилося вже чимало, але як мало в ній справжніх талантів! Тому Косача й Антонича треба направду повитати. А де наша драматична творчість?... Мабуть від Карпенка Карого ми таки не рушили ані кроку вперед. Нехайби хоч одна драма зявилася на найближчі роки!...

За Збручем замовкло, на літературну творчість нервові ортодокси натягнули каганець і хто знає, кого ще там за „чисте слово“ розстріляють і хто ще сам застрілиться... Наша суспільність може ще замало зацікавлена у своїх турботах долею літератури — але назрів час — і цю велику справу, яку започаткувало „Товариство Письменників і Журналістів“, треба справді підтримати матеріяльно по щирості, щоб наші літературні таланти чули над собою дбайливу, опікунчу руку.

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

Значіння літературної премії у нас величезне, — більше, ніж у тих краях, де автори крім слави після смерти, мають іще гонорарі за життя.

Письменник може передовсім сплачувати старі довги і робити нові, далі може підтримувати в собі необхідну ілюзію, що з літератури можна жити.

Автор, що дістає нагороду, має пересвідчення, що нарешті оцінили його талант; усі автори, що не дістали нагороди, можуть покликуватись на приклади з історії, що сучасники не вміли великих талантів оцінити.

Для нашої публики користь із літературної нагороди ясна, як відраза до книжок. Хто прочитає три книжки на рік, той має чисту совість. Хто-ж з осудом жюрі не погоджується, мусить прочитати все, що за рік видрукували.

ЮРА ШКРУМЕЛЯК

Маю висловити кілька своїх думок про жюрі й літературні нагороди за 1934 рік.

Інституція літературного жюрі сама собою свідчить про те, що дане громадянство — або вирше сказати: нація — цікавиться літературою. Тому не дуже корисне це для нас свідоцтво, коли таке жюрі почало в нас „урядувати“ правильно щойно від 1933-го року. Та все-ж таки краще пізно ніж ніколи...

Зате не треба зражуватись, що наші нагороди такі скромні. Раз, що кроїмо так, як вистачає матерії, а по-друге: сама висота грошевої суми не грає тут такої засадничої ролі,

як це комусь могло б здаватися. Засадниче значіння має взагалі сама інституція того роду, що має чи то грошевими нагородами чи тільки самим признанням відзначити й виріжнити кілька найкращих творів літературної продукції.

Праця журі не легка зогляду на його відповідальність: бо ж його „присуд“ безперечно популяризує нагороджені й відзначені твори, а тимсамим наче суґґерує громадянству, що йому, тому читаючому громадянству, повинно в літературі „смакувати“. Неменше також присуд журі орієнтує й письменників (головно пересічних, бо непересічні орієнтації не потребують).

Думаю, що цьогорічна (1934) наша літературна продукція багатша й цінніша від минулорічної (1933) — і не сумніваюся, що одною з причин того *позитивного явища є інституція* журі, а це тим краще свідчить про потребу й вагу такого трибуналу. Тим важче було завдання цьогорічного журі, коли ще зважити те, що наше журі старалося якнайсумлінніше оцінити даного письменника не тільки на підставі його цьогорічного твору, але й на підставі того, що той письменник уже дав передтим і наскільки його остання книжка вказує на його розвиток і на надії в майбутньому. Гадаю, що ці труднощі наше журі перемогло щасливо. Велику вартість приписую також — як уже згадав — самим виріжненням кількох письменників.

Вкінці зверну увагу на ту цікаву обставину, що цього року дві нагороди (перша й друга) припали двом волинякам, а одна (третя) мабуть уроженцеві Лемківщини.

Незабутній учитель Шевченка

(Докінчення з 1-ої сторінки)

Великий Пушкин навколішках випрошує у нього маленький рисуночок.

Цар робить його професором Академії. І от після тих нечуваних тріюмфів Брюлова вчорашній кріпак — „невмивака в пістрьовому халаті“. як сам себе називає — Шевченко стає його учнем і не тільки другом, а й повірником. На очах у нашого поета проходять дальші мистецькі успіхи Брюлова. Брюлов творить свої „Розпяття“, „Успеніе Богородиці“ й „Облогу Пскова“, яку з ентузіязмом описує в „Художнику“ Шевченко.

Байронівський розмах.

Від 1838 до 1845 р. Шевченко пробуває в цій „брюловській атмосфері“.

Мистець та ще й великий — людина незвичайна. „Середня дорога в житті для нього найгірша“. Цей погляд засвоює собі й Шевченко. Брюлов дає волю своїм пристрастям а ля Байрон. Тижнями встає досвіта, щоб працювати. Раз, змалювавши торс і голову Христа за один день, умлівае й падає знесилений; після цього тижнями гуляє й байдикує.

Брюлов—Питія для всіх учнів.

Він не говорить, а пророкує. Патос шаленого успіху, стає його патосом. Молодь не може його не кохати. Примхуватий, пристрасний, самопевний він не знає над собою авторитетів. Сфера його життя — мистецтво й богема. Не тільки з аристократів не робить собі нічого, ба, навіть цареві вміє зробити „афронт“. Цар чекає Брюлова: має позувати великому мистцеві. Брюлов, уже убраний і готовий до відїзду, раптом відкидає капелюх й, на запит, що сталося, відповідає: — „Нудно!“ і замість до царської палати йде до своєї робітні. Царя вже ніколи пізніше не побачить.

На руштуваннях Ісакієвського собору, де має намалювати під копулою образ на просторі 1600 квадратових аршинів (розмір пересічного мійського пляцу у Львові!) стає й викрикує:

Титанічний герой і щирий друг.

— Мені тісно тут, я б замалював ціле небо!

І цей актор, що грає ролю романтично-титанічного героя, завтра піде до звичайнго шинку з своїми улюбленими учнями — Шевченком, Міхайловим, Штернбергом і буде їм оповідати анекдоти про великих письменників і мистців, яких знав, буде сміятися з „феодалів-собачників“ — таких, як колишній власник Шевченка Енґельгард, що називав Брюлова „американським дикуном“.

В житті він грав ролю не тільки романтичного корсара, а й Дон-Жуана. В Римі знищив життя молодій француженці, що через нього втопилася в Тибрі. В Петербурзі, після повних пригод романів, оженився з Еміліею Тімм, сестрою Шевченкового товариша-маляра.

Шевченко в „Художнику“ описує її, як красуню, „якої не бачив та й не побачить ніколи“. Кілька місяців пізніше — розрив і розвід. Шевченко все бачив і знав, але не схотів оповісти про це у повісті: писав її, звеличуючи Брюлова, і мав свою рацію, — занадто дорогим був для нього той, хто визволив його з неволі. А справа була цікава: Брюлов був заздрий за свою жінку до... самого царя Миколи І. Спочатку замкнув її, а раз у припадку заздрощів ударив її по лиці. Пізніше в законспірованій формі Лєсков вплів цей роман коронованого „Льовеляса“ у свої „Чортові кукли“. Джерелом його інформацій був Шевченко, але інформації були скупі (Брюлов—Фебуфіс, цар Микола — Герцоґ).

Брюлов: Портрет Олениних.

Духовий портрет Брюлова у „Художнику“.

У 1850 р. Брюлов захорував, а в 1852 р. вмер в Марчіано, під Римом.

З повісті Шевченка „Художник“ ми бачимо не портрет Брюлова, а його ікону: все темне, що може обурити, все акторсько-штучне, що може осмішувати, тут усунене. Інакше й бути не могло: сама повість повстала в психольоґічному настрої вдячности тим, хто спричинився до щасливих років життя нашого поета.

Раз тільки в душі Шевченка похитнувся образ Брюлова. Він звернувся до нього з заслання з проханням допомогти, облегшити йому долю, і не дістав на це відповіді. Йому прийшло на хвилину в голову, що й перше добродійство Брюлова було випадкове. Але така думка була неслушна: Брюлов у той час був уже близький смерти.

Як вплинув Брюлов на розвій мистецького таланту Шевченка?

Крім техніки й кольористики, яких дійсно вмів навчити Брюлов, Шевченко не навчився в нього багато: шукав життєвої правди, а псевдоклясицизм учителя не міг її дати. Спочатку він засвоїв від Брюлова всі засоби клясичних канонів, і деякі портрети роботи Шевченка такі подібні до Брюлівських, що якби не підпис автора, то можна б було їх приписати Брюлову (портрет пані Маєвської).

Романтизований клясицизм Брюлівської манери, засвоєний Шевченком, навіть стояв на перешкоді до розвитку його таланту. Штучно-манірні позиції, повні умовної кокетерії, якісь „порцелянові“ обличчя, романтичні акцесуари — все це бачимо в перших працях Шевченка. Робив він такі речі на замовлення, але сам для себе він уперто шукав чогось іншого. Вчити стала його жива природа й такі мистці, як Рембрандт (у техніці); у те-

ҐЕЗА ҐОРДОНІ *)

Враза

У нашому селі теж трапляються історії, що їх називають романами. Але наші романи не такі вигладжені й не зложені згідно з такими правилами як книжкові. Найчастіше є тільки початок і середина. Кінець завжди той самий: деревляний хрест, вбитий у землю, в головах героя.

I.

Яких пятьдесять років тому Іван Паїш витягнув кепське число при бранці; його взяли до війська. Кажуть, що це був гарний, стрункий юнак. Його мати й одна молода дівчина провели його аж до границі; ввесь час обі плакали, це само собою розуміється. Ще й сьогодні бачимо те саме кожної весни: стару жінку й молоду дівчину на вулиці комісії для бранки, як серед плачу проводять хлопців, що мають на капелюхах трибарвні стрічки, та йдуть гуртками, співаючи й вигукуючи з радощів.

На границі Іван Паїш поцілував обі. До старої сказав:

— Ех, люба мама, ех, моя дорога!

А до молодої дівчини:

— Ех, моя маленька, ех Лідо, моя голубко.

Віршами чи вишуканою мовою говорять тільки жовняри, що прощаються на сцені.

Сім літ після того Іван несподівано вертається. Справді, його ледви пізнають під його великим хвилястим вусом. Це правда, що його однострій десятника з трьома зірками також багато зміняє його вигляд. На возі також якась жінка з хлопчиною, обоє чорноокі.

— А що-ж це за жінка? — спитала його мати.

— Це моя жінка й моя дитина.

Стара й їх поцілувала як позлазили з воза.

— Хай вас Бог благословить, люба невісточко... мій внучку... А я й не ждала!..

— Можете говорити до них, скільки хочете, вони не розуміють ні словечка.

Звернувся до своєї жінки і сказав їй щось по-італійському, після чого вона поцілувала руку своєї свекрухи. Що за смішна ця італійська мова, не розуміти з неї ніже слова!

— А Ліда? — спитала стара з задумою в очах.

— Ліда?

— Еге ж.

Остовпілий Іван Паїш глянув на матір:

— Хіба вона ще дівчина?

Стара закліпала очима спустивши зір:

— Вона дожидала тебе.

Іван Паїш потряс головою, як той, що будиться з глибокого сну. Знизав раменами. Потім одною рукою взяв за стан молоду дружину з Італії, другою свого сина за ручку й завів їх до кімнати.

II.

Що сталося з молодою дружиною з Італії?

Я й це знаю.

Вона навчилася по-мадярському.

Але вона не скинула свого рідного одягу. Носила його до смерти. З того приводу ніхто з неї не посмішковувався, бо-ж це була жінка Івана Паїша. Ніхто не глузує з жінки, якої чоловік бився у стільки битвах.

А що-ж сталося з Лідою?

Першої неділі Іван підмастив вуса. Причеплені на грудях три медалі хапали за очі, хто тільки на них глянув. І йшов таким поважним кроком на велику Службу, що можна було вірити, що дерева кланятимуться йому порухами своїх корон.

Люди, як звичайно, збирались під церквою. Чекали дзвонів, а цим разом між ними й Іван.

— А ось йде! — кричали наперед хлопці.

Він справді надійшов.

Але чому сам прийшов?

Повинен-же був привести свою жінку.

А може приведе її пополудні, на вечірню. Може бути, що там такий звичай, у тім чужім краю.

Поважний, повільний, здоровкався Іван Паїш наліво й направо. Спрямував свої кроки в сторону дівчат. Та хід його став непевний. Його обличчя зблідло. Обличчя Ліди Геди теж бліде як стіна.

— Лідо, — промовив Іван — не пізнаєш мене?

І простягнув руку до молодої дівчини.

Але вона її не взяла. Міряла його згори до долини.

— Йди геть, падлюко!

Після того Іван і його жінка ніколи не бачили Ліди і вона їх не бачила. Коли трапилося, що йшли вулицею одно за одним, вдавали, що не бачуть одно одного. Ліда зберегла тільки трохи дружби з матірю Івана. Але й вони ніколи не говорили довго, бо стара жінка могла говорити тільки про свого сина.

III.

Влітку у нас правиться Служба кожного дня в шестій годині ранку. Це тільки читана Служба Божа. Священик перед вівтарем. Я на хорах. Граю на органі, співаю. Парохіяни в ту пору не в церкві, вони тут і там, всюди, в полю. Жнуть.

Тільки двоє старезних приходить до церкви: бабуся з пригнутою спиною і дідусь з головою, що заєдно труситься. Одно приходить з долішнього кута на друге дзвонення, друге в тому самому часі з горішнього. Як бабуся дріботить по церкві, дідусь уже потрясає головою в лавці. Захований у свому вівчарському кожусі, він перебирає свою вервицю. Бо навіть влітку він йде до церкви в кожусі. Якби ми стрінулися колинебудь на другому світі, я не міг би інакше уявити собі старенького між святими, як у кожусі на горбку білих хмар. Його вуси звисають аж до грудей а кілька сивих мичок волосся холітається довкола шиї.

Що торкається бабусі, то вона завжди ходить у чорній хустині з тороками. Хустина зложена впоперек зпереду і ззаду завязана, а тороки на спині. І ще чорна шовкова хусточка на шиї. Тільки її обличчя біле як пергамент. Обличчя спокійне й поморщене, ніколи не загніване але й ніколи не всміхнене. Не всі бабусі в нас так виглядають, тільки вона одна. Бо вона бідна ще не жінка, тільки дівчина. Сімдесятьлітня дівчина. Через хлопця! Цим хлопцем Іван Паїш, оцей дідусь з головою, що трясеться, що сидить у порожніх лавках: його вуси зви-

*) Géza Gárdonyi — визначний мадярський повістяр і новеліст († 1923). Серед старшої школи реалістів, що змальовували селянське життя у досить темних барвах, він належить до тих, що вміли внести в нього трохи ідеалізму.

матиці — Тенер, Гольбайн і Гоґарт. Шевченко тільки на Україні знаходить власні мистецькі засоби й форми, а на засланні — під сліпучими промінням східнього сонця — стає великим мистцем світло-тіней, тіневих контрастів. Вже в Академії живим інстинктом мистця-реаліста він боровся проти клясичних канонів. Учився сам портретного мистецтва, наслідуючи інших мистців (Соколова). Пейзажі робив під проводом Кольмана і т. ін. Навіть у пересяклих іще брюловською манерою з часів науки в Академії („Катерина") виказав він тенденцію до реалізму (вагітна жінка, хоча й серед романтичних акцесуарів і „порцелянова" цілком по-брюловському).

Великий учень.

На Україні (45—47 рр.) все частіше сполучує він краєвиди із жанровими елементами, цілком не по-клясичному розвязує неодну проблєму, а на засланні творить свою „Казарму", „Зелену вулицю" (кара шпіцрутами) й, нарешті „Блудного Сина". Останній твір Шевченка лучить його безпосередно зі старими майстрами — флямандської школи. Ідейним змістом він наближається тут до мораліста Ґоґарта. Колись Брюлов забороняв йому брати сюжети з середніх віків, бо там все — „огида й розпуста". Тепер Шевченко малює те середньовіччя, що живе в російській дійсності: солдатеску й розпусту феодального ще устрою. Як реаліст — Шевченко один із перших мистців XIX. в. на сході Европи.

Як ґравер Шевченко незрівняний майстер, але в його офортах немає вже нічого брюловського. Коли подивимося на „кольоровані статуї", що на полотнах Брюлова грають ролю живих людей, і порівняємо їх з живими постатями Шевченкових образів, часом навіть і недокладно змальованими, то побачимо, що живе око обсерватора визволило Шевченка із псевдоклясичного полону.

Знаний російський мистецький критик Стасов, що дуже високо цінив Шевченка, залишив цікаве свідоцтво про те, що наш поет усвідомлював собі хиби свого великого вчителя і що побожне відношення його до памяті Брюлова було відношенням Шевченка-людини до свого добродія-друга, інтеліґента з широкою освітою, з якої наш поет зачерпнув дуже багато.

У своїй мистецькій творчості Шевченко був далекий від ґеніяльности, що її виявив у творчості поетичній. Проте, і як мистець, буде він для пізніших поколінь завжди цікавий, бо в його мистецьких творах — та сама життєва правда, що й у поезії. Дотого ж він і в пластичних творах — наскрізь національний творець. Твори Брюлова не мають у собі ніяких національних прикмет, що й закидали йому вже в 60 рр. мистецькі критики, передовсім Стасов.

Серед найкращих учнів Брюлова історики мистецтва називають: Петровського, Федотова, Моллера, Штернберґа і Шевченка.

Шевченко, і як мистець, своєю славою переживе їх усіх, але це вже завдяки величі свого поетичного ґенія. Сяйво ґрандіозного поетового авреолу освітлить своїм промінням і його вчителя: Брюлов завжди буде для України великий тим, що визволивши малого поміг йому стати велетнем.

—о—

К. ІЛЛАКОВИЧ.

МАЛА ПУЩА

Калюжі, мов різані в склі. Подув поля дійти тут не годен.
По дорозі обидва боках розтягнулася пуща холодна.
Своїм поглядом близьким, знайомим таким і невловним
Сторожить над драговинням, вічно мокрим і повним.
Від папоротей низьких, крізь малини густі і липучі
Навіть в осики, як їдеш, часто зором не влучиш.
Та видно високо, тому, хто глянуть туди не лінивий,
Як берези у небі сторчать, свої розпустивши верхівя.
Їх розплелй вихорі у соняшнім злоті,
Цілувало їх сонце весь день і кинуло потім.
Задивився — побачиш з воза в вечірнім полоні,
Як берез невкоєна туга зорі пробуджує сонні.

Пер. С. Гординський.

За кулісами літературної нагороди

Ці куліси — не секрети і не сплітки, а механізм, що одним авторам відрізує голову, іншим квітчає голову не так лавром як банкнотом. Рада „Т-ва письменників і журналістів" вибирає кількох людей, що мусять читати книжки і вибрати зпоміж них три найкращі за минулий рік. Цього року вибрала таких осіб аж 8 мабуть на те, щоб більше земляків читало примусово рідні твори і щоб довше сварились.

Ці жертви суспільного обовязку сходяться і вибирають зпоміж себе голову (що дає присутнім голос) і секретаря (що записує ці голоси на папері). На першому засіданні у поті чола пригадують собі спільно, що за рік „вийшло з літератури". При цьому один одному пригадує, що повинен обовязково прочитати ще це і тамте, бо це варте сміху, а тамте уваги. Вибирають членів жюрі аж восени, так, що ті, які не сподівались такої чести, мають до кінця року неабияку примусову лектуру. Деякі автори видають свої книжки навмисне в останніх днях перед 1. січня, щоб „жюрісти" пітніли або читали їх тільки одним оком.

„Жюрісти" мають свій правильник. Там сказано, що нагородити можна тільки оригінальний твір з красного письменства, такий, що вийшов на західно-українських землях і на еміґрації, окремою книжкою, в році премії і якого автор не є членом жюрі.

З того ясна кривда для всіх перекладачів, радянських авторів, тих, що мають архитвори у рукописах, або видали їх давніше і для членів жюрі — письменників, які заслуговують на нагороду перші.

Скільки разів сходяться члени жюрі? Це залежне від їх терпцю, вільного часу і миролюбного настрою. До 22-го січня кожного року мусять видати свій осуд, тимто „пробують ґрунт" уже раніше. Перше великої ваги засідання це те, коли кожний член жюрі виписує на окремій карточці анонімово всі ті прізвища і заголовки, які мусять стати предметом дискусії — це перше якнайширше коло кандидатів до нагороди. Коли хоч один автор й одна книжка виписана на такій карточці, про нього „дискутують".

Друга стадія — критика намічених кандидатів. Хтось із членів жюрі забирає голос і промовляє до совісти інших, нпр. так:

— Панове судді присяжні! Маємо призначити тільки три нагороди, а тут є 11 творів. Гадаю, що такі-то... не мають ніяких виглядів, бо вони слабі і не можуть витримати конкуренції з такими то... Хто годиться, щоб счеркнути із того списку такі-то...

Стіл членів жюрі проясняється щораз більше, як шахівниця; падають рекрути, бігунці, коники — лишаються сильніші фіґури.

Третя стадія (дуже важна!) — пробне голосування. Кожний член виписує на картці три прізвища в такій черзі, в якій вони повинні дістати нагороду: I-у, II-у і III-ю. Ті, яких нема ні на одній картці, знову відпадають.

Коли пробне голосування не намітило занадто багатьох кандидатів і голоси не є надто розсіяні, тоді починають ставити кандидатів явно, починаючи від I-ої нагороди. Проти кожного поставленого кандидата може хтось інший висунути контркандидата і кожний із членів жюрі може забрати голос... скільки разів хоче.

Голосують закритими картками спочатку на I-у нагороду; при кандидатах на II-у і III-ю повторяється та сама „процедура".

Коли два кандидати дістають рівну скількість голосів (по 4), голова жюрі має право своїм голосом рішити про вибір. Цього року, як нас упевняють, усі нагороджені дістали щонайменше по 6 голосів.

Будуть і невдоволені цьогорічним рішенням. Та найбільше невдоволені члени жюрі. Два перші „лавреати" — за кордоном і не могли запросити їх „на пиво" та подякувати за справедливу оцінку творів.

Лавреатка польської держарної нагороди

Річна державна нагорода польської літератури. Найкраще роблять щоденники: фотографія і заголовки творів. Спис заголовків дуже неповний з повною погордою для хронольоґії. Попробуйте зібрати у Львові серед польських письменників усі збірки Іллаковичівної! За той час пропаде актуальність статті.

Друкує вона поезії вже 27 літ. Ах, ці дати! Візьмете останні збірки: — вони молодші за попередні. Ах, ця туга за молодістю! Колись панував над нею Каспрович (широкий розмах строф), Стаф (багато зрівноваженої рефлексії), навіть (страх сказати!) Конопніцька. І минуло багато часу, заки Іллаковичівна почала так писати по своєму, що не розбереш: чи це цілі вірші чи тільки спроби на чернетках. В одній із таких поезій описує вона надмір вражінь, що пхаються їй на папір. Із дна припорошеної памяті сонце чи вітер добувають якісь імення, назви рік, сіл, наголоси, голосівки та шелестівки, домашні горшки та кутки, павуки, жаби, курки і серед того всього товариства бігає поетка у пушистій хустині, самотна, несвідома того всього багатства.

Серед такої музейної збірки нелегко найти серце поетки. Воно надмірно горде, вразливе, але не соромиться ридати на ввесь

Казимира Іллакович.

голос. Мало що знаємо про смуток і радощі Іллаковичівної тому, що вона вміє смутитись і радуватись так, начеб не треба мати глибоких причин до цього. Звозять сіно на фільварку, або кіт перейде по хаті і досить.

Поезії Іллаковичівної дивно нерівномірні: — деякі зрілі, як у старих майстрів, інші як з аматорських дівочих альбомів. Та саме ці дівочі вірші вражають нас нераз одним словом, одним образом неподібними до ніяких інших.

Неодин наш читач нарікає на наших модерних поетів. Що він сказав би про поезії Іллаковичівної? Іллаковичівна, що знає добре анґлійську поезію, дійшла під її впливом напевне до неодної думки про те, що навіть серед найбільше розвиненої техніки модерного життя можна мати власний відокремлений світ почувань. І саме своїми почуваннями вона мало подібна до інших поетів.

м. р.

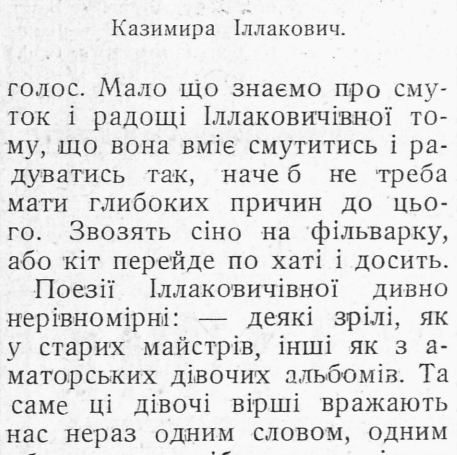

Над кратки

Сон зимової ночі

Яка це казка? Поможіть угадати! Ґріма, Андерсена, Перро? Про цього кота у сьомимилевих чоботищах. Розказували її нам у дитинстві і ми дивувалися дуже неправдоподібній і тому прегарній баєчці. Та ці сьомимилеві чоботи давно вже перестали бути казкою. Видумали їх норвежці, а по українськи звуть їх лещетами. Це просто стрункі дошки, що прикріплені до ніг, надають їм дивної меткости. Правда мусить бути багато снігу надворі і трохи чисто технічного знання в ногах. То ж без снігу й хисту ці лещата це справді тільки звичайнісінькі... дошки і не заїдеш ними ані на $^1/_2$ метра.

Багато найчистішої поезії вяжеться з цим спортом. Бо ж гуляти по білому снігу у сьомимилевих чоботах це все одно, що літати по небі. Прошу уявити собі скільки сонця, повітря, чудових краєвидів наковтається такий лещетар! Обсервував я їх у Ворохті і все здалися мені істотами з якогось ліпшого, щасливішого світа. Вони ж наче окрема корпорація, що зодягає свої спеціяльні однострої і ніби нова аристократія, що замість виключности крови і народження настановила шляхоцтво метких ніг і здорових легенів.

Заздрю їм. Не тому, що меткі мають ноги, румяні обличчя і сміх в очах, але тому, що зуміли покохати стару мачуху зиму, її безкраї снігові обрії, сиву далечінь холодного неба, нерухомі, закамянілі річища потоків. Може тайна їхнього кохання у тому, що їм ніколи не зимно?

Та мені заскорузлому міщухові, що не знає механізму сьомимилевих чобіт, якого не всилі розігріти склянка насолодженого каварняного кипятку, завжди у зимі мариться — літня спека. Чудові мрії і зовсім їх не соромлюся. Узимі вперто думаю про літо і спеку, солодку втому, до опяніння запашну леваду. Будьмо щирі, панове лещетарі, скажім собі правду в очі: чи може бути кращий сон зимової ночі, як сон про літо?

Ст. Левинський.

Горобці на дротах

ГАМЛЄТ НА КОНІ.

Йосиф Кайнц добре їздив на коні і часто виїздив кінно на прохід до берлінського звіринця в товаристві знайомих старшин кавалєрії. Одного ранку долучилися до їх кавалькади молоді ляйтнанти і Кайнц запримітив, що один з тих молодих людей покепковує собі з нього, як він їде на коні. Вирішив дати йому добру научку.

„Пане ляйтнанте, чи бачите отой запліт? — спитав він різким голосом і вказав на дуже важку перешкоду, яку брали тільки дуже вправні їздці. Натиснув коня острогами й зробив бездоганний скок через перешкоду. „Так — сказав він повертаючись — тепер зробіть так як я, а ввечорі того самого дня заграйте Гамлєта".

Ляйтнант набрав води в рот.

ПРИГОДА.

Одному акторові трапилася така пригода: Він гинув з руки вбийника на початку другої дії. Дуже тішився тим і умовився з якоюсь жінкою на зустріч більш-менш в тій годині, коли вже скінчиться його роля. Але в часі вистави, коли він уже згинув і люди прийшли, щоб забрати трупа, його товариш, що грав ролю вбийника, сказав гострим голосом:

— Лишіть тут цього трупа, хай буде прикладом для інших.

І бідний актор проклинаючи цілий світ і свого товариша мусів пролежати на сцені цілу другу дію, що тяглась яких 50 хвилин.

сають аж до грудей, а кілька мичок волосся холітається довкола шиї.

Стара дівчина дріботить на три лавки вперед. Там зупиняється. Схиляє голову й підводить руки до грудей. Потім сідає в лавці, там де жінки, ліворуч. Бере великий молитовник, який носить під пахою і який називається „Сад троянд".

Нема більше людей. А я граю тільки на деревляних сопілках органу та й зтиха підспівую ту прастару пісню, що починається цим важливим зідханням:

Небеса, земле, вогні, водо
і хмари,
Перли й золото, всі скарби
світа,
Чому на душу навіяли ви чари?

Є нас, розуміється, тільки четверо чи пятеро в церкві, в тому вже й малий хлопчина, що служить до Служби Божої, так, і кривий хлопець старих Ґаль, що за одного сотика на день надуває мішок від орган.

Але можна би сказати, що й святі на стінах слухають Служби Божої: Непомуцен, під своєю зоряною короною, споглядаючи на небо; святий Павло спертий на мечі; св. Степан, що на гарній подушечці з червоного оксамиту подає свою корону Пречистій; чотирох евангелистів з понурими очима і свята Анна з набожними очима, що вчить читати свою донечку.

Ах, щось незвичайного та наша церква у ті літні ранки! Так начеб з позолоченого трикутника, що блищить над вівтарем, велике притьмарене око ґляділо повне здивування вдолину. Начеб полумя свічок перемішувалося з соняшними променями, що входять крізь високе вікно. Орган мовкне й у глухій мовчанці вчуваю шепіт священика, коли він перетворює агнця в тіло Христове. Хлопець дзвонить тричі своїм розбитим дзвінком. І знову кілька хвилин тиша, а потім старий Паїш покашлює. Кашель гомонить на цілу церкву. За мною джміль дзижчить до шиб, паде й замотується в сухе листя, що залишилося тут, в церкві від Божого Тіла, з милим запахом сіна.

Старезна пара сидить мовчки на своїх місцях. Від часу до часу старий Паїш споглядає мелянхолійно на бабусю. Своєю головою, що трясеться, він киває „так" і „ні", але зернятка вервиці зупиняються в його руках. Вона-ж, розуміється, нічого того не бачить. А коли Служба Божа скінчилася, вона цілує сторінку своєї книжки й тріскає замочком. Вони виходять одно перед одним, як люди, що не знаються, не здоровкаючись. Потім одно дріботить на горішній кут, а друге тягнеться на долішній.

Перекл. **о. б.**

—о—

Автобіографія Велса

Велс видав два великі томи своєї автобіографії. Це один із найбільше читаних авторів англо-саксонського світа — світа, що має найбільше читачів. Кожна його повість дає привід до широкої дискусії про ідеї, які лягли в її основу. Бо Велс, це передовсім письменник з ідеями. Вже перші його фантастичні повісті повстали під впливом зацікавлення ріжними можливостями розвитку науки.

За останніх 15 літ Велс щораз більше звертав свою увагу на соціяльні і фільософічні проблеми. Його журила майбутність европейської культури. „Нарис всесвітньої історії" мав на меті накреслити у кількох ясних лініях дотеперішню боротьбу людини за свободу. Його післявоєнні повісті змальовували ріжні болючі питання сучасности, що склались на т. зв. крізу духового та матеріяльного розвитку Европи. Характеристична риса тих повістей: головна їх вага в аналізі проблєм, а не в образі конфліктів і виведених типів.

Велс склав заповіт свого життя. Взяв себе самого за тему і крок за кроком перейшов усі щаблі свого виховання, ріжних професій, письменської діяльности. Досі поодинокі моменти його життя входили у літературні твори у замаскованій формі: читач міг не знати, що тут він описує своє кохання, там подружжа або своїх знайомих. В „Автобіографії" все виступає неприкрите під дійсними іменами.

Життя Велса — багате працею, більш ріжноманітно до часу, коли він став письменником, ніж пізніше. Його працездатність, енергія і ширина освіти подиву гідна, рідка у письменника. Незвичайно цікава історія його світогляду: як він дійшов до тої віри в розумові сили людини при одночаснім, скептицизмі, чи можна вірити у певний поступ людства. Саме ця журба за поступ, перемогу людської інтеліґенції та добробут подиктувала Велсові одну із найкращих його книжок не-письменника. Видана ним три роки тому історія матеріяльної культури „Праця, багатство та щастя людства" — незрівняна своєю ясністю, простотою та глибиною синтези праця людини, що почуває себе відповідальна за свою добу, якої обовязком є передати майбутнім поколінням у кращій формі дотеперішні матеріяльні та духові здобутки.

Думки про доцільність европейської культури відтягали Велса щораз більше від праці повістяра до студії соціольоґа-фільософа. Найбільше авторитетний голос анґлійської критики, що відчуває таку велику відповідальність за кожне слово — голос „Таймса" (у літературнім додатку Те Таймс Літерари Супплемент) стверджує, що еволюція Велса у такому напрямку звязана з де-

Г. Ґ. Велс.

якими сильними нахилами його інтелєкту. Цей інтелєкт, що створив такий ідеальний орґан засвоювання собі ідей, висловлювання їх та поширювання, мусів мимохіть ставати перешкодою для письменника-повістяра.

Для кожного письменника, що думає над засобами та метою своєї праці, „Автобіоґрафія" Велса, це одна з найбільше повчальних історій життя. Навіть людина такого величезного знання, таланту, досвіду, праці, енергії та щастя як Велс не могла перемогти одного із непорушних законів того царства, в якому панує уява, а не розум. Усе те, що він каже у своїх аналітичних книжках — розумне, повне досвіду старої культури, але жаль стає, коли слухаємо цих ідей у повістях, де воліли би замість них дивитись на життя дієвих осіб.

м. р.

(Experiment in Autobiography: Discoveries and Conclusions of a Very Ordinary Brain. By H. G. Wells. 2 томи. Вид. Gollancz and Cresset. — Кожний том 10 s. 6. d.)

—o—

Малі слабощі великих людей.

Багато славних людей мало чудернацькі звички, що про них ми залюбки слухаємо. Їх сучасники знали їх більше з їх химер та навиків як з їх творів.

Багато відомих письменників шукало надхнення в алькоголю. Рабле сказав одного дня в гуртку своїх приятелів: „Вино, це для мене єдине джерело надхнення. Гняньте на цю пляшку! Це мій гелікон; у ній божеська рідина, що мене спонукує творити. Коли я пю, думаю, коли-ж думаю, пю.

*

Олівер Ґольдсміт теж підчас праці набирав надхнення з пляшки. Коли він по довгих роках примусової абстиненції дістав перший гонорар за свій роман „Венкфільдський парох", миттю побіг до винарні, щоб відсвяткувати цю подію при бовлі пуншу.

*

В приявності Талєйрана не можна було сказати слова „смерть". Він був цілком хорий, коли довідався про якийсь смертний випадок і ті, що його окружали мусіли затаювати перед ним смерть приятелів і знайомих.

*

Барон Христіян Цедліц вів вигідне, розкішне життя. Ненавидів революції, бо боявся, що вона може позбавити його всіх вигод. Але в годині смерти він виявив рідку відвагу і навіть гумор. Коли доглядачка дала йому зрозуміти, що його стан дуже поважний, він при смерті, сказав: „Отже лікар мене покинув". Хвилинку задумався, а потім додав: „Але тому, що всі люди мусять раз умерти, то й мене смерть не забє".

*

Джонатан Свіфт, автор „Подорожей Ґулівера" мав часто оригінальні ідеї. Між іншим дуже любив побавитися коштом другого, але дуже гнівався, як хто дозволив собі пожартувати з нього.

Раз находив його молодий кандидат на письменника і просив, щоб дав йому оцінку його пєси. Коли по короткім часі автор знову зявився у Свіфта, той приняв його такими словами: „Я завдав собі труду прочитати вашу пєсу. Тепер ви знайдете у ній наполовину менше похибок, як досі".

Ущасливлений автор попрощався, але коли він дома розпакував рукопис, побачив з острахом, що Свіфт перечеркнув цілу пєсу від першої до останньої сторінки так, що нічого не можна було прочитати.

*

Коли Свіфт приймав нову служницю, вимагав від неї, щоби вона ніколи не забувала поперше: замкнути за собою дверей, коли ввійде до кімнати і друге: замкнути дверей, коли вийде з кімнати.

Раз дістала його служниця від нього дозвіл піти на весілля своєї сестри на друге село. Свіфт радо згодився, а коли дівчина вже вийшла, він запримітив, що вона в поспіху забула зачинити двері. Кликнув за нею, але довідався, що вона вже пішла.

Послав за нею кінного посланця з наказом, щоб вона негайно вернулася. По якімсь часі дівчина стояла перед своїм паном і стрівожена питала, чого він собі бажає.

— Нічого надзвичайного, дитино — сказав Свіфт з посмішкою — я хотів тільки, щоб ти зачинила двері, які передтим забула зачинити.

*

Сен-Сімон, апостол комунізму, казав свому слузі будити себе кожного ранку словами: „Пане графе, вставайте, маєте доконати великих діл".

*

Жан Жак Руссо, як мала дитина, боявся темряви. Як надходив вечір він тратив добрий настрій і хвилювався.

*

Граф Мірабо, перед яким тремтіли політичні противники в Національному Зібранні, показував себе великим боягузом, коли противник рішуче йому протиставився. Він ніколи не приймав визову на двобій. Скоріше годився, щоб його ображували і лаяли, ніж міб би домагатися від когось сатисфакції зі зброєю в руці.

—o—

Летіло сорок...

Лавреатка державної польської нагороди за 1934 р. Казимира Іллаковичівна займає високе становище у Міністерстві Військових Справ, як секретарка маршалка Пілсудського. Те, що вона ще й поетка заінтриґувало одного з наших поетів так, що він рішив з нею познайомитись. Але не всі поетки тужать за знайомством із поетами; тимбільше не знають цієї туги тоді, коли не мали нагоди читати їх віршів. XX-ий вік, еманципація жіноцтва — не пусті слова. Сучасні поетки мають навіть урядові години і приймають клієнтів у бюрах. Наш поет довго і надаремне добивався, щоб познайомитись з Іллаковичівною приватно. Нарешті вона згодилась приняти його дома. Він увійшов. Перша фраза, яку почув:

— Прошу витерти добре черевики!...

На другу не чекав довго:

— Чим можу Вам служити?

Холодно, ділово, як у міністерськім бюрі. Не було гутірки у фотелях, ні чаю, навіть гість не міг задеклямувати своїх поезій.

Кажуть, що від того часу наш поет пише такі поезії начеб працював у міністерстві військових справ.

*

На виставі А.Н.У.М. усі звертали увагу на портрет П. Холодного (молодшого), що зображав жінку на кріслі з котиком. На модерних образах жінок і котів менше, ніж анатомічних ліній і щурів, а публика любить знати, що має перед собою. І ось чули ми таку розмову:

— Не знаєте, хто це може бути?

— Мабуть жінка.

— *Не мабуть, а напевно,* але яка?

— Молода.

— Сам бачу, що молода, але чия?

— Певно артиста.

— Отже Холодна?

— Може і гаряча, хто там її знає...

— Ще й кітка...

— Напевно кітка.

— Але як причаїлась...

— Хто?

— Ясно, що кітка. Чейже не Холодна.

— А я саме думаю про Холодну... Це вона тепер видала збірку поезій з вінетою свого чоловіка.

— Яких поезій?!

— „Вогонь і попіл".

— Який вогонь, що за попіл?

— Кажу-ж вам Лівицька-Холодна: „Вогонь і попіл".

— Нічого не розумію! Лівицька — вогонь, Холодна — попіл. Дивно ви якось ділите жінки. Правда, я знав одну Лівицьку, що була холодна як...

У найцікавішому місці ми не дочули.

*

По книгарнях не краще. Багатопроцентовий інтеліґент хоче після конкурсу зорієнтуватись у найкращих книжках і зацукавшись трохи каже:

— Прошу мені дати червонило...

— Це ви дістанете у „Союзнім Базарі".

— Ні, я про книжку нагороджену на конкурсі, якось так дивно називається.

Перед клієнтом кладуть „Черлень" Косача.

— О, це поезії... Я волів би якесь оповідання... Зараз, зараз, є якась „Земна Отрута"...

— Ні, земна це мадонна.

— Нехай буде мадонна.

Директор книгарні звертається до свого помічника і каже:

— Подайте там Земну Мадонну...

— Мад...?

— Ну, не чули ніколи?! Це те саме, що Богородиця.

Помічник приносить молитовник.

В іншій книгарні одного гостя, що казав собі дати „Марію", відослали до „Достави", а другого, що хотів „Липневої отрути" до аптики Терлецького.

*

Володимир Ласовський захопився в Парижі модерним мистецтвом і не тільки дає у своїх образах зразки, як його розуміє, ще й завзятуще обґрунтовує його теоретичними аргументами. На останню виставу, де були його речі, зайшов теж власник ковбасні з ул. Руської — Пявка. Зупинився перед одним образом Ласовського, поглянув на один жіночий портрет і каже:

— От такий маляр, як би хотів мені вималювати вивіску! Це-ж не руки, а жива ковбаса!

А чічероне, що хотів набунтувати гостя, щоб купив який образ, додав:

— Ви знаєте, пане Пявка, це маляр з великою будуччиною. Коли він раз *намалював жіночий акт, то гості* питались, чи це салямі краєвого виробу чи таки правдиве мадярське.

Ще короткий час

можна буде дістати

ПООДИНОКІ ЧИСЛА

„НАЗУСТРІЧ"

що бракують до річника. Ціна числа 50 гр. з пересилкою 60 гр.

Лікар дентист

ВАСИЛЬ МИКЕТЮК

др. фільософії

перенїс свою лікарсько-дент. практику з Берліна до Львова і приймає від 9—1, 3—7 год.

Богданівка, вул. Жеромського 13А/3.

(давня Білінських бічна).

Найкращим дарунком

з ріжних нагод є

Річник „НАЗУСТРІЧ" з 1934 р.

Це гарна настільна книжка, яку кожний з зацікавленням перегляне і прочитає.

У ждальнях лікарів, адвокатів чи якихнебудь установ буде цікавою розвагою для чекаючих.

— — Можна замовляти в оригінальній оправі. — —

Комплєти „НАЗУСТРІЧ" 10 зол. В оправі: звичайній 13 20 зл., в гарній, оригінальній 14 зл.

Як другий з черги вийшов

VII-ий том збірного видання ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

з ілюстраціями.

Проза: **Художник — Наймичка — Варнак.**

Поясняльні статті й коментарі: **П. Зайцева, Д. Дорошенка, Л. Білецького, М. Рудницького**

Передплата: на всі 10 томів 40 зол., що два місяці по 2·50 зол.

Адреса:

Ukraiński Instytut Naukowy. Warszawa ul. Służewska 7.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщуються по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustrisch", Lwów, Rynok 10. Polen.**

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.

Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (28) 4
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 15. II. 1935 РІК.
ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ІЛЬКО БОРЩАК

Українські спомини в Парижі.

Історичний будинок.

Ч. 112. бурхливого бульвару Распай це типовий будинок з кінця другої імперії, коли Наполеон III. з таким завзяттям перебудовував Париж. Той самий будинок з другого боку, на вулиці Нотр-Дам де Шам має число 27.

100 літ тому стояла тут хатчина, де мешкав нещавно одружений і мало кому відомий молодий поет Віктор Гюго. Поет і його дружина мали разом щорічний буджет... 700 франків. Хоч яке було тоді дешеве життя в Парижі, жити з цього було важко.

Та саме з цього будинку пішла слава великого поета. У 1829 р. він видав збірку „Орієнталія", що відразу зробила йому імя. Саме в цій збірці була теж поема про „Мазепу", що зробила імя нашого гетьмана популярним у Франції. Коли наш земляк минає 112 дім на бульварі Распай мимохіть виринає перед ним картина Жеріко та Лямі.

Одного разу почта принесла поетові сюди неабиякий дарунок

Жеріко і Лямі: Мазепа.

від анонімового читача, що закохався у поемі „Мазепа": палицю з ручкою слоневої кости, що мала різьбу — Мазепа на дикому коні. Довгі роки носив Гюго цю палицю. Невідомо, якими дорогами попала вона до рук нинішнього її власника американського колекціонера Haug. Він прислав її у 1930 р. на виставу памяток Гюго до Парижа. Там бачив я її і хотів її сфотографувати, але власник палиці заборонив. Нудні все ж такі люди ці збирачі...

Всі рукописи Гюго переховуються у Національній Бібліотеці; є там і рукопис „Орієнталій", але на превеликий жаль саме „Мазепа" бракує у збірці. Цей автограф зник назавжди. Це підтвердив мені й покійний вже нині Гюстав Сімон, колишній виконавець заповіту Віктора Гюго, голова національного видання творів великого поета. Та візита, що я її склав Сімонові у відомому всьому літературному Парижеві, будинку під ч. 10. на Площі Мадлен, все ж не була даремна. Пресимпатичний дідусь (помер на 83 р.) показав нам автограф-листа відомого французького історика Едгара Кіне з 1847 р., де він порівнює Францію з... Мазепою. Подібно до Мазепи на коні, Франція мчить уперед без напряму. І в мент, коли здається, все загинуло, Франція подібно, як Мазепа, знову в розквіті своїх сил...

Один книгар і одна султанша.

Серце Парижа, це Сіте. Тут народився Париж, тут відбувалися найстарші дії Парижа й щоби відчути старий Париж, треба конечно відвідати і то не раз Сіте. Вулиці тут стародавні, вузькі, кожна назва цих вулиць це розділ з французької історії.

Є тут мало кому відома вулиця Harlay, призвіще роду, що дав цілий ряд суддів старій Франції. Під сучасним ч. 11. багато років тому, у 1687 р. жив французький географ і книгар Дюваль. Він видавав здебільша мапи та летючки. Найбільший прибуток принесла йому його „Географічні таблиці, зложені, щоби пізнати на мапах головні країни та міста". Є в моїй бібліотеці така таблиця й можна на ній прочитати таке: „Волинь та Поділля знаходяться на Україні, або Країні Козаків (qui sont l'Ucraine ou pays des Cosaques) зі столицею Київ". Таке писалося у 1687 році.

На звороті таблиць маємо маленький катальог книгарні Дюваля, де за досить помірковані ціни можна було придбати портрет полковника Кричевського (мабуть відомий портрет у „Theatrum Europaeum") — та кілька книжок про Україну. Поміж цими книжками найцікавіші Histoire de la guerre des Cosaques contre la Pologne. Paris, 1663; Jacques de Jant: Histoire d'Osman fils du sultan Ibrahim... Paris, 1665.

Годі не зупинитися на них підчас мандрівки біля будинку Дюваля, що певно продав неодин їх примірник.

Автор першої книжки Піер Шевалє, був фінансовим агентом Мазарена в Польщі і він це на-

Зафіра й її син Осман.

мовив Хмельницького прибути з відділом козаків до Франції в 1645, де майбутній гетьман воював під французьким прапором еспанців під Дюнкером. Його книжка — перша на Заході прагматична історія Хмельниччини.

Друга книжка з катальогу Дюваля приносить нам вістку про якусь незнану досі українку на престолі османів. З цієї книжки довідуємося, що султан Ібрагім мав двох хлопців: старшого Османа від Зафіри та майбутнього Магомета І. від Еміни. Осман і його мати поїхали на галіоні до Мекки, але перед Родосом, 28. вересня 1644, галіон захопила була мальтійська ескадра. Так ось цю Зафіру автор — Histoire d'Osman називає „руською".

Архів французького міністерства закордонних справ має звістку агента Мазарена, який подаючи з Мальти вищезгаданий епізод підкреслює, що Зафіра була Roussiote.

Нічого більше не знаємо про нашу землячку Зафіру, яка була

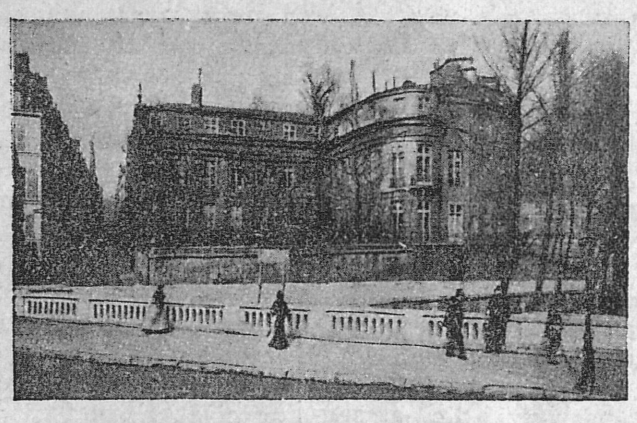

Острів Сен-Люї і готель Лямбер.

друга після Роксоляни з Рогатина на престолі Османів.

Друга? Може й не друга й не остання, бо султанські гареми були повні українських дівчат, хоч нічого про інших не знаємо.

Зафіра померла таки на Мальті, а хлопця охрестили.

(Продовження на 5-ій сторінці).

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Становище поета.

(Слово при роздачі літературних нагород дня 31. січня 1935.)

Шановні Пані й Панове!

Те, що скажу, не буде ні нове, ні незвичайне. В короткому принагідному слові розкрити шрше обрії нашої сучасної літератури, чи зокрема хочби тільки поезії — неможливо.

Живемо в часах, коли дійшло до того, що поети мусять виправдувати своє право на існування й коли дуже часто не вміють на це спромогтися, та й самі починають зневірюватися, чи вони потрібні. Автім торкається це не тільки поетів, але взагалі всіх письменників і мистців.

Не тут місце, щоб вияснювати причини цього складного явища. Одне тільки певне: їх щонайменше кілька, вони звязані з самою літературою й з зовнішніми обставинами і переплутуються в дуже складний спосіб. Тут хочу звернути увагу тільки на одну з них, а саме на переміну суспільного становища письменника чи мистця, на зміни в відношенні суспільства до нього. Розуміння суспільної ролі мистецтва, побажання й вимоги, що їх ставить творцеві громадянство, очевидно не є чимось сталим, завжди розвиваються й зміняються, але зміна, що довершилась під впливом останньої війни, одна з найяскравіших і найгостріших.

У добі розквіту символізму — найважнішої довоєнної течії в літературі, в році 1896 такі три заповіді давав Брюсов „Юному поету":

Юноша бледный со взором горящим,
Ныне даю я тебе три завета:
Первый прими: не живи настоящим,
Только грядущее — область поэта.
Помни второй: никому не сочувствуй,
Сам же себя полюби безраздельно.
Третий храни: поклоняйся искусству,
Только ему, безраздумно, безцельно.

В цих „трьох заповідях" вміщується вся програма тодішніх мистців: творити для майбутнього, для вічного, sub specie aeternitatis, — крайній індивідуалізм і служба мистецтву для нього самого. Сьогодні стоять у всіх трьох точках на протилежному становищі: творити для сучасности, для актуального, підпорядкувати індивідуальність творця якійсь ідеї, доктрині, програмі, якійсь групі, якійсь практичній цілі, підпорядкувати мистецтво тим самим чинникам. На цьому не кінець: ідуть ще далі, домагаються не тільки, щоб ставити проблеми, але й їх розвязувати, не тільки відтворювати сучасність, але й вияснювати її, ще й ставити їй єдині й непомильні дороговкази. Очевидно, що там, де блукають і губляться діячі, політики, публіцисти, фільософи, тощо, тим більше й письменники стають безпорадні або спрощують себе до ролі групових гітаристів якоїсь фірми з крикливою вивіскою.

Не хочу боронити „заповідей" Брюсова, але вважаю, що тільки синтеза їх з їхніми суперечностями зможе витворити справжнього сучасного письменника. Погодити службу сучасному з тривкішими, вищими мистецькими вартощами, зберегти в цій службі свою індивідуальність і незалежність, влити в жили мистецтва бурхливу кров наших днів, але так, щоб не перестало воно бути справжнім мистецтвом. Дозволю собі навести слова Пруста з „Temps retrouvé" „Баррес говорив, що мистець повинен служити передусім хвалі своєї Батьківщини. Одначе може він служити їй тільки будучи мистцем, себто під умовою, що в хвилині, коли досліджує закони мистецтва, коли довершує свої досліди й відкриття, такі тонкі, як і відкриття в науці, що в цих хвилинах не думає про ніщо інше, навіть про Батьківщину, а тільки про правду, що перед нею стоїть".

Я сам у своїх поезіях підкреслюю свою національну та навіть расову приналежність не тільки в змісті, але що важніше — й трудніше — ще й у формі. Роблю це менше за надуманою програмою, більше з внутрішньої потреби вірности світові, що з нього вийшов. Проти деяких голосів, ідейно я себе знайшов від першого рядка, що його написав. Основ свого світогляду ніколи не змінював, що не значить, щоб завжди не оформлював його точніше й не викінчував його у подробицях. Людина це незавершена статуя, жива людина твориться в кожному дні, в кожній хвилині. Не шукаю фікційного Окциденту з львівської кавярні, але несмілий підходжу до традиції моєї землі. Це не значить, щоб я національний стиль розумів як щось скамяніле й невідсвіжувальне. Тут Тобі хвала, сивобородий міністре республики поетів, Воте Вітміне, що навчив Ти мене молитись стеблинам трави. В корчмі „Під Романтичним Місяцем" пючи палючу й похмільну горілку мистецтва, разом з Тобою звеличую найтайніше й найдивніше явище: факт життя, факт існування. Вдаряючи по плечі молодого челядника теслярства — розкриваєш мені крізь століття таємниці „прапричини".

Хочу й маю відвагу йти самітно й бути собою. Я не мандолініст ніякого гурта. Не вистукую верблів на барабані деревяного патосу. Знаю добре, що криця й бунтарство, котурни й сурми наших поетів це здебільша векслі без покриття.

Сіра братіє й світоче моєї парохії, челядники й майстри з мого цеху, теслі строф, ганчарі поем, різьбарі сонетів, ткачі повістей, будівничі драм — усі ви, що нам дано жити в цей „час бурхливих воєн і варварських звичаїв" (з Ольжича), повторім з Драй-Хмарою:

— „крізь бурю й сніг гримить наш
переможний спів,
що розбиває лід одчаю і зневіри.
Дерзайте, лебеді: з неволі, з небуття
веде нас у світи ясне сузіря Ліри,
де пінить океан кипучого життя."

МАРІЯ ДЕРКАЧЕВА

Рідкий характер, рідкий друг

У 30-ліття смерти Михайла Павлика. (17. IX. 1853 — 26. I. 1915).

Нащадок опришків і чумаків.

Михайло Павлик — син Гуцульщини. Син країни контрастів, де краса природи чергується з грізною силою дикої стихії, де вражливе людське серце і мистецький хист сплетені з бунтарським вибухом гніву і погонею за романтичними пригодами.

Його прадід переміряв з опришками гори, шукаючи правди — батько блукав по світі чумаком, шукаючи заробітку. Материна рідня — Лисанюки, це вже статочні, працьовиті люди, з нахилом до спокійного трудового життя і до просвіти. Дідо по матері, ткач, олійник і війт, причинився до того, що Михайло пішов у школу.

У Михайловій вдачі відізвалась диссонансом кров його предків. У мріях — він запальний, незломний борець за правду, за справедливість, у практичному житті непорадна людина, що скорше викликала співчуття ніж подив.

Не маємо Павликової біографії і не знаємо, які зверхні обставини формували його психіку так, а не інакше. Не знаємо його дитячих вражінь, його перших кроків у свідоме життя, перших глибших потрясень при зустрічі зі світом. Автобіографічних ноток у його літературній праці дуже мало і деколи здається, начеб він свідомо і добровільно скував своє мистецьке „я“ і запряг його у громадську службу.

Син своєї доби.

Як син своєї доби захопився Павлик ідеалами соціялізму. Рівність усіх людей і всіх станів, розкріпачення жінки, вільний доступ до науки, поборювання всякого назадництва і культурної відсталости — це мета його життя. Може тут скристалізувалася його підсвідома туга за кращим життям, що її дістав у спадщині від дідів та переняв із народніх пісень і переказів. Може тут розцвів бунт проти жіночої неволі, який спалахнув несвідомо в дитячім серці на вид нещасної долі матері і вродливої своячки Тетяни Ребенщукової.

Та безперечно заважив тут найбільше вплив Михайла Драгоманова, що викликав цілковитий переворот у психіці галицької молоді. Драгоманів його учитель, провідник і друг знайшов у ньому незвичайно вражливого прихильника своїх ідей. З ними разом пішов і Франко зі своїм полумяним чуттям і словом поета і вони втрійку, майже надлюдським зусиллям рушили наше життя вперед. Не оминули їх переслідування влади, бойкот власної суспільности, муки еміграції, не оминули розчарування і компроміси — але домінантою їх життя лишилось прямування створити кращі відносини між людьми на основах національних і соціяльних; залишилась і віра, що здійснення цих високих мрій можливе тільки при допомозі чистих рук і ясних умів.

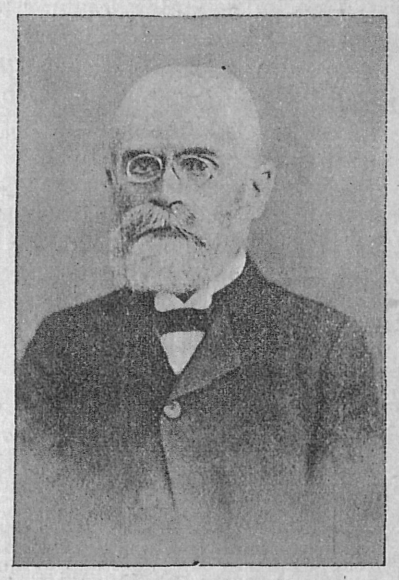

Михайло Павлик

Прямолінійність.

Головна Павликова спадщина це публіцистика і незвичайне багатство ще невиданих листів. Він редактор „Громадського Друга“, „Дзвона“ і „Молота“ (в 1877—1878, „Батьківщини“, в 1889 р., „Народу“ в 1890—97 р.; він співробітник женевської „Громади“ 1881 р. Його публіцистична діяльність звязана з рухом радикальної партії, якій він присвятив ціле своє життя. Франкові й Драгоманові тісно було в рямцях партії, вони шукали простору в межах цілої нації, а навіть людства. Павлик звузив своє завдання до праці над селянством, що його вважав головною клясою нашого народу. І так як життєва дорога Драгоманова хвилює нас трагізмом великої самоти, трудний і нерівний шлях Франка викликає в нас подив, то прямолінійність життєвої стежки М. Павлика розбуджує високу пошану. Послідовність і характерність це найсутніші прикмети Павлика як публіциста, громадського діяча і приватної людини. У публіцистиці він — пропагатор ідей Драгоманова. Дальше Драгоманова Павлик не пішов у протилежності до своїх другів І. Франка і Лесі Українки.

Кандидат на письменника.

При читанні Павликових творів красного письменства насувається питання: чи був він мистцем, що добровільно зрікся цього великого щастя в імя праці й обовязку, чи може буденна праця і брак дозвілля забили в ньому цю потребу. Кілька його віршів, м. ін. колись популярна пісня „Прийди весно, прийди свята“ (композиція В. Матюка) не дає підстави назвати його поетом. Його оповідання „Юрко Куликів“, „Тетяна Ребенщукова“, „Пропащий чоловік“ і „Вихора“ (Громада 1881 р.) це уривки дійсного життя, списані майже протоколярно. Вони цікаві своїми сюжетами, своїм протестом проти мілітаризму, проти поневолення жінки та проти визиску селян, вони звертали увагу як агітаційний засіб та не схвилювали читачів як твори. Задумував Павлик автобіографічну повість „За народ“, але на задумі скінчилося. З диспозиції, що збереглася, можна собі уявити, яка цікава була б така як малюнок життя 1880 рр.

Зате велику мистецьку цінність мають його переклади. Тут показався він великим майстром і добрим знавцем української літературної мови і свого матірнього гуцульського говору. Працюючи над перекладом ще в „Бібліотеці найзнамеитших повістей“, що видавало „Діло“, придбав він собі знамениту техніку перекладу і в цьому він справжній майстер. Для перекладів вибирав він твори, що підходили під його світогляд. Переклав Л. Толстого: „Власть тьми“, Островського: „Буря“, Реймонта: „Мужикі““, Бернстгерне - Бернсона: „Арне“ — а з наукових праць Дрепера: „Боротьба віри з наукою“. В цьому доборі знову виразне обличча Павлика, як мрійника про кращу долю людства. Його болить незавидна доля селян і робітиків, поневоленої жінки, його хвилюють суспільні проблєми і він шукає на них відповіді в мистецьких творах великих письменників. Ці переклади це дорогоцінний вклад у нашу літературу.

Матеріяли та листи.

На полі науки дав Павлик кілька цінних праць, а саме у 1887 р. „Про руско-українські народні читальні“, де подав історію розвитку українського народу від часу приналежности Галичини до Австрії.

Порядкуючи бібліотеку на польським письменнику Йосифі І. Крашевськім — віднайшов він матеріяли для праці про Якуба Гаватовича (Гавата), автора перших руських інтермедій 1619 р. За цю працю вибрали його дійсним членом „Наукового Товариства ім. Т. Шевченка“.

Зладив він катальог бібліотеки Крашевських і видав листи Куліша до Крашевського. Після смерти Драгоманова занявся він збіркою матеріялів для життєпису Драгоманова. Видав також його листування з ріжними людьми, з М. Бучинським, Кобринською, Я. Окуневським, М. Павликом (II. — VIII. т.). Для збірника Фільольогічної Секції зладив переклади фолькльорних творів Драгоманова, які видав у 3-ох томах (1899, 1900 і 1906 р.) Метою його життя було видати всі твори Драгоманова. Щирою помічницею була тут Леся Українка, що багато труду завдала собі, переписуючи по ріжних бібліотеках недоступні твори Мих. Драгоманова. Вони обоє, як вільні други Драгоманова, хотіли перевезти його архів до Львова. Леся Українка збиралася навіть жити у Львові для довершення цієї праці — але з цього нічого не вийшло. Твори Драгоманова досі невидані, досі нам невідомо, яку втрату ми понесли зі смертю Драгоманова. Архів його пошматований, частина у Львові в Національнім Музею, частина у Варшаві в Українськім Інституті, частина в Болгарії.

Обірване життя.

Найбільшою трагедією останніх літ життя Павлика було те, що він розумів, що не довести йому до кінця справи видання Драгоманових творів. Життя М. Павлика обірвалось на 62 році життя в часах російської окупації, не заощадивши йому тяжких переживань і злиднів. Архів його зберігається в Національнім Музею, а його багате листування з більше як 500 людьми — багате джерело для пізнання його як людини. Так **він був людиною.**

Могила його на Личаківськім цвинтарі невідома і занедбана. А з праць про нього досі теж небагато: Лозинського М. — М. Павлик (брошура) з 1918 р., Свєнціцького І. — М. Павлик у журналі „Наше Минуле“ і найбільша праця І. Франка — З днів 30-літнього ювилею М. Павлика. (Літературно - Науковий Вістник, 1905). Франко підійшов до оцінки праці М. Павлика тільки з суворою льогікою ученого — і не сягнув уявою поета і чуттям друга в глибину почувань і переживань людини, яка сама про себе говорила завсіди дуже мало.

ПЕТРО КАРМАНСЬКИЙ

Солодке личенько твоє...

Солодке личенько твоє
В долоні взяти, мов камею,
Забути, що на світі є
Щось поза мрією моєю,
Що ніч кінчається світанком —
Життя сховати за серпанком.

Як фантастичний, дивний міт
Нагадую давно забуте.
Тоді до нас сміявся світ
І нам бажалося не чути,
Як відходили вдаль хвилини,
Як день за днем у безвість линув.

Коби то можна воскресити
Те, що на віки відійшло!
Ще раз до губ твоїх схилити
Важке мов оливо чоло
І вірити, що я у раю,
Що в серці янгола вітаю.

ВЛ. СТ. РЕЙМОНТ

ПОЖЕЖА

(З „Мужиків“, 2 т. „Зима“).

— Ягусь! — шепнув зумілим голосом, мов би завважуючи її коло себе.

— Таже це я! — відповіла якосьто слізно тай тихо.

Найшлися на доріжці, здовш села, за стодолами, але вже по Бориновім боці.

Коли це Яґна стала плакати.

— Що таке тобі?

— Або я знаю?... та так мене щось іздавило, що самі сльози ллються.

Зажурився дуже, сіли під якоюсь стодолою на стримлячих вуглах, пригорнув її міцно тай обіймив раменами, що мов дитинка припала йому до грудей, задивилася десь у себе, та сльози скапували їй з очей, мов та роса з квіток; обтирав їх долонею, ба рукавом, але все плили...

— Боїшся?

— Чого-ж би! лише така тиша в мині росте, мов би смерть коло мене стояла, а так мене щось ізнимає, так ізносить, що 'нтого неба вчепила би-мся тай з тими хмарами полетіла у світ.

Не відповів, замовкли обоє, присмеркло в них раптом, якась тінь упала на душу тай скаламутила ясні тоні тай пронизла чудно болізною тужливістю, що ще дужше рвалися до себе, дужше шукали в собі якоїсь опори, дужше перли крізь себе в якийсь бажаний світ...

Вітер завіяв, деревина захиталася трівожно, обсипуючи їх мокрим снігом; хмари спялені, важкі почали раптом розпадатися тай тікати в ріжні боки, а тихий роздрожаний зойк повіяв по снігах.

— Треба бігти домів, пізно вже — шепнула, піднимаючися трохи.

— Не бійся, ще спати, не сплять, чути голоси на дорозі, певно розходяться від Клембів.

— Бражанки лишилам-м при доєнню, ще собі ноги корови поломлять.

Утихли, бо якісь голоси почулися ближче тай минули; але десь із боку, мов би на тій самій доріжці, заскрипів сніг, тай якась тінь висока замигтіла так виразно, що схопилися на рівні ноги.

— Хтось там є... лише притаївся під плотом.

— Привиділося тобі... часом за хмарою такі тіни йдуть.

Довго наслухували, роздивляючи темряву.

— Ходім ув оборіг, там буде тихіше! — шепнув горяче.

Обзиралися трівожно раз за разом, поставкуючи з іспертим духом тай наслухаючи, але тихо було навкруги тай мертво; то підійшли хильцем, обережно д' оборогові тай всунулися в глибоку яму, чорніючу тут же над землею.

. . . . . .

Потемніло знов на світі, хмари счепилися в гущавину непроглядну, бліді світлощі погасли, ніч мов би прижмурила вії тай впала в глибокий сон, вітер промайнув без сліду, тиша війнула ще глибша тай варівкіша, що чути було дрожання деревини обвислої під снігом тай далекий, далекий булькіт води, падучої на млинські колеса, а довго згодя сніг знову заскрипів на стежці: вже добре чути було тихі, обережні, гей вовчі кроки... Якась тінь відорвалася від стін і пригорблена посувалася по снігах, чим раз то ближче, виростала, задержувалася що млі-око, тай знов ішла... звернула за оборіг від поля, приповзла майже під яму тай наслухала довго.

Потім пересунулася д' перелазові тай щезла під деревиною.

Не вийшло й Богородице Діво, як знову показався, тягнучи за собою величезний сніп соломи, став на млі-око, послухав тай скочив д' оборогові, приткав снопом діру... тріснув сірник, тай вогонь умить розблис по соломі, затріпався, тисячею язиків блис тай трохи згодя бухнув кервавою хустиною, захоплюючи всю стіну оборога...

Борина-ж пригнений, страшний мов труп чатував із вилами в руках.

Вони-ж зараз поміркували, що робиться: криваві блиски стали протискатися всередину тай дим деручий заповнив яму, схопилися з криком, бючися в стіни, не відаючи виходу, збожеволілі зо страху тай ледви дихаючі, аж Антек якимось чудом попав на заткавку, попер усею міцю тай разом із нею впав на землю, але поки піднявся, старий скочив на него тай пробив вилами до землі, не попав добре, бо Антек ісхопився тай поки старий повторив, гримнув його кулаками в груди тай утік в увесь світ!

Кинувся тоді старий ід оборогові, але вже й Яґни не було, лиш майнула навперед нього тай щезла вночі, то став рости збожеволілим, безтямним голосом:

— Горить! горить! — тай бігав із вилами довкола оборога, що мов лихий видавався в крівавих поблисках, бо вогонь обхопив уже ввесь оборіг тай з шумом мечучися, шипячи, бив у гору страшенним стовпом поломіней та димів.

Люди стали надбігати, крики пішли по селі, хтось ударив у дзвін, трівога засіпала серця, а поблиск ріс тай пожар вогненною скатертю повівав на всі боки тай порскав дощем іскор на будинки, на все село.

Перекл. **М. Павлик.**

—o—

ЕДГАР АЛЛЯН ПО

Овальний портрет

Замок, куди мій слуга волів увірватись силоміць, ніж залишити мене всю ніч небезпечно раненого на дворі, належав до одного з тих будинків мішанини сірини та величі, — що вже віддавна вирінали насуплені серед Апенінів, і то справді не менше, як в уяві письменниці пані Редкліф. Усе виглядало в ньому так, наче б його мешканці на якийсь час і то дуже недавно його покинули.

Ми розгостились в одній з найменших і найменше вибагливих кімнат. Вона лежала у далекій вежі. Обстанова її була багата, старовинна, хоч уже знищена. На її стінах висіли килими і всяка зброя з трофеями всуміш з безліччю дуже яскравих модерних образів у багато позолочуваних рямах з арабесками. Саме тими малюнками, що вкривали не тільки головну поверхню стін, але і численні кутки, такі природні при дивоглядній архітектурі замку — я сильно зацікавився, мабуть наслідком перших починів загрозливого делірія. Я наказав Педрові поспускати важкі штори, бо настала ніч, позасвічувати свічки високого канделябра в головах мого ліжка і повідкривати яко мога ширше чорні оксамитні завіски в обстяжку, що вкривали моє ліжко. Міркував я, що так — коли не зможу заснути — бодай оглядатиму ці образи або читатиму книжечку найдену на подушці, де саме була спроба критики та опису цих образів.

Читав я довго, довго — і захоплений, увесь захоплений дивився попереду себе. Години втікали хутко, величаво, і прийшла глибока північ. Канделябр стояв якось так, що мені не подобався і я із зусиллям простягнувши руку, — бо волів не будити свого слуги — поправив його, щоб більше світла падало з нього на мою книжку.

Але наслідок був зовсім несподіваний. Проміння численних свічок (а було їх багато) впало тепер на одну нішу кімнати, досі закриту густою тінню одної із колюмн ліжка. Ось так побачив я у повному світлі образ досі незапримічений. Був це портрет молодої дівчини, що саме дозріває в жінку. Я глипнув на малюнок і заплющив очі. Чому я це зробив, спершу сам ясно не здавав собі справи. Та з приплющеними віями, шукав я у думках причини, чому саме заплющив їх. Був це імпульсивний відрух, щоб мати більше часу до надуми — впевнитись, що мій зір не ошукав мене — вспокоїти та зміцнити свою уяву для тверезішого і певнішого погляду. За коротку хвилину я знову почав вдивлятися вперто в образ.

Тепер я не міг і не сумнівався вже, що бачу добре; бо перше сяйво свічок, що впало на полотно, немов би розвіяло сонливе отупіння, що нависло на моїх змислах і нараз пробудило їх до життя.

Був це, як я вже сказав, портрет молодої дівчини. Тільки голова і плечі, намальовані — так званою технічно-вінетовою манерою, сильно в стилі улюблених головок Суллі. Рамена, груди, навіть кінці промінистого волосся розпливались непримітно у незясованій, хоч і сильній тіні, що творила тло цілого образу. Ряма була овальна, багато золочена, з мароканським філіграном.

Як твір мистецтва сам малюнок не міг бути кращий. Одначе ані само виконання його ані безсмертна краса постаті не могли мене так нагло та сильно зворушити. Можливе хіба, що це моя уява розбуджена з півдрімоти переплутала цю голову з живою особою. Я зараз побачив, що своєрідні ознаки рисунку „вінетки" та рями мусіли б відразу розсіяти таку думку і не дозволили б навіть на мить такої омани.

Роздумуючи про все поважно, напів лежачи з підпертою головою, я може годину впялював свій зір у портрет з такою візією на очах. Нарешті задоволений справжньою тайною його вражіння, я впав горілиць на ліжко.

М. Глущенко Мертва природа

Я відкрив чар образу в якнайповнішій **живучости** його вислову, що спочатку дивувала мене, накінець бентежила, полонювала та жахала. З глибоким і покірливим острахом я пересунув канделябр на його попереднє місце. Тому, що причина моєї глибокої тривоги щезла з моїх очей, я взяв радо до рук книжечку, що давала огляд образів цього дому та їх історію.

Під числом, що належало до овального портрету я прочитав такі темні та дивні слова:

„Вона була дівчина найрідшої краси, не менше приваблива, як повна радощів. Клята та година, коли вона побачила, покохала і стала жінкою маляра. Він був пристраний, працьовитий, суворий і мав уже одну наречену — своє Мистецтво. Вона, дівчина найрідшої краси, не менше приваблива, як повна радощів; уся у сяйві та усміхах, бадьора, як молодий фавн; кохала все і милувалась усім; ненавиділа тільки Мистецтва, свого суперника; лякалась тільки палітри та пензлів та інших влізливих приладів, що відбирали їй любка.

„Тимто страшно було для молодої жінки почути хоч би бажання маляря намалювати портрет своєї молодої дружини. Але вона була скромна та слухняна і сиділа покірно цілими тижнями у темній кімнатчині високої вежі, куди світло падало на бліде полотно ледве понад голову. Щож! маляр запалювався до своєї праці з години на годину, з дня на день. А був він пристрасний, дикий, химерний, пропадав у задумі; навіть не міг запримітити, що світло, що так сумовито продиралось до самотної вежі, втягає в себе здоровя та настрій молодої дружини, що тужила тільки за ним. Проте вона надалі всміхалась увесь час, не нарікаючи,

М. Глущенко Півакт

М. Глущенко За працею

бо бачила, що маляр (дуже славний) аж горів від насолоди своєї праці, дні і ночі робив зусилля, щоб відтворити ту, що його так кохала, хоч із кожним днем тратила життєві сили. І справді ті, що бачили портрет, висловлювались про його схожість найвищими похвалами, як про чудо, доказ не меншого таланту мистця як його глибокого кохання для тої, яку зумів відмалювати так прегарно. Та коли робота доходила до кінця, нікому не вільно було входити до вежі; маляр від роспалу ставав щораз дикіший і рідко відводив очі від полотна, навіть не споглядаючи на свою жінку. І він не міг би був запримітити, що коліри розсипувані ним по полотні бере він з лиць тої, що сидить перед ним.

„І коли знову проминули тижні і залишилось тільки покласти один мазок на уста і одну крапку в одному оці, дух жінки знову спалахнув, як полумяченої лямпи. Один мазок дна крапка там. І хвилистець стояв захоплений твором, який довершив. хвилину, коли ще вдивлявся в нього, затремтів і поблід, — увесь зжахнувся і закричав голосно:

— Це-ж справді само **Життя!**

Кинув оком нараз на свою кохану: — **Вона була мертва-"**

перекл. **м. р.**

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Ярмарок

Мій брат — кравець хлопячих мрій,
зішив з землею небо.
Горять хусткн у крамарів,
немов стобарвний гребінь.

Співають теслі, бубни бють.
Розкрию таємницю:
червоне сонце продають
на ярмарку в Горлицях.

Зозуля

Ой, закувала знов зозуля.
Мабуть куе вже сотий раз?
Вже двадцять весен в юних гулях
відмірюю піснями час.

Роса сріблилась на малинах,
хлопя молилось до весни.
Зозулями хвилини линуть
і хлопцеві малюють сни.

Наука

Навчися в теслів ремесла,
навчись тесати слово.
Весна лірична відплила,
теслярське літо знову.

Горю молитвою сокири,
ношу із срібла строфи.
Летять слова в співучий вирій
під неба синім мохом.

До дна

Я витесав поему з срібла,
поема, мов ялиця.
Весна спинилась і приблідла,
мов з дива молодиця.

Співай, сокире, теслі безум,
розтісуй пісню знову!
Угдиб, до дна співуче лезо
встромляю в корінь слова.

Мій цех

В моїому цеху теслів і мистців
пянливі таємниці, зваби і омани.
Перо і пензель тремтячи в руці
проколюють думок метелики весняні.

Співна сокира й гостре долото
формують глину слів і дерево музики.
Цей світ — хмільної пісні полотно,
мистцеві замалий — для теслі завеликий.

(З приготовуваної збірки „Книга теслів").

Париж у Львові

Після довгих-довгих літ знов у Львові! Великі колись будинки та широкі вулиці змаліли, зате неодин чоловік іще малий, став нині великим. Важко орієнтуватись, хоч так багато часописів, афіш, реклям — усі інформують.

„Вистава Миколи Глущенка з Парижа". Йдемо вперед. Це одна з перших моїх відвідин. Ніколи не могла й думати в Китаї, що так ми з ним зустрінемось знову. Замість особистої дружньої розмови — образи, наче візитні білети, вислані з віддалі, щоб виправдатись перед відїздом.

Пригадую, як намовляли колись мене написати свої враження з його париської вистави. У Парижі бавитись у мистецького критика з легкої руки? Ще й супроти мистця, який і так мав тих опікунів, ще й прихильних, так багато!

Але тут у Львові таки його приятелі найшли „реванж". „Мусите написати" — кажуть „хоч кілька слів про своє враження". Які арґументи! Левинський не дав чомусь своєї „крашки" (не любить він морозів!), Рудницький написав уже про Е. По, тому не хоче...

М. Глущенко. Автопортрет.

Земляки, симпатичні приятелі, дорога публико! Навіщо вам чужих вражінь із такої вистави, де навіть, як зачуваю, старі педаґоґи та старі теольоґи кажуть, що все розуміють? Соняшні краєвиди, соняшні жінки — так мало в нас цього сонця, будь ласка: дихайте ним. На такій виставі воно дешевше, ніж кварцова лямпа.

Мене радує тут іще щось: звязок Львова з Парижем. Із тим невідомим ширшому загалові Парижем, про якого плещуть такі неімовірні сплітки — Парижем нових поривів, захоплень, праці, нових ідей і тої неімовірної легкости, зєднаної з повагою, що її найважче виборoти собі нам у житті, нам — словянам, байдуже, чи ми мистці чи тільки звичайні полатайки долі.

Софія Яблонська.

МАРІЯ ДЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

,ва вірші на одну тему.

М. Ч.

I.

Тікаю від людей, закоханий віддавна
В самотності своїй і наддністрянських плавнях,
На плеса тихих вод керуючи човна;
У спокої усе кругом тут порина,
Що чути як у нім підводяться міцніше
Нечасті дні, собі даровані для тиші,
Замаєні в хмарки, в латаття й верболоз, —
Нехай десь світа гук, нехай добро і зло —
Причаєний дивлюсь, як лискаючи боком
Плюскочуться плітки, як сновигає окунь,
І по руці повзе накрапаний жучок —
Краса речей простих, краса, що не з книжок.
Або сполохана зірветься з криком чапля:
Тоді стаю в човні і зорю лету напрям
І так, нечислені, ідуть години й дні, —
Здається, що колись, у тьмяній давнині,
У час такий самий, прозорий і погідний,
Лежав на дні човна замислений Овідій,
Складаючи слова на вічні терези.
Оттак і я тепер: над плесами краси
Гойдаюсь на човні, мов стрілці гострокутній,
Між терезами днів минулих і майбутніх.

II.

Утікаю від світа. Це сумно, але це факт!
Признаюся до цього одверто: десь далеко у плавнях
Затягаю човна в очерет і за вудкою марю, оттак,
Про речі відомі усім, нецікаві віддавна.

Тиша незрушна кругом; не порушиться навіть вода.
Плітки пропливають кудись і скрадається окунь
А десь бруками міст гомінких доба молода
Патетично чеканить такт приспішеним кроком!

Тут розірвуть лиш деколи тиші замріяний сон
З криком сполохані чаплі, чи птахи інші —
Тоді, мимохіть, позіхнеш: десь Аджелльо, Пост, Молісон,
А ти зориш за ними глупо, мов Ліонардо да Вінчі!

Ні, не здуриш себе у затишші вербових віт,
Про доспілість самотніх годин даремно ти кажеш,
Бо ніколи, ніколи, голубе, як прекрасний Овід,
Не написати тобі підручника для клясичних гімназій!

Кидай латаття своє, верболози і знуджений ямб;
Жабуриння спокійних плес; нехай хоругвка трикутня
Зафуркоче спереду човна. Ти-ж минулим зрадливим дням
Повернися смаглявим плечем і пливи у майбутнє.

19. VIII. 1934.

Українські спомини в Парижі

(Кінець із 1-ої стор.).

В тій самій книгарні Дюваля можна було купити гравюру, яку тут подаємо й на якій фігурувала Зафіра та Осман, що після хрещення називався „брат Домінік". Помер „брат Домінік" на Мальті в 1676 році.

У польській бібліотеці.

Малий місток пройти і Ви вже не в Сіте, а на острові Сен-Люї. На цьому острові все поважно і велично. Це Венеція Парижа. Його треба відвідувати зранку, або пізно вночі. Що за чудовий вигляд мають тоді старі будинки, відбиті в Сені!

Острів забуття, острів далекого минулого, у самому центрі галасливого Парижа. Ніде в цілому Парижі не знайдете кращого місця для відпочинку душі.

Український мандрівник, що приходить на Сен-Люї, мусить згадати славнозвісний Готель Лямбер, один з найкращих зразків декоративного мистецтва XVII віку. Найславетніші мистці, як Лєво та Лєбрен розмальовували палату, що дістала назву від судді Lambert de Thorigny. Тут мешкав довгі роки Вольтер зі своєю чудернацькою коханкою Маркізою дю Шателє, тут бував Руссо, Григор Орлик...

В 1842 р. палату купив польський магант Чарторіський і вона досі належить до їх родини. Тут мешкав від 1831 р. старий князь Адам Чарторіський „некоронований король польської еміграції". Це тут щорічно ця еміграція святкувала роковини революції, на яких завсіди промовляв князь Адам, а іноді й Лелевель. Нераз суперечалися тут і про українську справу і нераз з цього Готелю Лямбер закликали „Русинів" станути поруч з поляками проти Росії. В готелі Лямбер відбулося віче 25. березня 1832 р., про яке знаємо з дуже рідкої брошури: Premier anniversaire de la Revolution nationale de la Lithuanie et de Terres russiens, célébré à Paris le 25 mars 1832. Хоч брошурі цій сто років, але багато в ній актуальних для нас річей. Коли історики опублікують колись усі матеріяли, залишені князем Чарторіським, Готель Лямбер матиме ще більше право ніж сьогодні, фігурувати неабиякими літерами на мапі українського Парижа.

На два кроки звідси, під ч. 6. на Quai d'Orléans стоїть вельмишановна польська бібліотека, заснована еміграцією, що гуртувалася саме коло готелю Лямбер. Це був перший у Парижі славянський культурний осередок. Тут бував за своїх паризьких часів Гоголь і провадив жваві дискусії з поетом Богданом Залеським; часто гостював тут Драгоманів, де зустрічався з дідусем Броніславом Залеським, співвязнем Шевченка. Бував тут і Василь Горленко, шукаючи автографів Гоголя. Рукописи Гоголя в польській бібліотеці — невідомо звідки вперше про це пішли чутки — були довго свого роду „синьою птицею" дослідників. І я їх шукав, і теж нічого не знайшов, бо цих рукописів там нема.

Бібліотека до війни залежала від Австрії, а за часів війни старий будинок сильно змарнів. Коли вперше я відвідав Quai d'Orléans бібліотека мала сумний вигляд, але сьогодні це знамените улаштоване культурне огнище.

Перші мої відвідини у польській бібліотеці звязані з покійним Владиславом Міцкевичем, сином поета (1838—1926). Було йому тоді вже 82 роки, але зберіг він іще жвавість, вогонь в очах і чемність, яку нині не часто зустрінемо. За молодих років, а саме в 60-их рр. минулого століття Владислав Міцкевіч віддав данину політиці, запевнюючи в одній брошурі, що „не можна уявити собі Польщі без України, як не можна уявити собі Італію без Неаполя або Францію без країн Льоари". Брошура ця La Pologne et ses provinces méridionales — дісталася до Костомарова, який дав авторові сильну відсіч, на яку здібний великий публіцистичний талант Костомарова. В Парижі українську справу Міцкевіч вважав „російською інтригою", а в Петербурзі її вважали „польською інтригою"...

Проте дідусь Міцкевіч — ніде гріха таїти — не любив нічого українського і ось як приблизно виглядав наш діяльог (по французьки восени 1920 року:

— Я хотів би працювати в рукописах бібліотеки".

Міцкевіч: „Прошу, будь ласка, пане, а чи вільно спитати чим Ви займаєтеся?"

— Українським питанням.

Міцкевіч: „Але ж прошу Вас, пане, таке питання не існує. Український рух, це гайдамаки, це розбишацтво, яке Німеччина провокує проти Польщі. (пропускаю інші милі вирази в такому дусі). А якої ви нації, будь ласка?"

— Українець...

Дідусь, людина незвичайно чемна, якось ніяково замовчав. Від того часу вже ніколи він не провадив зі мною політичних розмов, а проте завжди допомагав мені знайти ту чи іншу книжку. Бачучи цю сиву голову якось дивно робилося, що маєш перед собою сучасника Костомарова, Шевченка, „Основи" й всього того, на що складалось українство в 60-их рр. минулого століття.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Відкривник несамовитих тремтінь

Кілька затроєних краплин.

Мало хто любить історії повні страховищ, надихані жахом, над якими нависла невблаганна рука смерти. Чому-ж читали ми колись із таким захопленням Едгара По? Молодість залюбки кокетує зі смертю, не відчуваючи ні її близини, ні неминучости.

За тінню великого американського письменника тягнулось чимало легенд. Ні, це не був алькоголік, що у магнетичному трансі відкривав тайни примар; не був це теж збунтований проти свого громадянства новий месія „мистецтва для мистецтва". Уродився По і жив самотником (1809—1849). Це перший прокляв для робітника пера в Америці. Мав ірляндську кров і батьків — палких акторів, —

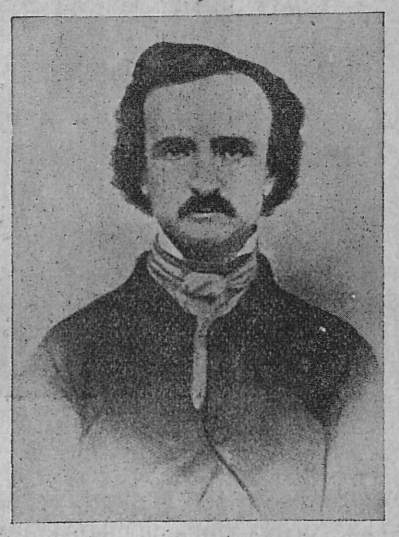

Едгар Аллян По

друга краплина у чаші розчарувань. Після добрих університетських студій і 3-літньої військової служби пробує жити з пера. Це значить журналістика. Не має рідні ні приятелів. Дивуємось, як удалось йому видрукувати свої поезії — нікому тоді непотрібні, ніким незрозумілі.

Треба жити. Починає редагувати журнал. Його редакторський талант незвичайний; майбутній творець великих сензацій знає психольогію читача: чим полоскотати його душу. Але лоскоче так, що публика не підозріває притаєної ідеї. Щоб жити з журналу треба бути його власником. Тут уже купецький хист не йде в парі з поетовою уявою.

ВІСТРЯ ІНТЕЛЄКТУ.

У 27-ім році жениться; слабовита жінка має невилічну недугу; По піклується нею, обожаючи її; коли після 11 літ вона вмирає, він непотішений шукає ліку в алькоголю, старій звичці, з якою довго успішно змагався. Спокуса впиватись находить на нього, як на черця, бо всі жінки, якими по черзі захоплювався, залишалися тільки образами його розбурханої уяви.

До останньої хвилини життя — помер маючи 40 літ! — зберігає несамовиту гостроту інтелекту. Хоче нас переконати, що твір мистецтва це справа залізної льогіки, залізної конструкції. Коли напише свого „Ворона" — другого „Вільхового короля" — розложить його на кільця, щоб показати нам, як те все він заздалегідь передумав, наче годинникар — від теми до цвинтарного настрою.

Автім усе це тільки твір уяви людини з незвичайно загостреними — аж до болю — нервами, що мала зрозуміння для деяких великих тайн життя. Одна з тих тайн: — вражіння яке робить на людей несподівана смерть, що нависла над світом як меч Дамокля. Друга: — ніхто з нас не знає, де кінчаться прояви тіла де починаються прояви духа. Третя — трапляються такі звичайні події при білім світлі дня, що не можна розяснити їх звичайною льогікою фактів, а треба своєрідної ясновидної інтуіції.

СТРАХОВИЩА і ВСЕСВІТ.

Із кількох дрібних новель По, його нащадки, звичайні автори, добули цілу систему, як писати цікаві книжки; згадаймо хоч би Конана Дойля, або Едгара Воллеса. Те, що в нього тримається на одній ниточці як у престидигітатора, у них стає клубком штудерно склеєної інтриги що розвивається як дешева штучка.

Простота засобів По дивує не менше, як глибина його почувань. Не знаємо, чи відчував він на собі той вічний жах життя, яке розсипується у цвіль і порох чи тільки грався маривами, як ляльками, щоб прокидати в нас несамовиті тремтіння? Не треба дивуватись, що американці вважали його за шарлятана. Коли поет Шарль Крос представив Академії Наук у Парижі свій винахід фонографу вчені думали, що він — черевомовець.

Здавалось би, що ясність стилю і простота, на яких побудовані детективістичні, фантастичні та страхітливі оповідання По, повинні би виключати чар таємничости. А проте вони саме його зміцнюють; він оповідає так, наче б був учасником позагробних мандрівок.

Сцена його — всесвіт. Його герої не належать ні до якогось віку, ні до середовища. Вони змагаються з таємницею життя або смерти, і часто — життя і смерть — стають у нього якоюсь одною новою невідомою силою на межі нашої свідомости та фізичного розкладу.

ПИТАЙНІ ЗНАКИ.

Його жінки — майже безтілесні з'яви, символи невпійманної краси та химери. Коли жага проходить мимо них, вона кидає на їх обличчя румянець, невідомо, чи від спокуси чи від туги за насолодою глибшою, ніж доступні для наших змислів туземні бажання.

Чого не передбачив цей ясновидець! Кількадесять літ пізніше психольогія, психофізика, психіятрія, психоаналіза почали досліджувати те, що він накреслив як питайні знаки нашого буття. Вчені сміялися з його метафізичної „Гевреки"; навіть і ця візія всесвіту виглядає нині краще, ніж неодин науковий трактат університетського професора, що мав перед собою тисячі чужих теорем і фактів, а не мав ідей та уяви Едгара По — перших фундаментів усякого світогляду.

Не знаємо, звідки черпав По цю уяву та ідеї. Нечисленні факти його життя не стоять у ніякому відношенні до 17 томів його творів, що нагадують блискавки та реторти, приладжені між порожніми стінами лябораторії. Є в його поемах оклики терпіння, що нагадують біль оперованої людини. А проте важко уявити собі більше неособисту форму літератури.

Почування вмів він перетоплювати на думки холодної аналізи, а абстрактні думки на почування, які позичав істотам, що жили в якомусь проміжному світі. — Той світ простягається між нашою дійсністю і цариною духів, подібних до „роботів", які створила злобна рука діявольського гумориста та зворушливого караваняра.

Горобці на дротах

ПОВОЛІ СПИТЬ.

Анатоль Франс замовив раз свою секретарку на десяту годину рано до праці. Але сам устав щойно біля полудня.

— Як можна так довго спати! — кинула секретарка.

— Здається мені, що це тому, — сказав Франс — що я дуже поволі сплю.

СПІВПРАЦЯ

Бальзак був грубий і малого росту, і з того малого росту робили собі всякі дотепи й рисували карикатури письменика. Оглядаючи одного разу в товаристві таку свою карикатуру, Бальзак сказав:

— Як у моїх книжках замало гумору, то це винагороджує враження від моєї постави, але наскільки я знаю, то багато великих людей були малого росту. Може це один з законів природи, яка каже, що голова мусить бути близько серця, щоби могли вони працювати гармонійно.

ПОЕЗІЯ і ДІЙСНІСТЬ

Коли славний німецький поет Вілянд (1733—1813) працював над своїм архітвором „Оберон", заплутався в довготривалий і коштовний процес зі своєю родиною за маєток. Ситуація була дуже критична, бо якби Вілянд був програв процес, його чекала цілковита матеріяльна руїна.

В тому часі спитав його один приятель:

— Якже тобі йде з твоїм Обероном?

— Запитай краще, — сказав Вілянд, — як стоїть справа з моїм процесом, бо заки зможу думати спокійно про безсмертність, мушу наперед мати з чого жити.

ШОВ ВЕГЕТАРІЯНЕЦЬ

Бернард Шов сидить при столі в готелю „Ексцельзіор" і їсть свій скромний (розуміється, вегетаріянський) обід. Циганська орхестра грає якусь дику, змислову мельодію.

Шов складає серветку і підходить — за хвилину — до капельника.

— Чи ви, пане капельник, — питає Шов, — рахуєтесь із смаком гостей?

— Але-ж так! — відповідає збентежений капельник з глибоким поклоном.

— Ну, то не грайте таких мясних мельодій. Я вегетаріянець.

ЗВИЧКА

Одного вечора славний італійський музика Россіні вертався в товаристві французького письменника Олександра Дюма до свого дому, що находився близько залізничої стації в Пассі у Парижі. Прощаючись Дюма запитав композитора, чи не дразнить його постійний свист льокомотив.

— Хто чув, як свистали в часі виставки „Севільського цурилика", — відповів Россіні, що був автором тієї опери, — той може з найбільшим спокоєм переносити свист машин.

БЛАЗЕНЬ і ПОЕТ

Один з вищих достойників колишнього царського двору, що не грішив великою інтелігенцією, в часі розмови на літературні теми, в якій теж брав участь Достоєвський, сказав злобно:

— Сьогоднішній поет і давніший блазень то властиво одно й те саме. А може є яка ріжниця між поетом і блазном, як ви гадаєте, пане Достоєвський?

На це Достоєвський коротко:

— Блазень питає, поет відповідає.

НЕ МОЖНА БІЛЬШЕ БАЖАТИ

В однім товаристві чекали приходу дуже гарної, молодої й інтелігентної жінки. Коли прийшла, хтось запитав приявного там Бернарда Шова:

— Як-же вона вам подобається?

— Дуже, — відповів поет — молода і справді гарна. Якби в додатку була ще дурна, то не треба собі нічого більше бажати.

ТЕЖ КОМПЛІМЕНТ

В свому часі Жан Жак Руссо (1712—1778) виставив у двірському театрі в Фонтенебльо свою пєсу п. н. „Сільський ворожбит". В часі перерви присутні на виставі достойники не щадили авторові похвал і слів признання. Один з них підійшов теж і сказав:

— Чи дозволите, маестро, що й я вискажу вам, як авторові, свою думку про вашу пєсу.

— Але-ж радо, — сказав Руссо, — радо вислухаю, щоб тільки комплімент був зручний і добрий.

Достойник подумав хвилину, потім вклонився і пішов без слова.

Присутні при цьому товариші фільософа спитали його, що він думає про те.

— Його відповідь була дуже підхлібна, — відповів Руссо, — видно зрозумів, що мовчанка краща як незручний комплімент.

СТ. МАХНЄВИЧ

Сучасний стиль.

Сучасне життя має свої гармонії. Житла з заліза та диму мають своєрідну красномовність.

Робер де ля Сізеран.

Могло би видаватись, що це справа передрішена своєю ясністю та простотою і що ніхто хіба не зможе сумніватись, що сучасний стиль існує. Бо і як піддавати в сумнів, або що гірше навіть перечити чомусь, що невпинно бачимо, з чим майже на

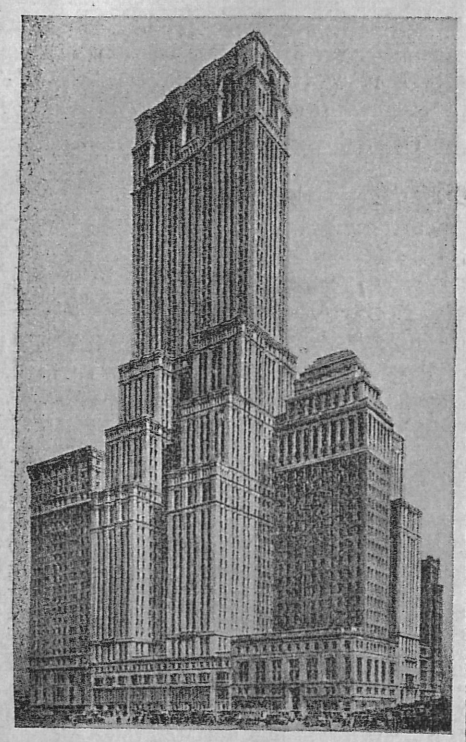

Ню-Йорк: будівля Лінкона, одна з найбільших у світі. Праця архітекта І. Е. Р. Карпентера.

кожному кроці зустрічаємось, серед чого живемо? З усіх естетичних проблєм мабуть ця одна повинна би якнайменше розбуджувати скептицизм і надибувати естетичну байдужість, таку поширену серед нашого громадянства.

Тимчасом саме в цій царині, в усіх ділянках мистецької праці та мистецьких переживань, отже коли йде про архітектуру, ужиткові мистецтва і техніку панує цілий ряд непорозумінь, справжній хаос усіх суперечностей і непролазна гущавина перестарілих неясних поглядів, нехіті, а навіть заляканости. Цьому скептицизмові піддаються не тільки безіменні споживачі мистецьких плодів, байдуже, до якої суспільної кляси вони приналежать, але що найважніше, навіть фахівці, прегарно ознайомлені з історією мистецтва та його розвитком! Вони це передовсім задивлені в ідеали мистецтва давніх часів, у запальнім пориві неохибних авґурів, готові кидати громи майже на все, що робить наша сучасність, головно в архітектурі, признаючи водночас і поважно розглядаючи найбільший намальований або різьблений гумбуґ, щоб тільки назверх виблискував найбільше безглуздою теорією.

Без огляду на всі переміни, які перейшли покоління останніх літ, вічно ще десь на дні дрімає такий любий пересуд про твір чистого мистецтва, незалежного від усякої практичної цілі, отже мистецтва ідеального, зродженого з найчистішої краси. Тієї вичарованої, романтичної утопії про самодоцільне існування мистецтва, здається, не має архітектура; вона занадто сильно звязана з життям, занадто глибоко зростається з його потребами та притаманними їй прикметами, щоб можна було звязувати з нею метафізичний розмах гасла „мистецтво для мистецтва“ і тимто мимохіть відсувають її в тінь, надто багато часу присвячуючи малярству та різьбі.

Палкі оборонці того погляду мають забувають про те, що всі, найбільше звеличувані ними твори мистецтва повставали виключно для якоїсь практичної цілі, звязаної з буденщиною. Отже будували, різьбили, малювали або у золоті виковували виключно те, чого домагалась щедра та спрагнена мистецьких творів воля папів, королів, князів, багатіїв. Кожний твір мистецтва мав своє практичне прикладення — ікона мала прикрашувати такий-то вівтар, різьба фасаду, площу або нагробник, самоцвіт мав прикрашувати жінку. Щойно в часі, коли почали засновувати музеї, куди поквапно люди почали зносити звідусіль осиротілі твори, які видерли церквам і палатам, перервався їх звязок з потребою та звичаями, — і так створили з них може і повчальні, проте сумовиті цвинтарища, анатомічні робітні покалічених творів мистецтва, видертих від життя... для знавців...

Можна з них дуже багато навчитись, але можна водночас затратити свідомість і почування нерозривних взаємин мистецтва та життя, — життя, що є необхідною умовиною його живучости і повного, необмеженого розвитку. Той музейний характер, штучний, відірваний від життя, який творить нові форми, мало мистецтво у XIX ст. Щойно мистецтво нашої доби почало відновляти звязки з буденщиною, розриваючи щораз сильніше пересуди, що були фальшивими висновками на підставі мистецтва давніх часів.

Зробила це головно архітектура, визволяючись з усієї історичної спадщини, наслідувальности та легкого, хоч і виплатного традиціоналізму. Ось чому в ній найвиразніше проявляється дух сучасности, звязаний із величавим розвитком техніки, що впливає знов на найдрібніші форми та прояви життя кожної людини. А з тих переплетених вузлів життєвих умов, буденних потреб, техніки і мистецьких смаків виринають за кожним разом нові естетичні форми, що з розвитком поступнево доходять до щораз досконалішого та повнішого вислову, отже повстає явище, яке назагал називаємо стилем.

Ню-Йорк: „Ню-Йоркер готель“ при штучному освітленні. Твір архітект. Сугармана та Бергера. Будівля нагадує гірські кришталі.

З того становища можемо, а навіть мусимо вже говорити про сучасний стиль, що існує як безсумнівне явище, залишаючи на боці суперечку, чи дійшов він уже до повного вислову чи находиться ще у початкових фазах, в яких щойно повстає та формується.

Річ ясна, що розмірно найлегше було забувають про те, що всі, найбільше звеличувані ними твори мистецтва повставали виключно для якоїсь практичної цілі, звязаної з буденщиною. Отже будували, різьбили, малювали або у золоті виковували виключно те, чого домагалась щедра та спрагнена мистецьких творів воля папів, королів, князів, багатіїв. Кожний твір мистецтва мав своє практичне прикладення — ікона мала прикрашувати такий-то вівтар, різьба фасаду, площу або нагробник, самоцвіт мав прикрашувати жінку. Щойно в часі, коли почали засновувати музеї, куди поквапно люди почали зносити звідусіль осиротілі твори, які видерли церквам і палатам, перервався їх звязок з потребою та звичаями, — і так створили з них може і повчальні, проте сумовиті цвинтарища, анатомічні робітні покалічених творів мистецтва, видертих від життя... для знавців...

Можна з них дуже багато навчитись, але можна водночас затратити свідомість і почування нерозривних взаємин мистецтва та життя, — життя, що є необхідною умовиною його живучости і повного, необмеженого розвитку. Той музейний характер, штучний, відірваний від життя, який творить нові форми, мало мистецтво у XIX ст. Щойно мистецтво нашої доби почало відновляти звязки з буденщиною, розриваючи щораз сильніше пересуди, що були фальшивими висновками на підставі мистецтва давніх часів.

Зробила це головно архітектура, визволяючись з усієї історичної спадщини, наслідувальности та легкого, хоч і виплатного традиціоналізму. Ось чому в ній найвиразніше проявляється дух сучасности, звязаний із величавим розвитком техніки, що впливає знов на найдрібніші форми та прояви життя кожної людини. А з тих переплетених вузлів життєвих умов, буденних потреб, техніки і мистецьких смаків виринають за кожним разом нові естетичні форми, що з розвитком поступнево доходять до щораз досконалішого та повнішого вислову, отже повстає явище, яке назагал називаємо стилем.

З того становища можемо, а навіть мусимо вже говорити про сучасний стиль, що існує як безсумнівне явище, залишаючи на боці суперечку, чи дійшов він уже до повного вислову чи находиться ще у початкових фазах, в яких щойно повстає та формується.

Річ ясна, що розмірно найлегше могла осягнути повний вислів своєї сучасности архітектура, головно там, де вона найменше мала перед собою звичок і традиційного смаку, що їх мусіла перебороти, водночас якнайбільше мусіла розвязувати питань сучасного життя, отже — в Америці.

Не можна тут розглянути всіх причин розвитку новітньої американської архітектури, але треба зазначити, що безпосередньою причиною її розвитку стало застосування заліза та залізно-бетонових конструкцій до міського будівництва. У чималій мірі причинився до того теж несподіваний зріст міст, велитенська індустріялізація всіх ділянок життя, а звідти необхідність ділити міста на виразні частини: торговельно - промислову, центр — „Сіті“, фабричну, пристаневу, — а вже аж після цього на житлову (мешкальну). Отже було необхідно розвязати три основні архітектонічні типи: торговельного дому, фабричного будинку і домівки, призначеної для середміських і підміських дільниць. З того ясно, якою велитенською проблємою, ще досі не зовсім розвязаною у своїй цілій ширині стало питання будови сучасного міста.

Тих проблєм не знали і не могли знати давні часи, отже не диво, що всі міста розвивались виключно вздовж і вшир. Новітнє місто мусить розвиватись уверх, тимто ця проблєма висунулась перед усіма іншими у новітній архітектурі. Найяскравіше виступила вона в американському місті, тимто зайдім до нюйорського центра, на „Мангаттан Айленд“.

Вже самі обриси поодиноких будівель відкривають нове і ніколи досі в давній архітектурі невидане обличчя. Ось на тлі хмар виступають велитенські, височенні вежі, навантажені одна при одній неімовірно тісно, а порозривана лінія основного вигляду буде образом їх дуже ріжної висоти. Одні на триста і більше метрів пнуться вверх, інші доходять до двісті або ста метрів. У такому сусідстві будинки пересічної европейської висоти виглядають як малики, наче марива минулого, заблукані серед могутньої сучасности.

Нінащо не здались би тут усі історичні стилі, з цілою красою і багатством своєї конструкції та прикрас, — бо навіщо-ж ренесансові гармонійні лінії, барокова мальовничість, рококові вибаги у будинках головокружної висоти, що вже в самому свому засновку заперечують усім дотеперішнім поглядам та естетичним вражінням? Що поможуть навіть найкращі подробиці у прикрасах, коли вони завішені так високо, що їх не догляне навіть найгостріше око? Небагато можуть тут придатись усі дотеперішні конструкційні намагання, що звязані нероздільно з тривкістю каменя, цегли або дерева. Ні з одного з тих матеріялів не можна б вибудувати хмародера на триста та більше метрів! Коли почали вживати заліза та полученого з ним бетону до міських будинків, від тоді можна було почати будувати такі підхмарні велитні, що глузують собі з усіх дотеперішніх понять про будівельну статику. Таким робом тут мусіла зродитися нова конструкційна форма, хоч би з тої причини, що ніодної з дотеперішніх не можна було вже прикласти у практиці.

З тої-то причини батьками новітніх велитнів не могли стати ані єгипетські піраміди чи крилаті святини, ані їх пильони чи обеліски, не могли вони теж виринути із соняшних святинь Гелляди, або могутніх будівель епохи романської, ґотицької, ренесансової або якоїбудь іншої. Якісь інші велитні мусіли дати почин цьому родові сталевих, бетонових і шкляних велитнів. Це довершили архітвори інжинірської техніки, англійської та французької, з половини минулого століття, ті перекинені могутні залізні мости над прірвами і провалами Шотляндії, якими мали гнати залізничі поїзди, ті велитенські галі машин на світових виставах, а головно те чудо новітньої техніки і перемога людського ґенія — Айфлева вежа, вибудована в 1899. р. при обуренні тодішніх естетів.

На щастя, не на ганьбу, а на славу Парижа, вибудували незвичайну вежу, яка дала свідоцтво новій правді, що мистецтво не кінчиться з тою хвилиною, коли винайшли пару та електрику. Скінчились уже тільки давні історичні стилі, а починалось щось нове, чого сучасні не були ще

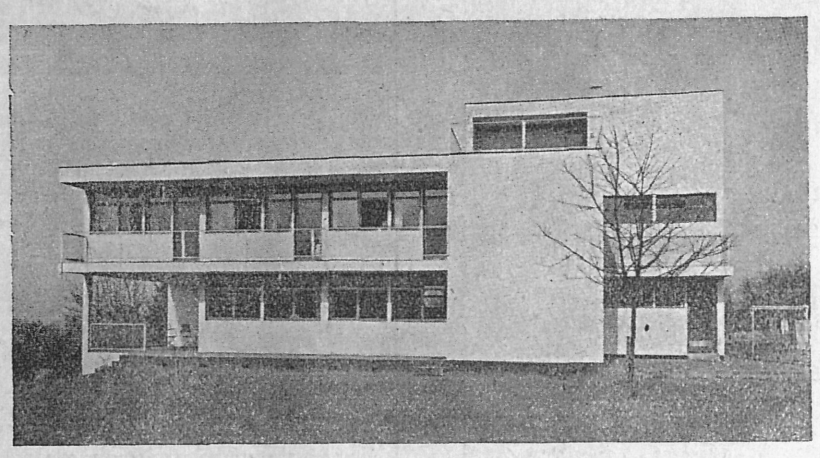

Сучасна домівка (рік 1927). У кожній подробиці видко нефальшовану доцільність і простоту.

в силі зрозуміти і відчути, тимто так голосно почали прохати помочі для свого, до речі нічим незагроженого, смаку та естетичних нахилів.

Ось стоїмо на ню-йорській вулиці серед піднебесних будівель на Мангаттан Айленд. Перші з них будували пильно саме в тому часі, коли Париж ставив свою Айфлеву вежу і одна з перших повстала в 1885 р. будівля — Home Insurance Building і Flativon Building. — Іще сям-там, як нпр. у славнім ню-йорськім Вулверт Білдінґ є деякі ґотицькі відгуки, але вони тимчасові, тільки у дрібних прикрасах, що для конструкції цілости мають другорядне значіння.

Видко, що творці тих будівель учились на старій землі і звідти принесли культ минувшини. Небавком усі ті наслідувальні спроби мусять зробити місце щораз самостійнішим будівлям, щораз більше віддаленим від усяких традиційних залишок. Стрижень будівлі це звичайно велитенська вежа у сміливих обрисах, що доходить до двісті, триста, майже чотириста метрів. Довкола неї купчаться, чи пак по її кістяку пнуться вверх поодинокі, повязані один з одним будинки, суцільні так, що творять щораз вищі та сміливіші тераси, які звужуються щораз більше, йдучи вверх. Дехто міг би в них добачувати далекі — хоч не суттєві — відблиски асирійських будівель, єгипетських або перських, тільки значно побільшених. Додаймо, що гін у висоту росте, форми прибирають щораз більше на гармонії та красі, — знак, що архітектура велитнів розвивається, досконалиться.

Такий характер мають найславніші будівлі як — Equitable, Book Tower, Transportation B., Harriman, Life Insurance B., Chamin B. Chrysler B., Chamber of Commerce — і багато інших, що вже будується або є у проєкті. Здебільша всі вони тут це не приватні мешкання, а льокалі на бюра всяких торговельних підприємств, поневолі звязаних з нюйорським осередком або пристанню; зовсім так само, як у льодонському „Сіті“.

У Льондоні, Парижі та Берліні живуть люди здебільша поза містом, звичайно серед зелені, у затишнім домику, що цілий і в подробицях достосований до найбільше новітніх потреб і вимог. Архітектура тих домиків нічим не пригадує традиційної архітектури. Всі вони з бетону, мають гладкі стіни, без прикрас, інколи вигинчасті, як корабельні стіни або машинові площини. Пропорція ренесансових будівель та їх симетрія тут уже ні при чому. Вікна вихиляються на фасадах не для зверхньої привабливости, але залежно від розкладу і внутрішньої потреби дому. Дім має всякі заломи та виступи, що творять кімнати так, щоб у кожній було якнайбільше світла та сонця. Ось естетика практичности, вигоди, простору та життєвої щирости, а не естетика закостенілої форми, відорваної від людини, життя та його щоденної потреби.

Середина дому теж зовсім достосована до потреб та обставин сучасного життя. На кожному кроці крайня речевість і доцільність. Барви, меблі, кожна подробиця внутрішньої обстанови створені з думкою про вигоду, необхідну потребу, гармонію з цілістю. Деякі меблі поміщені у стінах поодиноких кімнат, інші у відповідних нішах.

Кімнати далекі від типу чотирокутних скриньок і нераз мають вигідні кутки, заглибини. Іноді дві кімнати можна розсувальними стінами побільшити до одної то знову можна розсунути назверхню стіну, щоб получити середину кімнати з садом або терасою. Вікна з великими дзеркальними тафлями, що цільно входять у стіну дають кожної хвилини доступ для повітря та сонця.

Меблі — повні простоти, найчастіше зроблені з приємно вигинальних сталевих рур; мягко та барвисто вистелювані так, щоб на кожному кроці давати якнайбільше вигоди, при якнайбільшій економії місця та матеріялу. Часто більші меблі як полиці, шафки, комоди тощо складаємо з кількох поодиноких частин так, щоб як треба, можна їх перескладувати у зовсім нові предмети та лучити один з одним, відповідно до вигоди і коли це понадобиться. Прикрас — майже ніяких; єдина розвага для ока це вміло та доцільно розкладені коліри, чи то на стінних мальовилах, чи на обиваних меблях, чи в самих меблях, у розкинених сям-там цвітах або декоративних подробицях у формі барвистих кришталиків, шкла або порцелянових фіґур.

Увечір при електричнім світлі можна створити справжню казку. Скрізь нові форми, що не нагадують стилевої традиції. Щезли давні свічники,

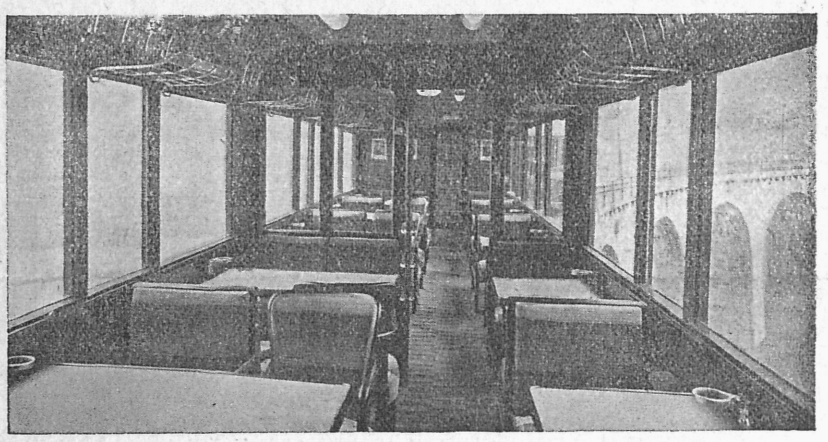

Ресторанний ваґон.
Та сама доцільність і краса, що в архітектурі.

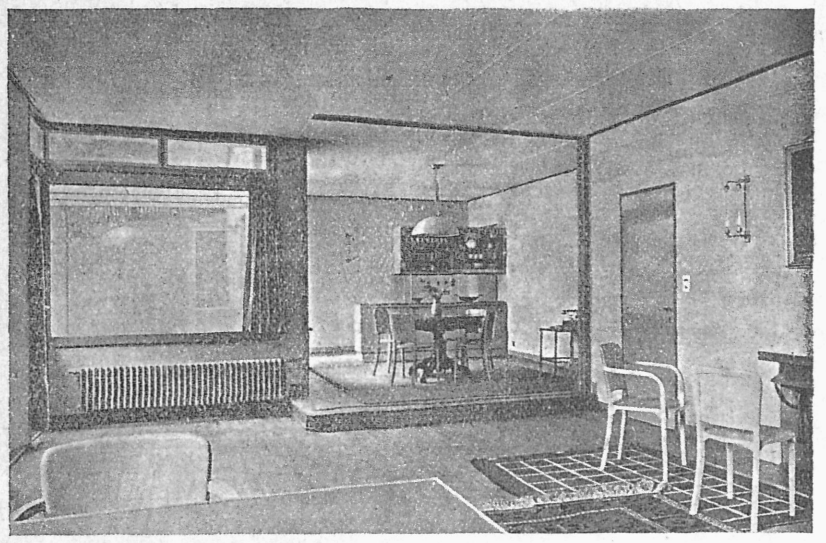

Новітнє мешкання.
Багато вигоди без ніяких прикрас; багато світла та повітря.

компоновані для воскових свічок, а на їх місці повстали зовсім нові твори, які мають на меті якнайкраще розсіяти проміння електричних лямп, щоб не вражати очей, а водночас якнайменше витратити зі світильної енергії.

І так з усіма предметами буденного вжитку, що визначаються якнай-

більшою простотою та доцільністю. Ніодин предмет не може прикидатись, що є чимось, чим не є, навпаки: ніжно підкреслює те, чим він є та до чого має служити.

Щезли давні причепурювані, фальшовані вибаги, щезли всі надмірні прикраси, щезла безліч зайвих предметів — характеристична ще недавно риса у мешканні пересічного громадянина.

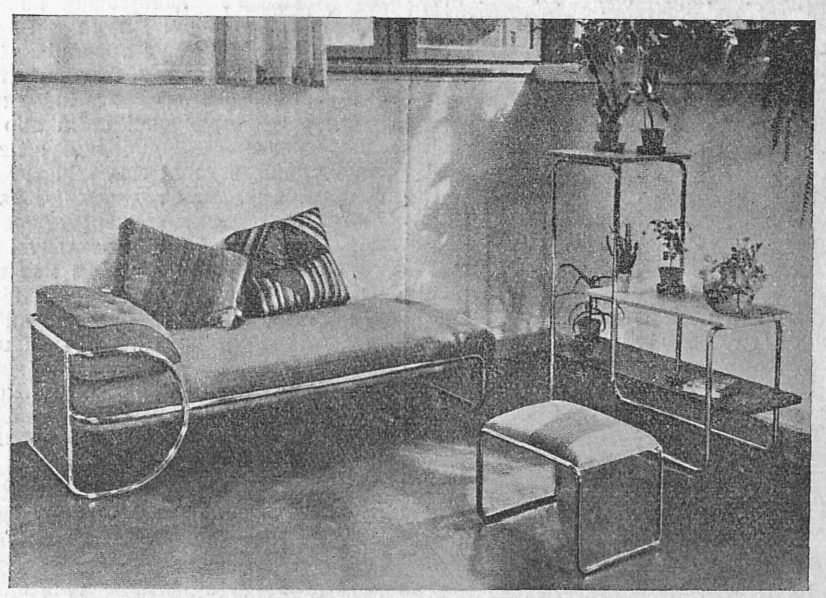

Нові вигинчасті меблі.

Ті всі найдені форми, достосовані у всьому до нинішної потреби і до сучасних життєвих обставин це ніщо інше як стиль, стиль сучасности. Від найбільших міських будівель до будови цілих міст, почерез найдрібніші предмети щоденної потреби та вжитку входить він до всіх царин сучасного життя. Подібно бувало і в минулих епохах. І так зявляється перед нашими очима те, що так безкритично звикли ми подивляти в мистецьких творах минулих часів. Треба тільки це бачити, а не заплющувати вперто очей так широко розкритих завсіди у напрямку минулого, а заплющених на найбільші чудеса сучасности!

У недалекій майбутності вирине це все перед очима найбільше недовірливих у хвилині, коли стануть дійсністю архітектонічні мрії творців тої міри, що Лє Корбізіє, Тоні Ґарніє, Уд і багато інших. Їх місто недалекої вже будуччини відкриє в цілій своїй величі ту красу, поруч фраґментів якої проходимо мимо так часто з очима, які не бачать і змислами, які не відчувають.

Сучасність створила вже тривкі та неохибні підвалини свого власного стилю, що розвивається нестримно, а коли і в чому осягне він свій найдосконаліший вислів, важко це нині передбачити.

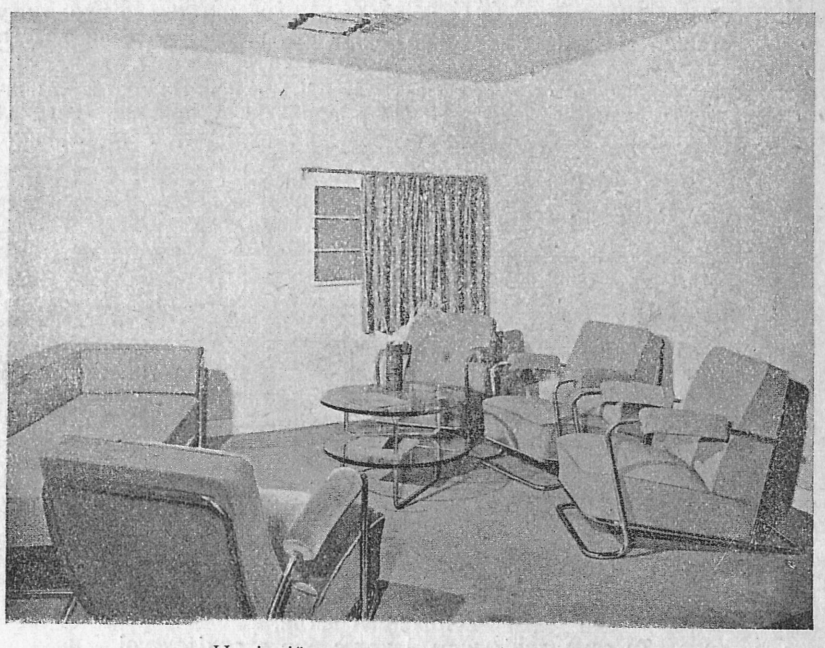

Новітній сальон: вигода і захист.

*

Переклад із книжки „Stanisław Machniewicz: Estetyka życia codziennego". Zarysy estetyczne i zagadnienia sztuki współczesnej. 1934. ст. 398.

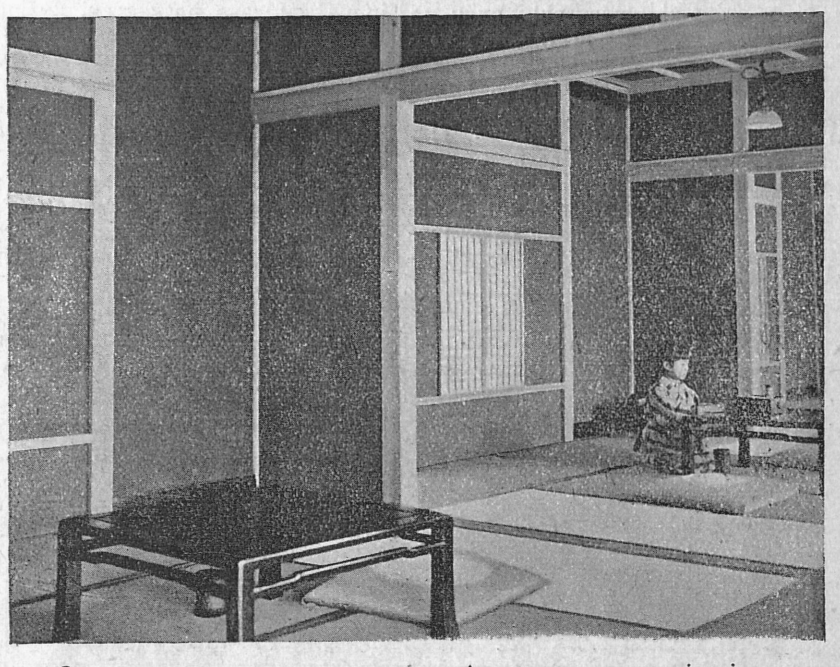

Середина японського дому: скромність, простота, доцільність, вибагливість у кожній подробиці.

Літературний бім бам

„Вістник" не пропускає нагоди, коли може шпигнути нас буцім-то ми залицяємось до польських журналів. Коли хто звертається за інформаціями у літературних справах, уважаємо, що в інтересі нашої культури — давати їх скрізь і завсіди. Але наші „гурра"-критики мало журяться літературою.

У Львові виходить офіційний, „бебістичний" тижневик „Tydzień Polski". Недавно приніс він „славословіє" Донцова та його ідей. Денникар Адам Нехай пише дослівно: twórcą jedynego programu politycznego, zalecającego współpracę z Polską jest ukrainiec nadnieprzański, dr. Dymitr Doncow".

У цьому тоні ціла довша стаття, в якій автор відповідає позитивно на пропозиції Донцова: „Tak Polska" (тільки вона зможе помогти українцям).

Не маємо нічого проти, щоб нашій бідній нації помагали приятелі та вороги, але не до шмиги нам ідеольоґічна лінія добродіїв, що для домашнього вжитку пропаґують 100% націоналізм, а назверх програму „вспулжиця". Недурно д-р Донцов видав Макіявелія.

*

З приводу вистави Глущенка:

„Прегарно виконані портрети. Між публикою чути розмови:

— То його власна жінка, жидівка. Большевики йому вибрали її перед виїздом з України в Париж.

— Та може сам він вибрав, а вони лиш підсунули її? — каже інший.

Не знаю, чи се правда. Та одно певне: чи вибрав він, чи вони, то вибрали, ніде правди діти, гарне сотворіння Боже. Типову жінку, по котрій не пізнати, що вона жидівка. Моглаб послужити як добрий модель до образу „Ева в раю". А як він виконав ті три її портрети! Перша кляса роботи. Як жива. Навіть флюід бє від тих портретів мов від живої людини. Во істину, лиш дуже великі малярі вміють дати таку роботу.

„Якже придавсяб такий маляр до церковних образів і картин".

„Нова Зоря", 7. лютого 1935.

Нові видання

ПОВІСТЬ, ОПОВІДАННЯ, НОВЕЛЯ

Улас Самчук. **Гори говорять.** Роман у 2-ох частинах. Бібліотека „Самостійної Думки" в Чернівцях. Ч. 7. Накладом автора. еЧрнівці, 1934.

ТЕАТР

О. Задума. **Відплата.** Траґедія в пятьох діях. Бібліотека „Самостійної Думки". Ч. 11. Власним накладом. Чернівці, 1934.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Велика Історія України. Зшиток 13. Розділи: XXXI. Письменство XVII—XVIII ст. XXXII. Образотворче мистецтво XVI—XVIII. ст. Ст. 577—624. Видання Івана Тиктора. Львів, 1935.

ЖУРНАЛИ

Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Річник III. Том I. Книжка 2 за лютень 1935. Львів.

Світло й тінь. Щомісячник. Журнал Українського Фотоґрафічного Товариства у Львові та його Філій. Ч. 2. За лютень 1935. Львів.

Нова Хата. Журнал для плекання домашньої культури. Двотижневик. Рік XI. Ч. 3. з 1. II. 1935. Львів.

Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. Річник VII. Ч. 2. За лютень 1935. Львів.

Світ молоді. Журнал для українських дівчат. Рік II. Ч. 2. За лютень, 1935. Коломия.

Рідна Мова. Науково-популярний місячник, присвячений вивченню української мови. Рік III. Ч. 2 (26). За лютень 1935. Варшава.

Летіло 40 сорок...

Михайло Павлик — тиха, супокійна людина, що у своїй зверхній поведінці не проявляла нічим завзяття суспільного діяча. Коли у 1914. р. російські війська заняли Львів, він самохіть зявився у редакції „Діла", щоб видавати денник, покинений усіма редакторами, які виїхали разом із представниками уряду до Відня. Льокаль редакції був порожній. Два принагідні непрофесійні журналісти палили в печі скиртами відозв, приготованих на те, щоб їх розкидати між українців російської армії, коли австрійські війська займуть — як це було у пляні — українську територію російської імперії.

М. Павлик сів спокійно за стіл і почав приготовляти якусь статтю. Небавком увійшли російські старшини, представники львівського „ґрадоначальства". Наказ був готовий: — заборонити появу українського часопису.

Спокій дідуся, що сидів за столом і так спокійно писав, збентежив суворих гостей:

— Чи ви може сидите тут урядово? — спитав Павлика один із нижчих урядовців, що підійшов недовірливо до нього.

— Ні, але якби мав сидіти, то волів би тут, — відповів Павлик так наївно, що москалі довго не знали, чи сміятись.

*

Наш відомий археольоґ Вадим Щербаківський залюбки бере участь у міжнародніх зїздах і конґресах. Це людина дуже товариська, мягка, що вміє підійти до чужинців, як слід добре вихованому европейцеві. Такий европеєць ріжниться тим від неодного нашого земляка, що використовує зустріч із чужинцями не на те, щоб їм сказати „слова правди", після яких українці тратять усі симпатії, а навпаки... Так учить дипльоматія.

На одному з останніх міжнародніх конґресів у Варшаві В. Щербаківський почував себе у винятково доброму настрою. Він підійшов до премієр-міністра Козловського, що відчиняв конґрес і сказав:

— Дозвольте, пане міністре, висловити Вам своє... Так, Польща може бути горда, що нарешті її урядом проводить археольоґ.

*

Минуло 25 літ від часу, коли М. Павлик друкував переклад „Мужиків" Реймонта у „Ділі". Переклад вийшов окремою відбиткою і мав великий успіх; багато книжок з того часу можна ще нині дістати в книгарні, „Мужики" — книгарська рідкість.

Не так ішла повість Реймонта серед польського громадянства. Критика незвичайно вихвалювала її, але читали її мало. Ніхто і не сподівався, що згодом Реймонт дістане за „Мужиків" Нобелівську премію. Те саме було і з перекладом на німецьку мову у видавництві Дідеріхса, де ввесь наклад пролежав довгі роки на складі аж до хвилини, коли Реймонт став лавреатом.

Реймонт був дуже гордий, що „Мужиків" читають по українськи і ще в 1911 р. у Парижі висловився раз у товаристві, звертаючись до одного українця:

— Моя повість по українськи виходить багато краще, ніж по польськи.

Один поляк, що чув це, здивувався і питається Реймонта:

— Ви справді читали цей переклад?

— Читав захоплений, — відповів Реймонт.

Земляк зніяковів, відійшов на бік і сказав тихцем до сусіда:

— Як то добре, що бодай авторам їх твори подобаються...

Загальна думка була тоді така, що „Мужики" — розтяжні, нудні та претенсіональні.

*

Михайло Коцюбинський підчас свого побуту у Криворівні, дуже дбайливо записував усякі гуцульські слова та звороти, потрібні йому до „Тіні забутих предків". Це робив він завсіди перед кожною новелею, призбируючи совісно матеріяли, наче вчений. Володимир Гнатюк, що приятелював із Коцюбинським, придивляючись цій його праці, раз сказав:

— А чи не могли б Ви з такої сили слів скласти для Наук. Тов. ім. Шевченка цілий словник?

— Ні, — відповів Коцюбинський, — бо у словнику, бачите, всі слова якось чудно перемішані. Наприклад таке поетичне слово як „флояра" стоїть там коло якогось іншого на „фло", що його навіть не розумієш, а в мене „флояра", „файний" та „фоя" будуть стояти поруч таких слів, які я сам собі виберу...

Ей найліпша паста до взуття Елеґант чистить й консервує шкіру
Львів, Кордецького 51, тел. 60-04.

Нова Хата

часопис для плекання домашньої культури

приносить у черговому році:

цікаву повість Ірини Вільде
подорожні нариси Софії Яблонської
огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського
ґрафольоґічний порадник під проводом Галини
косметичний порадник під проводом Ст. Гаврисевичевої
трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

Колірові таблиці взорів — Аркуші взорів

Річна передплата 16·— зол.
Квартальна 4·50 зол.
Поодиноке число 0·80 зол.

Адміністрація: Львів, Ринок 39.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0.90 зол.
Чвертьрічна	2.70 „
Піврічна	5.40 „
Річна	10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustrisch", Lwów, Rynok 10. Polen.**

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.

Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (29) 5
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 1. III. 1935 РІК.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

З Китаю до Львова і назад

Розмова з Софією Яблонською

Від 10 днів сидить Софія Яблонська у Львові. Приїхала сюди після півторамісячного побуту у Парижі з Китаю, куди вертається за два тижні. День має поділений як чужинний делеґат, що приїхав на важні переговори у справі автономії або імпорту білих слонів. Застаємо її з легко перехиленою головкою, обтяженою клопотами слави на львівському ґрунті: — відчити, запросини на вечері (і то з вином!), пропозиції інтервю і статтей.

— Чому Ви так хутко нас покидаєте?

— Я мушу вернутись у Китай перед 1-им квітня, бо там ждуть мене мої обовязки.

— Якою дорогою Ви вертаєтесь?

— Хотіла б їхати через Україну, Росію, Сибір та Японію, бо це дорога багато коротша, ніж через Суезький канал та Індію; для мене цікавіша, бо тудою ще не переїзджала, ну, і дешевша...

— Яке враження зробив на Вас Львів після 10-літньої відсутности?

— Само місто Львів, яке колись було для мене столицею, мусіло видатись мені мале, після багатьох столиць Европи й американських хмародерних велитнів. А проте милою несподіванкою було для мене знайомство з численними моїми земляками, з яких мало кого знала...

— Гадаю, що ця несподіванка була обостороння, бо уявляли собі тут Вас зовсім не так — —

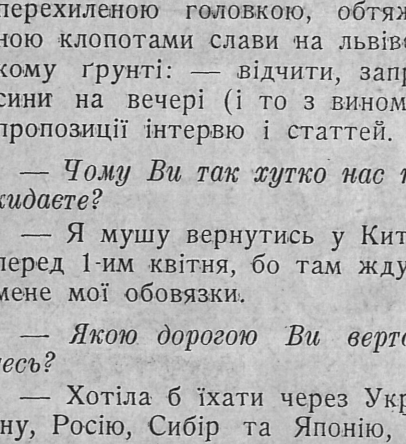

Брама до китайської пагоди.

Яблонська не має ні трохи з тої самовпевненої, задиркуватої мандрівниці, що на все має приготований жест і слово; можна б сказати, що вона у розмові навіть трохи занадто стримана.

— Знаю, — перебиває нам вона з легкою усмішкою — уявляли собі тут побачити екзальтовану героїню, яка буде хвалитись своїми сміливими пригодами, незворушену і загартовану мандрівницю, а побачили жінку, яка по стільки роках ріжних переходів, у яких вона надужила свою витревалість, нараз зворушилась кількома щирими словами привіту від своїх і це зворушення здивувало її саму ще більше, ніж присутніх...

(Яблонська натякає тут на привіт на гостині у читальні кооперативи „Українського Народнього Мистецтва“ у Львові, де один натяк на сльозу набіг на її очі).

— Чи бачите яку зміну у нас за тих 10 літ?

Танечниці з острову Балі.

— Дуже велику. Бачу великий розвиток культурної праці, багато нових організацій, видавництв, чую про мистецькі відчити і вистави, про зрозуміння для багатьох прояв, до яких давніше ставились байдуже...

— Напевне неодна Ваша землячка подивляє Вашу відвагу, що Ви так самі мандруєте по диких країнах...

— Відвага це річ умовна. Гадаю, що перше треба мати в собі зародні фанатизму, а потім це річ звички. Адже острах, переляк, жах це справа уяви. Коли людина забуває про можливість небезпеки, тоді Китай чи країни диких племен видаються їй так само доступні, як прогулька до Винник. Тут рішають перші досвіди, а ті переконали мене, що здебільша недовіря до тубильців або прибільшений страх перед звірятами створює обставини податливі для небезпеки.

— Які були Ваші перші спонуки виїхати у світ?

— Попросту спокуса поїхати кудись далеко і переконатись, чи істнують іще десь на світі райські острови.

— І такої спокуси досить, щоб виїхати?

— Досить для людини впертої і послідовної, яка зосереджує всю свою енергію, щоб досягти одної мети... При цьому необхідно багато саможертви, треба вміти зрікатись вигод, особистого щастя і багато інших приємностей, які дає товариське та родинне життя у місті, де є постійна нагода підтримувати контакт з мистецтвом і духовим життям своєї громади.

— А що-ж Ви маєте за це?

Краєвид з Китаю. В глибині міст через озеро до пагоди.

— Маю щораз-то інші цікаві враження і переживання: велике самовдоволення переможених перепон, почування самостійности. Є для мене особлива насолода бачити нові землі, нові країни, нові острови, пізнавати нові раси, народи, племена, знайомитись з їхнім життям, звичаями, поглядами.

— І чи найшли Ви той райський острів про який мріяли?

— Найшла і неодин, де навіть довший побут не розчарував мене і куди я напевне ще вернусь. Найкращі між ними — острівці Таїті там, де я жила безжурним життям щасливої людини між морем і сонцем, без ніяких потреб.

— Чому-ж Ви там не залишились?

— Була б залишилась, але французи відмовили мені дозволу на довший побут як чужинці.

— Як довго тривала Ваша подорож з останнього місця Вашого постійного побуту у Китаї до нас?

— Шість місяців, бо від Юнану в Китаї через Австралію і Таїті я скрізь зупинялась для приємности, щоб зазнайомитись з невідомими країнами.

— Чи Ви маєте намір списати всі ці враження?

— Записки вже маю, треба їх тільки викінчити, бо цього не можна зробити підчас невпинних мандрівок, на які треба витрачувати занадто багато енергії. Все йде на увагу.

— Коли їх скінчите?

— За кілька місяців пришлю їх з Китаю.

— На як довго їдете туди?

— На три роки.

БОГДАН І. АНТОНИЧ

ВЕРБЕЛЬ

Ось бубон ранку — кругле сонце
до маршу будить вояків.
Лопочуть верблі по казармах,
весна тріпочеться, мов спів,
весна тріпочеться, мов птах,
у клітці сірих коридорів
і день накреслює свій шлях
на мапі неба.

Гаснуть зорі,
мов очі втомлених коханок.
Ось кленів ряд в стобарвній зливі.
Весни пожежа підпалила ранок
і знову день окрилений
і знову день пянливий.

Вітри на кленах грають, мов на мідних трубах,
вітри — світанку сурмачі.
Дівчатам млосно, болісно і любо,
в обіймах мліють ячучи.
Пробудяться, розкриють тьмяні очі,
почувши верблі, верблі вояків.
Це верблі весняні, це верблі у маршрут,
та серце схвилював цей спів,
нагадуючи верблі смерти.
Слова коханців юних і палких,
слова, мов гроші, пристрастю протерті
німіють.

Все ж таки
життя кипучого нікому не звязати!
І кидає весна слова команди,
прикази радісні й крилаті
нестримних перемог, осяяних оман.
Стоїть казарма чорним кубом,
дуднить під кроками майдан
і ранок бе у сонця бубон...

З ДАВНІХ ЗШИТКІВ

ЗАПРОШЕННЯ

Вже спалюється день на вугіль ночі,
росою вечір трави з попелу полоще
і ляк, мов свердел, твоє серце точить
і місяць тіні згублені полошить.

Самітний друже, мов у ночі пояс,
ти в таємничість світу оповитий.
В цей вечір весняний ходи зо мною
в корчмі на місяці горілку пити.

1931.

ГРИЦЬ БЕРЕЗОВСЬКИЙ

Перша українська вистава „Ревізора”

(З нагоди других роковин смерти М. К. Садовського, 7. II. 1933).

Повернувшись зі своїм театром з літньої мадрівки 15. вересня 1907 р. на зимовий сезон до Києва, Микола Карпович почав підготовчу працю до „Ревізора“.

Спершу дала про це звістку українська преса. Звичайно московська преса зараз почала висміювати намір вистави „Ревізора“ українською мовою. Приводжу дослівно дві замітки. Перша в журналі „Театр и Искусство“ ред. Кугеля: „Хахлы, после гопаков и горилки, на театральних падмостках, вздумали удивить мір пастановкой пьеси „Ревизор“, Гоголя. Как слыхали ми, она в первый раз пайдет в Театре Садовского в Кіеве. Да, это номер!“ Друга в часописі „Кіевская Мысль“ Яблоновського: „Когда пайдеш смотрить Садовскаво, делается неловко в театре. Хахол он хитрий и думает, что может играть такия вещи, как „Ревизор“. Какое нахальство!“

Цитую слова самого Садовського про постановку „Ревізора“ із його споминів, виданих у Києві по повороті з еміґрації:

„Обсада і враження з першої постанови „Ревізора“.

Городничий — М. Садовський, Анна Андріевна — О. Полянська, Марія Антонівна — Л. Петляш, Хлестаков — І. Маряненко, Бобчинський — І. Загорський, Добчинський — І. Ковалевський, Купець Абдулін — Ю. Милович, Суддя Ляпкін-Тяпкін — М. Вільшанський, Попечитель богодільн-

(Докінчення на 5-тій сторінці)

О. ДНІПРОВСЬКИЙ

Перші українські переклади Гайне

З приводу пятьдесятьліття з дня смерти Володимира Шашкевича (16. II. 1885)

Для тих, що тільки в школі з обовязку цікавилися нашою літературою і мають з її історії дуже поверховні відомости, Володимир Шашкевич зник цілковито в тіні свого батька. „Шашкевич" нагадує всім одного з корифеїв нашого відродження в Галичині, Маркіяна, але майже нікому його сина, Володимира. Франко у свому „Нарисі українсько-руської літератури" писав: „Із поетів, що виступили тоді (60-ті роки — О. Д.) в Галичині і збудили зразу великі надії, треба згадати поперед усього Володимира Шашкевича, сина Маркіяна Шашкевича. Виступивши на літературне поле в „Зорі Галицькій" 1860 р. він був співредактором „Вечерниць" у першім, а головним співробітником у другім їх річнику, а пізніше, 1866 р., був редактором літературного часопису „Русалка". Окремо, за свойого життя видав він тільки „Зільник", збірку віршів, у Львові 1863 р., в якім окрім власник поезій помістив також ряд удачних перекладів із Генріха Гайне. Володимир Шашкевич як поет виявив дуже гарний і симпатичний талант, гідний стати обік свойого батька, але життя його склалося так, що не позволило йому розвити той талант так, як можна було надіятися".

Хочемо тут не тільки нагадати саме ті „удачні" переклади з Гайне, але й підкреслити, що Володимир Шашкевич це перший перекладач Гайного на українську мову в Галичині, а то й узагалі, якщо не брати під увагу А. Навроцького, що трохи раніше, а може й у тому самому часі, що й Шашкевич, переспівав — не переклав — три пісні Гайного, з яких тільки одна нам відома.

Насправді то найпершим перекладачем Гайного на українську мову був Богдан А. Дідицький. Він то надрукував в „Зорі Галицькій" (ч. 5. з 1853 р.) оцей вірш:

ЖЕНА

(Романъ по Гейне)

Такъ страстно двое любилось людей,
Она ледащо была, онъ злодѣй;
Що онъ укралъ, она скрывала,
Тѣшилась тѣмъ и хохотала!

Ночи и дни такъ сладко имъ текли!
Однажды словили его и вели
Въ тюрму; она в окнѣ стояла,
Смотрѣла за нимъ и хохотала.

Съ тюрмы сказати велѣлъ онъ женѣ:
„Прійди моя мила, прійди ко мнѣ,
Я гибну отъ тоски!" Она покачала
Головою и хохотала.

О шестомъ рано стяли ему лобъ,
О семомъ тѣло сокрыли во гробъ,
Онажъ о осмомъ ужъ гостей пріймала,
Вино пила и — хохотала.

„З такого перекладу можна теж хохотати" — написав О. Маковей про цей вірш в одній зі своїх статтей*). Та не в тому річ. Як бачимо Дідицький переклав Гайного жахливим „язичієм", яким він узагалі писав, тимто цього віршища не можна ніяк назвати українським перекладом.

В тому самому річнику „Зорі Галицкої" (ч. 42) якийсь Т. М. надрукував теж „язичієм" переклад вірша „Es hegt der heisse Sommer". В річнику 1854 (ч. 25) той сам Т. М. надрукував „Мертвець и дѣвица" (Баляда по Гайне), а в річнику 1856 (ч. 16) Евген Згарський вмістив вірш „Пѣсня о червенцахъ. (Послѣ Гайного)". Все те „язичієм".

Петров у свому „Очерк'у литератури" пише про українські переклади з Гайного А. Навроцького, кажучи, що він переклав три пісні того німецького поета в 1859-ому році. Петров каже: „Насколько мы знаемъ, стихотворенія Гейне у А. Навроцкаго въ **первый** разъ являються въ малорускомъ переводѣ. Для примѣра приведемъ одну его пѣсню изъ Гейне". І наводить вірш Гайного — „In dem Walde spriesst und grünt es" у перекладі:

Знову поле зеленіє,
Стало густо в гаї,
Вітерець тихенький з єго
Теплом повіває.

Сонце світить, сонце гріє,
Весело сміється...
Прийшла, весно! і з тобою
Серце знову бється!

І твій голос, соловейку,
Рознісся по гаю..:
Чого-ж пісню свою щиру
Ти сумно співаєш?

То тихесенько ти плачеш,
То гірко ридаєш...
Знаю, знаю: у тій пісні
Серце виливаєш.

Нема місця наводити тут оригіналу для порівнання, але скажемо, що перекладчик не затримав тут ані розміру, ані числа строф, а зберіг тільки думку так, що це радше переспів, як переклад. Два інші переклади Навроцького з Гайного, про які згадує Петров, невідомі.

У „Вечерницях" з 1862-го р., ч. 9. і з 1863-го р. ч. 11. помістив Володимир Шашкевич тринадцять перекладів з Гайного, а саме вісім „ліричних співанок" та пять віршів з циклю „Поворот на батьківщину". До цих тринадцяти додав Шашкевич ще два і у своїй збірочці**) надрудував пятнацять перекладів п. н. „З книги співанок Гайного". Франко назвав ці переклади „удачними", а Маковей, у згаданій вже статті, написав: „Перекладі ті як на 60-ті роки незлі. Форма первотвору декуди змінена, а декуди розтягнена. В них стрічаємо галицькі форми: мнов і т. п., рими глагольні і ритм не все звучний".

*) О. Маковей. Про руські переклади поезій Г. Гайного. „Зоря". 1892. Ч. 19.

Та як воно не було б — це справді **перші** українські переклади творів Гайного. Шашкевич справді перекладав, не переспівував. У згаданій вже статті О. Маковей пише: „Оцінюючи переклади ми жадаємо від них, щоб вони робили на нас таке саме враження, як і первотвори; значить: у перекладі треба задержати не лише вірну думку, але й форму, тон і розмір первотвору. Трудна се річ, та хто вже зважується перекладати, тому годі не мати тих правил на думці".

Отож на нашу думку Володимир Шашкевич мав ті правила на увазі і поводився з оригіналом куди обережніше як нпр. Навроцький; він намагається затримати той самий розмір, ту саму кількість строф, а подекуди навіть той самий порядок слів. Ясно, що коли оцінюватимемо ці переклади з перспективи сьогоднішнього часу, то не зможемо визнати їх за найкращі, але дивлючись на них очима 60-тих років, не можемо сказати про них інакше, як сказали згадані наші критики.

Володимир Шашкевич.

Між іншими Шашкевич переклав оцей вірш Гайного:

Du schönes Fischermädchen,
Treibe den Kahn ans Land,
Komm zu mir und setze dich nieder,
Wir kosen, Hand in Hand.

Leg' an mein Herz dein Köpfchen
Und fürchte dich nicht so sehr;
Vertraust du dich doch sorglos
Täglich dem wilden Meer!

Mein Herz gleicht ganz dem Meere,
Hat Sturm und Ebb' und Flut,
Und manche schöne Perle
In seiner Tiefe ruht.

Переклад виглядає так:

Ти гожа рибарочко,
До берега спіши,
Сідай і рука в руку
При мені попестись.

На серце тут головку
Зложи, дівчино зоре,
Так сміливо, як що-дня
Ідеш на дике море.

Тут хвиля як на морі
Збере, то опадає,
І не одна ще перла
На дні там спочиває.

Цей переклад не належить до найкращих перекладів Шашкевича, але ми його вибрали тому, що той самий вірш перекладали потім ще й інші наші поети. Тут зразу видно всі недостачі перекладу. Отже: розмір не всюди дотриманий, хоч намагання дотримати його видно; Гайне не вжив ні одної дієсловної рими, Шашкевич зробив це в першій та третій строфі; правда, Шашкевич дбав про те, щоби передати докладно думку Гайного, та все-ж ця думка у перекладі не вийшла так чітко як в оригіналі. Візьмім для прикладу другу строфу. У Гайного дослівно є так:

Поклади на моє серце свою головку
І не бійся так дуже;
Та-ж ти доручаєш себе без турботи
Кожного дня дикому морю.

Шашкевич зберіг більш-менш ту саму думку, але в нього це вийшло млявіше, як у Гайного. „Зложи головку так сміливо, як щодня ідеш на дике море" — це багато слабше від того: „...і не бійся так дуже, та-ж ти доручаєш себе" і т. д. У Шашкевича зникла та протилежність, яку Гайне особливо підкреслив.

Гайне каже виразно: „поклади на **моє** серце **свою** головку". Шашкевич „моє" і „свою" викинув, через що думка затратила свою чіткість, яку перекладач замазав ще більше зайвим словом „тут" та непотрібно вставленим „дівчино зоре", чого у Гайного нема і що саме в тому вірші зовсім псує стиль.

Подібне й у двох інших строфах, першій та третій. Але назагал, беручи під увагу і час, коли переклад повстав, його не можна назвати злим. Для порівняння візьмім переклади того самого вірша, що їх зробили пізніше інші наші поети. У Кримського цей вірш виглядає так:

Рибалочко гарненька!
Жени свій човничок
До берега, й сідаймо
Ми поруч на пісок.

Тулись до мого серця,
Довірся ти мені:
Щодня-ж по дикім морі
Ти їздиш у човні.

А серце чим не море?
Чи-ж мало бур у нім?
Прилив, одлив і перли
На дні його живім.

Переклала цей вірш і Леся Українка, що залюбки перекладала Гайного.

Дівчино, рибалочко люба,
Човéнце сюди приверни,
Ходи сюди, сядь, поговорим —
Дай рученьку білу мені.

До серця мого пригорнися,
Не бійся так дуже мене,
Що-дня-ж ти ввіряєшся морю,
А море і дике, й страшне!

У серці моїм, як і в морі,
Є бурі й прибої страшні,
Але й прехорошії перли
В йому спочивають на дні.

Вкінці переклад Дмитра Загула, який так пише про ті свої переклади: „...Я намагався дотримати в перекладі всіх особливостей Гайнівського стилю, не тільки розміру й ритму, не тільки образів, порівнянь та метафоричних виразів, а й порядку рим та окремих слів.***)

Рибалонько вродлива,
човен на берег звертай,
сядь біля мене, поруч,
і білу ручку дай!

До серця схили головку,
не бійся, красо моя,
ти ж морю довіряєш
човничок свій щодня.

А в мене серце — море,
хвилює бє, шумить,
і скарб коштовних перлів
на дні його лежить.

Не належить до нашої теми аналізувати й порівнювати ці переклади, на це треба би написати статтю „Про мистецтво перекладів". Тут навели ми ці переклади на те, щоб виказати, в якому корисному світлі в порівнянні з ними виходить переклад Володимира Шашкевича, першого перекладача творів Гайного на українську мову.

**) Зільник. Поезії Володимира Шашкевича. Львівъ. У друкарні Михайла Поремби. 1863.

***) Гайнріх Гайне. Книга пісень. — Нові поезії. Наново переклав, зредагував і пояснив Дмитро Загул. Вступні статті М. Барана та Б. Якубського. Державне Видавництво України. Харків — 1930 — Київ.

ЮРІЙ КОСАЧ

Сентиментальна історійка

У той день особливо якось заходило сонце. Воно відразу обернулось у фіолетову пляму й швидко-швидко сідало на фабричні димарі. Десь гучав спішний поїзд, десь ішли у вечір рівні, значені прямокутниками пшениць, голубі поля. А тут вулиці стихали, немов вагалися, чи йти їм у ніч, чи ще зачекати. Прегарні, чепурні домики, сповиті плющем, горіли своїми черепичанними дахами. Вони, як вежа церкви на чистім, спокійнім майдані, пнялися вгору, але без зайвої очайдушности, зовсім поважно.

Пані Фуст в цю хвилину стояла біля вікна. Пантрувати кухні не було потреби, все було виміряно, відважено, відлічено, вітер не коливав огню — й усе мусіло вдатися, як удавалося безліч разів передтим. А проте пані Фуст хвилювалася. Вона запримітила, що ложка в її руці тремтіла, а, проходячи повз дзеркало, спостерегла, що румянці на щоках були більші, як звичайно, були різко очеркнені на тлі білого комірця. Румянці ці були напевне не від кухонного жару.

— „Серце, дурненьке серце", — посміхнулася пані Фуст і ще раз глянувши в дзеркало, потерла румянці збіленими в муці долонями.

Чиж у клітці завовтузився, канарок стрибнув з бантинки до коритка з водою і був увесь такісенького кольору, як завіски. Його настовбурчене пірячко горіло так само, як і крила фіранок у фіолетових відблисках. У кухні панував той солодкавий, незабутній запах приладжуваного їства. Пані Фуст зітхнула — неодмінно треба буде перенести комоду до кімнати... та взагалі буде багато змін... багато змін... Подушечка з вишитим „тільки чвертьгодинки", з айстрами на другім боці сумирно лежала на канапі, ніби потупила очі, але в суті речі, зальотно і хитро їх щулила.

На чистих полицях спалахнули, мов боєві гасла, ймення продуктів, черешневе гилля пнялось крізь вікно і в напів відчинених дверях з кімнати горіли плюшеві фотелі. Пані Фуст відійшла від вікна і ненароком зустрілась з поглядом чоловіка. Він висів у кімнаті, в рямах портрету, обтягнених крепою, завжди однаковий, завжди міцно стиснений у стані офіцерським поясом. Благовиде, не товсте й не худе обличчя скрашали вуси (покійник так залюбки їх леліяв!), очі добрі-добрячі і врешті шляхетне чоло. Він був завжди шляхетний, капітан Фуст. Одну хвилину пані Фуст видалось, що бачить у цих очах докір, мовчазний, німий докір, але це тільки видалось. Очі дивились як завжди лагідно, може трохи сумовито. „Ні, рішила пані Фуст і це востанне спокусило її вагання, кращої партії не бажав би для мене й покійник..."

Це був дивний, прецікавий збіг обставин.

Дванацятий рік у коридорі кватири пані Фуст, на дверях кімнати, що її наймала згідно з оголошенням „Статочним, старшим і добре ситуованим панам", висів прямокутничок з готицькими літерами: „A. Markowsky, Oberst a D." — Прямокутничок устиг пожовкнути, готицькі літери вицвіли, а полковник поза службою А. Марковський все ще мешкав у пані Фуст. Він не подбав за весь час про зміну цього титулу. Його товариші, завзяті кінноточики й гармаші здобули титули інжинерів, докторів, забули про минуле, так якби його й не було. Це все що було передтим, для них мало вартість імлистого спогаду, чогось такого, над чим не варто й застановлятись. Вони ж жили новим, зовсім новим життям. А полковник Марковський ще й тепер, почувши знечевя постріл, який був нічим іншим як тріском пневматичної шини, бліднув і спинявся. Він іще досі зустрівши баталіон мійської залоги з орхестрою й неодмінним осликом, на якого навантажено барабан, довго йшов за ним, сам не знаючи чому й пощо, один серед галайстри дітей, спрагнених блискучих іграшок та рвучної музики.

Від першого року еміграції полковник поселився у пані Фуст, на вулиці негаласливій, поважаній, де жили емеритовані майори, зпенсіоновані генерали й вдови по капітанах. Примхою долі, пані Фуст була вдовою по бойовім капітані піхоти давньої монархії, який поляг у перших боях великої війни. У боях, які вшанував своєю хоробрістю й полковник Марковський бючись по ворожім боці. Ще іноді й тепер, натуживши память, полковник мов крізь імлу бачив сіру розстрільну піхоти, яку вів на багнети офіцер із скупченим сливе молитовним виглядом. В цю розстрільну врізався бравуровою кінною атакою на чолі трьох ескадронів бородатих драгонів тоді ще ротмістр запальний Марковський. Сам гукав дико: урраа! і рубав направо й наліво сірих піхотинців, що втікали врозтіч мов миші. І натуживши память полков. Марковський пригадував зовсім виразно бліде обличчя офіцера, яке він полоснув шаблею і яке дуже схоже було до портрету чоловіка пані Фуст. Та про це не згадували... „А може... може, полковнику... він згинув від вашої руки?" раз несміливо промовила пані Фуст. „Пані — схвильовано відповів полковник, облишмо цю розмову, вона потрапляє в мою офіцерську честь". Чому саме ця розмова потрапляла в його честь, пані Фуст не могла збагнути. Замислилась і так цілий той вечір вони просиділи мовчки.

Дні полковника нагадували цяпотіння дощу із стріхи. Це були дні великого чекання. Бо Марковський ніколи, ані на хвилину не сумнівався, що дістане наказ про його призначення до дієвої армії. Він не читав ніяких газет, крім „Військового Вістника", де

Самчук за варстатом

Розмова з лавреатом про його літературні почини, умови праці та погляди на завдання українського письменника.

Книжка дає нам автора в консерві: сконденсованого сюжетом, стерилізованого мовною досконалістю, переважно приправленого добре приладженими родзинками, інколи пастеризованого цензурою, але завжди запаяного в бляшанку тої форми, яку він сам собі вибрав.

Товариська розмова за робочим столом позбавляє нас цієї умовности і подає нам автора, так би мовити, „на стіл" у свіжій формі, з присмакою безпосередности. Лавреат сходить з п'едесталу і між двома викуреними папіросками вводить нас у свою душевну лябораторію.

Улас Самчук робить це із вродженою йому простотою і щирістю.

Після кожного запиту підіймає руку, долонею догори, немов зважуючи його зміст та відповідає легко і не легковажно.

Пічнемо танцювати від печі. Від того літературного кутка, яким були ваші перші літературні вислови на папері, — що ви про них можете нашим читачам розповісти?

— Гадаю, що письменником людина повинна передовсім народитися. Ріжниться вона вже змалку від інших своїх повесників здібністю творити образи і зафіксовувати їх, вигворюючи той лятентний архів, з якого черпатиме, коли вступить у другу стадію розвитку письменника — стадію, що її звичайно вважають початком літературної діяльности. Маю на гадці період невгомонної потреби вилити накопичені враження на папері. Помилково цей мент уважають початком літературної творчости. Коли ваше питання на нього натякає — прошу.

Свідома потреба оформлювати свої думки тривкішою формою, появилася у мене коло десятого року життя. Російська література, Гоголь, Пушкін — ось ті впливи, під якими кільчились мої первотвори. Глибоко ще схований потяг до літературної діяльности визначався надзвичайною пошаною до всього, що вийшло зпід друкарського станка, а разом з тим і до всіх осіб, які десь-щось друкували. От хочаб, дир. Мих. Черкавський. Факт авторства брошури „Що таке інтеліґенція" підняв його в моїх очах на щабель півмітичної постаті.

В той період зачитуюсь біографіями, переживаючи пригоди героїв з неменшою безпосередністю, ніж було це свого часу при перечитуванні Житія Святих. Я в тенетах романтики.

Але ось надходить пята кляса ґімназії. Літературно-мистецький журнал — перші виразні натяки на бажання бути письменником. Відмова шкільної влади леґалізувати наш журнальчик скинула його на шлях нелеґальности вносячи перелім у тематику. Любовно-патріотичні сюжети уступають перед політичними і програмовими віршами.

У той час уважав я себе поетом, та де-далі все яскравіше відчуваю, що поезія на моїм шляху лише перехідовий ступінь. Тягне до прози. — Пишу перші оповідання. Той самий характер і ті самі проблеми, біля яких клопочуся тепер, тільки спроби розвязання дуже кволі. На шляху появляються бакаї. Вплив Винниченка збиває мене зі шляху, визначеного стихією, що мною заволоділа, попадалися теж впливи значно слабші. У кожнім випадку я розквітався з ними ще до появи своїх перших друкованих оповідань. Перше з них побачило широкий світ зі сторінок „Нашої Бесіди" Островського.

Як воно на мене вплинуло? Без сумніву мене охопила та сама хвиля нервового піднесення, якій підлягає кожний молодий автор, побачивши свій перший твір на арені, доступній ширшому колу суспільства. Я то червонів, то білів, з холоду мене кидало в жар. Біжучи з пошти додому я встиг прочитати оповідання кілька разів. Власні думки зі сторінок журналу, проціджені друкованими рядками видавалися мені чужими, мудро втятими.

Літературна нагорода має успіх...

Бог дав почин. Бог дав і знайомих з порадами. Заговорили про „Літературно Науковий Вістник". Це в році 1925. Кидаю рукавицю Долі. Редактор Д. Донцов відповідає зразу. Похвалив, порадив вчити чужі мови, читати побільше західньо-европейської літератури. Одначе не надрукував нічого. Завваги мене підбадьорили, але рішучість в нападах на редакцію опала. Взявся до науки. Читав усе всуміш, зачитувався особливо Гамсуном, Достоєвським, Мопасаном, Золею та Фльобером.

Західня Европа манила.

Умови склалися несприятливі. Треба було виїздити нелеґально. Перші враження — Німеччина. Захопився мовою — пощастило придбати цінні знайомства з людьми, які ввели мене в лябіринт німецького культурного життя. — Після довгої перерви знов беруся за перо. Перекладі. Томас Ман, Герман Штеер. Плекаю думку дати українському читачеві Ганса Гріма в його — „Volk ohne Traum" — „Літер. Наук. Вістник" відкриває перед перекладами свої сторінки. Користуюсь довірям і посилаю оригінальні оповідання. Крім прихильних на цей раз завваг розгортається передімною стежка до читача.

Це той період, від коли рахую себе дійсним членом сімї письменників.

Гамсун, яким ви зачитувалися, каже, що пишучи найприємніше коротати час, гаразд, а не можете Ви нам сказати, чим Ви пояснюєте у себе ту „невгомонну потребу писати"?

— Важко, далебі важко відповісти. Пишу, бо маю духову потребу писати. Це так, як пяниці пити. Просто сказано, зате щиро. Писав я, наприклад навіть фізично працюючи, а коли вже дійсно не було змоги фіксувати думки на папері, то я принаймні міркував так, як пишу — образами, темами. Словами цю потребу ледве хто зможе пояснити. А коли вже конче того бажають, не лишається нічого іншого, як більш або менш дотепні вихиляси. От на спосіб цього Гамсунівського. Але такі формальні словесні карамболі без віри у зміст нічого не говорять.

Знов питання, на яке відповідають в більшости неясно — для кого Ви пишете? Для себе, для всіх чи для певної ґрупи людей?

— На це відповідають мої теми. До деякої міри і стиль. Я пишу для того народу, про який пишу. Іноді Ю. Липа закидав мені певний поспіх у вислові. Так, я маю інколи хоробливе бажання швидко висказатись. Спостерігаю його на собі особливо тоді, коли даною думкою хочу охопити всіх зразу — інтеліґенцію й село. Короткий і виразний вигук однаково зрозуміють ті і другі. Листи, які мені надсилають читачі з усіх кол, доказують правдивість моєї думки. Мене розуміють всі, отже пишу значить для всіх.

Кожний процес праці має в собі іскорку принади. Цікаво булоб почути, як ви пишете?

— Перш усього я виходжу від ідеї чи проблеми, яку хочу розвязувати. Яскраво собі її уявивши до детайлів починаю в ній основувати кістяк, і аж викінчивши його вишукую для нього живі, знайомі мені постаті. Мушу признатися, що я не вмію видумувати, творити героїв. Ні. Я їх мушу бачити, знати. Людина, про яку я пишу, повинна стояти передімною конкретно і під лупою. Ніодна зморшка на ній не сміє бути неспостережена. Одначе, це не значить, що я все будую на детайлі. Спроби в цім напрямку завжди доводили до краху. Маючи перед собою детайль, необхідно ввесь час пильнувати за гармонією цілости.

Це так щодо внутрішнього опрацьовання твору. Щож торкається технічної праці, то ліпше всього мені працюється восени й зимою. А то в нормальні часи. Зранку і ввечорі. Тільки над весну почуваю більше диспозиції вночі. Літо для мене зовсім непродуктивне. Не можу писати.

З рукописом маю багато праці. Заки він придбає форму, з якою я згоден „помиритися, приходиться переправляти двічі, а то й тричі. В „Волині" є місця, з якими я виходив на герць і більше разів.

Яким твором Ви найбільше задоволені й незалежно від критики яку працю вважаєте найліпшою та для себе найяскравішою?

— „Волинь". Безумовно „Волинь". Це мій найяскравіший і найулюбленіший твір. Прикладаю до нього велику вагу, хоч багато надії вкладаю і в працю „Кулак", що є спіральним продовженням „Волині".

Над чим тепер працюєте?

— Кінчаю другу частину „Волині". Має ще цього року вийти. В ній я розвязую життєві проблеми волинського села у вирі війни і революції. Третя частина, „Батько і син" змальовуватиме повоєнний період, коли цілий напрямок політичного і господарського життя міняється.

На загал мої пляни до будучини широкі. Збіраю матеріял для роману з життя молоді. Плекаю думку написати теж щось із еміґрантської буденщини. Але це десь у далекому майбутньому, бо по щирости кажучи, то для мене досить чужа проблема. Живу краєм. Еміґраційне життя, як таке, мене не цікавить. Духово я не еміґрант. Про це свідчить моя тематика. Працюючи, я мушу всім корінням загрузнути в ґрунті, який до того мусить бути для мене рідним ґрунтом. Мандрівка по Підкарпатті вже наприклад відбилася в моїй праці — „Гори говорять". Я там відчув рідну ниву. А от еміґрація... вже скілько років я тут, а... не в силі захопитися цією проблемою

А всеж еміґраційного життя не цураєтесь?

— Ні, безумовно ні. Праця сучасного письменника не кінчається статтями, романами й іншими рядками. Потрібна й організаційна літературно-мистецька робота. Особливо в умовах

(Докінчення на 5-тій сторінці)

АНАТОЛЬ КУРДИДИК.

Моменти

Стефі Л.

На темний неба перґамін
падуть дві наші тіні.
Не Ти — а ніч сказала „мій"!
до мене в цій хвилині.

Де космос дівся? Де простір?
Ось тільки я з Тобою.
Біжуть до нас отари зір,
як вівці з водопою.

На струнах молочних доріг
Твої маленькі руки —
о, колиб строфами я міг
віддати серця стукіт!

Лиш ти — і я. Спинився світ.
Спяніли наші тіла.
Земля цілує небозвід
в екстазі заніміла.

Дівчина з пачкою

Мороз. І сніг паде.
Люди підносять ковнірі.
Сторож на мітлу оперся
на подвірі...

На подвірі під вікном
стоїть дівчина. Така
звичайна.
Така — як сутінки сірі,
що снуються по кутках
на подвірі. —
Зі сокирою в руках.

Дівчина. — — Ані не мрія,
ані Муза. Так як люди.
Сіра одіж, сині руки,
віддихають від морозу
важко груди.

От, з сокирою в руках.
Поруч пачка.
Порубає.
Дівчина собі — така.

Має очі також сірі.
І уста такі — дівочі.
(По подвірі ходять дні.
Ходять ночі.)

Це картина: На подвірі
дівчина, що стару пачку
порубати
хоче.

Нарис

Оце вони: Літа — літа,
бурні, задихані, німі,
або — розпняті на хрестах,
або роздзвонені, як мідь.

Оце — мої. Прийшли й пішли
як Ти. І залишила знак.
Одніське певне: ще колись
повернуться у сні до нас.

Одніське певне: кожний день
від попереднього гостріш
і не один крізь нас пройде
як ніж.

—о—

завжди лисали про близький, дуже близький час війни. „Військовий Вістник" наказував своїм читачам терпеливо чекати і вони чекали. Чекав і полковник Марковський.

Він вставав щодня в сьомій годині, гладко голив своє підборіддя, чистив до сліпучого блиску черевики, випивав каву, приладжену панею Фуст і йшов до „Історично - Військового Товариства". Поштиві власники крамниць і ресторанів на його вулиці завжди виймали люльки з ротів стоючи на порозі і дружньо кивали на добридень. Молошниці, квітникарки й газетярі завжди уступали йому дорогу і шепотіли щось між собою. Власник трафіки видаючи щодня неодмінні цигара ніколи не забував спитати про здоровля пана полковника. Здавалось, що навіть каштани обабіч вулиці, золоті в осени, рясні в цвіт на весні знають цю крепку, якби тесану з дерева постать у сірому вбранні, з добре вичищеними черевиками, з головою міцно осадженою на здоровім карку, в капелюсі крихту зісуненому на бік по старій вояцькій звичці.

До „Історично Військового Товариства" був завжди один шлях: з вулиці емеритів на площу, де поставлено котрогось з королів на ґранітний цоколь, з площі крізь чепурний, підстрижений парк на другу площу, цей раз із бронзовим поетом, потім праворуч рівною мов стріха вулицею аж до тупого заулка висадженого сумними акаціями. У Товаристві полковник мав обовязки неодмінного секретаря, одноголосно обираний ґуртом військових, старих товаришів зброї. Там сідав у вигідне крісло з подущинкою, листкував реєстри членів товариства, розкиданих по всьому світі, перечитував їх листи і відписував їм в бадьорому дусі належному воякам. Коло дванадцятої приходив предсідник товариства, рожевенький, вюнкий ґенерал. З ним полковник ґуторив завжди стоячи і півгодини після ґутірки був вільний, тоді йшов у земляцьку їдальню на обід і випалював цигару. Тодіж дозволяв собі одну-дві партії шахів з лисавеньким поручником. Цю ґру, задля її схожости з воєнним ремеслом полковник дуже шанував, але ґрав не дуже добре.

Після цього йшов додому тою самою дорогою, переглядав старі річники „Військового Вістника" і рівно в 7-ій годині стукав до дверей пані Фуст. Це була пора їх спільного проходу. Прохід тревав ані за коротко, ані за довго, завжди в належнім настрою, трохи веселім у полковника, дещо соромливім у пані Фуст. „А ви знаєте, пані, жартував полковник (при тім із зовсім поважною міною), чим вславилась моя бабуня?" „Ні, пане полковнику, не знаю", дещо ніяково відповідала пані Фуст. „Так от знайте, пані Фуст, — полковник спинявся і врочисто підносив палець угору: „моя бабуня вславилась тим, що спиняла своїми власними колінами на повнім бігу швидкий поїзд!" „Щось такого!" скрикувала пані Фуст, а полковник вривчасто сміявся — „хе, хе, хе... Це була стара кінноти чицька рубашність і пані Фуст чемно дозволяла її. Саме перед вечором вони вертались на скромну вечерю і побажавши одне одному доброї ночі розходились по своїх кімнатах.

„Ах, яка це гарна, яка це брава людина" — хитала головою й посміхалась пані Фуст саме тепер пригадавши жарт із бабунею, що спиняла поїзд власними колінами. „В його житті нема ні одної плями, справжній лицар"...

І мимохіть серце пані Фуст билось, мов піймана пташка. Сьогодні вона хотіла розвязати одну пекучу, наболілу справу. Ніколи, ніколи їх відносини не переходили меж звичайної чемности, щоденного знайомства. Ніколи, ніколи нікому з них не вирвалось якесь необачне слово, якийсь скритий погляд. Пані Фуст занадто любила память свого чоловіка, пан полковник занадто шанував це почуття. А проте, пані Фуст була певна, що він її любить, так як певна була, що й їй він не байдужий.

Пять років тому запросила її сестра до Відня і ще трохи-трохи видалаб її за одного доброго, чесного чоловягу, власника гарного папучового підприємства. Пані Фуст натякнула про це в листівці з видом св. Стефана, післаній полковнику.

І коли вернулась запримітила як тяжко він це переживав, як схуд, як занедбався, як зрадів її побачивши. І може... може тоді була хвилина, що рішилаб усе, але було вже запізно. Полковник оговтався, відтягнув свою руку від руки пані Фуст, випростувався, схопив капелюх і вийшов чим швидше на вулицю. „Ах, яка це гарна, людина — зітхнула пані Фуст, який це аристократ, мій Боже, який це аристократ"...

Найбільше хвилював обоїх один день у році, один вечір. Це були роковини геройської смерти капітана Фуста. Зранку пані Фуст їхала на цвинтар, пробувала там зо дві години вся зосереджена, потім дещо заплакана верталась додому і лаштувалась до вечора. Тоді не йшли на прохід. Полковник приходив у чорному вбранні, приносив їй китицю хризантем (завжди китицю хризантем), сідав у вітальні й мовчав. Приняття було скромне, але вибагливе, все вміру. Говорили мало. Пані Фуст тримала хустку біля очей і шепотіла: „Пане полковнику, пробуйте цього, скоштуйте того. Ці страви так любив покійник". Марковський пробував і коштував, потім відкашлювався, обтирав уста великою хустиною і починав:

„27-го серпня, пані, нашу бригаду перекинули зі східної Пруссії в Галичину. Я проводив першим ескадроном, другим — князь Ґоліцин..."

„Правда, полковнику, перебивала його пані Фуст, цісарсько-королівська піхота билась по львиному?" Полковник був іншої гадки, але з уваги на память чоловіка — капітана, потверджував львиність ц. к. піхоти.

Це був вечір споминів, вечір добрих споминів. Китицю хри-

МЕЛЯНІЯ НИЖАНКІВСЬКА

Ах, ці балеві спомини!

Відень. — Війна.

Світова війна була страшна. Але пережити її у Відні не було зле. Хоч треба було тоді все на карти купувати, за поживою ставати довгими рядами - хвостиками, — але зрештою це відбувалось погідно, зрівноважено, люди голодували з ноншалянцією, — з гумором, по віденськи. А дівочі серця мали доволі нагоди

Господині і господар Балю Української Преси (9. II. 1935) (Пані Іванна Левицька і п. Роман Купчинський, гогола Т-ва Письменників і Журналістів).

закохуватися у блискучих мундурах. Була це доба повного розквіту мілітаризму, час, коли звичайні люди ставали героями (часами тільки у власній уяві або в уяві своїх ближніх). Я мала тоді право називатись молоденькою дівчинкою. А молоді дівчата вічно на щось чекають — мають вічно якусь мрію у поготівлі.

Моя мрія це був перший баль. Радість не підходила під поважний настрій війни. Але молодь не хотіла гайнувати свого найкращого часу — для неї улаштовували по деяких ваганнях баль. Мені приніс він деяке розчарування. Зачинався баль о шестій вечором, кінчився в одинацятій уночі. Карбідове світло було невеселе (з ощадности не світили електрики) і неприємно пахло. Я тужила за українськими вечерницями. Гучний баль між чужими видався нагло нецікавий. Хоч я мала, як усі дами, тенцеркарту (безплатну карту вступу для дансера) і прошений мною пан дійсно зявився.

А проте якось сумно було. Правдивого настрою веселої безжурности не дочекалася. Навіть молодь не мала стільки відваги і бадьорости, щоби призабути, що діється у світі. Почуття, що десь там у тій хвилині люди масово вмирають — гнітило. Ще більш прибивала свідомість, що комусь з рідних могло в той сам мент щось статись. А рідних мав майже кожний з нас на фронті. На балю верховодили пани, які чи завдяки добрим впливам — чи попросту через хоробу були покищо звільнені з військової служби. Ними погорджували, на них дивились скоса — мовляв — не сповняють патріотичного обовязку служити батьківщині (Австрії!), але з ними танцювали. Не було іншої ради.

Кожна воліла би тулитись до якогось героя в мундурі із фронту (одностроі подобались дівчатам страшенно! — вони по-простому гинули за ними). Щож? треба було задовольнятись цивілями; добре ще, що і такі були. Питання тоалет розвязували жінки з надзвичайним тактом. Зі смаком підібрані і виконані сукні (шик віденки має світову славу) були скромні, з недорогих матеріялів, — гідно достроєні до тяжких часів.

Прага. — Еміграція.

Я була тільки на однім великім балі і то випадково. Вступ був

Орхестра.

доволі дорогий. Це було перед 1-им (і там бувають балі перед 1-им!), мій чоловік змучений по цілоденній праці хотів відпочати, йому було не до балю. Найгірше, що грошей не знати було, де їх роздобути, ще й хутко. Але зявився деус екс махіна — знайомий, вирятував ситуацію. Не тільки гроші позичив (і такі білі круки бувають) ще й чоловіка намовив, що все таки треба піти. І дійсно ми були на балю „Гудебніх умелцу", (музичних мистців).

Я була горда, що бодай раз за скромного емігрантського життя буду теж на справжньому репрезентаційному балю. Журилась, чи сукня не за скромна. Але все було в порядку. Бо хоча зійшовся на тій забаві цвіт музичного світу Праги — тоалети були скромні. Коли порівняти їх із строями українських вечерниць, не говорячи про балі, можна сказати, що були дуже скромні. На українській балевій салі панує чомусь непотрібний, нічим невиправданий люксус — жіночі святочні одяги.

Чешки мають куди вищі вимоги буденного життя, ніж ми і тому не стати їх на кілька суконь у балевому сезоні. Одна мусить вистарчити — часами і та тільки перероблена. Зате конче треба заплатити за свій часопис, купити нову книжку, піти раз у тиждень до театру чи на концерт, мати своє радіо, теж до „Сокола" треба обовязково записатись. Зрештою академічна молодь мала свої дансінги, не в дорогих кавярнях як тут, а при Страковій академії — у Студентському Домі. Сходилась молодь у просторих, привітних салях і прегарно бавилась — танцювала досхочу. Це було дуже дешево і дуже вигідно — журба про тоалету там цілковито відпадала.

Ось ми на балевій салі. Це костюмівка — і пані переважно в сукнях. Сукні тоді були короткі; часами надто короткі. Панове з усмішкою підглядали підвязки, або любувались видом доволі масивних ніг. Чарльстон робив неестетичне вражіння. По салі бушували учні Консерваторії і виправляли штуки, робили пакости, творили настрій. Одна група вбрана у староавстрійські мундури, озброєна інструментами, грала постійно фальшиво (це не так легко, як нам здається — треба грати в двох тонаціях рівночасно). З визначних гостей чеських композиторів пригадую Вітослава Новака з дружиною І. Кшічку. Цей останній знаний композитор звернув загальну увагу на себе темпераментною промовою ще й приспівував. Орхестра мабуть теж з консерватористів, імпровізувала акомпанімент. З українців пригадую Дяченків, він співак і композитор, вона співачка і Дмитра Левицького (не посла, Дмитрів Левицьких буває більше на світі) співака. Теж учень Новака — товариш чоловіка — вродливий альбанець (переодягнений) зрештою чех — гуторив з нами.

Ось і все, що залишається з такого спомину.

Львів. — Кріза.

Мій перший український баль. Здивували мене, попросту вразили багатство і вибагливість жіночих балевих строїв. Тоді я вірила, що кожна з пань може собі дійсно замовити таку чудову сукню. Але згодом довідалась як це робиться. Всякі щоденні рахунки попросту не платиться, це все йде на балеву сукню і то на першорядну.

Читають газету БУП.

Чи дійсно тільки зверхній вигляд одягу вдовольняє — почала я сумніватись. Чи не мусимо ми цей стрій удуховити своєю особою, ходою, тим усім, що називаємо привабою жінки? Чи не є самозрозумілим обовязком кожної культурної людини показати себе в остаточному навіть у дуже елегантному одязі, але чи бути добре одягненою — значить рівночасно дорого убраною!?

Скільки прогріхів проти доброго смаку добачуємо саме в тих, найдорожчих строях! Перша і найважніша засада — вміти носити свою тоалету. Чи не запримітили ми, що артистки все корисно виглядають? Це розяснюс

Слухають висліду вибору королевої.

мо у великій мірі їх хистом носити свій стрій. І що з того, що мамуся справить доні найкращу сукню, коли ця доня попросту не вміє в ній рушитись, ходить як опутана, а краса тяжко заплаченого строю пропадає.

Ось де є завдання для нас жінок — вводити культуру поведінки — культуру ходи, усмішки в наше буденне житя. Будьмо приємні не тільки для гостей, і для себе самих — тоді будемо мати успіх навіть у дуже скромній сукні — зате сукня мусить бути не тільки модна, але й індивідуальна.

Одна велика болячка нашої балевої салі це ті, які прийшли на баль карти грати. Чи вони всі вже дійсно такі втомлені житям, так зовсім пізнали його, що ані танець ані товариство їх не забавить? Коли так, то чого шукають вони на балевій салі?

Вже й маємо пережиток з давніх часів, що наші панночки мусять вичікувати аж їх хтось ласкаво з сильнішого пола до танця запросить. Тепер уже приходять зі своїми танцюристами, як за воєнних часів у Відні. Але коли і той танцюрист любить більше буфет і карти, ніж сусідку, то що тоді?! Не забуваймо, що в нинішних твердих і тверезих часах дівочі мрії не перевелися. Чи не жаль, коли неодне може ду-

---

зантем пані Фуст берегла як довго могла і як зівяли, ніколи не викидала їх на смітник. Ці хризантеми були майже посвячені і то двічі: пошаною до чоловіка й тихим, безслівним почуттям обох. Це було так сентиментально. Це було так романтично. Це було так аристократично.

Те, що пані Фуст хотіла доконати сьогодні, на щорічнім вечорі споминів, в цю врочисту хвилину мовчанки, вона передумала й переболіла давно.

Вона хотіла сьогодні натякнути полковникові Марковському про можливість поєднати дві долі тіснішими вузлами. В цьому не буде нічого образливого, дарма, що жінці ніяково починати таку розмову. Але ж полковник такий несмілий, такий делікатний, до смішного делікатний. Пані Фуст була певна, що він тому ніколи не наважився натякнути на щось подібне, бо боявся відмови. Гордість, велика гордість. І не тільки гордість, полковник напевно боявся, що з хвилиною відмови стратить змогу її бачити, товаришувати з нею. Він вважав би своїм обовязком залишити її кватиру. Пані Фуст занадто добре його знала.

Була ще одна річ, яка осмілювала пані Фуст до полковника. Вона цю думку відганяла від себе, але так було. Полковник був у дуже кепському матеріяльному становищі. Він без неї був би майже на вулиці. Справа в тім, що через загальну кризу діяльність Військового Товариства обмежено, а згодом і зовсім припинено. Всіх урядовців з нього звільнили. І найболючіше відчув це полковник. Для нього це була страшна катастрофа. Виявилось, що до жадної роботи він не надається, нічого не знає, нічого не тямить. Він пробував походити на будову, але коверзування майстра розхвилювали його так, що він мало не захворів. Він пробував бути коректором у редакції, але мав уже дещо за слабі очі. Він пробував постояти за конвеєром у фабриці, але дирекція відтягала йому весь заробіток за несправність і неповоротність. Годі, хто вродився для війни, ніколи не вмітиме працювати мирно. І тепер полковник був зовсім без праці. Він звів свій бюджет до зера, зрікся цигар, чистих комірців, блискучих черевиків. Він не платив пані Фуст уже кілька місяців за кімнату. Він продав чорне убрання, він виніс річники „Військового Вістника" на макулятуру. Власники ресторанів уже його не здоровили, квітникарки не посміхались, діти не виходили напроти, знаючи, що не принесе їм цукорків. Настали тяжкі часи, злиденні.

Усе це знала пані Фуст до найменших подробиць, хоч полковник ніколи ані слівцем не зрадив свого положення, ніколи не пожалівся. Скільки разів вона зітхала під його дверима, знаючи, що сидить голодний, але не відважувалась запропонувати йому поміч. Пані Фуст мала власну трафіку і могла достарчити йому цигар досхочу, але найменший натяк на це напевно привів би полковника до самогубства. „Це горда бестія, вийнятково горда, думала пані Фуст; це справжній, непідроблений аристократ..." Вона так марила вийти заміж за аристократа!

Сонця — фіолетової плями давно вже не було. Ліхтарні кидали жовті смуги на невеликі домики і в кожному з них статочні горожани у камізольках сідали до вечері. Їхні грубі, червоні карки було видно крізь вікна. Чиж спав, канарок ще вмивався і годинник спокійно цокав. А пані Фуст знявши фартух і причепурившись біля дзеркала починала хвилюватись. Полковник рішуче десь забарився. Вона знала як тяжко йому прийти сьогодні в старому, сірому убранні. Йому доведеться прикласти богато зусиль, щоб привести до ладу свої черевики і дістати твердий комірець. А найгірше хризантеми. Вона знала, скілько сил він стратив ще минулого року, щоб принести цю традиційну китицю. Вона знала, що задовго до того, він відмовляв собі навіть у тій злиденній їжі, яку мав, що від кількох місяців ощаджував на паленню, на пранню, щоб тільки не видатися неввічливим. Тимто ця китиця була для неї подвійно дорога. Цього року буде ще гірше. Заощадити нема з чого, відмовляти нема в чім, бо нічого нема. Пані Фуст зітхнула: як важко іноді бути аристократом...

Капітан сумно дивився із своєї рами. Він був теж дуже бравою людиною, але все ж він не те, що полковник. Він не потрапив би так жертвувати собою для одної тільки засади. І пані Фуст запримітила яким далеким став для неї цей чоловік у рамі. Вона вже не жила з ним, у його світі. Вона вже була в високому світі шляхотних, кришталевих духом людей, вона вже сама ставала такою. І її очі, дуже скорі до сліз, починали мокріщати. Її теперішне життя було таке поетичне, таке сентиментальне. Вона хвилювалась: молодість, прекрасна, запашна молодість верталась знов.

А проте полковника не було. Вона не чула його кроків. Він десь забарився. І неспокійна, бо спізнятись не було в його звичці, пані Фуст поправила сукню, вийшла в коридор і постояла під дверима полковника. Жовтий прямокутничок сумовито притулився до дверей. Нікого не було чути. Пані Фуст застукала і недочекавшись відповіді ввійшла в кімнату.

Дивна пустка війнула на неї. Убоге ліжко стояло біля стінки, стіл похнюпився біля вікна. Пані Фуст розпачливо сіла на ліжко. Вона збагнула, що вже ніколи, ніколи не побачить полковника. Вона збагнула, що він не прийшов, бо не міг купити їй хризантем і ніколи більше не прийде. Ще крихта надії була в ній, коли підійшла до вікна. „Який це аристократ, мій Боже, який він аристократ" — за вікном вулиця пустувала, тільки розлогі каштани щось шепотячи ішли в тиху, серпневу ніч.

же, дуже миле дівчатко вертається зі сльозами в очах додому, бо зовсім не бавилось. А був це може її перший баль. Попросту не мала знайомих, їй самій не лицювало заводити знайомства ще й була скромно вбрана — хто міг на неї звернути увагу — наші панове?! Їм як примір можуть служити молодці з „Молодої Громади“, молодці теж від сорок літ у гору, ті, що на щастя, невтомлені життям, хоч були в чотирокутнику смерти, і вміють навіть коломийку затанцювати, (коломийку на жаль чимраз менше памятає наше молоде покоління!).

Баль: — сукня, нова сукня — вічна журба жінок та їх чоловіків. Скільки праці йде, щоб її заплатити, а на салі ніхто з мужчин її і не доглянув. Жінки вбираються для жінок і це — найсумніше. Мужчини дивляться передовсім на особу, а сукня — байдужий для них додаток. Жінки оглядають одна одну і хочби сукня була найкраща та найдорожша, суперниця та неприхильно настроєна до другої ніколи не признає, що вона має добру сукню. І тут знову на перше місце виступає особа.

Самчук за варстатом

(Докінчення з 3-ої сторінки)

еміграції. І в ній я беру найгарячішу участь. Як вам уже мабуть відомо, у нас у Празі створився гурток мистців пера і пензля. Бутович, Лісовський, Ольжич і інші. Хочемо видати мистецький Альманах для задоволення культурних потреб еміграції. Назву вже маємо — „Гуляйгород“. В назві все. Гуляйгород, вежа на колесах з козацьких часів, призначена для добування твердинь. Старинний танк. Ним ми хочемо розпочати офензиву проти духової байдужости і мертвечини, яка зацарила над еміграцією. У старий термін вкладаємо новий зміст, озброїмо його згідно з останніми вимогами техніки слова й образу. Ряд літературних вечорів нам у цьому гадаємо — допоможе.

Суспільство безумовно вийде назустріч...

— Як ви сказали? немов не дочувши перепитує Самчук.

— Суспільство кажу...

— Знаєте що. При тих умовах, які склалися нині, треба говорити не про суспільство, а до суспільства. Треба ще праці й праці, щоб серед нашого суспільства поширився погляд, що книжка і все з нею звязане є не легітимацією на звання інтелігента, а складовою частиною культурної людини, без якої остання неможлива. Ця праця в першу чергу лягає на плечі нас — письменників. А це Сизифова праця. Творити письменство і рівночасно творити ґрунт для нього...

Улас Самчук задумався...

Списав **М. Н. Григоріїв.**

Перша українська вистава „Ревізора“

(Докінчення з 1-ої сторінки)

ні Земляника — Ф. Левицький, Директор шкіл Хлопов — Г. Березовський, Почтмайстер Шпекин — О. Певний, Коробкін — Е. Рибчинський, Жінка унтер-офіцера — Г. Борисоглібська, Пошльопкіна — М. Марченко (нині Авсюкевич), Пристав — М. Тихонович, Держиморда — Я. Зубко, Свистунов — М. Миленко, Осип — С. Паньківський, Тракт. слуга — З. Коваленко, Мишка — Я. Доля, Лікар — К. Верховинець, Жандарм — Ю. Милович.

Постанова „Ревізора“, повинна була збити пиху не тільки співробітникам „Театра и Искусства“, але заткнути пельку таким ренегатам, як Ол. Яблоновський. В цьому напрямку й велася моя праця. Праця була нелегка; особливо трудно було примусити акторів (з них кожен бачив цю пєсу на російській сцені) не впадати в малпування того шабльону, за яким усі російські актори споконвіку грають „Ревізора“, а щоб кожен зрозумів характер ролі і дав йому своє рідне забарвлення, бо хоч Гоголь і написав пєсу по російськи і навіть події переніс у Саратівську губернію, але він мабуть і сам того не почував, що всі його дієві особи суто українські типи, якими тоді кишіла наша благодатна Україна.

„В цей саме бік і була спрямована вся моя праця і вся моя енергія. І от після 20 проб, я переконався, що пєсу вже ставити можна. Всі деталі обстановки були виготувані, а все таки я почував якийсь страх, мов той учень, що йде на іспит і, хоч почуває себе добре підготовленим, одна че з думки йому не сходить: „а що, як щонебудь ще забув продивитись“...

Але справа скінчена, — іспит сьогодні — треба йти. Те саме почував і кожний з акторів, що брав участь у виставі; і вже від 6 год. вечора, дві години перед початком, усі були готові.

Багацько минуло від того часу, але ще й тепер, коли пишу ці рядки, я гостро відчуваю всі ті враження, немовби це відбулося вчора. Крізь віконце в театральній завісі, зазирнув я в театральну салю і побачив усю ріжномантну публику, що зібралась на цю виставу. Тут було все. Була українська частина, яка з затаєним страхом у душі, чекала на підняття завіси, бажаючи, щоб усе відбулося якнайкраще. Був елемент, що заздалегідь уже радів, передбачаючи провал. Була і та частина, якій цікаво було глянути на „етот номер“ і яку страшенно кортіло побачити, в якому саме місці пєси, „хахли“ вставлять свій неодмінний гопак. Все це я своєю акторською душею відчував, а разом зі мною зідчували всі мої співробітники. Кожен з них уже одягнений і загримірований, підходив до мене і питався: „Миколо Карпозичу, так?“ І, обдивившись його з усіх боків, я казав: „так“.

Але підбадьорюючи інших, щоб не хвилювалися, я сам ледви стримував у собі якесь незрозуміле тремтіння.

Час наближався до початку.

І от почувся вигук помішника режисера: „Починаю“, і всі рушили на сцену. Серце у мене в грудях так билося, що я його чув вухом. Сіли. „Завісу“, промовив я...

Завіса пішла...

Театр ущух...

І я памятаю перші свої слова: „Я зібрав вас, панове, щоб сказати вам про дуже неприємну вістку; до нас їде ревізор“... А вже що було далі, як велися сцени, абсолютно не пригадую, бо тільки тоді опамятався, коли я вибіг з кону і помічник режисера сказав: „Миколо Карповичу, виходьте, кличуть“. Тут до мого вуха долетіли шалені оплески в театрі.

Я вийшов.

Театр увесь двиготів від оплесків.

Я, уклонившись публиці, вийшов за лаштунки, витираючи рясний піт.

Перший акт скінчився.

Почались на салі вигуки: „Слава! Слава! Браво!“

Всі актори вийшли на виклик.

Це був момент такого душевного задоволення, що другого з того часу, я вже не пригадую.

В антрактах за лаштунки посунула та частина української публики, що прийшла зі страхом на виставу і тепер, вітаючи мене і моїх співробітників з успіхом, сама мала цілковите задоволення на душі.

Ще раз скажу: Я мав повну сатисфакцію, особливо, коли до мене в убиральню прийшов артист і режисер російського театру „Соловцева“ Смирнов, з яким я навіть не був знайомий і, стискаючи мою руку, сказав: „Позвольте мне пожать вам руку от всего сердца русского артиста, за вашу високо-художественную игру и ваших артистоф. Я сам играю Городничего, но прямо и откровенно вам говорю, что все ми играем по раз намеченому уже шаблону, а того жизненного колорита, того чого то нового, натурального, что дали ви в своей роли и в постановке, ми до сих пор дать не могли“.

Все це він говорив з великою щирістю, яку рідко коли хто бачив і чув від російських акторів; кажу щирістю тому, що в ту мить я бачив на очах у нього сльози.

Вистава пішла далі, викликаючи все більше і більше захоплення у публики. В кінці пєси всіх акторів викликали без кінця.

Так закінчився той день — історичний день у розвою українського театру: трупа побила рекорд, здала іспит на матуру і довела партію, що прийшла дивитись „на номер“, до „губокусанія“.

Це був ще один кухоль солодкої води, який я випив за довгі роки невтомної праці на ниві рідного театру. Бо колиб не ті, хоч і рідкі щасливі хвилини, що підбадьорували мене, навряд чи можна було б перемогти всі ті перепони, усі рови і підкопи та дротяні загороди, які щоразу ставали на шляху“.

Так оповідав Микола Садовський про першу постанову „Ревізора“.

Більше чверти віку минуло з того дня, а у мене і тепер стоїть перед очима той чудовий образ, ті незабутні хвилини душевної насолоди, які мені послала доля пережити разом з моїм учителем та моїми товаришами на довгім тернистім шляху артиста.

Далі, чотири роки після першої постанови того самого „Ревізора“ виставив Микола Садовський зі своєю трупою в Петербурзі, де вистава пройшла багато разів при переповненому театрі. А відомий у той час видавець впливового російського часопису реакційного напрямку „Новое Время“, А. Суворин, дякуючи Миколі Карповичеві за постанову, написав дуже прихильну рецензію під заголовком: „В гостях у украинцев“, де висловився, що він у цій новій мистецькій постанові „чув пахощі степів Гоголя“, на що Микола Карпович, читаючи нам цю рецензію, додав: „Ага, таки трупа з Назарету, (так нас називали в Петербурзі) покорила під нозі свої врага і супостата“.

Але про той тріюмф у північній столиці, іншим разом.

Чужинна літературна хроніка

АМЕРИКА.

Марко Твайн і Мусоліні. „Міжнародне Товариство ім. Марка Твайна“, що має свій осідок в Міссурі, видало книжку під наголовком „Марко Твайн і Мусоліні“. Це збірка розмов, які відбув Кирил Клеменс з визначними людьми Европи й Америки про Марка Твайна. Крім Мусолінія про популярного американського письменника говорять: Рузвельт, Честертон, Дрінкватер, Голсверті, Моруа і Шов.

АНҐЛІЯ.

Фашизм чи соціялізм? Льондонське видавництво „Аллен і Унвін“ випустило книжку соціялістичного кандидата при останніх президентських виборах в Злуч. Державах Нормана Томаса п. н. „Фашизм чи соціялізм? Вибір перед нами.“ Автор признаючи деякі потягнення Рузвельта добрими, всетаки заповідав банкротство його політики, бо він знищив старий індивідуалістичний капіталізм, а залишив ненарушеним спекуляційний капіталізм банків.

ЕСПАНІЯ.

Міжнародня культура. Сальвадор Мадаріяґа видав у Мадриді книжку п. н. „Міжнародні промови“. На думку автора в міру щораз більших міжнародніх культурних звязків ріжниці між окремими культурами будуть щораз більше затиратися. Щоби приспішити цей процес, треба розвивати у людей зацікавлення і симпатію до чужих і далеких народів.

„Хліб, що його їдять з руки“. Під таким наголовком драматург Ячінто Бенавенте написав пєсу, яку виставили в театрі Фонтальґа в Мадриді.

МОСКОВЩИНА.

Книжка про московських символістів. Накладом московського Літературного Музею появилася студія Ашукина „Російські символісти“. В книжці є між іншим невідомі листи Белого, Блока, Брюсова, Мережковського і Сологуба та спогади про Брюсова.

ФРАНЦІЯ.

Літературне завіщання Метерлінка. Видавець Фаскель видав нову книжку Моріса Метерлінка „Перед великою мовчанкою“. Ця книжка, яку Метерлінк уважає за своє літературне завіщання, разом з виданими давно „Скарб покірних“ і „Мудрість і призначення“ дають цілість фільософічних концепцій письменника.

Яких письменників любив Пуанкаре? „Нувель Літтерер“ нагадують улюблених письменників Пуанкаре. На першому місці стоїть Ренан, а потім з письменників Пуанкаре любив найбільше Золю, якого ще в 1883-ому році боронив перед гострими атаками ворожої критики. Дальше до улюблених письменників Пуанкаре належав Анатоль Франс, а з поетів Роденбах і Метерлінк.

Над кратки

Стіл з паперами

Мій стіл з паперами — скирта часописів, рукописів, листів — вічна моя журба та мої гордощі. „Дивіться, який я занятий!“ переконує він за мене тих, що сумніваються у мою пильність. Увесь тиждень обіцюю жінці, що в неділю напевне зроблю на ньому порядок. Адже можуть випадково зайти гості, а відповідальність за порядок паде на господиню.

Минають тижні і паперова гора зростає. Неперечитані журнали та рукописи, неполаднані листи, а почта приносить щодня нові друки та автографи. Правда: появляються теж нові книжки. Ті, що лежать під сподом мусять нераз чекати поки автор не проголосить ювилею або не вмре.

„Як Ви можете так працювати?!“ — деякі дивуються з ноткою подиву, інші з іронічним докором.

Як? — роблю з тим шпаргаллям те саме, що з цілим світом — відсуваю його на годину на бік і зупиняю свою увагу тільки на клаптику незаписаного паперу.

Оцей розкуйовданий стіл — символ вічного непорозуміння з поділом годин, бюджетом і середовищем. Здається тобі, що встигнеш усе тут призбиране прочитати, розмежуєш актуальне від неактуального і житимеш так довго, доки не спроможешся на особистого секретаря.

Кожний з нас має свою методу праці, але мало хто вірить, що міг би працювати краще. Наші звички ближчі нам, ніж хвилини бунту проти нахилів.

Знаємо таких, що ціле життя збирають матеріяли — відгодовують себе як каплуни всілякими відомостями і коли попрохати в них малої статті з їх спеціяльности, кажуть, що потребують нових студій. Знаємо інших, що мають книгозбірні і рідко коли заглядають до книжок; щиро вірять, що колись їх уже читали. Та найбільше на світі журналістів: — людей, що можуть написати про бациля рака або закордонну англійську політику на підставі статті іншого журналіста, що не відріжняє рака від англійської хороби.

Мрію часами про кімнату з одним довгим сосновим столом, одним тапчаном і полицею зі 100 томами, які можна би перечитувати до смерти. Може білий сосновий стіл нагадував би мені село і ліс, де нема зайвих паперів і де не треба знати нинішніх новин, щоб написати те, що завтра буде старовиною.

Але нащо стола, коли він не нагадує світа, з яким не можемо дати собі ради? **М. Рудницький.**

Тільки короткий час! **Тільки в місяці березні ц. р.!**

ПЕРША — ВЕЛИКА — НЕБУВАЛА
НАДЗВИЧАЙНА ЗНИЖКА ЦІН УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ!

Наші культурно-освітні **Централі — „Просвіта“ і „Рідна Школа“** дають рідку нагоду усім Читальням „Просвіти“, усім Кружкам „Рідної Школи“, усьому українському Громадянству придбати добрі, вартісні, необхідні **книжки** — створити собі вже раз свої **бібліотеки.**

Знижка 30—80 процент! Тільки у березні. Тільки за готівку!
Користайте! — Домагайтеся катальогів!

КНИГАРНЯ „ПРОСВІТИ“, ЛЬВІВ, РУСЬКА 1.
КНИГАРНЯ „РІДНОЇ ШКОЛИ“ ЛЬВІВ, СИКСТУСЬКА 20.

Горобці на дротах

БРІЯН і ЛЬОЙД ДЖОРДЖ

Льойд Джордж хотячи зєднати собі Бріяна сказав одного разу:

— Що за прегарна раса ті бретонці, ваші земляки! Яких хоробрих жовнірів дала вона в останній війні! Я мав змогу бачити атаку. Яка сміливість, який розмах! Я був здивований!

— Справді? Але гадаю, що не було чого так дивуватися. Цей запал бретонців то природна річ, то традиція століть.

— Невже?

— Ексцеленціє, вони гадали, що воюють з анґлійцями.

— Оо!

— І ніхто, признаюся, не виводив їх з того обману.

Льойд Джордж прикусив губу.

РЕАЛІСТ

Одного дня підходить до Бріяна міністр Поль Бонкур і каже:

— Шановний пане президенте! На чому, до лиха, ви спираєте своє твердження, що я нібито утопіст?

— Алеж — каже Бріян — я ніколи нікому чогось такого не сказав.

— А всеж один мій приятель переказав мені таке.

— Ніколи я не сказав чогось подібного.

— В такому разі може... ідеаліст?

— Ідеаліст теж ні. Найкращим доказом буде те, що я скажу вам отверто, що вважаю вас реалістом.

Обличчя Бонкура заясніло, а Бріян додав:

— ...реалістом, що нічого не реалізує.

ЗУБ ЗА ЗУБ.

Князь Шуазель мав зараз на початку свого урядування як міністр інцидент з князем Штарембергом, австрійським послом. Коли кн. Штарємберґ складав свою першу дипльоматичну візиту Шуазелеві, той умисно витримав його цілу годину в передпокою, бо хотів дати научку віденському дворові.

Вкінці австрійський посол міг увійти і скажений крикнув:

— Князю, кажете мені цілу годину чекати в передпокою? Чи це скрита зневага? Чи ви були заняті?

— Признаюся вам, — відповів Шуазель зовсім спокійно, — що я пробував розвязати ломиголовку. Через вашу особу хотів я доказати свою „пошану" для віденського двору. Бо в такому положенні казав мені князь Кавніц чекати довше, як годину. Чи я міг зробити щось краще, як його наслідувати?

ЩО КРАЩЕ?

Ґраф де Буленвіліє за часів Людовика XVI займав високий уряд у Парижі не так завдяки своїй здібності, як радше високому уродженню та маєткові. Він був дуже порожній та незвичайно гордий з блакитної стяжки, що була ознакою його уряду. Одного дня вкладаючи на груди ту стяжку, що коштувала його 250 тисяч франків, запитав присутного при цьому приятеля:

— Признайся, чи ти не був би задоволений, якби ти мав таку відзнаку?

— Ні, — відповів той, — я волів би мати те, що вона коштувала.

НАЙЛЕКША КОЛЬОНІЗАЦІЯ

У часі вступних нарад версайської мирової конференції представник Греців домагався від Ради Антанти більшої частини смирненського віляєту на підставі більш чи менш автентичних документів.

Підтримуючи свої докази, розложив карту засіяну чорними колісцятами в такій кількості, що вкривали вони майже цілу область.

— Ці колісцятка, це грецькі кольонії — сказав пояснюючи.

— Не важко зробити щось такого — сказав Бріян. — Він розкрутив „вічне перо" і покропив карту ще рясніше на велику втіху присутніх.

ЛЬОТО.

Це було одного вечора в льожі петербурського театру на багато літ перед війною. Відома артистка Т. сиділа в товаристві трьох дуже багатих аристократів. Раптом артистка три рази довго зідхнула.

— Чого ви зідхаєте? — спитали всі три нараз.

— Я дуже нещасна! — відповіла.

— Чого вам недостає?

— Бракує мені трьох річей до щастя: діямантів, ліжка з рожевого дерева і льото.

Панки посміхнулися, розмовляли ще кілька хвилин зі щирою артисткою, а потім вийшли один по однім при чому кожний значуче стиснув руку панни Т.

На другий день ранком зявилося в артистки трьох людей у сильно золочених ліберіях; це були льокаї трьох панків, що принесли.. три пари льото.

ЗАХОПЛЕНА ЮРБА.

Сара Бернгард приїхала на гостинні виступи до Праги саме в день, коли на вулицях були бучі між німцями й чехами. Особливо на площі перед театром було дуже горячо. Коли артистка вїхала своїм возом у розбурену юрбу, її обкидали образливими словами, яких вона, ясно, не розуміла. Як тільки приїхала на місце, швидко побігла до директора і зворушена кричить: „Пане директор, публика зробила мені овації! Це надзвичайне!"

В попередньому числі писали ми про признання для д-ра Донцова від „санаційних" публіцистів „Tygodnia Polskiego. — Сьогодні можемо доплести нові квітки до вінка редактора „Вістника". Недавно головний ідеольоґічний орґан „ендеції" „Myśl Narodowa" — (ч. 7. з 17. лютня ц. р.) приніс статтю Єнджея Ґертиха п. з. „Manifest Doncowa". — Відомий автор докладної програми винародовлення українців не щадить похвал нашому публіцистові. Пише дослівно: „(ідеольоґія Донцова) w każdym polskim narodowcu budzić musi szczerą i gorącą radość" — „tak zdecydowanego i tak świadomego swych dążeń wystąpienia ruskiego w duchu zachodnim jeszcze dotąd nie było", — „Naszem pragnieniem jest, by Rusini stali się z czasem częścią narodu polskiego" — „Z tego punktu widzenia ściślejsze zespolenie się Rusinów z cywilizacją zachodnią jest faktem ogromnej wagi i niezwykle pomyślnego znaczenia". Heil Führer!

*

Недавно відновили 105-відсоткового „Дажбога". Як „спец" від патріотичного мистецтва виступає в ньому п. Степан Луцик. Хоч перед кількома місяцями цей сам молодець виступав у „Polskiem Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych", отже мабуть як польський мистець. Нікого з українців там більше нема. Правда, вільно редакторові „Вістника" вести подвійну гру, чому й співредакторові „Дажбога" не наслідувати свого „вожда"? Правда існує приповідка: „Co wolno wojewodzie.. "

*

В тому самому „Дажбозі" пише В. Дальновидець: „Ми ж молоді після досвіду великої війни"... Не чули ми нічого, щоб відомий поет „Молодої Музи" перейшов операцію Воронова.

*

Недобитки так званих „західньоукраїнських пролєтарських письменників" виступили на сторінках совітофільського „Нашого Голосу" (ч. 4) з своїм новим маніфестом. Читаємо в ньому: „Отверта оборона протирадянських терористів „Товариством письменників і журналістів ім. Івана Франка", виявляє справжнє обличчя української літератури по той бік барикади, обличчя дикого погромницького фашизму". Весело уявляють собі літературу „товариші" Ол. Гаврилюк, Я. Галан, П. Козланюк, Й. Шварц-Чорненький і С. Тудор: ось Роман Купчинський зі свастикою на рукаві й палкою в руці веде з Ринку письменників на „погром західньоукраїнського пролєтаріяту" з Казімежовської й Біжничої!

ЛЕТІЛО 40 ОСОРОК...

Коли Вячеслав Будзиновський мав женитись, його наречена, що придивилась до його бурлацького життя, рішила направити його трохи. Взяла від нього слово, що він не буде ходити по каварнях і ресторанах сам, а братиме її зі собою.

— Дуже радо — каже Будзиновський — але не знаю, чи ти будеш дотримувати мені товариства...

— Щож може бути приємніше, як каварняне життя? — відповіла жінка.

На другий-третій день по шлюбі вибрались Будзиновські ввечір „до міста". Почалось скромно кавою в "Централці", пізніше зайшли в товаристві веселих товаришів Будзиновського до якогось шиночку. Прийшли додому досвіта. На другий день те саме. На третій дружина Будзиновського ледве ногами волочила і він навмисне „тримав лінію" — не пускав її до хати, хоч хотіла йти сама.

— А моя обітниця? — казав — потім скажеш, що я зломив своє слово.

— То я тебе звільню від слова — сказала жертва подружої солідарности.

— На завсіди?

— Так.

— Рука?

— Маєш.

Від того часу Будзиновський ходив уже свобідно сам і говорив:

—Треба вміти з жінкою згоджуватись.

*

Підчас медичних студій у Відні Будзиновський звернув раз увагу на одну гарну дівчину у тютюневій крамниці. Будзиновський хотів із нею познайомитись, але вона була така неприступна, що й оком не звела на нього. Приходив Будзиновський до цієї крамниці з одним своїм товаришем купувати папіроси. Дівчина мовчки брала гроші і крім „Гутен Таґ" не давала ніяких інших ознак життя. Будзиновський запевняв, що до тижня з нею познайомиться. Його товариш побився з ним об заклад, що це йому не вдасться. Будзиновський застеріг собі, що ходитиме покищо за папіросами сам.

Перші два дні казав він собі дати два „дамеси"; на третій, коли дівчина подала йому два дамеси, він попрохав „два вірджінія", на четвертий знову „два дамеси" — ввесь час навіть не моргнув і на дівчину не глипнув. Під пахою тримав велику скирту паперів — річник гумористичного журналу „Фліґенде Блеттер". На пятий день, коли дівчина поклала перед ним папіроси, він узяв їх нерішуче, руки йому затремтіли і всі числа веселого журналу розсипались, як пух із розрізаної перини.

На те, щоб зібрати всі „Фліґенде Блеттер" треба було пів години праці. Будзиновський збирав листок до листка так поволі, що дівчина мусіла йому помагати.

— Чим Ви в дійсності займаєтесь? — спитала вона.

— Я — співробітник гумористичних журналів — відповів Будзиновський.

Дівчина засміялась і спитала, чому він купує щодня інші папіроси. Будзиновський відповів:

— Бо мені страшно смішно, що ви хочете собі запамятати, що я курю.

Будзиновський виграв заклад.

*

Після довголітнього побуту на чужині приїхала Софія Яблонська до Львова. Жіноцтво страшенне заздрило їй нагоди подорожувати. Приймали її дуже тепло, розпитували про враження. Підчас одної вечері у приватній хаті звертається одна особа до Яблонської:

— А чи не тужили ви ніколи в Китаю за рідним краєм?

Яблонська прижмурює очі і каже:

— О, так, наприклад за борщем і варениками дуже...

*

Були такі гостинні наші землячки, що пропонували Яблонській замешкати в них на час побуту у Львові. Одна старша дама майже не плакала зі зворушення, коли почула, як довго треба їхати з Юнану до Львова довкола світа.

— Зупиніться в мене — казала вона — я маю велике помешкання і не будете мені перешкоджати. Будете мешкати в одній кімнаті з моєю малою донечкою... вона знаєте потребує опіки і страшно любить читати описи подорожей...

КОСМЕТИЧНИЙ КАБІНЕТ DISTINCTION
ЛЬВІВ
КОПЕРНИКА 42а · ТЕЛЕФОН 72-18

Нова Хата

часопис для плекання домашньої культури

приносить у черговому році:

цікаву повість Ірини Вільде
подорожні нариси Софії Яблонської
огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського
ґрафольоґічний порадник під проводом Галини
косметичний порадник під проводом Ст. Гаврисевичевої
трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

Колірові таблиці взорів — Яркуші взорів

Річна передплата 16·— зол.
Квартальна 4·50 зол.
Поодиноке число 0·80 зол.

Адміністрація: Львів, Ринок 39.

Ще короткий час

можна буде дістати

ПООДИНОКІ ЧИСЛА

„НАЗУСТРІЧ"

що бракують до річника. **Ціна числа 50 гр. з пересилкою 60 гр.**

ВИПРАВКА ПОМИЛОК.

В ч. 4. просимо виправити такі помилки. В статті Марії Деркачевої — „Рідкий характер, рідкий друг" — поправити підзаголовок — У 20-ліття смерти... ...редактор „Народу" 1890—1895 р.,... Реймонта — „Мужики"... Порядкуючи бібліотеку по польськім..., „творів Драгоманова які видав у 4-х томах (1899, 1900, 1906 і 1907 рр.). ..Вони обоє як **вірні** други...

Найкращим дарунком

з ріжних нагод є

Річник „НАЗУСТРІЧ" з 1934 р.

Це гарна настільна книжка, яку кожний з зацікавленням перегляне і прочитає.

У ждальнях лікарів, адвокатів чи якихнебудь установ буде цікавою розвагою для чекаючих.

— — Можна замовляти в оригінальній оправі. — —

Комплєти „НАЗУСТРІЧ" 10 зол. В оправі: звичайній 13·20 зол., в гарній, оригінальній 14 зол.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustrisch", Lwów, Rynok 10. Polen.**

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (30) 6
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 15. III. 1935 РІК.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ПАВЛО ЗАЙЦЕВ

Шевченко в карикатурі й Шевченко — карикатурист

За своє недовге, але багате на пригоди та трагічні моменти життя, Шевченко перебував і обертався в ріжних суспільних національних і професійних сферах, і треба ствердити, що скрізь, де лише люди його ближче пізнавали, всі його любили, й мало хто інший серед великих письменників може виступити на екрані історії в оточенні такої численної плеяди більших і менших друзів та придбаних іще за життя прихильників.

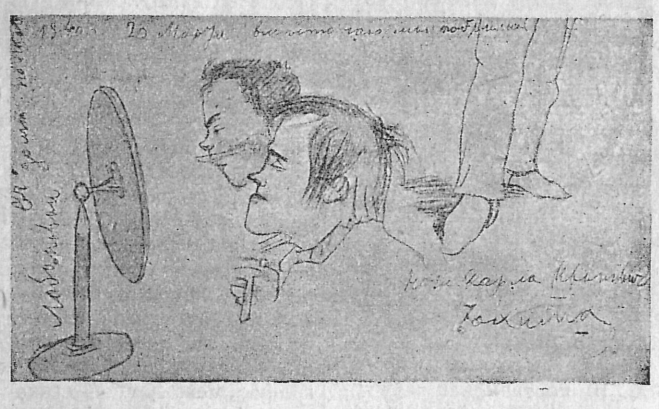

Шевченко й Штернберґ голяться (вище Штернберґ, нижче Шевченко). Рисунок В. Штернберґа 1840 р.

Обдарований подвійним творчим талантом — поет і мистець-маляр — мав він іще третій „пасивний талант“ — чарівливу вдачу, те, що французи звуть charme'ом, а росіяне „обаяніемъ“. Таким людям оточення залюбки прощає й ріжні хиби, й непослідовності, що їх так легко висміює в інших. Навпаки для осіб популярних, улюблених дрібні хиби вдачі часто служать, як один із засобів зєднати собі симпатії громади. Коли б за життя Шевченка існувала українська періодична преса, а зокрема преса гумористична, то напевно одною з найпопулярніших постатей у ній був би коханий „батько Тарас“, не як обєкт злосливої сатири, а як мила й симпатична постать, комічні прикмети якої могли б використовувати хіба для збільшення її популярности.

Але української ілюстрованої преси взагалі не було, а російська гумористична преса почалася тільки в кінці 40-их років минулого століття („Ералашъ“), а розвинулася в кінці 50-их („Искра“, карикатурні додатки до „Сына Отечества“, „Гудокъ“). Одним із найпопулярніших російських карикатуристів був Н. Степанов, знайомий Шевченка, а найвидатнішим поетом-сатириком В. Курочкін, сердечний друг поета. Та російська сатира була в той час переважно громадсько - політичною, а постать повернутого з заслання Шевченка була одною з найдорожчих для більшости тодішнього імперського суспільства, що шанувало в нашому поеті „мученика за правду“, хоча змісту тої цілої правди й не знало. Карикатура й сатира були направлені тоді на тих, проти кого в значній мірі спрямовував вістря своєї сатири й Шевченко — проти самодержавно - рабовласницького ладу зігнилої Імперії.

„Отак як бачите“. Автокарикатура Шевченка.

Отже за життя свого Шевченко не побачив себе в карикатурі на шпальтах преси.

Зате зберіглися карикатури на нього жартовливо-товариські й інтимно-приятельські Це або т. зв. шаржі, себто портрети, в яких навмисне перебільшено деякі зверхні риси поета, або карикатури повні легкого гумору й чужі якійбудь сатиричній злосливості.

Перша хронольогічно (1838 р.) — це карикатура - гумореска пера В. А. Жуковського, що її читачі „Назустріч“ знають з ч. 6 за минулий рік. З серії пяти рисунків повторюємо тут один — портрет Тараса, ще кріпаком, зроблена в примітизовано-схематичній формі.

Карикатура М. Мікешича. Шевченко в німому захопленні Айрою Олдриджем.

Друга (десь між 1838—1840 рр.) — це приятельський шарж, нарисований учителем Шевченка Карлом Брюловим. Брюлов запримітив дві, очевидно характеристичні для Шевченка зверхні риси, що виступали у нього тоді, коли він хвилюючись і сперечаючись щось гаряче доводив або чогось боронив: це манера стискати в кулак чотири пальці, а великий витягувати вгору та надавати очам напружений вираз. Крім того Брюлов особливо яскраво підкреслив в свойому шаржі розтріпане волосся Шевченка, що очевидно, було типовою для нього прикметою. Цікаво, що два портрети, зроблені з Шевченка, один 1839 або 1840 р. В. Штернберґом, а другий десь коло того часу іншим незнаним його товаришем (див. у т. VII. Творів, вид. Укр. Наук. Інституту), теж підкреслюють, натурально, не в такій шаржованій формі, що в Шевченка на чолопку завжди стирчала непокірна мичка волосся.

Третій рисунок, на якому ми бачимо Шевченка теж з розтріпаним волоссям та з витягнутим вперед підборіддям, коли поет голиться, — теж зроблений Штернберґом. Цей лагідний, добросердий шарж — одночасно й цікава ілюстрація до студентського життя Шевченка з того найщасливішого періоду, що його сам поет називав „безтурботним“. Над обличчями щасливих приятелів надпис рукою Штернберґа: „Вмѣсто чаю мы побрились“, а з боку нарисовані ноги, під якими написано: „А это ноги Карла Ивановича Іоахима“*).

Автором **четвертої карикатури** був сам поет. Ні на чиїх устах вона не викликала й не викличе усмішки. Хоч вона — яскраве свідоцтво того, що самого її автора в найтяжчих хвилинах життя не покидав гумор, та цей гумор — сміх крізь сльози. Описуючи кн. В. Репніній свою незграбну салдатську фіґуру, поет сам додав: **„смішно, а сльози котяться“.**

Шарж Брюлова на Шевченка.

Про цю карикатуру можна (і варто б) зробити спеціяльну розвідочку, бо в літературі про неї багато наплутано. Коротко скажу тут, що її нарисував поет на засланні, звідки двічі посилав А. Лизогубові свої портрети. Одним із них і була ця карикатура. Оригінал, з якого її репродукували, на мою думку, був уже чиєюсь пізнішою копією з Шевченкового рисунку. Про це свідчить передусім напис, зроблений „драгоманівкою“, а потім і техніка рисунку.

Шевченко в листах, писаних із заслання до приятелів нераз порівнював себе з опудалом — „салдатським патретом“ з Квітчиного оповідання, називаз себе жартуючи „гарнадером“ (гренадером). Такого „гарнадера“ — себе він і послав у 1849 р. Лизогубові.

В листі між іншим пише про те: „Ще посилаю Вам цього гарнадера (це я); згадуйте мене, дивлячись на його, друже мій добрий!“ Лизогуб дякував, але додав: „тільки тяжко на Вас дивитись“.

Пята й остання з тих, що я пригадав і зібрав тут — це карикатура нарисована в 1858 р. різьбарем і малярем, знаним ілюстратором творів Шевченка, М. Мікешиним. На ній по-російському написав сам Шевченко: „Нѣмой восторгъ отъ Айра Олдриджа“. Айра Олдридж — знаменитий актор-трагік, мурин. Про зворушливу приязнь нашого великого поета й цього чорного короля сцени знають всі з Шевченкової біографії. Шевченко, як свідчать мемуаристи, захоплювався грою Олдриджа до нестями. Один із таких яскравих моментів справді по - мистецькому схопив Мікешин: постать поета повна живого комізму, і подобалась самому Шевченкові. Знайшов я її в збірці Е. Рейтерна в Петербурзі в 1914 році і опублікував тоді в „Русскомъ Библіофилѣ“, але на Україні її мало хто бачив, хіба Шевченкознавці та бібліофіли.

У рукописах Шевченка находимо автошаржі (шкіци голови). Є вони в автографі „Маряни Черниці“, в листах тощо, але ми не розпоряджаємо тут оригіналами, з яких можна б було їх добре репродукувати.

Шевченко був дотепним карикатуристом. Карикатури його, на жаль, або не зберіглися або досі незнайдені. Одна з них — це по-

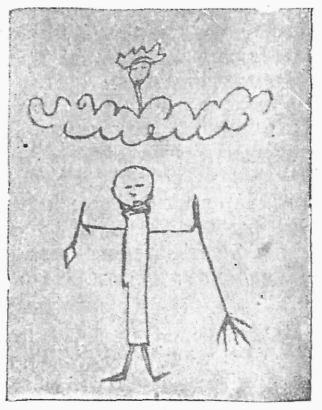

Шевченко в карикатурі Жуковського. Під нею підпис:

„Це п. Шевченко. Він говорить до себе:

— Мені б хотілося образ намалювати, а хазяїн каже хату замітати.

В одній руці в нього пензель, а в другій віхоть і йому духе сутужно.“

*) Йоахім К. І. — мистець, товариш Шевченка з Академії.

літична сатира на реакційного міністра освіти царя Миколи І. — гр. С. Уварова, інші — побутові гуморески, як напр. списана А. Чужбинським карикатура на Чернігівський баль (з 1846 р.) або на позбавлених жіночого товариства (у форті Раїн коло Аральського моря) військових, що всі гуртом залицялися до одної панночки (з 1849 р.). Карикатура на гр. С. Уварова дуже цікава й дотепна: міністер освіти сірою жовнірською шинелею затуляє сонце, щоб його проміні не падали на українське село.

Напевно Шевченкових карикатур було більше. Знаючи його сатиричний талант, можна тільки жалувати, що вони до нас не дійшли. Ген. Л. Дубельт пустив поголоску про те, що Шевченко рисував карикатури на царя й царицю. Це неправда. Шевченко сам це двічі спростував. Зате не рисована, а писана карикатура на Миколу І. й його жінку в поемі „Сон" назавжди зостанеться зразком сатир.-політ. літературного шаржу.

Вороги ідей, яким служив поет, не встигли за його життя використати карикатури, як засобу боротьби: боротьбу з ними за часів життя поета вели передусім жандарми, що карикатур не рисують, а мають для того поважніші засоби. Російські націоналісти й ренеґати землячки теж карикатурами в боротьбі з Шевченком, що грозив їм і за життя і з-за гробу, не бавились — воліли теж жандармські методи.

Остання жахлива й ганебна карикатура на Шевченка, хоча й не в пластичній формі — це його сучасний „культ" на Совітській Україні. Автори цієї червоної карикатури колись тяжко заплатять за свою творчість, як заплатили вже ті, що зробили з нього „гарнадера". Але поки „настане суд, заговорять і Дніпро і гори", червоний академик Шабльовський може сміливо претендувати на першу премію за совітську карикатуру на Шевченка: образ великого поета в його книжці такий викривлений, що в ньому не знайдеш ані одної поетової рисочки. Це найганебніший з документів цинічного большевизму. Видала цю книжку теж карикатурна установа: Академія Наук, де нема ані одного... ученого.

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

Чи можна вже студіювати Шевченкову мову?

Не так воно дуже й за горами, століття появи „Кобзаря", а ми все ще не маємо наукового видання творів Шевченка, не маємо устаткованого тексту його поезії. Для звичайного вжитку може й досить на тепер тих видань, що почали появлятися від 1926. року. Того року академік С. Єфремов (тоді ще на волі) та М. Новицький зладили двотомове видання Шевченкових поетичних творів, при чому зазначили, що текст, який вони подають, „перевірений за автографами поета" (ст. VI). Це видання стало основою для всіх дальших видань на Наддніпрянщині, на ньому опер текст свого видання й Український Науковий Інститут у Варшаві, а власне — редактор його Павло Зайцев (маємо на увазі II. том творів Т. Шевченка, що вийшов 1934. р.).

Можна погоджуватися, або й не погоджуватися зі становищем видавців, коли вони вирішували, котрий саме варіянт цієї чи тієї поеми брати для свого видання (вони брали останній). Для популярного видання, за яке вони вважали видану ними 1926. р. „Поезію Шевченка", це великої ваги не має. Воно ж, це видання мало бути тільки підготовною книжкою для наукового видання, якого ми після розгрому української науки в Києві (Українська Академія Наук) та в Харкові (Інститут Шевченкознавства) ніяк таки діждатися не можемо. Але ж для нас важний самий текст, ориґінальний Шевченків текст, якого видання з 1926. р. нам не дає. А без нього ми не можемо приступити до наукового студіювання Шевченкової мови. Доки ми не матимемо докладної копії Шевченкової поезії з автографів — коли вже не можемо мати фотографій із автографів, — ми науково аналізувати мови Шевченка не можемо, не можемо навіть дати словника з його творів. Дуже цікаві й цінні студії О. Синявського, що робив їх на підставі Шевченкових автографів, на жаль, припинилися. Інші ж розвідки поза правопис не виходять, при чому, при такому стані цієї справи, висновки не все можуть бути правдиві.

А коли й вийде таке наукове видання, то нормалізувати текст Шевченкової поезії для широкого вжитку не може хтонебудь. Зробити цю роботу без дуже доброї лінґвістичної підготови не можна. Що воно так, на це вказує й видання Єфремова й Новицького з 1926. р., на якому опираються всі пізніші видавці.

*

Покажемо це на кількох прикладах, при чому для порівняння користуватимемось виписами з поеми „Черниця Маріяна", що її дуже докладно з автоґрафу надрукував був 1924. р. М. Новицький у „Записках історично-фільольоґічного відділу ВУАН", том IV.*) Ясна річ, що видавці цей автоґраф мали під руками, бо так узагалі змін великих не видко. Ми залишаємо на боці те, що вони кожне Шевченкове **„шо", „шоб"** позамінювали на „що", „щоб". Хоч це дві паралельні форми в нашій мові, то й варто було б їх залишити так, як Шевченко їх уживав. Але ж що він знає й форми „що" та „щоб", то для широкого загалу це справа не великої ваги. Тільки ж ніяк таки не можна Шевченкового, для нього дуже прикметного **„тілько"** і в значінні німецького „so viel" і „nur" (н. пр., 19 (14) і 21 (40) замінювати словом „тільки" (172, 175, 183, і т. д.) — Зайцев залишає якслід: „тілько"; таксамо не можна цього робити з Шевченковим **„ледвиледви"** 20(17), що його видавці переробили на „ледве", ст. 171 (за ними й Зайцев, 164(47)), не можна замість Шевченкової форми **„шо-вечера"** 22 (77), 23(120), 24(160), вживати „щовечора" 173, 175, 176 (так і в Зайцева 168(152)), не можна з дуже цікавого Шевченкового **„тойді ж"** викидати „й" 23(145) — так і Зайцев 169(176), не можна друкувати „замість" 176 — у Зайцева 169(197) — коли Шевченко в автоґрафі вживає й відомого в нас **„замісь"** 24(166), не треба друкувати „крізь тин" 180 — в Зайцева 173(315), коли Шевченко написав **„кріз** (кризъ) **тин"** 27(284), і цікавої архаїчної форми **„сльози Марянини"** 29(48) замінювати новою „сльози Мар'янині" 182 — Зайцев 175(379), й замісць цікавої київської форми **„більше"** 28(296) — із т. зв. середнім „л" — зовсім таки не треба друкувати „більше" 180, Зайцев 173(327). Правда, дещо зі сказаного може на око видатися дрібницею, але ж все воно для Шевченкової мови дуже прикметне і зміняти його і в популярному виданні зовсім не слід було б (бодай денещо з того всього — ні!).

А далі цікаво, що в Шевченковім автоґрафі ми бачимо — **наголоси.** Ставить їх поет там, де могло б вийти непорозуміння, н. пр., **госпóди** 26(254), 27(268), або там, де наголос у російській мові (і в деяких наших говорах) інший. Він наголошує, н. пр., ламá 19(3), талáну 19(11), Петрýся 19(22), якунéбудь 20(25, 31), витхóдила 21(72), схóдилися 23(121), хóмо 27(273), за старшóю 25(210) і т. д., не втéрпіла 28(328) — але ж видавці (крім ламá, старóю) зовсім Шевченкових наголосів не вважили у свому виданні (Зайцев, здебільша, вважив). Це велика хиба. Коли Шевченко з якихнебудь причин уважав за потрібне покласти наголос над яким словом, то він знав, чому це робить, і видавці повинні на це звернути увагу.

Цих декілька порівнянь дають нам підставу до того, щоб ми й до видання з 1926. р. поставилися з недовірям. Тимто доки не будуть оголошені друком автоґрафи „Гуса", чи „Осії" гл. XIV., тяжко буде повірити, щоб Шевченко написав:

І над твоєю **вічной славой**
„Гус", I, 257,

або:

І **вашей** кровію собаки**)
„Осії", гл. XIV., II., 349.

Коли ми вже при архаїзмах, то мусимо звернути увагу й на те, як автоґрафі вживає й відомого в нас давці переписують у своєму виданні староукраїнський текст літопису, чи церковні слова. Знаючи, що Шевченко мішає „ы" з „и", і обидва ці знаки з „е", видавці, як і треба, Шевченкове „дывиця" 27(294) переписують „дибиться", як і переписують Шевченкове „обнимымось" 22(11), чи „кинышъ" 30(371), чи „предалась" 27 (279) — теперішнім: „обнімемось", „кинеш", „придалась". Але ж чому тоді в церковних словах або в українських архаїзмах не писати „сиріч", а **сіріч** (II 82) — навіть злідні I 92! — не „растли ю", а — **растлі ю** (II 103) і далі: **алілуя** II 161, II 265, II 366, **прісносущий** (II 263), **лікує** себто ликує, радується, II 296, **ланіти** II 327, **весі** II 347, **стязі** II 362, нізпошли II 357, II 365, II 356? Чи тому тільки, що на тих місцях Шевченко писав, як у церковних книгах „и", але ж певно вимовляв як „и", не як „і", як це вимовляє за московською вимовою сучасний наддніпрянський інтеліґент? Таксамо відомо всім, хто мав коли перед очима автоґрафи Шевченкові, хоч ориґінали, хоч фотоґрафії, що він уживав букви **„ѣ"** деколи на — і. Ось і в надрукованій із автоґрафу „Черниці Маряні" читаємо: **„вѣнчаеця"** 28(305), **„цѣлує"** 28(305), **„дѣду"** 20(25) — і в цих словах видавці й залишають „і" (ст. 181). А проте в церковному слові читаємо **„достойно пѣтая"** (II 320). І чи конче читати „Беседа", „ісповѣдуй" (II 365), дарма, що слова ці торкаються росіянина Аскоченського? Або в „Пчелѣ" I 299, хоч це російська ґазета?

Це тільки кілька прикладів (є ще, н. пр., „хвилі" II 245, хоч у Шевченковому автоґрафі, сфотоґрафованому на 244. ст. II. т. виразно видко **„филі"**, таксамо „між" II 222, хоч у автоґрафі **„меж"** ст. — така сама мішанина і в „Черниці Маріяні", — або „присплять" II 422, хоч у автоґрафі: **присплят)** — але їх досить, щоб стало ясно, що з дотеперішніх видань **не можна вивчати Шевченкової мови,** або можна вивчати її тільки поверхи, що нове наукове видання вимагає дуже сумлінної й досвідної праці, — та що за канонізацію тексту, після появи наукового видання, можуть братися тільки люди з доброю лінґвістичною освітою...***)

*) У скороченнях, що далі подаємо, перше число означає сторінку „Записок", числом у дужках зазначений рядок поеми. В виданні Єфремова й Новицького подані тільки числами сторінки; зате в виданні Зайцева перше число — сторінка, в дужках — рядок.

) Досі **такого тексту ми не знали. Шевченко був незрівняний майстер у вживанні архаїстичних форм. Сам нераз, на основі доброго знання церковної мови, творив свої форми, яких не знала церковнославянщина („Вавилоня **дщере** окаянна), або стара українська мова (добре **єси** знаєш, кого годуете-**єсте**) — та вони нас не вражають, ми їх відчуваємо як свої, хоч і — старі. Але ж щоб Шевченко заводив **російські** форми замісць церковних (вічной славой, вашей кровію) — в це, знаючи незвичайний мовний такт Шевченка — ніяк не хочеться повірити!

***) Мені здається, що й текст у виданні з 1926. р. не зовсім провірений. Н. пр., у поезії „Човен" (I, 191) пропущено два рядки. Надруковано:

Пограються добрі люди,
Як холодні хвилі;
Потім собі подивляться,
Як сирота плаче...

А тимчасом повинно бути:

Пограються добрі люди,
Як холодні хвилі,
Поки схочуть, поки стане
В сердешного сили;
Потім собі подивляться, й т. д.

В Зайцева ці вірші вставлені.

Тільки короткий час! Тільки в місяці березні ц. р.!

ПЕРША — ВЕЛИКА — НЕБУВАЛА НАДЗВИЧАЙНА ЗНИЖКА ЦІН УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ!

Наші культурно-освітні **Централі — „Просвіта" і „Рідна Школа"** дають рідку нагоду усім Читальням „Просвіти", усім Кружкам „Рідної Школи", усьому українському Громадянству придбати добрі, вартісні, необхідні **книжки** — створити собі вже раз свої **бібліотеки.**

Знижка 30—80 процент! Тільки у березні. Тільки за готівку! Користайте! — Домагайтеся катальоґів!

КНИГАРНЯ „ПРОСВІТИ", ЛЬВІВ, РУСЬКА 1.
КНИГАРНЯ „РІДНОЇ ШКОЛИ" ЛЬВІВ, СИКСТУСЬКА 20.

ГНАТ ХОТКЕВИЧ

Шевченко вчиться малювати

Уривок з роману „Сімя ґеніїв".*)

Ті два тижні, що прожив Тарас у Іваненка, здалися хлопцеві світлим раєм після всього того, що до цього часу дало життя. Іваненко жив сам, їсти готовила і взагалі усім порядкувала найнята бабуся. В хатах було чисто, куди чистіше, ніж навіть у попа Григорія. Сам Іваненко був людина лагідна, видимо багато знав, багато читав, бо у нього Тарас побачив бібліотеку вже не таку, як у попа Григорія, і ця бібліотека перед Тарасом не тільки не замикалася, а навпаки — розкривалася.

От уже де читав Тарас до схочу. Читав і сам питаючися про неясні місця, читав і голосно, а Іваненко поправляв, де було треба. Часом і сам Іваненко читав наголос, коли Тарас щось робив.

З малюванням було так, що спочатку давав Іваненко Тарасові малювати якесь біле листя, якісь квіти чи що воно й також дещо із рисунків своїх.

— Як я учився, так теж оце спочатку рисував, казав він.

Потім узяв з полиці (на полиці у нього стояла) якусь білу жінку з обрубаними руками й велів нарисувати її. Потім показав дерево на вгороді і звелів його намалювати. Кожний такий рисунок Тарасів довго й уважно розглядав, показував, що саме не так. Тарас уже довідався, що таке „контур", „штрих", „затушовка", „фон", „копія". В ухах звучала формула — „около контура по направлению контура"... Йому не треба було двічі повторяти одної поради, одної вказівки — він розумів одразу й одразу застосовував.

Але все ж коли раз Іваненко (його звали Іван Митрович) спитав: „А мене б ти міг нарисувати, Тарасе? — хлопець зніяковів і засоромився.

— Ану попробуй. Я сяду отут, світло, бачиш, як падає, а ти малюй. Приготов усе, що треба й починай.

Іван Митрович сів, Тарас узяв олівця в руки і... застиг. Він взагалі не міг малювати байдужо, а завжди в якомусь підняттю, але тепер, коли перед ним лежало завдання передати олівцем лице, живе людське лице — Тарас не знав, що з ним робиться. Серце забилося, олівець тремтів у руці.

З чого почати? Чуприна на голові? Очі? Фон? Що?...

А Іваненко сидить і уважно придивляється до того схвилювання, але не подає виду. Йому радісно, що хлопець так хвилюється.

Нарешті сяк-так Тарас заспокоюється. Йому приходить у голову, що спочатку треба дати контур, а потім уже в контурі, як у ящику, розподілити що куди. Початок знайдено, тепер ясно з чого розпочинати — і Тарас розпочав.

Його очі зробилися гострими проникливими, з них мов стріли полетіли погляди і приносили до мізку якісь накази. Тут рівно... тут вигнута лінія... тут мягкий вугол... он волосся купка настовбурчилася — ні, то потім... перше вугли голови... один висок більше угнутий... а яка цікава лінія підборіддя!... вус... на один упала смужечка світла — оце б фарбами, ай-яй-яй.

Олівець вже слухняно ковзається по паперу, там натискає, там пролітає легко, мов сам бігає. Ледве помітними лініями намітили осі очей, носа, уста... Там уже кинулося десь кілька штрихів затушовки в найцікавіших місцях, на вилицях наприклад, на затіненому виску; тих кілька штрихів потягли за собою більше таких. Сильно зачорнене волосся тіневої сторони одразу дало напруження світлотіней і... забув усе Тарас. Мов у блаженному якому півсні, наче літав високо над землею і звідти водив олівцем по паперу. І не чув більше нічого, тільки веління ліній, їх гармонію, їх взаємне життя. Щось наче казав до нього Іван Митрович, Тарас навіть відповідав якимись звуками наче „у-гу", „еге", але що воно й до чого не знав.

І збудив його тільки рух Іваненка, коли той устав.

— Це ти мене замучиш зовсім.

На Тараса мов хто вилив цебер холодної води.

— Іване Митровичу!... Голубчику!... отут іще тільки... трішечки... Ой Господи!...

Іваненко добродушно посміхався.

— Ну — ну, брат!... Це казка — безконечник. Ми цю штучку знаємо. Отут трошки та там трошки — тай засадиш мене знов на дві-три години. Ні, брат, не піддуриш.

Тарас мало не плакав, і тільки ласкаві чисто приятельські форми вислову Іваненка трохи його потішали.

— Ану дай подивитись, що ти там одчебучив.

Тарас простягнув рисунок учителеві і... одразу злякався. Він же не знав, що він там понамальовував! Він же іще не подивився! А що як нічого не вийшло?

І з завмерлим серцем Тарас стежив за виразом обличчя Івана Митровича.

Іваненко взяв у руки рисунка. Лице його одразу стало серйозним. Це ще більше перелякало Тараса, і він уже стояв ні живий, ні мертвий. „Оце мабуть уже таке, що й..."

Іваненко опустив руку з рисунком і почав говорити якимсь сухим і твердим голосом:

— Слухай, Тарасе... Хист до малярства у тебе є, це видно було одразу. Вчити я тебе б вчив з великою охотою, але — ти кріпак. Взяти тебе до себе я не маю права, бо по закону мушу тоді відповідати „за пристанодержательство". Якщо твій пан дозволить — і то на письмі! — тобі в мене вчитися — се одно; якщо не дозволить — ні ти, ні я нічого не порадимо. Пан — це для тебе все. Він для тебе більший за Бога. Захоче він — будеш жити, не захоче — не будеш. Захоче — будеш учитися, захоче — підеш у поварята або в козачки, або взагалі куди тебе поставить панська воля, бо воля пана це для тебе все. Поки ти спинався на ноги, поки твої мускули були малі, поки тебе мусів хтось годувати, ростити твою спину, міцнити ноги — поти пан не утруждав себе звертанням на тебе уваги. Але от ти виріс, тобі вже 15 літ, ти вже можеш приносити якусь користь панові — і відтепер тебе вже немає. Немає твоїх бажань. стремлінь, талантів, немає у тебе сімї, любови, нічого нема! Є тільки пан! Ти можеш хотіти бути малярем, а пан захоче зробити тебе кухарем — і ти будеш кухарем. Ти можеш хотіти бути музикантом, а пан захоче зробити з тебе доїжачого — і ти будеш доїжачим. Не Бог творить чоловіка, а пан! Бог може вкладати в душу людську талант, великі прагнення, а пан все одно поверне по-своєму і тебе з твоїм талантом відішле „на конюшню"... Перша заповідь, начертана Мойсеєм на скрижалях, то не була про Бога Саваофа, ні!... То пан з усіх вершин Сінайських глаголеть до тебе: „Аз єсмь Господь Бог твій! І да не будуть — і не будуть!! — тобі бозі інії разві мене"!...

Іваненко схвилювався. Якесь риданння чулося в його голосі. Мов збиралося горе багато літ і, невиплакане, невисказане, билося, як море в береги. А ось тепер прорвалося у цій скарзі у цьому воплю скаліченої людини з розбитим життям.

А на Тараса ця тирада справила впрост страшне враження. Передчуття великих терпінь, передчуття першої стрічі з отим всепожираючим драконом Кріпацтвом, стрясло усією істотою. Очі Тараса широко розкрилися, він наче ловив ними, наче шукав якого рятунку, опертя. Він весь дрижав.

Іваненко помітив це шалене вражінння своїх слів і... дивна річ!... йому не тільки не хотілося чим зменшити, заглаґоїти ті терпіння, а навпаки. Мов злорадність яку відчував; мов говорив: „нехай!... нехай знає!... нехай не тішиться, нехай не обманюється. Не нам рождатися було у цей вік владарства панів. Тепер можуть рождатись тільки раби, або...

Автім це тривало тільки хвилину. Наступної безконечно жаль стало Іваненкові цього селянського талановитого хлопця, що ступає на свою гірку дорогу і починає каратися, ще не зробивши ніякої провини. А коли Тарас, заридавши кинувся до Іваненка на груди кричучи: „Ой, дядечку, дядечку, та що ж воно бу-уде" — той не знав, що йому робити. Він притулив голову хлопця до себе і дав волю сльозам старої змученої людини, тим, що пропікають груди до серця.

Якось заспокоїлись обидва. Рішили

*) Гнат Хоткевич написав роман в чотирьох частинах п. н. „Сімя ґеніїв", в якому представив життя Тараса Шевченка. Цей роман не вийшов окремою книжкою, тільки декілька фраґментів надрукували ріжні журнали на Наддніпрянщині. Один такий фраґмент передруковуємо без змін з „Червоного Шляху" (ч. 4. з 1931 р.). — Ред.

ЛЕСЯ КРИВИЦЬКА

Передпремієрова гарячка

Ви — такі близькі серцю кожного артиста театральні глядачі — ви певні, що найважніша хвилина для артиста це та, коли він виступає вперше перед вами у новій ролі. Яка помилка! Прем'єра рішає про успіх пєси, на її підставі суворі критики пишуть

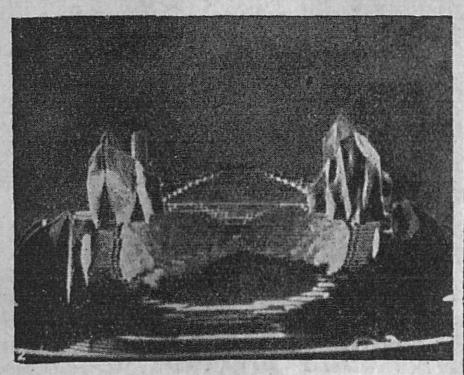

ЗРАЗКИ МОДЕРНОЇ ДЕКОРАЦІЇ
Сцена з „Божеської Комедії" Данта, драматична перерібка американського режисера Normana Bel Geddes.

рецензії, на ній панує святочний гарячковий настрій... все це правда. Але чи можна прем'єру порівнювати з передпремієровою гарячкою на ґенеральній пробі?

Для нас, артистів, ґенеральна проба це наче іспит, від якого залежить титул або посада. Є між нами такі, що хочби не знати як багато іспитів здавали, завсіди мають трему. Я теж належу до них.

На ґенеральній пробі ми самі судимо один одного, тимто нічого не поможе нам „крутити", „маркувати", „вгадувати. Це добре для прем'єри, коли вже запізно поправлятись і треба грати так, щоб авдиторія не помітила пропусків, неточностей, помилок.

У ґардеробі виписане каліґрафічно помішником режисера оголошення „Завтра ґенеральна проба". У ґардеробі і за кулісами передсвяточний настрій, наче у заможнього господаря перед Великоднем або Різдвом. Шиють, прасують, приміряють, сваряться.

На великім столі посередині ґардероби — нові чоботи, великі ковбаси, шинка (чудова імітація!).

— Певне Боровик голодний тоді був, коли так докладно вимальовував ці смашні речі — кажу до одного товариша, що стояв при столі й облизувався.

Вивішують декорації. Усе нове. На салі порозкидані т. зв. приставки (додатки до декорацій), зорі, каміння, козі прибивають бороду.

Все роблять з пієтизмом.

Якийсь письменник сказав, що ніде нема такого сильного кохання та такої сильної ненависти, як за кулісами. Та не перед прем'єрою. У той час усі пристрасти затихають. Існує тільки прем'єра. Костюми і сукні зовсім голову запаморочують.

Ось ґонґ чи якийсь інший знак до ґенеральної проби. Суфлєр до будки, режисер із записником на середині салі. Усі на своїх місцях і насторожились. Уперше тягнемо за собою деякі реквізити необхідні, щоб зробити якийсь рух, наголосити якусь фразу. Проясняється цілість пєси.

Перевірюючи свою память, свої нерви, стараєшся, щоб роля вийшла так само, як виринала в

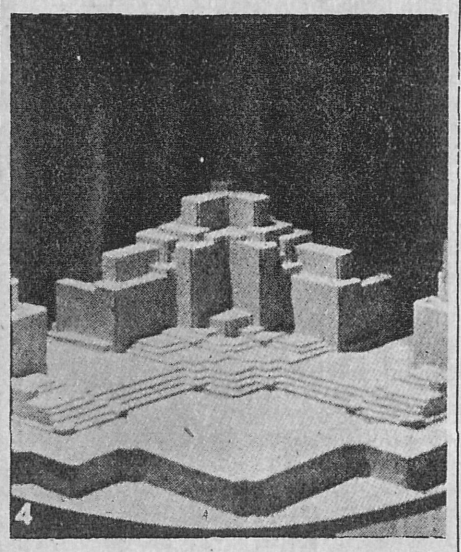

ЗРАЗКИ МОДЕРНОЇ ДЕКОРАЦІЇ
Сцена до пєси „Жанна д' Арк" Мерцедес де Акоста, виведеної у Парижі 1925 р.

уяві в ліжку вночі чи вранці, коли мимохіть роздумуєш над нею. Зявляється дивне почування підєму. Поволі забуваєш, що це гра і тільки проба до гри — захоплюєшся словами, за якими йде чужа душа і яку треба відтворити так, наче б була твоя власна.

Неодин заздрить нам оплесків, похвальних рецензій, прізвищ на афішах, самої появи на сцені, куди спрямовані очі всіх, що при-

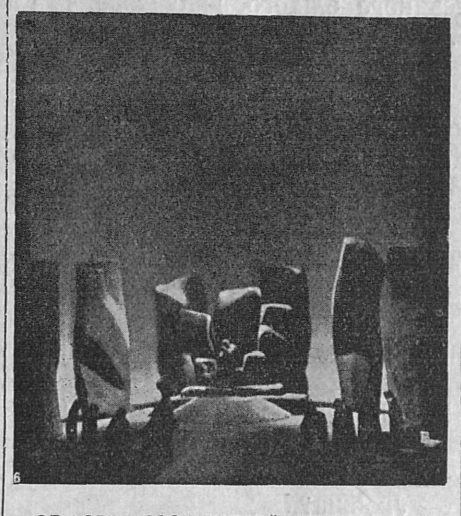

ЗРАЗКИ МОДЕРНОЇ ДЕКОРАЦІЇ
Сцена з „Короля Ліра" Шекспіра в америк. режисерії.

йшли провести вечір у театрі! Так, ми живемо сценою і тільки на сцені, але живемо почуваннями, поривами та терпіннями, які нам позичають автори пєс. Позичають тільки на один вечір, щоб ми могли виповнити ними свою душу.

Саме тому так хвилюємось на ґенеральній пробі: — не знаємо, чи та позичена нам душа підійде до нашого зверхнього вигляду, чи слова, що їх ми вивчили, погоджуються з тоном, яким їх висловлюємо, чи завтра на прем'єрі будемо почувати себе так, як хотіли б. Найкраще не думати тоді про свої буденні клопоти, про своє здоровля, про труднощі, які можуть виринути в останній хвилині — та як не думати? Актор мусить перейматись, захоплюватись, переживати, мусить мати нерви, щоб мав чим грати...

„Завтра прем'єра"... Афіші розклеєні, саля наймлена, хтось з товаришів упевняє, що навіть трохи білєтів розкуплено, а тут іще так багато праці! Сукня недошита або невипрасована, нема рефлєктора, хоч він потрібний до загину, сцена за тісна або саля за холодна, як це все вийде завтра?! Треба бути конче здо-

ОЛЕКСАНДЕР КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Зустрічні лінії знання і мистецтва

ЗАМІСТЬ КРАПКИ ЗНАК СПОЛУКИ.

Мій зір зупиняється на підзаголовку журналу: Література. (крапка). Мистецтво. (крапка). Наука. (крапка). Громадське життя. (крапка).

Чотири ріжні царини. Чи справді вони істнують відмежовані, як окремі світи? Гадаємо, що ні.

Ось наша теза: не тільки поміж неньками науки і мистецтва, поміж силами громадського життя, поміж наукою і мистецтвом, але навіть поміж самим мистецтвом і знанням треба у багатьох випадках замість крапки поставити риску — знак сполуки.

Поодинокі ділянки людського духа розвиваючись відокремлюються; це неминучий наслідок того, що культурні цінності диференціюються щодо своєї якости і зростають на скількости. Видається, що прірва між мистецтвом і знанням ширшає і глибшає. Не хочемо повторяти погляду проголошуваного колись романтично-спекулятивною фільософією Шелінґа та Ґеґля, що Знання і Мистецтво це два тотожні вияви Духа, що сам пізнає себе на шляху свого поступневого розвитку. Методольоґія сучасних наук Меєрсона, Бутру і неокантистів з одного боку, з другого: психольоґічне і фільософічне поглиблення естетики, що розсліджує мистецьку творчість не ворожать ні трохи, що змагання до Краси і змагання до Правди наближуються взаємно. А практично здається вже ніколи новий Ліонардо да Вінчі не погодить своєю творчістю туги Підсвідомости за конкретною, наглядною, ріжноманітною Формою з тугою Свідомости за абстрактною, загальною, схематичною Формулою.

ПІДХІД ДО НАЙВАЖНІШОЇ СТОРІНКИ НАШОЇ ДІЙСНОСТИ.

Здається, немов то нині мистецтво таке ріжне від знання, як далекий математичний символ знак Безконечности від мистецького символу — виразу тієї безконечности у словах, тонах і барвах.

А проте між деякими ділянками знання і ділянками мистецтва, точніше: між ґуманістичним знанням і літературою існує безперечно зустрічна лінія. Цю лінію підкреслюють головно представники нової методольоґії ґуманістичних наук Дільтей, Рікер, Віндельбанд, Шпранґер і деякі представники літератури, що в мистецькій творчості добачують теж (коли не виключний) засіб аналізувати людську дійсність.

У звязку з таким підходом появляються в літературі навіть нові жанри: роман-репортаж, мистецька біоґрафія, життепис-повість. Водночас теоретики ґуманістичних наук виразно виступають проти погляду, буцімто у знанні є не більше правди, ніж математики. Вони боронять погляду, що до найважливішої та найвартнішої сторінки дійсности (себто тої, яку досліджує історія, соціольоґія та психольоґія) можна підйти не з площини природничо-математичного **пояснювання,** а підземельними ходами **розуміння.** Тільки тоді, впевняють вони, зможемо відтворити синтетичні індивідуальности цілости способами спорідненими з мистецькою інтуїцією, а протилежними до способів математично-природничої аналізи.

ЛІТЕРАТУРА ПОМАГАЄ ПІЗНАВАТИ ЖИТТЯ.

Мистецтво-література і ґуманістичне знання сходяться не тільки у способі, як схоплюють дійсність, але і в тому, що літературний твір має в собі „пізнавальну", „навчальну функцію".

Возьмім приклад, як до літератури ставиться дозріваюча молодь. „Лихоманка читання" у цьому віці відповідає потребі юнаків зорієнтуватись у складних життєвих явищах, випередити свої можливості, відгадати тайну власного „я", збагнути невідоме у людському серцю. Хоча ця своєрідна функція літератури („пізнавальна") згодом притуплюється, в міру, як пізнаємо дійсність безпосередньо, власним досвідом, — проте життя таке ріжноманітне і спроможності нашого досвіду такі обмежені, що довіку за-

ровим, ще і в доброму настрою. І ніхто не питається, звідки взяти цей настрій, чим його підтримати.

Часто ґенеральна проба йде ґірше, ніж усі попередні, але мало хто цим бентежиться. Існує акторське повіря, що коли ґенеральна проба йде зле, то прем'єра вдасться. (Це, правда, не завжди вірне). День прем'єри проводить кожний актор по свому: деякі більше сплять, їдять і пють. Я ходжу замрячена; всі думки спрямовані на прем'єру, — щось нового має зродитись у цей день.

І ця гарячка триває аж до виходу на сцену. Нерви підтягнуті навіть світло ясніше, — характеризуюсь святошно. Кожний занятий своїм, нерадо розмовляє. Перший, другий, третій дзвінок. Уся роля десь випала із голови.

— — — — — — — — — — —

А після прем'єри все по давньому. Буденне життя бере всі свої права з ненавистю та коханням.

на тому, що Тарас піде таки до пана, властиво не до пана, бо його, як „Бога-отця никто же видѣ нигде же", а до головного управляющого Дмитренка, бо він, Дмитренко, тепер був властиво паном і владикою всіх живих і мертвих і ненароджених земляків Тарасових.

Так от Тарас піде до цього Дмитренка і буде просити у нього дозволу вчитися малювати. Як дозволить — Тарас переїздить до Хлипнівки.

— Я охоче буду вчити тебе без усякої плати. А на одежу удвох якось заробимо.

Властиво Іваненко жадної надії не мав на те, щоб Тарас добився дозволу — але не можна-ж було цього сказати хлопцеві. Як би хто поклопотався перед Дмитренком, тоді може й вийшло б що, але хто? Піти самому? Мало того, що не хотілося, смертельно не хотілося оббивати панські пороги, але ж боявся напсувати.

Послати діда Івана? Але що зробить швець із села Кирилівки, знайомости якого не сягають вище панського лакузи — що зробить він перед головноуправляющим? Знов тільки напсує.

— А-а-а! Орати не хочеться? На легкий хліб онука лагодиш? Нам не треба малярів — малярів і загранцею багато. Нам треба орачів, сіячів — поняв? Отже, старий, не вигадуй і йди додому.

І Іваненко рішив: як буде, так буде, а нехай хлопець іде сам. Може, як прийде хлопя, майже дитина — може ж таки не вбачить у тому управляющий чиєїсь користи й дозволить.

— — — — — — — — —

Але як не потішав себе Тарас, а коли увійшов до Вільшаної і здалека побачив панський будинок, серце так занепокоїлося, що мусів аж стати. Трошки передихнув, пішов далі.

От розпочинається й панська садиба. Багато маленьких будинків виходило на базарну площу. То були будинки для музикантів. Колись на весь ринок, ба! — на все село чути було звідти дудіння, скрипіння, скигління усяких інструментів; не раз увесь базар танцював, коли там у будиночках змовлялися й різнули якої веселої. Тепер стояли ці будиночки мовчазні, бо музиканти хоч і були у штаті, хоч і йшли на них гроші з панської кишені, але й гроші ті попадали не в ті кишені, до яких значилося на папері, і самі музиканти перебували не на музикальних роботах.

А он спереду якісь плями різнобарвні. Нічого барвного не може байдужо бачити Тарас. Він пішов скоренько і аж остовпів.

Скільки довгий царкан були намальовані сцени полювання. Та як!... Тарас зроду нічого подібного не бачив. Коні, пси, люди, — як живі! В церквах теж доводилось бачити гарні образи, але то ж не люди, а святі. Отже не диво, що воно то довші, то тонші, ніж звичайні люди. На одних образках, що купив у коробейника і гарно, і красиво, а не так. Тут же так прямо... Прямо як у Іваненка... От де малярство справжне! От як би так вивчитися!

І Тарас ходив від ґрупи до ґрупи, від фіґури до фіґури і любувався. Спочатку загальне вражіння, потім детайлі. Його чарували именно виписані детайлі. Копито — так це ж таки копито! Язик сучка вивалила набік і піна капає... Доїзжачий трубить у ріг, надимає щоки — от от зареве... Курява зпід копит аж світиться на сонці. Ой Боже мій, як же й гарно!... І от така красота — на паркані намальована... Дощ мочить, сонце випалює, дядько їде возом забризкає, собачка біжить ніжку підніме...

Ай-яй-яй!... От!... І як же воно?...

Але треба йти. І як тільки сказав собі це слово Тарас, одразу в ньому все похололо, і якийсь незрозумілий жах заволодів усю істоту. Якби можна, втік би!

Від схвилювання зупинився перед воротьми. Ось там за цими воротьми твоя доля!

Заплющив очі і мов би з високої гори кидався в омут униз головою — переступив.

Величезний двір... І ні душі. Куди йти? Кого питати? Страх іще більше взяв хлопця. Ноги тремтіли й готові були бігти, але думка про малярство приковувала їх до місця.

— Буду дожидатися, поки хто вийде...

Але довгий час ніхто не виходив. От вийшов якийсь хлопець, трохи старший за Тараса. Він біг. Тарас став йому на дорозі й, знявши шапку запитав:

— Скажіть, будь ласка, як пройти до Дмитренка?

Лакейчук зупинився, оглянув Тараса з голови до ніг, потім з ніг до голови, потім ще раз з голови до ніг, пирснув сміхом і побіг далі.

Тарасові стало ніяково. Чого це він? Може на одежі що прилипло? Оглянув себе — ні, наче нічого...

Відчинилися широкі ворота в одній з хат, звідти дядько вивів баского гнідого жеребця. Жеребець фиркав, підбивав задом, жартував, ніби намагаючися укусити.

— Но, ти чортова личина! Граться?

Тарас підійшов до того дядька й повторив свій запит.

— До Дмитренка, навряд щоб тебе допустили.

— Як то?... А як мені треба?...

— Мало чого, що тобі треба. Може тобі й самого пана треба, так хто ж тебе до нього пустить.

Тарас не розумів. Досі в усій практиці його життя йому такого не траплялося. Треба було йому бачити діда, він ішов до діда. Треба бачити батюшку — ішов до батюшки.

— А навіщо тобі Дмитренко?

— Та я...

Але Тарасові нараз прийшло до голови, що може краще не казати і він замявся. Дядько помітив це й сказав:

— Як не хочеш казати, то й не говори; я тебе тільки проти того питався, що може тобі до Дмитренка й зовсім не треба.

— Ні, треба... Самого Дмитренка треба...

— Ну, а як треба, то я тобі ось що скажу. Зараз вийдуть сюди з отого дома дивитися оцього коня пани. Може серед них і Дмитренко буде. Я кажу м о ж е, бо може й не вийде. Тоді вийде Димовський. Він такий сам, як і Дмитренко, має силу. То ти тоді йди до Димовського із тим своїм ділом.

— Спасибі, дядечку.

Ждати довелося не довго. З дверей великого будинку вийшло трое панів. Щось розмовляючи, вони не спішно наближалися. Дядько шепнув:

— Отой, що посередині... у білому...

І побіг тюпцем, держачи коня за вузду. Тарас навіть не знав, хто це посередині в білому: чи Дмитренко чи Димовський... але Тарасові тепер було все одно. У нього шуміло в ухах, серце билося немилосердно. Він хотів іти і чув, що ноги не слухають, і що він може впасти. Холодне омління повзло по тілові і обезвладнювало всі мускули.

Але треба йти... Здвигнувся з місця, коліна підгинаються — і тих двадцять кроків, які треба було йому пройти, він ішов цілу безконечність.

Пани всі стояли спинами до Тараса, коли він підійшов. Тарас поклонився. Хотів щось сказати, але слова не йшли з горла. Він іще раз поклонився.

Один із тих панів обернувся й побачив хлопця. Спитав каліченою москівщиною:

— Што тібе нужно?

Тарас пізнав — це був Штанько, що приїздив до батюшки у гості. І Штанько пізнав Тараса.

— Глянь!... Хлопець із Кирилівки! Це тебе о. Григорій прислав?

Обернувся й другий пан.

— У о. Григорія? А-а-а, то тен... як ґо... що дзяд у него Іван, хайдамака стари...

— Грушівський?

— То дзяд, але он... но як же ґо у дзябла...

— Шевченко?

— Ото-то-то! Шефченько. Пане жондцо! — звернувся Димовський до третього пана. — То єст тен Шефченько, о ктурем мялем защит довесць до вядома пана.

Дмитренко півобернувся, недбало подивився пів-секунду на хлопця і знов обернувся до коня.

— Ага! Ну то скажіть його завести на поварню. Одежу там йому і все. Демяне! Та ти дужче біжи! Клюсом! Клюсом!

— Ходзь, хлопче за мно, — і Димовський пішов. Тарас стояв, вирячивши очі й нічого не розумів. Димовський обернувся й нетерпеливо крикнув.

— Але я до цебє муве! Ходзь за мно!

В голосі чулися панські приказуючі нотки — і Тарас почув себе, як внузданий кінь, як привязаний пес... Ці нотки... Він, Тарас, чує їх уперше, але всі попередні його покоління, всі скільки їх було до камяного віку включно — всі вони чули ті нотки, багато тисяч разів і цю звичку скорятися при тім звуку і цю звичку послуху передали в кров Тарасові. І тому він не міг. Не міг нічого сказати, не міг опротестувати, не міг не скоритися. Десь провалився Іваненко, десь провалилося малярство, книжки, розмови, будучність, спокій, розвиток — провалилося все. Нічого не зосталося! Тільки цей наказ в напружених нотках панського голосу і молодий раб.

—o—

С. ГОРДИНСЬКИЙ

Листівка знад німецького кордону

Дощ хляпав у вікна. Було під кульгавим чортом.
Сів я в порожне купе і, ритмічним колиханий стукотом,
Курив папіроску в переділі „раухен ферботен",
І боявся усе, що надійде кондуктор.

Валізу не хотілось здіймати. А був жахливо голоден.
І хотілось писати вірші. Сидів і марив.
Згадалось: прощали мене: Крижанівський,
Енергетичний татарин,
І котячеока поетесса Натуся Холодна.

Подорозі всідали люди страх нецікаві,
Їли ковбасу з хлібом і пили прозайчно чисту;
Комірець на полицю поклавши, скоро почав я
Сам попивати чай, що в пляшці давно вже вистиг.

На кордоні з полиці мусів стягати свої валізи
І жах серця лягав на уста блідою помадою,
Бо віз контрабанду. Скрізь шукали й нахабно лізли,
Та все ж перевезти мені удалось пакет чоколядок!!

Потім посміхався злобно і, вже безпечний,
Купував „Вірстхен" і „Бір", із вікон на коридорі
І дивився, як вітала мене овацийно
Нова Німеччина
Простягнутими долонями семафорів.

ВАСИЛЬ СОФРОНІВ

Суперечка

Роман зложив голову на колінах Ірини і заплющив очі. Ірина нахилилася над своїм коханцем. Її ясні як конопляне прядиво кучері сплили з голови та торкнулись його блідого, випуклого чола. Закоханим поглядом слідила за ледви помітними рухами мязнів під тонкою шкірою його гарного, мужеського обличчя і водила розмилуваним зором по вигнутих луках брів, по темних, заплющених повіках, по виразистих, червоних устах, на яких іще тремтів спомин її поцілунків.

— Який ти гарний — сказала тихо. — Була круглява, мягка та пухка й її голос був теж мягкий.

Роман ліниво розплющив на хвилину очі і задоволено посміхнувся:

— Любиш?..

Ірина не відповіла. Лише ще ближче нахилилася над ним і довгими, тонкими пальцями почала пестити його чорні кучері. Розніжнений, певний своєї молодої сили та краси прислухався до ніжного дотику її руки. Лискучі кучері вкривали його бліде чоло як пелюстки чорних айстер.

Нараз Роман здивовано отворив очі. Ірина сміялася. Спершу тихо, придушено, потім щораз голосніше, щораз більше непогамовано зайшлася тим дивним сміхом, від якого кров ударила йому до лиця і гнів підступав до серця.

— Що з тобою? Чого ти сміешся, Ірко?

Ірина сміялася чимраз дужче і не могла схопити духу. Підвівся і грубо потряс нею.

Чого-ж ти сміешся?

— Ах — ах... — ледве схоплювала дух. — Як смішно ти будеш виглядати... уявляю собі...

Нова повінь її сміху залила кімнату і випровадила його дорешти з рівноваги. Відтрутив її і зірвався на ноги. Тоді її обличчя нагло споважніло, а в очах, в яких ще тремтіли розісміяні сльози, появився вираз здивування і непорозуміння. Але витягнула до нього руку якби для згоди і з невинним обличчям повідомила його про те, що перед хвилиною ненароком відкрила:

— Ти лисієш... На чубку голови рідне тобі волосся, мій коханий...

Роман збентежений схопив себе за голову, на яку ще перед хвилиною був такий гордий. Потім почервонів, подивився на Ірину злими, налитими кровю очима і врешті вибухнув:

— Це брехня! Але ти! Ти! Ти думаеш, що я небачу, як ти з дня на день товстієш! Товстієш і тратиш лінію. Як ти будеш виглядати за кілька літ!

Так почалася суперечка. Один за одним зявлялися небувалі давніше закиди, росли несподівані обвинувачення, виходили назверх ріжниці характерів, що їх досі в любовнім захопленні не помічували. І коли того дня вони розійшлися раз на завжди, то ніодне з них не почувало жалю, мовби ніколи одне одного не кохали. Бо ніщо так не вбиває любови як необережно розкрита тайна власного майбутнього.

Вистава українських пластових видань

Виставу українських пластових видань улаштувало в чеській Празі видавництво „Український Пласт" 23—25 лютого ц. р. Саме на ці дні припадало велике пластове свято — річниця дня народження творця скавтінґу льорда Бейден-Повелла (22. II.).

Матеріял на виставі творили в першу чергу пластові підручники, видані в Галичині, на Закарпатті й на еміґрації; майже комплетна була пластова періодика, офіційні пластові видання („Молоде Життя", Львів, „Пластун", Закарпаття), а також часописи окремих пл. відділів. Ці останні творили досить рідку й цінну збірку пластових журналів, виданих 10 або й більше літ тому. Невеличка збірка пластових оповідань, а головно пес, свідчила, як бідний наш Пласт на такі книжки. Увагу притягали пластові листівки: видання галицькі (карикатури Гординського, листівки з фотоґрафіями з життя галицьких пластунів і інш.) та закарпатські, а також видані на еміґрації. Цілими аркушами були виставлені пластові наліпки: на 15-ліття Українського Пласту, видано 1926 р. у Львові Верховною Пластовою Командою, праця Ф. Біленького й на 20-ліття У. П., видано у Празі, рис. Р. Лісовського, а також деякі наліпки й купони окремих пластових відділів у Галичині, що їх тепер, певно, неможливо вже дістати. Свого роду унікатом був пластовий стінний часопис („Бодяк") та літоґрафовані видання окремих пластових частин на Закарпатті, між ними велике число гумористичних. Окрему збірку творили ноти пластового гимну (Ярославенка), пластового маршу (тогож композитора) і т. ін.

Вистава була прикрашена національними барвами, репродукціями портретів творців Українського Пласту О. Тисовського, С. Левицького, Л. Бачинського й О. Вахнянина (останній у чорній рамі), побільшеннями видавничих знаків та окладинок першої пластової книжки „Пласт" О. Тисовського й останньої — „Як таборувати" Д. Козицького.

Виставу відвідали крім українських пластунів і громадянства також представник Союзу чеських скавтів на

З вистави українських пластових видань: періодика, пластові підручники, оповідання, песи.

чолі з начальником цього Союзу проф. Б. Свойсіком. На відкритті вистави п. Д. Антончук виголосив доповідь на тему „Завдання Українського Пласту в сучасний мент".

Видавництво „Український Пласт" видало з нагоди вистави „Матеріяли до бібліоґрафії української пластової літератури.

Н. П.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Автор оповідання, що його друкуємо у відтинку на цій сторінці, — відомий югославянський письменник, що цікаво змальовує чорногорський побут.

лишаємось супроти тайн життя незрілими дітваками...

Небагато знали би ми про життя, як би не література. Скоро загубили би ми стежки розуміння серед дивоглядної рістні людських почувань і серед дивоглядів людської психіки, як би мистець не допоміг нам розглянути всіх проявів, ліній, форм, відтінків „Гамлетівського вагання", „Фавстівського несупокою", „Дон Кіхотського замріяння"... Небагато вміли би ми сказати про таємні ґеопсихічні звязки людини і землі, як би не було таких романів, як „Благословенство землі" Гамсуна, небагато сказала б нам етноґрафія про світ вірувань та обичаїв первісної людини, якби ми не приятелювали з героями Джека Льондона чи Кервуда. Погоня за „втраченою минувшиною" Пруста кидає більше світла на притаєне існування спогадів у сутінках нашої підсвідомости, ніж причинки із психольоґії памяти.

КОЖНИЙ ТВІР НАВЧАЄ, АЛЕ КОЛИ?

У деякому розумінні можна б з успіхом боронити думки, що кожний літературний твір є дидактичний, навчальний, наскільки схоплює правду про людину та про її відношення до позалюдського світу.

Та тут приходить одне важне застереження: щоб стати „навчальним" творцем, щоб виконати свою „знатеву" функцію супроти дійсности, мистець не сміє класти цієї функції в осередок своїх творчих задумів і змагань. Літературний твір вміщує в собі тільки тоді справжнє **пізнання життя,** коли він хоче це життя відтворювати, а не пізнавати. Коли автор переносить методи наукового досліду та наукову передачу її висліів до літератури, тоді доходить до сумних непорозумінь — не дає ані наукового ані літературного твору.

Тільки тоді, коли мистець, маючи на меті конкретне, мистецьке оформлення свого досвіду, зрікається абстрактного, льоґічного „формулування", — осягає він **теж, неначе мимохіть,** те саме, що є суттю пізнання: схоплює те, що вічне, в тому, що проминає, те, що згідне з законом у тому, що випадкове.

МІЧУН ПАВІЧЕВІЧ

Подружня зрада в Чорногорі

Ґюро Петров, заможній мужик з Горішнього Цекліну, був неабияким вояком у балканській війні. Обличчя й груди позначені зґоїнами — все те рани з рукопашного бою від шабель та багнетів. Його ніс наче розбитий надвоє якимсь ударом, одно рамя майже безвладне. Він мав з першою своєю жінкою шість дочок і оженився потім удруге, вже в підтоптаному віці, з Ґорданою, дочкою капітана Івана Мілошева, з поважаної та хороброї родини; гарна, здорова жінка й велика зальотниця.

Трапилось, що одного дня бик Ґюра зірвався з ланцюга і доволі важко поранив Ґордану, в долішню частину тіла. Її завезли до лічниці в Цетинії, тобто до столиці. Перший хірург д-р Міліянич доглядав її там довгий час, а далі сказав Ґюрові: жінка вже так підлікувалась, що може її забрати. Розуміється, казав лікар, що їй треба ще домашньої опіки і — це лікар наказав мужикові з притиском — її треба дуже шанувати, аж поки лікар її ще раз не огляне та не ствердить, що вона вже цілком здорова.

По місяцеві Ґюро знову привіз жінку до лічниці. При оглядинах лікар запитав: „І чому ти мене не послухав, Ґюро?"

Мужик зараз зрозумів, в чому річ — але щоби зберегти свою честь і своєї жінки, сказав:

— Та, пане докторе, ви розумієте... Чоловік має хвилини слабости й не може перемогти себе.

Поїхав з жінкою додому і по дорозі не сказав до неї ані слова. Щойно як були дома, після вечері, коли дочки вже спали, сказав Ґюро:

— Ти чула, Ґордано, що мені доктор сказав? Мусиш мені зараз признатися з ким ти собі заходила. А я даю тобі слово: як мені скажеш правду, ніхто крім тебе й мене не буде про те знати і тобі я теж нічого не зроблю.

Ґордана не мала іншого виходу й висповідалась в темноті подружньої спальні: вона згрішила з Лукашем Машаном, зі свояком Ґюра, що був на весіллі її другим свідком. Цей Машан був плечистий парубіка, здоровий і сильний, полковий трубач; він мав такі сильні груди, що одного разу на тріски розтрубів свою трубу.

Ґюро сказав до Ґордани:

— Що сталося, то сталося, але більше цього бути не може.

Минуло кілька тижнів, і Ґордана зібралася відвідати своїх свояків на другому селі. Як то звичайно жінки, взяла з собою велику булку. Машан дожидав її подорозі. Вони стрінулися за присілком Страйче, посідали в тіні, їли й пили... Все те бачила одна з Ґюрових дочок, що саме там пасла вівці, а з одної ниви бачив це відомий Йованов. Дочка мерщій побігла до дому й сказала це своєму батькові. Ґюро пригнав з крісом, але не застав уже їх на тому місці.

Коли Ґордана прийшла з гостини додому, Ґюро не сказав їй ні слова. Але в найближчий ярмарковий день в Реці стрінувся Ґюро з вісьмома шуринами, свояками жінки, дуже гідними людьми. Запросив їх у гостину до себе до Горішнього Цекліна. Прийшли в означений день. Була богацька гостина, їжі і питва по вуха. Ґюро був дуже ввічливий до свояків і до жінки. Але коли прийшов час пити каву, підвівся, замкнув браму, замкнув двері, сховав ключі до кишені і сказав:

— Сядь коло нас, Ґордано! (Досі вона, розуміється — згідно з місцевим звичаєм — послугувала при столі стоючи). Сядь, маємо про щось побалакати.

Вона сіла, а Ґюро подрібно розказав своякам про її вчинки. А як скінчив, запитав Ґордану:

— Чи так воно було?

— Так, — відповіла.

Тоді Ґюро відчинив двері і сказав:

— Ідіть, любі приятелі, і беріть її з собою! Вона не є більше моєю дружиною. Від мене ніхто не знатиме про те ні слова. Що ви з цим зробите, ваша справа.

Шурини змісця забрали Ґордану з собою. В селі всяко про те щептали, але ніхто не знав, як воно справді було. — Звичай чорногорців не дозволяє балакати про подружнє життя; ніхто не хоче соромити мужчину, що у те вмішаний, і напевно полилася б кров, якби хтонебудь на це зважився.

Сотник, Ніко Іліїн завізвав Ґюра і запитав, де ділася жінка. Ґюро відповів: вона повернулася до своїх.

— Щось між вами зайшло?

— Ні.

Тоді сотник завізвав Ґордану. А вона сказала, що Ґюро вигнав її з хати, а вона не почуває за собою ніякої вини. — Тоді сотник післав їх обоє до Найвищого Суду в Цетинє. Але й там Ґюро не зважився говорити отверто. Він тільки сказав: він власне не хоче більше жінки. Суд приділив Ґордані — бо їй усе-ж таки не признали вини — половину Ґюрового маєтку. Ґюро й дальше мовчав, погодившись на поділ маєтку. До господарства належала добра лука, три морґи поля близько хати, що так сказати б була неподільна. Ґордана продала, як на збитки половину тієї луки. І кому? Свому коханцеві, Машанові. Ґюро казився; всі чекали, що прийде до якогось вибуху між ним і новим власником, може й до вбивства. Але Ґюро придушив свою злість. Тільки раз у розмові з паробком Ґйоком Пейовічем, командантом цеклінської сотні міліції, Ґюро промовив: справа така й така — що я маю робити? Парох відповів: „Любий Ґюро, тут важко щонебудь радити".

В тому часі мав Ґюро всякі орудки в Реці; одного вечора повертався пізно до дому в Цекліні. Подорозі, біля так званого „засіка", догледів він чоловіка, що сидів на краю дороги, і хоч у темноті не пізнав його, сказав йому добривечір. Чоловік скочив і крикнув:

— То ти, Ґюро, нікчемний драбе?! Погрожуеш, що мене забеш?! Стрівай, побачимо!

І при тих словах він уже при ньому і вхопив Ґюра одною рукою за рамя і другою за горло. — Це був Машан. — Ґюро, хоч старший, але слабший. Але він зібрав усі сили, витягнув ятаган зза пояса, хоч мав там ще й пістолю, то витягнув тільки ятаган — і тим ятаґаном вгодив Машана раз у горло, раз у груди в серце й раз у потилицю. Машан на місці згинув. Ґюро пішов додому, взяв усі гроші, які тільки мав, узяв свій кріс, вибіг на горбок над селом і ревнув: „Ніку Іліїне, команданте! Сусіди! Біжіть до засіка та візьміть собі печеню". — Командант сотні зараз догадався, що могло статися, вистрілив зі свого кріса у повітря і заалармував село: В погоню! А Ґюро пігнав тієї самої ночі до столиці і зголосився сам у сторожа вязниці Медовина, хорунжого Іво Босгофа Мартиновіча; домагався, щоб його з місця заарештувати, бо він убив людину.

— Не можу тебе арештувати без наказу Найвищого Суду, — сказав Іво.

— Але ти мусиш, — а коли ти сам того не можеш, то питай, кого тобі подобається, за наказом.

— Як я можу піти питати? Хтож тоді сторожитиме вязниці?

— Я посторожу. Ти знаеш мене, — я Ґюро Петров, я тебе не обманю і не зроблю тобі клопоту.

Іво побіг до ґенерала Пляменаца, що був тоді предсідником Найвищого Суду, а ґенерал сказав:

— Щастя, що він сам зголосився заки не вбив ще кількох! Зараз його замкни.

Коли Іво був у ґенерала, Ґюро стояв з крісом на рамені на варті. А як Іво вернувся, Ґюро без одного слова віддав зброю і дав себе замкнути.

Слідство довго тяглося. Всі судді вірили, що дошукаються спонук Ґюра; хіба можна засудити на смерть людину, що на неї не заслужила? Але не було свідків, що відтяжили би Ґюра. Бо хто-ж зголоситься до суду в жіночих справах?

Але Йованов, що то тоді зі своєї ниви бачив стрічу жінки з її коханцем, вибалакався перед зятем. А зять не дотримав тайни; зявився в Цетиніе і зізнав: те і те бачив мій тесть на власні очі, Ґордана винна подружньої зради.

Тепер суд допитував самого Йованова:

— Чи правда те, що каже твій зять?

— То він, нещасний, зрадив вам те, що я йому довірив? Ну, то все те правда.

І старий присягнув на те. Та Ґюро все-ж сидів дальше у вязниці.

По кількох днях стрінулися тесть з зятем у селі. Старий спитав:

— Чому-ж ти, чоловіче, розголосив те, що я тобі, тільки тобі сказав на вухо?

— Щоб рятувати невинного.

— А з мене зробив ти сплітника, мені відібрав ти честь.

Миттю приклав пістолю і впакував зятеві кулю в груди. Хлопець зараз упав. Старий схиляється до нього й чоло-в-чоло з ним каже:

— Застріль і мене разом ти, непотрібе!

Хлопець умираючи мав іще стільки сили, щоби наставити пістолю і

„Життєпис Христа“

Карла Дікенса

Хто знає заголовки творів Дікенса мусів дуже здивуватись побачивши за виставою вперше цей новий твір. Рівно рік тому прийшла про нього перша звістка. Так, К. Дікенс, автор „Клюбу Піквіка“ та „Олівера Твіста“ написав „Життя нашого Спасителя Ісуса Христа“ для своїх дітей. Рік тому помер останній син Дікенса в Льондоні. Тоді, 36 літ після смерти великого повістяра, відкрили, що в того сина зберігається невиданий досі рукопис оповідженого Карлом Дікенсом життя Ісуса. Написав він його імовірно в Швайцарії, у 35 р. свого життя, коли писав повість „Домбей і син“ — у добі великої своєї продуктивности.

Вся ця свята книга написана з незвичайною простотою. Дікенс старається пояснювати оповідаючи все те, чого дитина може не знати — що Єрусалим це така столиця краю як Льондон, а верблюд така то звірина. Наприклад:

„І шукали вони якоїсь стайні, щоб переночувати і в тій стайні народився Ісус. А що не було там колиски або якогось подібного предмету, то Марія поклала свого солодкого синка у скриньку, звану яслами, з яких їдять коні. І там він заснув“.

Дікенс хотів яко мога плястично змалювати своїм дітям Христове життя і дав зразок незвичайно прозорого стилю. Так треба писати для дітей, а навіть іноді для старших. Як Дікенс дійшов до такої теми не треба довго пояснювати: в Анґлії всі читають Святе Письмо, а в повістях Дікенса находимо скрізь велику любов для всіх слабих, бідних, покривджених і дітей.

„УКРАЇНСЬКА ЗАГАЛЬНА ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ“ ЗАКІНЧЕНА.

Цими днями появився пятий зшиток відділу „Україна“, отже останній зшиток цілого тритомового видання „Української Загальної Енцикльопедії“. В ньому вміщені статті про українське шкільництво, право, церкву, народнє господарство, земельне питання, фінанси, кооперацію, неполітичну еміґрацію, фізичне виховання, філятелію, гроші й жіночий рух.

До цього зшитка, що має майже пять аркушів друку, додано 25 однобарвних і колірових ілюстраційних вкладок та мап. Між ними дуже цікаві зразки українського мистецтва, українського народнього одягу, писанок, вишивок, гаптів та військових одностроїв, почавши від XI-го віку аж до найновіших часів.

МІСЯЦЬ ДЕШЕВОЇ КНИЖКИ.

Українські книгарні улаштували в місяці березні „Місяць дешевої книжки“. Як видно зі спеціяльних катальоґів, деякі книжки можна набути навіть із 80-відсотковою знижкою. Література попросту непристойно сама пхається до читача.

палить свому тестеві теж у груди. По якій півгодині, на місці події, посеред сільської вулиці, оба згинули.

В тому часі король Микола приїхав зі столиці до Реки зі своїм почотом. У часі засідання з місцевою владою прийшла мова й на Ґюро Петрова. Командант сотні переконував князя: Ґюро мав повне право вбити свого суперника — Ґордана так і так поводилася — до того історія з лукою — і напад біля засіка. Король не хотів приняти того всього за правду і не треба було, щоб падали дальші жертви в обох широкорозгалужених, сміливих, осілих родинах. Він сказав до команданта сотні трохи розгніваний:

— Дай мені докази, що Ґюро невинний.

— Пане, цілий Цеклін вам підтвердить те, що я сказав.

— Гаразд, поклич людей.

Командант, парох Пейовіч, вислав обіжник до голов одинадцяти родин у Цекліні: вони мають негайно явитися в Реці. Сказав їм також чого. Вони всі разом склали письмо про справу Ґюра і його жінки і подали його королеві. Прочитавши письмо король сказав:

— Команданте! Чи це ввесь Цеклін?

— Так, пане, з тих одинадцяти родин складається моя місцевість.

Тоді король дав наказ, щоби Ґюра ще сьогодні спровадити до Реки. Казав зняти з нього кайдани і наказав:

— Живи, де тобі подобається в Чорногорі — тільки не у Реці ані в Цекліні; бо я хочу мати спокій у краю.

Ґюро переселився до Дульцініо; там він умер у пізній старості. Ґордана живе ще й нині в Люботині і все ще домагається від держави спадщини по своїм чоловіці.

Перекл. о. б.

Фінська епопея

Фінляндці повідомили світ про те, що 28 лютого святкують 100-літні роковини видання своєї національної епопеї „Калевала“. Історія цієї епопеї неподібна до ніякої іншої, так само, як і доля фінляндського народу. Віками жили в устах фінляндського народу народні пісні, аж у XIX-ому віці збирає їх в одну цілість одна людина — Еліяс Лєнрот. Цей лікар, осівши у 1832 р. в Каяані, північно-східній Фінляндії, починає мандрувати по селах східної Карелії, записувати фраґменти великого епосу, що повязані одні з одними ланцюгом вікових переказів, вірувань, кількома головними мотивами і поетичною формою — восьмискладовим віршом.

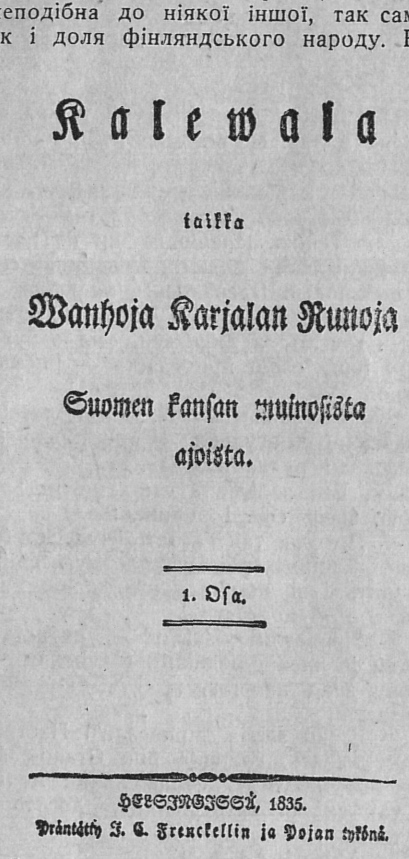
Kalewala

taikka

Wanhoja Karjalan Runoja

Suomen kansan muinosista ajoista.

1. Osa.

HELSINGISSÄ, 1835.

Prântätty J. C. Frenckellin ja Pojan tykönä.

Заголовна сторінка І-ого видання „Калевали“ з 1835 р.

34 роки тому видала „Калевалу“ у повнім перекладі „Укр.-русь. видавнича спілка“ у Львові і книжка ця належала до найменше читаних з цілої бібліотеки. Може і не диво. Як кожна народня епопея „Калевала“ має в собі багато таких суто національних рис, що їх можна зрозуміти тільки у звязку з побутом і символікою народу.

Калевала — назва країни (Фінляндії), де мешкають три її сини: Вейнемейнен — винахідник золотої арфи, Ільмарінен — мистецький коваль і Лєммікейнен — північний Дон-Жуан. Усі вони хотять засватати доньку північного героя Люґі. Поема починається поетичним розясненням як повстав світ: є тут донька богині повітря Ільматар, щось ніби Зевес із вірлом, та своєрідна Венера — красуня Ліно. Йде боротьба, щоб відобрати від ворожого народу Погіоля чудесний млинок Сампо, що меле муку, сіль і золото. Підчас битви Сампо розбитий паде до моря, але один його кусень, який виловили на фінляндському побережжі запевнює цій країні вічне щастя.

Маємо в „Калевалі“ ті самі головні елементи, що в інших народніх епопеях: — боротьбу за волю, лицарське суперництво, любовний мотив і вікові перекази про те, як вищі сили панували над світом. Уся ця сполука мітольоґії, космольоґії і чистої народньої уяви робить епопею такою близькою рідному народові і такою далекою іншим народам. Тільки ті місця, де зображені деякі обряди — спільні майже всім селянським народам, кажуть забувати, що маємо перед собою таку давню памятку чужого письменства:

Еліяс Лєнрот,
збирач і видавець „Калєвали“
(1802—1884).

Педрі Шемеікка,
фінляндський кобзар. Памятник цей різьбара Альпо Саільо відкриють святочно 29. червня 1935.

Тяжко дівчина зітхнула,
І зітхнула і здихнула,
Ревно плакати узяла,
Обсипатися гіркими.
Обмила сльозами руки,
Налила у жмені повно,
Заросила двір батьківський,
Залила ставками поміст,

Промовла слова такії
І такую мовить мову:
„Виж мої сестриці любі,
Товаришки мого віку,
Ви зі мною грались вкупі,
Ви почуйте, що скажу вам:
Годі розуму добрати,
Чого так вялить і душить,
І гнітить мене нудота,
І журба мене мордує,
Чого сум мене так крутить,
І нудьга чого так вяже.
Не так думала, гадала:
Не на те я сподівалась...

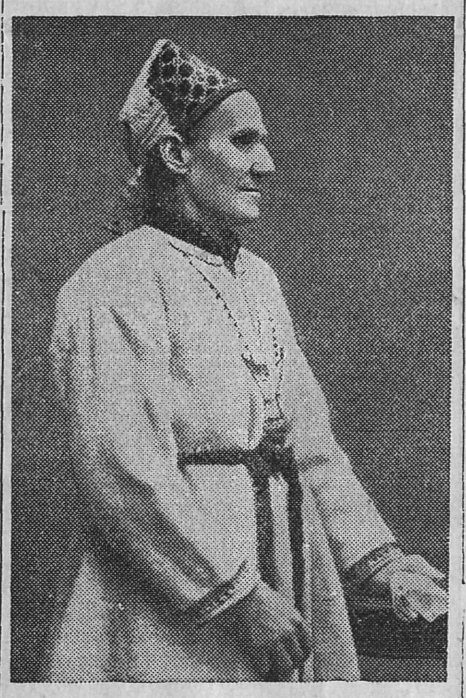

Лярін Параске,
фінляндська декляматорка у національному одязі.

„Калевала“ займає між світовими народніми епосами виняткове місце завдяки тому, що вона списана з уст народу одною людиною у відомий нам час. Лєнрот не зміняв у ній нічого і не більш як 6 відсотків на 22,793 рядків додав своїх, щоб повязати поодинокі частини.

Читаючи „Калевалу“ забуваємо, що є в ній теж сцени боїв і лицарських поривів. Вона не має в собі того войовничого духа, що епопеї Гомера або середновічні, французькі та німецькі. Герої фінляндського народу це люди, що більше довіряють свому знанню як силі. Слово має в них божеську міць, що перемагає сили природи. Один із них сколихує своїм співом озера та скелі, перемінює шапку у сніжинки і рукавички у квіти, інший перетворює пісок у самоцвіти, щоб приєднати собі жіноче серце.

Дослідники тих великих творів, що заступали колись народові реліґію та науку, находять іще нині зразки дивної краси, але мало хто читає цілу епопею. Тільки ювилейні роковини пригадують іноді загалові, що така епопея це може бути і позашкільна лєктура.

м. р.

ГОРОБЦІ НА ДРОТАХ

БЕЗ ЧОГО МОЖНА ОБІЙТИСЯ.

Відомого анґлійського письменника Стерна напали в дорозі бандити.

— Давай зараз гроші — кричить бандит — бо як не віддаси, то зараз тобі твій дурний мозок викину з черепа...

— А роби собі, як хочеш — відповів спокійно Стерн — бери собі мозок — без мізку можна сьогодні жити, а без грошей ні...

На таку дотепну відповідь бандити, що видно мали почуття гумору (це були анґлійські бандити) — пустили письменника вдоволяючися невеличким окупом.

БАГАТОМОВНА МОВЧАНКА.

Віденський маляр Макарт був завжди у своїм стилю; елеґантний, але холодно-чемний і мовчаливий, особливо в товаристві мало йому знаних людей. Коли одного разу перебував у Карльсбаді, викликав своєю особою живе зацікавлення серед жінок, від яких тримався завжди здалека. В пансіоні, де мешкав, призначили йому місце при столі біля відомої і певної себе акторки, Йосифини Ґальмерер. Пані Ґальмерер, що надаремне чекала від мистця слів признання для себе, вкінці в часі обіду сама промовила до мовчаливого сусіда:

—Маестро, чи не могли б ми тепер уже про що іншого мовчати?

— Але ж так, ласкава пані, я саме хотів мовчати тепер про вашу славу і красу. — І дальше мовчав.

ФЕЛЬДФЕБЕЛЬ АБО МАЙОР.

Пруський король, Вільгельм І, сказав раз до своєї жінки Авґусти:

— Зовсім себе не обманюю, що якби я був прийшов на світ, як син робітника, то був би в найкращому разі фельдфеблем...

— А як син офіцера? — спитала королева.

— Як син офіцера я дійшов би до ступня капітана і як титулярний майор дістав би емеритуру.

Ті, що знали умову здібність Вільгельма І., пізнішого німецького цісаря, кажуть, що він дуже добре себе схарактеризував.

над крапки

Мандарини і мандаринки

Львів залитий мандаринками. Львів залитий мандаринами. Мандаринки це не доньки мандаринів, тільки посвоячені з ними. „Мандарин“ (усі знають) по нашому: достойник, тихий, а заслужений діяч на народній ниві. Мандарини так само призначені для мас, як і мандаринки. Тільки дозрівають вони довше. Наш галицький мандарин дозріває від 30-го року життя. Спершу ростуть у нього плечі, потім те місце, на якому висиджує своє достоїнство, згодом живіт. Від 40-го року починає підготовлятися до народньої емеритури і на знак поступового параліжу до ювилею.

З мандаринки треба здерти шкіру, щоб побачити її кров. З галицького мандарина теж. Але його шкіра грубша, нагадує гіпопотама; краще її не здирати і так мандарина не розкусиш. Балтійський оселедець у сметані має більше крови та темпераменту.

Кажуть: мандаринками можна вилікувати неодну недугу; вони впливають добре на переміну матерії. Не вірю. Наші мандарини від кількадесяти літ упевняють нас, що мають певні способи, як вилікувати наші національні недуги. Хто почуває себе від цих ліків краще, нехай піднесе руку.

Все залежить від того, що і як насвітлювати. Те саме сонце, що виплекує в Еспанії мандаринки, у нас зовсім інакше нагріває шкіру мандаринів. Тимто наша атмосфера має запах не помаранч, а квасної капусти у пивниці, де загніздились щурі та павуки.

Еспанія присилає нам мандаринки в заміну за яйця. Ми залишаємось без яєць і дістаємо десер, до якого майже не доходимо ніколи, коли починаємо від горілки та ковбаси з капустою. Краще було б вимінювати еспанські мандаринки на галицьких мандаринів. Еспанія вічно нездужає революцією. Наші мандарини навчили б її, як можна погодити революційні гасла з найбільшою льояльністю. А ми мали б довкола себе звичайних громадян, що забирають голос тоді, коли мають щось сказати, підносять догори голову тільки тоді, коли хотять щось цікавого побачити і бють на засіданні пястуком у стіл, коли починає революційну промову мандарин, що переходив із партії до партії і від крамнички до крамнички, вигукуючи завсіди так само, як вуличні крамарі мандаринок.

М. Рудницький.

БЕРЕЗЕНЬ
МІСЯЦЬ ДЕШЕВОЇ КНИЖКИ
ДОБРІ ГАРНІ КНИЖКИ
З ВЕЛИКОЮ ЗНИЖКОЮ ЦІН
ПРОДАЄ
КНИГАРНЯ НАУК. ТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА
ЛЬВІВ РИНОК 10
ЖАДАЙТЕ КАТАЛЬОҐІВ

Нові видання

ПОЕЗІЯ

Осип Задума, **Слідами часу.** Бібліотека „Самостійної Думки". Ч. 5. Чернівці, 1933.

Адам Міцкевич. **Пан Тадеуш.** Переклад Максима Рильського. Вступне слово Романа Смаль Стоцького. Український Науковий Інститут. Варшава, 1934.

ПОВІСТЬ, ОПОВІДАННЯ, НОВЕЛЯ

Максим Найлиш, **Зимовий переказ.** Накладом Видавництва „Мала Книгозбірня". Львів, 1935.

О. Задума, **Марія Конопенко.** Новеля. Чернівці, 1930.

Володимир Островський, **Сільське страхіття.** Повість з життя Волині. Накладом Видавничої Спілки „Діло". Львів, 1932.

ТЕАТР

С. Черкасенко, **Северин Наливайко.** Історична драма. Бібліотека „Самостійної Думки". Ч. 8. Чернівці, 1934.

Борис Гомзин, **Кров кличе.** Драма в 5 діях. Бібліотека „Самостійної Думки". Ч. 3. Чернівці, 1933.

ФІЛЬОСОФІЯ

Дмитро Чижевський, **Фільософія Г. С. Сковороди.** Праці Українського Наукового Інституту. Том XXIV. Варшава, 1934.

МАТЕМАТИКА, ФІЗИКА, ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

Збірник математично-природничо-лікарської секції Наукового Товариства ім. Шевченка. Том XXX. Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові. Львів, 1934.

Збірник фізіографічної комісії під редакцією проф. Миколи Мельника. Випуск VI. Наукове Товариство ім. Шевченка. Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові. Львів, 1934.

Микола Бажалук, **Вулькани та землетруси.** З 25 образками. Науково-популярна бібліотека „Просвіти". Накладом фонду „Учітеся, брати мої". Львів, 1934.

В березневому числі „Вістника" поміщена рецензія на „Вогонь і попіл" Лівицької-Холодної. Поезії Холодної сьогодні „не викликають ілюзій. Попіл!" З „безтрагічного ясиря пласкости і виходить душа (поетки) такою маленькою", „солоденька лімонядність". Взагалі збірки не треба було видавати.

Ще недавно Лівицька належала до репрезентаційних авторів „Вістника", була упривілейованою його поеткою. Довгі роки її поезії прикрашали першу сторінку „ЛНВ" і „Вістника". Ті самі поезії видані окремою книжкою не уявляють сьогодні для вістникізського рецензента майже ніякої вартости. Звідкіля така зміна? Просто, пані Лівицька перестала з якогось часу друкувати свої поезії на сторінках „Вістника". Оце і приклад самозакоханости й замкненості так званих „ідеольоґічних" груп. Талант письменника і його твори мають доти вартість, доки він член ґрупи. Коли вийшов з неї — „ілюзії зникають". Для членів „товариська рекляма" — інших обовязково „різати". В термінольоґії Донцова називається це мабуть „субєктивний волюнтаризм". На нашу думку це звичайний собі шкурницький протекціоналізм.

*

„Католицька Акція" (ч. 2) друкує індекс заборонених книжок. На ньому знайшлися між іншими й оповідання Василя Кархута „Гомін зпоза нас". Протираємо з дива очі. Адже ж ці оповідання друкувались у „Новій Зорі" і вийшли відбиткою з неї. Знову індекс складав один з редакторів „Нової Зорі". Що це? Або в „Новій Зорі" єресь, ухил, замасковані масони, або її редактори не читають, що друкують, або читають свої речі щойно тоді, коли мають складати індекс.

———

Ще короткий час

можна буде дістати

ПООДИНОКІ ЧИСЛА

„НАЗУСТРІЧ"

що бракують до річника. Ціна числа 50 гр. з пересилкою 60 гр.

Коли Зевес боїться конкуренції

В останньому числі „Вістника" (за березень) чергова атака на нас. Відколи тільки повстала „Назустріч", Донцов з оглядів конкуренційних веде проти неї завзяту кампанію, їдучи при цьому на двох кониках. Перший, це наше, мовляв, „закрите совітофільство", другий, це справа кількох інформаційних статтей, написаних перед роком співробітниками нашого журналу для польського літературного, безпартійного місячника „Сиґнали", що вже не виходить. Щодо першого, то просимо читачів перечитати докладно всі дотеперішні тридцять чисел „Назустріч" і обєктивно, з найгострішим ножем критики сказати нам, чи знайшли бодай сліди комунізму на сторінках нашого часопису. Редактор „Вістника" не знаходить нічого сильнішого як безпідставні інсинуації, повторювані з упертістю старого маняка. Щодо другого, то кожна нормальна людина признасть, що ніякий це злочин давати чужинцеві інформації в справах української культури, коли за ними до нас звертається. Автім Донцов не має морального права нападати на нас за „Сиґнали". Він сам дав колись у цілій книжці теоретичні й ідеольоґічні основи для українського польонофільства. Під тим оглядом був він перший і єдиний. Сьогодні буцімто відійшов від позицій „Підстав нашої політики", але написане залишилось чорне на білім і друга сторона користується ним далі. Донцов мовчить щодо цього і так маємо своєрідну гру в „куці-бабу". Автім чи наш кандидат на „Führera" відійшов тепер так далеко від своїх „Підстав"? Сам не так давно писав на сторінках краківського — „Przeglądu Współczesnego. — Занадто добре відомі зовсім свіжі його виступи в Варшаві й Парижі, візити й залицяння, відчити в клюбі „молодих ББ", паріські „ручкання" з нашими сусідами. Девятьох співробітників „Вістника" працюють одночасно в „Biuletynie Polsko-Ukraińskim" — (до речі „Вістник" друкує теж пятьох колишніх новошляхівців). Головні автори „Вістника" пишуть ще водночас у таких часописах: — „Wschód", — „Przegląd Współczesny", — „Marchołt", — „Pamiętnik Warszawski", — „Wiadomości Literackie", — „Kamena", — „Polska Zbrojna" (орґан офіцерів). Це під дійсним прізвищем, не враховуючи псевдонімів. Супроти цих фактів Донцов повинен набрати води в рот і мовчати; але про що тоді кричав би?

З самими „Сиґналами" справа теж не зовсім проста. Редактори „Сиґналів" звертались наперед до Донцова і він давав їм відповідні інформації (чому б ні?). Навіть з деякими застереженнями обіцяв статтю, але відкликав її, коли довідався про інтервю з іншим критиком. Як бачимо, це тільки звичайний припадок, що прізвище Донцова, яке прикрашає сторінки „Przeglądu Współczesnego", не збагатило й сторінок „Сиґналів".

Додаймо, що всю цю „ідеольоґічну" полеміку веде редактор орґану від „окциденталізації", такими епітетами „шмоки", „бандити пера", „сутерени". Все це йому залишилось досі з доби, коли писав коментарі до Маркса, Енґельса й Ляссаля.

Наприкінці хочемо зазначити, що для нас було б найприємніше, коли б ми не мусіли з паном Донцовим більше полемізувати. Наражувати себе на нову пайку вульгарної й некультурної лайки не маємо ніякої охоти. Тому нехай нам дасть святий спокій.

ЗАМІНЮ КНИЖКУ: „Григор Орлик" за ч.ч. 1, 2 і 3 „Літопису Червоної Калини" з 1929 р. Зголошення до Адміністрації „Назустріч". 1—1

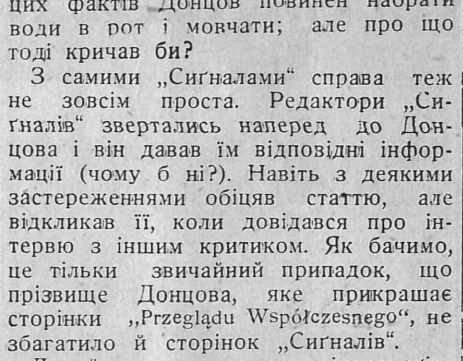

летіло сорок...

Петро Холодний відомий у Галичині як маляр. Не всі знають, що почав він надобре малювати, коли втратив рідний київський ґрунт з катедрою політехнічного професора і міністерською текою. Працював він невтомно завдяки своїй великій фізичній силі і пильности. Здавалось: малював із захопленням, а проте коли вибирався на село з фарбами, не забував про іншу свою пристрасть — рибальство.

Бувало вернеться П. Холодний із сільської прогулки і простісько біжить до редакції поділитись враженнями. Раз забігає з етюдами під пахою, ввесь сяє. І починає:

— Погода, так сказать, чудесна була... Сидиш собі у холодку, сонце жарить і не хочеться навіть ворухнутися, щоб попоїсти...

— Привезли багато? — питається один із членів редакції, підносячи голову знад паперів, щоб тільки щось сказати.

— Е, ви зараз „привезли"! Настрій, так сказать, головна річ. Ставок ані не ворухнеться, левада пахне медом і так сидиш пять хвилин, десять і ждеш...

— А потім?

— Потягнеш раз — ставок, наче ожив, такі коліри знаєте...

— І як довго ви так працюєте?

— Яка там праця! — насолода. Навіть забуваєш, що маєш руку... і не затремтить. А тут у місті нераз сядеш щось написати і рука труситься... Старість значить...

— Но, покажіть, що маєте... — каже хтось.

— Не маю, дома лишив. Заходьте ввечір, зжаримо. А водочки принесіть.

— Якто зжарите? — питається хтось здивований. — Та-ж кажете, що ви все намалювали.

П. Холодний дивиться з погордою на журналіста, що думає про образи і каже:

— Зараз пізнати, що виховався в місті. Гадає, що на лоні природи нема вже нічого кращого, як образи.

Бо ввесь час він ловив тільки риббу і нею прийшов похвалитись до редакції.

*

Маємо в Римі земляка Г., що живе там уже двацять кілька літ, добився гарного становища і не забув про рідний край. Кілька літ тому приїхав він сюди відвсіжити свої спомини. У поворотнім поїзді між Віднем і Римом витягає „Діло" і читає. Проти нього сидить індійський факір і пильно вдивляється в часопис.

У переділі кілька осіб розмовляє чужинними мовами. Наш земляк бере участь у розмові з усіма: і по німецьки закине, і по французьки, і по італійськи, і по анґлійськи. Тільки факір мовчить. За якийсь час звертається він до нашого земляка Г. тихцем чистою українською мовою:

— О, то це ви нашу ґазету читаєте?

Г. відповідає йому збентежений:

— А ви як це так переодягнулись?

І чує про історію життя другого земляка, що блукаючи по світі забрив аж до Індії і там навчився ходити по розгорілому вугіллю, вбивати собі цвяхи в руку, проглитати ножі. Виявляється — оба з двох сусідніх сіл. Один їде до Риму, як представник італійської установи, другий до Берліна на виступи, як представник таємної Індії.

Нові видання

ЕТНОҐРАФІЯ, ЕТНОЛЬОҐІЯ, ПРАІСТОРІЯ

Ярослав Пастернак, **І. Перша бронзова доба в Галичині** в світлі нових розкопок. — **ІІ. Нові археольоґічні набутки** Музею Н.Т.Ш. у Львові за час від 1924—1932 р. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Том CLII, випуск II. Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові. Львів, 1933.

Ростислав Єндик, **Антропольоґічні прикмети українського народу.** Науково-популярна бібліотека „Просвіти". Накладом Фонду „Учітеся, брати мої". Львів, 1934.

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКА

Володимир Безушко, **Вілем Шекспір — республіканець?** Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Том CLIII, випуск III. Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові. Львів, 1934.

Нова Хата

часопис для плекання домашньої культури

приносить у черговому році:

цікаву повість Ірини Вільде
подорожні нариси Софії Яблонської
огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського
ґрафольоґічний порадник під проводом Галини
косметичний порадник під проводом Ст. Гаврисевичевої
трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

Колірові таблиці взорів **Яркуші взорів**

Річна передплата 6·— зол.
Квартальна 4·50 зол.
Поодиноке число 0·80 зол.

Адміністрація: Львів, Ринок 39.

ВИЙШЛА ІЗ ДРУКУ
КНИЖКА ЮРІЯ ГОРЛІС-ГОРСЬКОГО
„У ВОРОЖОМУ ТАБОРІ"
Образки з підпольної роботи в Україні.
Спогади із казематів ҐПУ.

Ціна книжки 2 злотих, з пересилкою 2 злот. 25 гр.
Замовляти чеками ПКО із дописком: „Укр. кооп. банк **„Дністер"** у Львові. **К. № 143961 вкладка 17392.** На чеках зазначити на що посилається гроші.

Поштова адреса: **Львів, Ринок ч. 5. м. 7. Юрію Лісовському.**

Кольпортери мають на кожній книжці 40 грошів знижки — при замовленні не менш 5 примірників. Кольпортери, які пришлють наперед гроші, або зобовяжуться при замовленні заплатити при відборі пачки з пошти — мають знижки 60 грошів на кожному примірникові.

Одночасно проситься до виходу другого накладу — стриматися із замовленнями І. частини „Холодного Яру", бо наклад вичерпаний.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОҐОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustrisch", Lwów, Rynok 10. Polen.**

Редаґує КОЛЕҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.